

blanda

PUBLICACIÓ DE L'ARXIU MUNICIPAL DE BLANES

PREU: 10 €

En Pau de sa coixinera
El primer enllumenat públic
El mas Cremat
Blanes 1933-1934
Estudiants americans
Farsa/74
Jaume Ferrer de Blanes
Ruyra i l'excursionisme
Taurons a Blanes
El pescador Pere Viñas
De paletes i venedors de peix
Notícies de l'Arxiu
Donacions
Bibliografia blanenca

Publicacions Municipals de Blanes

Col·lecció Cortils i Vieta

1. Mercè Cabré i Josep Torres (2006). *El miratge de les Índies. L'emigració blanenca a Amèrica al segle XIX*.
2. Fèlix Rabassa i Martí (2006). *Un segle de cooperativisme agrari a Blanes. En el 60è aniversari de la Cooperativa Agrícola de Blanes (1946-2006)*

Col·lecció Clàssics Blanencs

1. Josep Alemany i Borràs (2007). *Blanes. Ensaig d'estudi crítich*.

Col·lecció Lectura Popular Blanenca

1. Angelina Montells i Vilar (2006). *Esclat de pensaments. Antologia poètica d'Angelina Montells i Vilar*.
2. Josep Pruna i Cortacans (2008). *Estampes blanques*.

Col·lecció Fons de l'Arxiu

1. Domènech Valls i Coll (2007). *Els goigs de Blanes*.
2. DD.AA. (2008). *Francesc Sala (1895-1970), la mirada del poble. Blanes a través d'un fotògraf per descobrir*.
3. DD.AA. (2009). *Els Paradisos de Rafael Bataller. Un pintor fotògraf*.
4. DD.AA. (2011). *Els Serrat i la fotografia. Blanes 1950-1970*.
5. DD.AA. (2012). *Blanes festiu. 100 anys de festa i tradicions*.
6. DD.AA. (2013). *Blanes notícia 1967-1977. Les fotografies de Juli Barber*.
7. DD.AA. (2014). *Apassionades per la fotografia. Anna M. Barnés-Esperanza Ros. Blanes, 1955-1992*

Col·lecció Opuscles de l'Arxiu

1. Alejandro Martínez Giralt (2010). *L'expansió medieval de Blanes sota el domini dels Vescomtes de Cabrera*.

blanda

PUBLICACIÓ DE L'ARXIU MUNICIPAL DE BLANES

NÚMERO 17
BLANES - ANY 2014

Reflexions

[...] Els arxius s'allunyan de la cultura elevada, sense menystenir-la; popularitzaran els seus fons i informació, per compartir-los; promouran la creació de nous negocis i l'emprenedoria amb processos de reutilització de la informació transparents i de qualitat; ajudaran els creadors, artistes i pensadors, però també els ciutadans mitjançant un accés obert a la documentació; es guanyaran la transversalitat a les organitzacions per tenir la capacitat d'oferir informació a qualsevol persona, col·lectiu o empresa que la necessiti[...] [...] la informació que custodiem no és només per a contemplació o consum cultural, sinó per a reutilització social i compromesa [...]

Joan Soler Jiménez

President de l'Associació d'Arxivers-Gestors de documents de Catalunya

Els pobles sense arxius veuran com són els altres els que els escriuen la seva història, és a dir, els que els dictaran el seu futur. No en va ha estat, i és encara, una constant que el vencedor s'afanyi a apoderar-se i/o a destruir els arxius d'aquells que han resultat vençuts.

Joan Boadas Raset

Arxiver municipal de Girona

Crèdits

Portada:

"Blanes. Punta Sta. Agna"

Foto J.A.G.

Col·lecció Lluís Rocafort Balvey
(AMBL)

Edita: Ajuntament de Blanes - Arxiu Municipal de Blanes (AMBL)

Política responsable: Susana Ramajo

Coordinació i textos: Antoni Reyes Valent i Aitor Roger Delgado (AMBL)

Equip de treball: Carme Pellicer, Antoni Reyes, Aitor Roger, Quim Roura i Fina Serra (AMBL)

Maquetació i impressió: Indústria Gràfica Montserrat

Dipòsit legal:

Assessorament lingüístic: Oficina de Català de Blanes (Elisa Sola)

Disseny logotip Arxiu: Pepe Álvarez

Mapa de contraportada: Anna Palmada (Geògrafa)

Blanda es pot adquirir a l'Arxiu i a les següents llibreries: Llibresca, Bitlloch, Espigulé, Katy, Laia, Enric, La Plantera, Costa Brava, RB3, Sant Jordi i Eventia Press.

Preu: 10 euros

** Els articles signats són responsabilitat de les persones que els signen. Les opinions que s'hi expresen no reflecteixen necessàriament el punt de vista dels editors de la publicació.*

PRESENTACIÓ

Presentació de l'alcalde de Blanes	7
------------------------------------	---

RECERQUES

01 Anna Maria Anglada Mas Pau Mestre i Xaubet, Pau de sa coixinera Més de cent anys sense sonar la cornamusa	11
02 Juli Baca Vives Notes sobre els primers enllumentas públics a Blanes	23
03 Joan Baltrons i Ribas Notícies sobre el Mas Cremat i els seus entorns, s. XIV-XVIII	33
04 Josep Bota-Gibert Blanes entre 1933 i 1934	43
05 Josep Freixa Notícia sobre la Universitat de San Francisco a Blanes	69
06 Aitor Roger Delgado 40 anys de Farsa/74	73
07 Pere Reixach Jaume Ferrer de Blanes i les seves sentències catòliques del diví poeta Dant Alhigieri	89
08 Pep Vila "L'excursionisme i la marina", un article de l'any 1932, en què Joaquim Ruyra reivindica la simpatia humana per descobrir la mar	97

BIOGRAFIES

01 Albert Ros Memòria d'una pesquera especial Els pescadors blanencs i el tauró anomenat llúdrria	107
02 Pere Viñas i Moix Tota una vida "en marc" Pesqueres, arts i ormejos del s. XX a Blanes	117
03 Antoni Reyes Valent Pep Portas, un paleta de l'Antiga	135
04 Aitor Roger Delgado Josep Bouchet Roca, cantar i repartir peix	139

NOTÍCIES DE L'ARXIU

Donacions 2014	144
Notícies	148
Breus	153

BIBLIOGRAFIA

Publicacions blanques	160
-----------------------	-----

El mar és un dels protagonistes destacats de Blanda 17. Així, ja des de la portada, amb una fotografia de principi de segle XX, encara sense rastre del començament de les obres del port de 1914, ja hi trobem el mar. La imatge capta com era el sector del racó de Sant Antoni, amb la presència del Morro-Curt i dels penyasegats on s'aixeca el vell Convent de Blanes, i ocupant un paper central, una petita embarcació de pesca amb els seus mariners, cofois, ensenyant la seva imponent pesquera. Sembla ser, que el personatge que apareix dret a l'esquerra del grup de pescadors, més mudat en el vestir i amb aire senyorívol, podria ser l'escriptor Joaquim Ruyra.

Pel que fa a l'apartat de les recerques, ens tornem a trobar amb una temàtica força variada. Anna Maria Anglada ens presenta l'estudi del músic Pau Mestre i la seva època, un personatge del Blanes més popular, conegut amb el nom de Pau de sa coixinera i que va morir fa poc més de cent anys. Juli Baca és el primer del llarg llistat d'assidus col·laboradors de Blanda i que també repeteixen en aquest número. En aquesta ocasió, Baca, capdavanter de la secció d'imatges de l'Arxiu, ha escrit unes notes sobre els primers enllumenats públics a Blanes i que ens fa recular en el temps fins al 1881. Joan Baltrons ens presenta unes dades de gran interès per conèixer l'origen de l'antic Mas Cremat – ara recordat amb un barri que porta aquest mateix nom - i els seus entorns entre els segles XIV i XVIII. Qui vulgui conèixer millor el període republicà a Blanes haurà de llegir el ben documentat article del també assidu col·laborador Josep Bota-Gibert, que en aquesta ocasió es centra en els anys 1933-1934 i en la figura del polític d'esquerres Bru Centrich. El tècnic de l'Arxiu Aitor Roger es fa ressò dels 40 anys del debut del grup teatral Farsa/74 i ho aprofita per repassar totes les seves obres, els seus actors i per fer una panoràmica pel teatre blanenc de 1929 a 1978. La rellevant figura de Jaume Ferrer de Blanes es torna a posar en valor una vegada més, ara amb l'aportació de Pere Reixach, qui es fa ressò de les darreres investigacions centrades en les seves sen-

tencies catòliques del diví poeta Dant. La darrera aportació, no per això menys valuosa, és la que ofereix el filòleg Pep Vila, que ens dona a conèixer un article de Ruyra de 1932, on l'escriptor reivindica la simpatia humana per descobrir la mar.

Aquest any veureu que també s'ha reforçat amb més aportacions l'apartat que ara es passa a anomenar "Biografies". Una iniciativa molt enriquidora de recuperació de testimonis no molt coneguts de la nostra història recent, on els autors de les recerques, a vegades els mateixos protagonistes dels fets, repassen la biografia de blanencs, ja sigui per donar a conèixer la seva trajectòria personal, per ser els protagonistes d'un fet rellevant o per haver exercit un ofici representatiu de la nostra ciutat. En aquesta ocasió, l'Albert Ros, actiu col·laborador de l'Arxiu, ens fa memòria d'una pesquera especial, amb el tauró anomenat llúdria com a protagonista; Pere Viñas, que ha passat tota la vida en mar, ens relata i dibuixa diferents tipus de pesqueres, arts i ormeigs de pesca; Aitor Roger, ens ofereix un segon escrit, on repassa la vida de Josep Bouchet, cantant vocacional, i que durant molts anys, primer en bicicleta, va anar a vendre peix als pobles de l'interior; i, finalment, l'arxiver, Antoni Reyes, entrevista al paleta de l'Antiga Josep Portas.

Per acabar, la revista també conté les notícies de l'Arxiu, la relació de les darreres donacions i la bibliografia recent que fa referència a temes blanencs o publicada per autors locals. Només em resta desitjar que en els propers anys segueixi augmentant el número de donacions i la implicació dels col·laboradors amb el projecte Blanda. El proper número serà el de la majoria d'edat. I si hi arribem voldrà dir que els blanencs ens estimem la nostra història i volem continuar en la tasca de donar-la a conèixer.

Josep Marigó i Costa
L'alcalde

Pau Mestre i Xaubet
Pau de sa coixinera
per Anna Maria Anglada Mas

Notes sobre els primers
enllumenats públics a Blanes
per Juli Baca Vives

Notícies sobre el Mas Cremat
i els seus entorns, s. XIV-XVIII
per Joan Baltrons i Ribas

Blanes entre 1933 i 1934
per Josep Bota-Gibert

Notícia sobre la Universitat
de San Francisco a Blanes
per Josep Freixa

40 anys de Farsa/74
per Aitor Roger

Jaume Ferrer de Blanes
i les seves sentències catòliques
del diví poeta Dant Alhigieri
per Pere Reixach

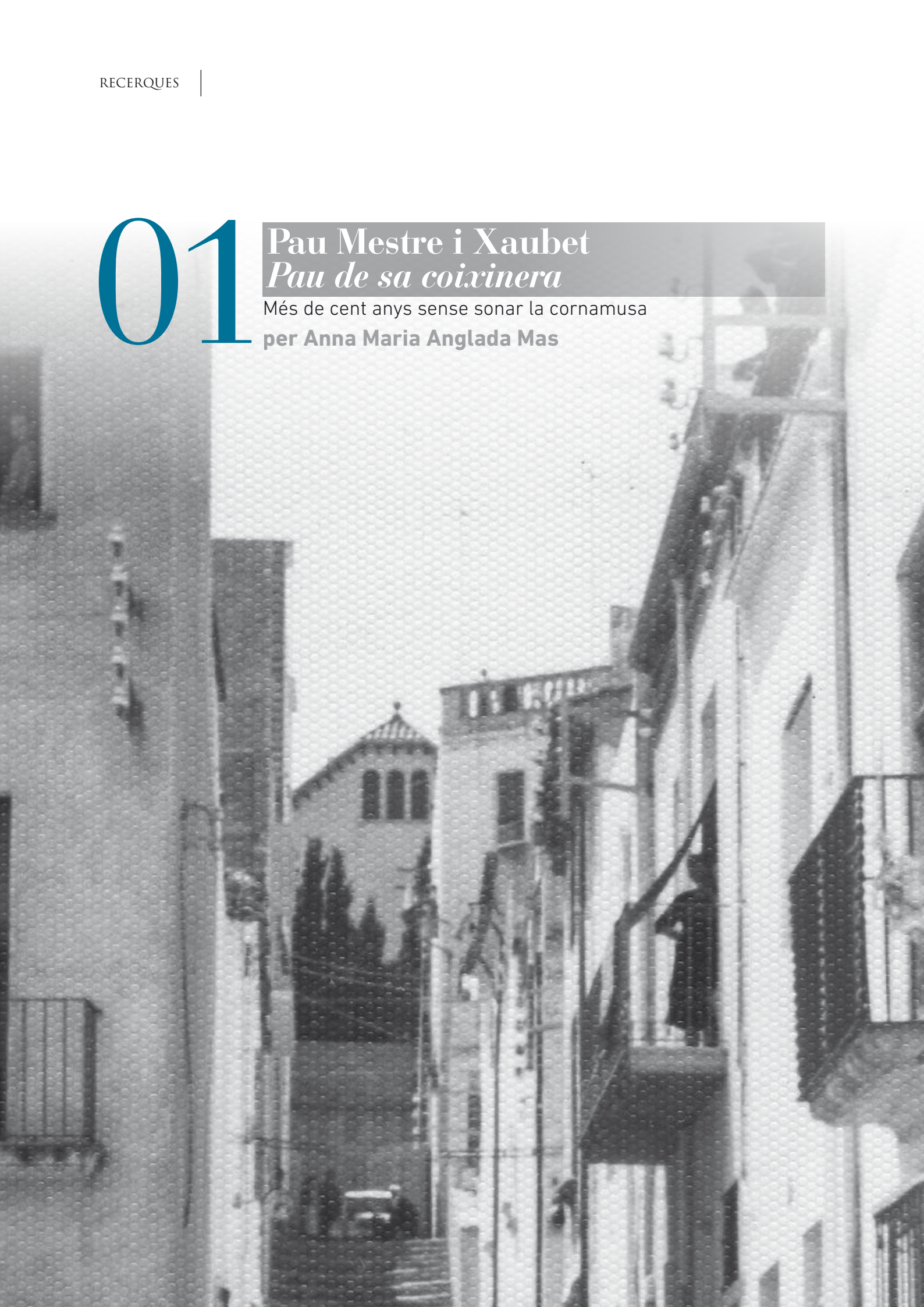
«L'excursionisme i la marina»
nota i edició a cura de Pep Vila

Blanes

01

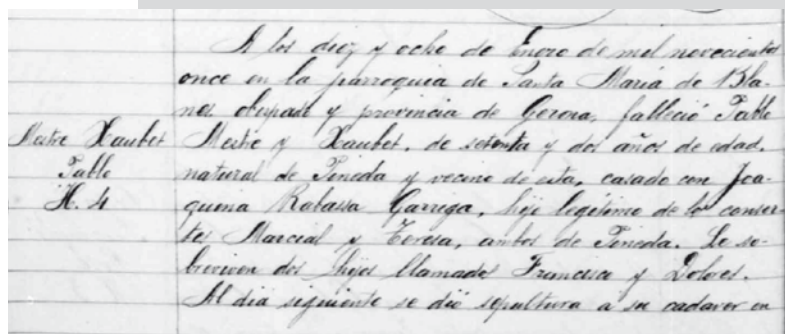
Pau Mestre i Xaubet
Pau de sa coixinera

Més de cent anys sense sonar la cornamusa
per Anna Maria Anglada Mas

La història que s'aplega en aquestes ratlles, sobre un personatge blanenc molt popular al llarg del s. XIX, va començar amb la troballa d'una esquila per part de l'amic vallenc Francesc Sans a la *Veu de Catalunya*¹. Aquesta notícia fou el motiu que em va empenyer a rescatar la informació, submergida en la premsa i en alguns fons arxivístics, sobre aquest sonador de cornamusa². El testimoni oral dels blanencs ja no fou possible. Un segle de silenci de la coixinera no es podia revifar de la memòria col·lectiva.

“El passat dimecres, vá morir sobtadament, el popular compatrici, conegut per *en Pau de sa coixinera*. Ab éll, desapareix de la nostra vila, una nota forsa típica. Ja qu'era aquí, l'únic *artista* del sach de gemechs ó *coixinera*, instrument, que si bé ara en desús, en altre temps no podia faltar en cap enramada, festa de barri y demés expansions populars. Descansi en pau, el popular y simpátich compatrici”³

Libres sacramentals. Òbits 11 (1896-1923). Còpia digitalitzada (AMBL)

El dia 18 de gener de 1911 moria en *Pau de sa coixinera* a l'edat de 72 anys⁴. Més de cent anys han passat des del dia que *sa coixinera* d'en Pau restà en silenci, un sac de gemechs que dormiria en el record, tot i que el seu nét polític en va revifar els detalls més entranyables, les anècdotes més ben explica-

des i un sentiment que ha fet les delícies de la meua recerca. Tot plegat, una lectura massa entenedridora per deixar-la en un segon període d'oblit.

El sobrenom *Pau de sa coixinera* és introduït d'esquitllentes en una publicació que aplega informació sobre músics de la tradició oral referents al segle XIX i XX. Aquests estan inclosos en un context geogràfic triangular, que té un vèrtex a les Guílleries i arriba fins a prop de mar, als extrems de la Marina de la Selva. La delimitació conté unes característiques comunes, en l'àmbit dels instrumentistes musicals, les músiques i els instruments, tots ells participants de la tradició per transmissió oral⁵.

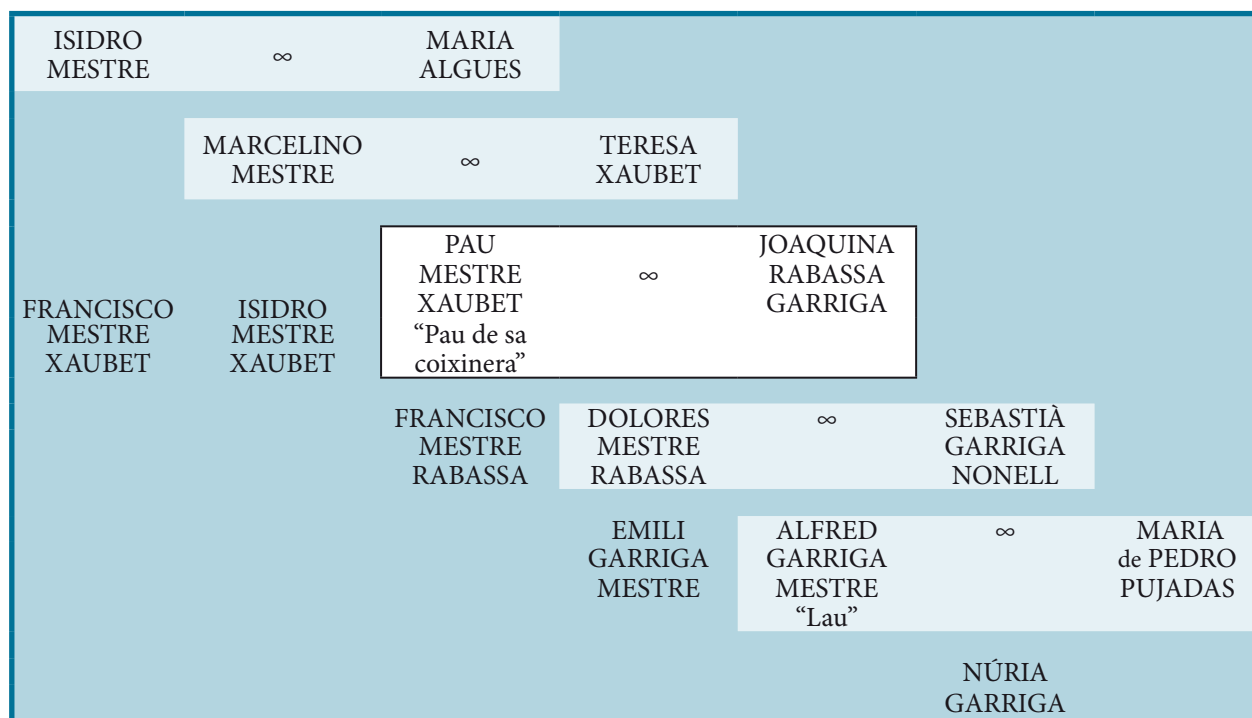
En Pau havia nascut l'any 1839 a Pineda de Mar. És precisament aquesta població de la Marina de la Selva la que conserva una obra literària que és al·lusiva a la tasca del cornamuser i d'altres músics en un entorn festiu de Pineda al s. XIX:

“Per tot lloch se sent musica;
Lo tamboriner repica
Al cap de munt del carrer,
Y lo vell cornamusér
Sona que molt be se explica
Aquí's balla 'l contrapás,
Allà baix una sardana;
Tots ho fan de bona gana,
Sense pérdrer lo compás,
Del calor no se fa cas,
Es lo bo sempre ballar,
Cualsevol hora que siga,
Sens reparar en fatiga,
Sensa por de rebentar.”⁶

Llaurador d'ofici, en Pau podia compaginar-lo amb la feina de músic, com era habitual en la majoria de casos dels músics de la tradició.

Pau Mestre i Xaubet

Pau de sa coixinera

En casar-se amb la Joaquina Rabassa i Garriga, marxa a viure a Blanes. A la seva mort, l'any 1911, deixa vídua i dos fills del matrimoni, en Francisco i la Dolors. La seva filla Dolors es casarà amb en Sebastià Garriga, pares d'en *Lau*⁷. En l'actualitat la besnéta d'en *Pau de sa coixinera*, la Núria Garriga⁸ és veïna de Blanes. La casa d'en *Lau* continuava essent la mateixa, una casa que donava a la plaça de Mollet⁹, al barri de *sa Massaneda*.

A finals del s. XIX ja començaven a consolidar-se les noves formacions de cobles empordaneses i la sardana llarga despuntava cada cop més, tot fent l'intent d'obtenir una acceptació popular. Aquesta és l'època que visqué en *Pau de sa coixinera*, les ballades de les sardanes llargues a la plaça, entonades al so de la cobla. La nova tendència musical intentava arrelar amb força després de sorgir l'any 1850 les primeres sardanes llargues al nord de Catalunya. A Blanes no tenia gaire popularitat, era més una particularitat dels naturals de l'Empordà. La descripció gràfica que en fa Cortils l'any 1886 és d'una disbauxa "es pera fer tabola, rodant y saltant sense ordre ni concert [...] vist en la plassa de Blanes me fá l'efecte de una mascarada"¹⁰

S'anava transformant el ball de nit i el ball amb piano de maneta és una novetat que substitueix el músic de la tradició. En Pau va viure de primera mà la transició de l'esplendor del músic de la tradició oral a la decadència del sonador de coixinera i del flabiolaire. Cada cop n'hi haurà menys i els que sobreviuen hauran de desplaçar-se més lluny o

Plaça Placeta, a l'actualitat. Foto A. Roger

canviar la seva funció per passar a acompanyar figures de gegants, capgrossos o balls de bastons. Els nuclis de població més reduïts seran els que mantindran més temps aquest tipus de formació instrumental. Allà on no arribaven les orquestres hi arribava un músic sol o amb parella. Aquest és el cas dels saraus a pagès, aplecs a ermites i festes a barriades.

La figura del flabiolaire i el sonador de coixinera esdevenia útil i donava un tracte de proximitat i confiança amb els veïns. La seva funció anava més enllà de l'estrictament musical. El músic popular coneixia la gent i l'ambient que es respirava a cada lloc, hi establia una relació de proximitat que feia que un ball, una revetlla, un aplec, una enramada o una cercavila es convertís en un espectacle amb un toc íntim entre sonador i espectador. El fet de ser veïns i tenir relació durant tot l'any crea un vincle d'amistat i coneixença dels gustos pel ball i el repertori.

Els aplecs de fora vila, com el de Sant Daniel (veïnat de Tordera), són un exemple d'aquesta manifestació festiva amb músics populars, moltes vegades anònims. En el context d'una funció religiosa s'hi feia un aplec, en un paratge natural:

“a la sombra de roures centenaris, una carreta solía servir de tablado als músichs, quins instruments eran la gayta, lo fluiol y l'tamborino” (festa que portava implícit l'execució d'un ball), “saltironant ab gravetat inimitable lo clássich tirabou, y luego una munió de pagesos y pagesas s'apressuravan á péndrehi part, aixamplant lo cércol, que lo que guanyava en extensió ho perdía en uniformitat, puig se feya imposible portar lo compás, y saltant desacordadamente uns, tirant de acá y d'allá altres, se promovía un bullici y una algarabía indescriptibles”¹¹

A principis del s. XX, durant la Festa Major, la sortida dels Nanos de Blanes també compta amb la figura del músic popular, i esdevé imprescindible per a l'espectacle. El dia de l'estrena de la Colla de Nanos

“Regalats á la vila per En Pere Milá y Camps, que seguirán los carrers ab los tipichs fluiol y tamborino, recullint donatius pels esbarjos populars fins á mitj dia”¹²

En les ocasions de reivindicacions i manifestacions populars, la presència de la música al so d'un instrument tradicional era l'eina bàsica. En Pau Mestre engrescava la vila quan aquesta necessitava manifestar-se públicament i exigir els seus drets. En moments de protestes i disconformitats la *coixinera* es convertia, de la mà d'en Pau, en un instrument aclamat per la població:

“varen comensar aquella mateixa nit á recórrer los carrers de la vila, precedits per En Pau de la coixinera ab lo seu instrument, ab pendons y banderes y entonant cansons de las que improvisa 'l poble contra 'ls burots y arrendataris”¹³

Dins el context més sagrat, el litúrgic, la música que es requeria eren les orquestres:

“acompanyats de la música de Tordera que varen fer venir expressament, anaren á la Iglesia ahontse cantà un ofici á tota orquesta en lo altar de Sant Antoni”¹⁴

Evidentment, l'orquestra que oficiava a l'església no tenia la mateixa funció social, la seva presència es limitava a l'acompanyament de la funció religiosa. En canvi, la necessitat de la proximitat que en Pau els oferia era més aclamada:

Pau Mestre i Xaubet

Pau de sa coixinera

“Los mes impresionables, acabadas las sardanas anaren a buscar á En Pau y al só de la cuixinera tornaren a fer la volta pel poble cantant cansóns... A las quatre de la tarde torná a fer la passada pel poble ab la música y á ballar sardanas á la Creu y al ser de nit, ball á la sala de dalt. [...]”¹⁵

Tot i que la festa sempre era un moment esperat, el context econòmic feia de baròmetre social. Hi havia moments de decadència festiva, com el cas de la festa de Sant Pere, quan segons la premsa, aquesta “pobresa” era a nivell religiós i profà. L’any 1901, per aquesta diada, tan celebrada pels pescadors, ni ball, ni Ofici, ni sardanes:

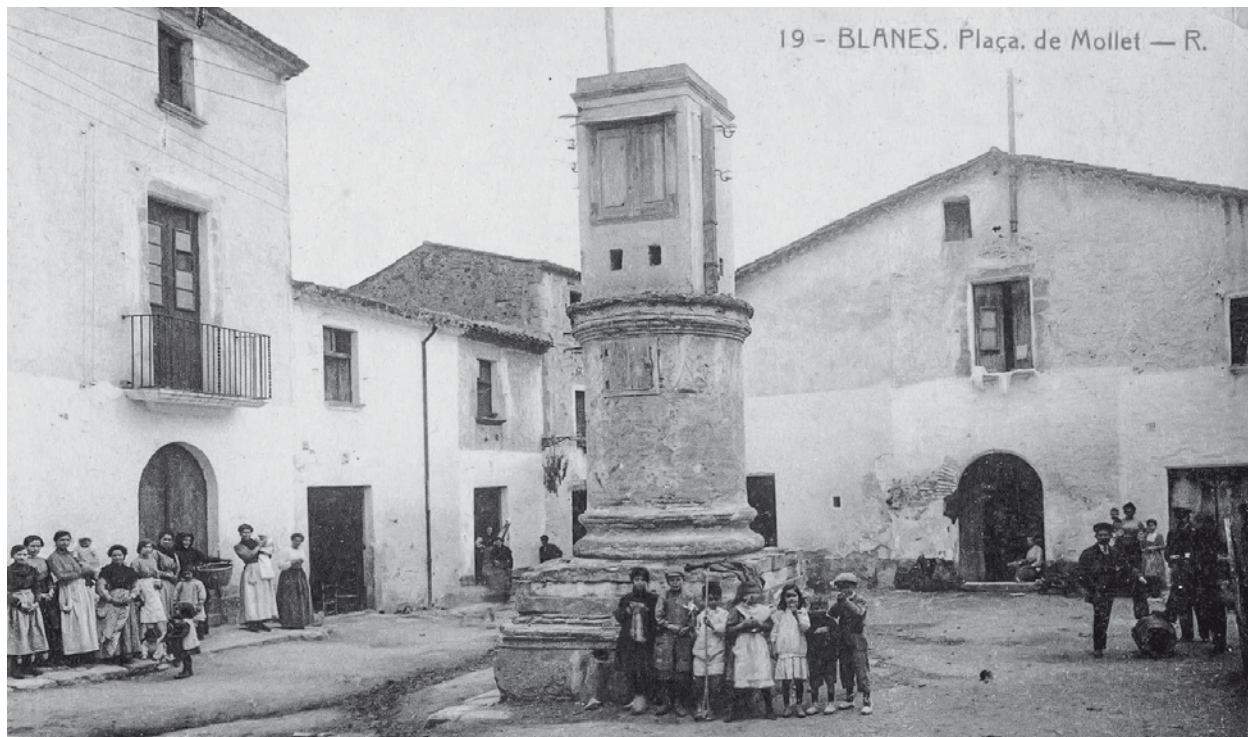
“ni, per colmo de pobresa, hi varen haver las tradicionals sardanes a l’Auguer [...], s’havia intentat contractar per las sardanas de la tarde, á la cobla d’en Galserans, pero que no s’havien avingut, no lograntse tampoch que vingués á tocarlas en Pau de la coixinera”¹⁶

Blanes, estructurada en barriades clarament diferenciades a finals del s. XIX, que configuraven espais propis d’identitat, mantenia diferents devocions associades a les festes. A *sa Massaneda*, la

devoció a Sant Antoni de Pàdua era explícita, com ho demostra les diferents capelletes amb la imatge d’aquest sant. El mes de juny, a la vigília de la festivitat s’hi feia la festa en el seu honor i “en tal dia se adornan ab llums y garlandas de flors naturals”¹⁷. El pas del temps no ha esborrat a dia d’avui aquest testimoni, i s’hi veu, encara, la capelleta que hi havia al carrer Llarg¹⁸.

La personalitat d’aquest barri es descriu també a través dels relats que parlen dels músics que feien les delícies dels seus veïns. Qui eren aquests músics que s’esmenten sota “la copla de la vila”¹⁹? És evident que una parella de músics possible hauria estat en Pau de sa coixinera i en Nan del flabiol²⁰. Però els petits espais que la premsa dedica a les notícies festives a vegades ens porten a una descripció acurada de l’entorn, però no de la figura del flabiolaire:

“Sant Antoni.-La tradicional festa que celebra ‘l carrer Llarg per la vigilia d’aquest Sant, va tenir lloch enguany ab molta iluminació en la capelleta del Sant que hi ha al estrém del carrer, y ab ball al ayre lliure al só del tamborino al encrehuament d’aquell carrer ab lo de Sant Bonosi, en quina cantonada se cambiá la bombilla del fanal que hi ha, per una de gran potencia

que deixava completament il·luminat lo lloch de la gresca”²¹

El que queda palesa és la voluntat d’honorar el sant amb una bona ballada i consegüent festa: “A Sant Antoni (Carrer Llarch) se l’ha obsequiat ab una nutrida encesa y balladas á pich de fluviol.”²²

Aspecte actual de la casa on vivia en Pau Mestre, al carrer Mollet. Foto A. Roger

L’Alfred Garriga (a) *Lau* escrivia cròniques de la vida quotidiana blanesca sobre temps ja passats, era un ferm divulgador de la història de Blanes. Fou gràcies al seu testimoni que podem anar trenant tots aquells detalls que ja s’han esvaït de la memòria col·lectiva i que són peces claus per a construir l’imaginari en el que es van desenvolupar. El seu relat íntim i emotiu per l’enyorança del pas dels anys i pel record del seu avi matern, en *Pau de sa coixinera*, ens submergeix en el context del primer quart del segle XX. La plaça de Mollet, aquell espai comunitari presidit per una font pública, escenari ideal de les festes de carnaval i les enramades²³:

“[...] no costava gens d’organitzar l’enterrament d’en Carnestoltes, o d’adornar la plaça amb banderetes de paper, testos de flors i cobrellits de coloraines a les finestres per a solemnitzar els ja famosos balls de

nit de la nostra Enramada, amb música de flabiol i cornamusa, tan tradicional com la passada feta pel barri amb música i lletra del *Jo te l’encendré...* o aquella altra de *La Paula té unes mitges...* corejades per centenars de marrecs...”²⁴

Les festes exigien una mobilització veïnal, “per això, quan venia l’Octava de Corpus, era la preocupació principal de tots l’organització de la nostra enramada²⁵”. Dins aquest context, la participació i preparació de la festa era un ritual que calia reproduir, any rere any. La festa suposa una alteració de la rutina, una ocasió especial per al gaudi comunitari i, per tant, la seva preparació és tan important com el seu desenvolupament. En aquestes circumstàncies, cada col·lectiu tenia una tasca prou definida que calia assumir.

Les dones “organitzaven un recapte per pagar les despeses de la música –el flabiol”, i per l’ambientació de l’espai “la il·luminació extraordinària a base de 4 o 5 llums de carbur”, i per a beure, una ocasió especial es mereixia “un caixó de gasoses, d’aquelles amb un tap de suro, lligades amb fil vermell, de la fàbrica d’en Tano Costes, per obsequi dels convidats”. Una despesa extraordinària que amb molt de gust procuraven finançar “tot plegat, costava almenys 13 o 14 pessetes”²⁶

Els homes, per la seva banda, tenien altres tasques assignades, també destinades a la logística de la música “el muntatge del *tablado*, que solia ésser una gran bóta de vi, buida, amb uns posts al damunt, i ... anar a contractar l’orquestra”²⁷

Els petits, en la mesura de les seves possibilitats, també tenien les seves feines assignades: “fer les banderetes de paper, d’arreplegar i treure les pedres, tan abundants sempre, d’escombrar i regar la plaça...”²⁸

Pau Mestre i Xaubet

Pau de sa coixinera

L'ambient que es respirava per preparar les enramades tenia una finalitat comunitària: “organitzar bé el nostre ball i que la placeta fes goig, ben neta i adornada en lo possible”²⁹. A la placeta de Mollet hi havia el costum arrelat de fer les enramades al so de flabiol i no tenien pas intenció de canviar:

“a la placeta mai no hi va tenir èxit el piano de maneta [...]. I si alguna vegada per alguna raó de pes en Nan, el nostre flabiolaire no podia venir el dia assenyalat, la cosa quedava ajornada per qualsevol altre dissabte disponible. Aquí, res de novetats ni ritmes nous, encara que fossin de moda. O flabiol, o res !!”³⁰

Carrer Llarg. Foto A. Roger

El conegut *Nan del flabiol*³¹ era el músic habitual, ja que havia estat l'aprenent d'en *Pau de sa coixinera*. La relació entre ambdós músics havia estat intensa i traspassava l'àmbit musical per endinsar-se en el familiar “pels de casa i pel mateix Nan era com una festa retrobar-se un cop cada any; venia encantat i, naturalment, aquell dia era el nostre hoste d'honor”³². La contracta, segons en *Lau*, anava a càrrec del seu pare:

“Com que en Nan era vell amic de la meua família, ja que el meu avi, en Pau de la

Coixinera, -que per aquest nom era conegut perquè tocava la coixinera, el sac de gemecs, com en diuen alguns, i ademés sabia tocar el flabiol com els àngels, - era qui havia ensinistrat a en Nan en el seu difícil art musical”³³

Però un segle enrere tampoc era fàcil fer una lloga de manera instantània, ni per telèfon existia la possibilitat de tancar un tracte. Per tant, calia fer comes:

“En Nan vivia a Santa Susanna, a pagès, i en aquell temps sense telèfon i pràcticament sense correu, ja que en Nan no sabia pas de lletra³⁴, i als altres l'escriure una carta els era un problema...doncs, la solució més efectiva era anar-lo a trobar a casa seva i tractar la cosa personalment. I un bon dia, el pare, després d'esmorzar, empenia el camí a peu, i cap a Santa Susanna, a veure l'amic Nan, el nostre músic.”³⁵

La presència del flabiolaire esdevenia un context extraordinari, on la previsió era l'alteració de l'ordre temporal, el trencament de la rutina per passar una estona d'esbarjo en comunitat. La quitxalla aprofitava aquests moments per rebre el flabiolaire amb una passada d'honor, fet que provocava un gran esverament:

“I ja tenim un eixam de criatures seguint la música i cantant a *grito pelado* aquelles tonades tan poca-soltes del *Jo te l'encendré* i la no menys popular de *la Paula en té unes mitges*, voltant pel barri”³⁶

La música i el ball eren una part molt important de la festa, però cal no oblidar que el sopar esdevenia també una part fonamental del ritual. La família d'en *Pau de sa coixinera* acollia a el *Nan del flabiol* com un més de la família, preparant el seu àpat pre-

ferit, la tonyina amb patates³⁷, com a mostra del seu agraïment i afecte.

I com no pot ser d'altra manera, la sobretaula és sempre motiu de conversa, i en aquesta no podien faltar els records propis

i comuns per evocar temps passats. En *Lau* recorda que es parlava de coses de la joventut dels seus pares i avis, ja que eren comuns amb els records d'en *Nan*. Fou en aquests moments de diàleg on va aprendre totes aquelles coses d'aquells que no havia conegut, però que els altres en parlaven.

La canalla, que esperava amb candeletes el sarau, entrava a la casa tot recordant que ja era l'hora de començar el ball. "I anaven rajant del flabiol, com d'una flauta màgica, americanes, masurques, polques... i tan-tes tonades inèdites per a les nostres orelles.

Que bonic que era!"³⁸. Tot plegat propiciava en l'ambient ganes de ballar. Els veïns esperaven molt aquesta festa:

"I del ritme d'aquelles danses? Allò sí que era coreografia de debò. Tot tan midat; el temps, cada pas, cada saltet, cada volta...Realment els nostres pares, millor dit, els vostres avis sí que sabien ballar. Sense estridències, d'una manera aparentment fàcil, absolutament casta, amb seriositat, sense, però, perdre el compàs, el somriure, la gràcia..."³⁹

Els flabiolaires tenien una bona resistència física, podrien encarar el ball en solitari i dignament. El cas de la plaça de Mollet, era força peculiar: el desnivell i un terra no gaire preparat feia que els balladors fossin els primers a rendir-se:

"El ball durava dues o tres hores, fins que a la fi, cansats i suant a raig fet, les parelles s'anaven retirant. No n'hi havia pas per menys, i aguantar un parell d'hores d'aquell exercici en plena placeta, tan pendent, plena de rocs, sots i desnivells, era una prova de campionat. Com a últim número, es feia una gran sardana que voltava la font. Després d'un trago de vi fresc amb gasosa, la gent es retirava a dormir, cansats si voleu, però contents i feliços... I fins un altre any"⁴⁰

El sentit de festa, esbarjo i la il·lusió manifestada eren una part important per comprendre el valor que s'atorgava a uns músics que no han estat massa protagonistes del noticiari de l'època, però sí que han estat importants en les ocasions extraordinàries de les persones i les seves vivències.

Fou en *Pau de sa coixinera* qui va deixar l'empremta més ben documentada vinculada a la vila de Blanes, tant en el terreny monogràfic dels balls, com en el poètic i novel·lesc. La seva cornamusa va es-

campar arreu de la vila la música per a ballar. En el *Diccionari de la Dansa* s'hi esmenta una sardana força particular i específica de Blanes, la *Sardana de la coixinera*, sense transcriure la tonada ni determinar el sonador, tan sols recordant l'instrument amb què s'interpretava:

“Era una sardana com les altres, que no oferia cap particularitat especial. El qualificatiu li venia del fet d'ésser sonada amb cornamusa, instrument que en alguns llocs del Maresme rep el nom de *coixinera*, a causa de la bossa de roba, en forma de coixinera, que tapava el bot de pell. (Blanes)”⁴¹

En l'àmbit poètic, fou el blanenc Pere Puig⁴² qui en parla:

EN PAU DE LA COIXINERA

“Vinya d'en Pau, el de la coixinera,
planejant i abocant-te en el pendís
fins al mar que et saluda amb un somrís...
Davant de la caseta, hi tens una era
i, al costat seu, fent ombra al vell pedrís,
una solemne i colossal figuera
i un presseguer de préssecs del país,
on en Pau anava a omplir-se'n la pitrera...
I em convidava un dia tot passant...
I mentre jo els anava rosegant
aquells préssecs tardans, fent-hi ganyotes,
en Pau prenia el rústic instrument,
que era un coixí molsut tot ple de vent,
llançant en l'aire unes alegres notes.”

En el terreny literari, de la mà de Joaquim Ruyra⁴³, trobem el relat de la novel·la *En Garet a l'enramada*, amb una descripció molt versemblant a les festes de les enramades que, a cavall dels s. XIX i XX, eren l'atractiu de les barriades blanenques.

“El sac dels gemecs va fent la passada, espargint per dins del poble un guirigall d'harmonia que alegra i engresca al jovent. Les xicotes, al sentir-ho, no poden pas restar un instant més a la taula, baldament estiguin a mig sopar i no s'hagi encetat encara el famós capó de la festa.-Ja passa sa coixinera!... Sentiu ?... Sa coixinera i encara mai d'endegar [...]”⁴⁴

Ruyra denota en el seu relat un ambient ja força habitual, la decadència del sac de gemecs. L'arribada de la cobla podia tenir diferents percepcions, però la seva presència era una mostra d'un prestigi social que es produïa en els ambients més selectes associats a la nova moda:

“L'enramada de l'Auguer [...] ha contractat la cobla per al ball de la nit. El sac de gemecs anirà, doncs, a recó, però tocarà a la taverna per animar els bevedors”⁴⁵

Immersos ja en el segle XXI, serveixin aquestes ratlles per reflotar un merescudíssim homenatge a un músic popular que destacà per la seva funció social, festiva i reivindicativa. Fou en *Pau de sa coixinera*, juntament amb molts altres sonadors de la música que es transmetia per tradició oral, un personatge que destacà en la societat blanenca que el va conèixer. Els descendents d'aquella època són els hereus d'una memòria col·lectiva que s'ha perdut, tot i que en gran part s'ha rescatat de l'oblit per una via indirecta, la qual cosa la fa més fràgil, però no menys encisadora.

Blanes va viure moments heterogenis segons l'indret, l'any, la climatologia i l'economia, més o menys com en d'altres viles, no era pas un tret específic. L'espai aglutinador de la festa obviava aquests entrebancs mentre eren participants de la festa, on s'hi conjugaven la música, el ball, el ritual i la tradició. Foren moments compartits que calia viure amb una gran expectació, perquè eren únics i necessaris per

al gaudi personal, moment d'esbarjo per entrar en una dimensió que defugia la rutina de la feina, una alteració de l'ordre per establir una organització comuna, que convertia els implicats en veritables col·laboradors del muntatge d'aquest espai comú. Tots eren activament promotors de l'acte, però el protagonista era en Pau, ell feia música i els altres l'escoltaven, ell feia emanar els sons que el públic absorbia, l'ambient s'impregnava del que el músic transmetia.

És possible reviure algun d'aquells instants? Potser resseguint aquest article hi trobeu alguns detalls que ajudin a entendre alguns fets que formen part de la història que es va forjar i avui podem compartir. Tot això, tenint com a protagonista en Pau, que mereix, ni que sigui després dels més de cent anys de silenci de la coixinera, un record que fa palès qui fou, què va fer, i què va suposar la seva presència, amb *sa coixinera*.

Anna Maria Anglada i Mas
Musicòloga

El darrer cornamusaire
de Catalunya, a Beges

J. Remot
21-11-1931
Festa de St. Ceiliu
l'Orfeó Català,
en la conferència
J. Amades sobre
el Cornamusa
a Catalunya

El darrer cornamusaire. Dibuix facilitat per Francesc Sans, de Valls

Notes

- 1 *La Veu de Catalunya* (28-1-1911) . Edició del vespre. Pàg. 2
- 2 El sac de gemecs és un instrument de vent de la família de les cornamuses. Rep diferents noms segons la zona, ja que fou molt popular. En el cas de la Marina de la Selva s'anomena coixinera. Per fer sonar l'instrument, el músic emboca el bufador i l'aire s'emmagatzema al bot, d'on surt pel grall (amb una doble canya interior) i els bordons, que fan un baix continu. Té una tessitura molt limitada, però requereix habilitat per a mantenir la pressió de la sortida de l'aire del bot.
- 3 *Costa de Llevant* (22-1-1911) n. 4, pàg. 12
- 4 Registre Civil de Blanes. Certificat de defunció. Llibre 20, pàg. 98, secció 1a.
- 5 Rafael MITJANS, Teresa SOLER. *Músics de flabiol i bombo. Els flabiolaires del rodal d'Àrbúcies*. Barcelona: Ed. Alta Fulla, 1993.
- 6 Francesc FORS DE CASAMAJORS. *Lo cornamuser de Manola*. Barcelona: Imprenta Catalana de obradors y Ca., 1878, pàg. 16-17
- 7 Sobrenom d'Alfred Garriga Mestre (1902-1972), havia treballat a l'Ajuntament de Blanes i escrivia articles sobre la història i records de Blanes a les revistes locals.
- 8 Aquestes dades dels familiars s'obtenen gràcies a la col·laboració de l'Arxiu Municipal de Blanes.
- 9 Ara coneguda popularment com placeta, o la *placeta dels gitanos* (Aitor Roger, 31-08-2011)
- 10 Joseph CORTILS VIETA. *Ethologia de Blanes*. Barcelona: Llibreria de D. Àlvar Verdaguer, 1886, pàg. 61
- 11 Pep VILA. "Tres articles folklòrics de Josep Cortils i Vieta, apareguts en el "Butlletí de l'Associació d'Excursions Catalanes". *Blanda*, n. 2, 1999. pàg.119.
- 12 Programa *Festa Major de la Vila de Blanes en honor de sa excelsa Patrona Santa Agna*. Barcelona: Imp. F. Badia. 1906.
- 13 *Costa de Llevant* (18-6-1899) n. 25, pàg. 16
- 14 *Ibidem*
- 15 *Ibidem*
- 16 *Costa de Llevant* (7-7-1901) n. 27, pàg. 141
- 17 *Costa de Llevant* (24-6-1894) pàg. 113
- 18 Jesús Crous Collell. *Blanes. Cronologia històrica. s. III aC-s. XX*. Blanes: Ajuntament de Blanes, 1994. pàg.115
- 19 *Costa de Llevant* (24-6-1894) pàg. 113
- 20 En *Nan del flabiol* es deia Joan Roig i Carbó (1872-1950), era natural de Tordera. Havia viscut a Can Nan del veïnat de Sant Daniel (Tordera). Informació facilitada per Marc Riera, amb motiu de la seva recerca sobre aquest personatge. Pel que fa a la relació d'aquests dos músics, queda justificada per ser mestre i aprenent.
- 21 *Costa de Llevant* (25-6-1899) pàg. 14
- 22 *Costa de Llevant* (16-6-1901) pàg. 10
- 23 Segons Cortils (1886), les enramades eren festes de veïnat durant la vuitada de corpus, en les quals els veïns engalanen els carrers, els balcons i a la nit sol haver-hi música i ballades.
- 24 Lau [pseudònim d'Alfred Garriga Mestre]. "La plaça de Mollet i la seva font", *Villa de Blanes* (juliol 1967), n 16, pàg. 6
- 25 Alfred GARRIGA MESTRE. "Ball de l'Enramada a la placeta" *Recull de Blanes* (27-7-1964) n. 1027, pàg. 20
- 26 Alfred GARRIGA MESTRE. "Ball de l'Enramada a la placeta" *Recull de Blanes* (27-7-1964) n. 1027, pàg. 20
- 27 *Ibidem*
- 28 *Ibidem*
- 29 *Ibidem*
- 30 *Ibidem*
- 31 Joan Roig Carbó (1872-1950)
- 32 Alfred Garriga Mestre. "Ball de l'Enramada a la placeta" *Recull de Blanes* (27-7-1964) n.1027, pàg. 20
- 33 *Ibidem*
- 34 Recordem que a l'*Obra del Cançoner Popular de Catalunya* (1998) pàg.119, fa referència que és analfabet i ignorant de música.
- 35 Alfred GARRIGA MESTRE. "Ball de l'Enramada a la placeta" *Recull de Blanes*(27-7-1964) n.1027, pàg. 20
- 36 *Ibidem*
- 37 *Ibidem*
- 38 Alfred GARRIGA MESTRE. "Ball de l'Enramada a la placeta" *Recull de Blanes*(27-7-1964) n.1027, pàg. 20
- 39 *Ibidem*
- 40 *Ibidem*
- 41 Francesc PUJOL, Joan AMADES. *Cançoner Popular de Catalunya* , VI. "Diccionari de la Dansa, dels Entremesos i dels Instruments de música i sonador". Barcelona: Impremta Elzeviriana i Llibreria Camí, 1936. pàg. 455.
- 42 Pere PUIG LLENSA. "En Pau de la coixinera". *El tres dalls*. Barcelona: Viena, 2001. Pàg. 745
- 43 Joaquim Ruyra (1858-1939) descriu l'entorn de l'enramada a s'Auguer.
- 44 Joaquim RUYRA. "En Garet a l'enramada" . *Marines i boscatges*. Barcelona: Ed. 62, 2004. pàg. 101
- 45 Joaquim RUYRA. "En Garet a l'enramada" . *Marines i boscatges*. Barcelona: Ed. 62, 2004. pàg. 102

02

Notes sobre els primers enllumenats públics a Blanes

per Juli Baca Vives

El fluid elèctric arribà oficialment a Blanes a les 6 hores del matí de l'11 d'octubre de 1896, amb repic general de campanes, tret de coets i diana tocada per les orquestres que recorren els carrers engalanats de la vila. Els festeigs varen durar dos dies. Varen començar amb un concert davant de l'Ajuntament i curses de bicicletes en un velòdrom construït expressament per aquesta diada. Tot seguit es procedí a la solemne benedicció de la línia elèctrica i els transformadors, en presència de les autoritats municipals. També es resà un *Te Deum* a l'Església Parroquial i al vespre es feren focs d'artifici al passeig de Mar, seguits de balls en els envelats, il·luminats gratuïtament per l'empresa de Jalpí.

A l'endemà al dematí va tenir lloc a l'església parroquial un ofici solemne, en record dels morts de Cuba i Filipines. A la tarda hi hagueren regates de vela i una processó que sortí de la parròquia fins al convent dels caputxins per beneir la torrassa des d'on, mitjançant un potent telescopi, es van il·luminar les platges i la badia de Blanes. Seguidament es féu una demostració del funcionament d'aquesta torrassa o far, construïda per a orientació de vaixells, navegants, pescadors i de possibles naufragis. Ja entrada la nit, es va fer un simulacre de naufragi en alta mar d'una barca pescadora i el salvament d'aquesta i dels seus mariners.

Com a finalització de les festes, a les 11 de la nit, als envelats del passeig de Mar i en altres carrers de la vila s'hi van fer balls i un repartiment de premis del concurs al carrer millor guarnit. Els premis foren cedits tots ells per l'Elèctrica Jalpí. De fet, tot el material per a les festes commemoratives havia estat cedit pel Cavaller de Jalpí per tal de commemorar la inauguració de l'enllumenat elèctric a la vila. El Cavaller també va cedir l'electricitat de franc al local de l'Orfeó de Blanes

que, en compensació, la Junta va nomenar-lo president d'honor de la societat coral. Paral·lelament, el consistori municipal va nomenar el senyor August Maria Borràs-Jalpí fill predilecte de la vila.

FIESTAS EN BLANES

11 y 12 de Octubre de 1896

INAUGURACIÓN

Alumbrado público por medio de la Electricidad

POTENTE REFLECTOR PARA UTILIDAD DE LOS MARINOS

PROGRAMA

DÍA 11

AL AMANECER

Repique general de campanas, disparo de cohetes atronadores y gran diana por las orquestas, que recorrerán las calles anunciando la festividad del día.

A las 8. Repartición de bonos de pan y carne a los pobres en la Casa Consistorial y de prendas de vestir a la infancia desvalida, en el Círculo de LA AMISTAD BLANENSE.

A las 10. Saldrá de la Casa Consistorial el Magnífico Ayuntamiento en corporación, comisiones oficiales, gremio de marineros y demás personas invitadas, acompañando al propietario de la ELECTRICA JALPI, y precedidos de las correspondientes músicas se dirigirán a la Iglesia Parroquial, en cuyo templo espléndidamente iluminado y con apropiados adornos, se celebrarán solemnes oficios, cantándose la gran misa de Santa Cecilia del maestro Gounod, ejecutada por una nutrida orquesta compuesta de notables profesores y por una numerosa masa coral. Ocupará la cátedra del Espíritu Santo, el elocuente orador sagrado, Reverendo D. Francisco Monforte.

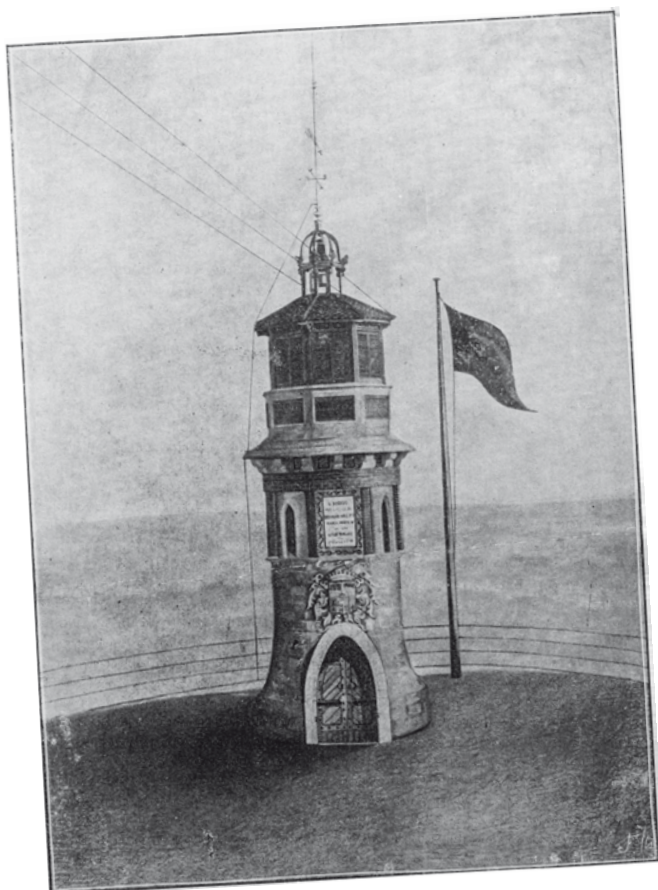
Fons Alemany Borràs (AMBL)

Fou durant els primers mesos de l'any 1896 que el Sr. Francesc Camprodon, propietari de l'antic convent dels frares caputxins, cedeix a Josep Maria Borràs de Jalpí un tros del seu terreny, el que toca a l'extrem de les roques de xaloc, perquè s'hi pugui instal·lar una torre-far per a la il·luminació i orientació de les barques dels pescadors de Blanes. El far era percebut com una mostra d'agraïment al poble per la concessió a l'empresa Jalpí de l'enllumenat elèctric dels principals carrers.

Notes sobre els primers enllumenats públics a Blanes

A finals de setembre del mateix any els blanencs ja tenen autorització per visitar la torre, que fou inaugurada el 12 d'octubre, com ja s'ha explicat anteriorment. El far, situat dalt del promontori del Convent, a la roca més a prop del mar, estava dotat d'un potent telescopi amb el projector ja esmentat. La línia telefònica estava connectada directament amb la central del carrer Jaume Ferrer. També tenia una campana d'alarma i en una placa s'hi mencionava la data en què l'havia instal·lat la casa Borràs-Jalpí.

Malauradament, el far del Convent no reunia les condicions que imposava la "Jefatura de Costas". En primer lloc, no s'havia demanat permís a aquest organisme, però principalment no reunia, entre altres moltes condicions, els requisits per a l'emissió de la llum, regulada per uns intervals amb una durada estipulada i que era diferent a cadascun dels fars ja instal·lats en tota la costa, de manera que els navegants poguessin interpretar la seva situació geogràfica a la nit.

En l'edició del 3 de juny de 1900 del setmanari catalanista *La Costa de Llevant* hi ha una nota encapçalada per la frase "Torreó-faro" que diu que s'ha procedit a desmuntar la barana metàl·lica que l'envoltava i els pals que sostenien el cables de l'energia elèctrica amb què funcionava. En data 31 de març de 1901, el mateix setmanari publica que els empleats del Sr. Borràs-Jalpí enderroquen la "torre-faro". Sabem que aquesta expressió "enderroquen" no és correcta, perquè la torre va ser desmuntada amb molta cura i muntada de nou en un llac artificial que el Sr. Borràs-Jalpí tenia a la seva torre, a la casa pairal principal, situada entre els pobles d'Arenys de Munt i Arenys de Mar. Així ho explica Joan Bou Illa, que el va anar a veure l'any 1997 i ho relata en el llibret que publicà amb el títol *El darrer cavaller de Jalpí*.

La primera electricitat que es va fabricar a les instal·lacions de Jalpí va ser destinada a l'enllumenat de la casa pairal d'aquest indret i al de les cases del veïnat de Sant Daniel, de les quals el cavaller de Jalpí també era propietari. Setmanes després, l'energia elèctrica s'instal·la a Tordera. La inauguració de l'enllumenat públic va tenir lloc el dia 30 de maig de 1855, segons s'esmenta en el conveni signat pel consistori municipal d'aquell poble, registrat en el llibre d'actes.

La casa pairal dels Jalpí a Tordera, també anomenada la Casa Gran, és el que avui en dia s'anomena Can Pou, situada a uns cent metres més al nord de les restes del Jalpí actuals, arran de la carretera de Tordera a Blanes.

L'establiment de l'Elèctrica Jalpí en els pobles del seu voltant no va resultar gens fàcil. Tordera en va ser una excepció. No solament per la proximitat al nucli urbà de Jalpí, sinó també per l'aureola de don August, que passava per ser persona d'una extensa

El far del Convent. Col·lecció Joan Vieta (AMBL)

cultura, un filantrop excepcional, a més de l'extraordinari nivell econòmic de què gaudia, com explicarem més endavant.

L'any 1895, Blanes i Calella ja disposaven d'enllumenat municipal en els carrers principals dels respectius centres urbans, però amb utilització de gas. La substitució per un altre sistema, com és el cas de l'electricitat, havia d'imposar-se per sobre de molts interessos i corrupteles personals, promogudes principalment per les companyies productores de gas, acompanyades d'una campanya de desprestigi que exagerava els perills de l'energia elèctrica a què s'exposarien les persones en general i principalment els usuaris. S'ha de considerar, també, que algunes novetats tècniques eren vistes amb molts recels per una gran part de la població.

L'11 de juny de 1881 es va inaugurar l'enllumenat d'alguns carrers de Blanes amb el producte gasós que fabricava la companyia Gas Rico. Sembla ser que Blanes va ser el primer poble d'Espanya a tenir una instal·lació productora de gas¹. 31 anys més

tard, a Blanes encara hi havia les instal·lacions productores i distribuïdores. Estaven ubicades al final del carrer Jaume Ferrer, fent cantonada amb la Riera de Blanes o de Valldolig. El 1911 va tenir lloc l'obertura de la nova carretera que comunicava amb Lloret, que va substituir la funció que feia el carrer de la Salut. Aquella nova carretera és l'actual carrer Jaume I. Aleshores, en el seu començament a una banda de carretera hi havia l'edifici del gas i a l'altra, l'hort de Jaume Pijoan Pagès, més conegut pel motiu de "es Cabasset".

El conegut com a Gas Rico era el resultat de la destil·lació seca de carbons minerals com els lignits o torbes d'inferior calories. Estava format per una mescla d'hidrogen (H₂), 50-52%, i metà (CH₄), 24-26%, com a matèries principals, i la resta en òxid de carboni (CO), i anhidrid carbònic (CO₂).

Aquesta companyia productora de gas va suspendre les seves activitats el mes de juny de l'any 1896, és a dir 15 anys després de la seva implantació, a conseqüència d'un accident que va patir un dels

Els "tres llums", a l'actual plaça d'Espanya. Col·lecció J. S. Gelabert Rigau (AMBL)

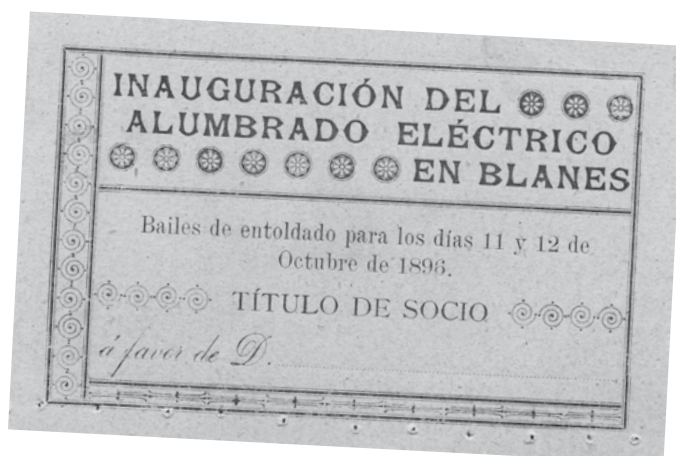
Notes sobre els primers enllumenats públics a Blanes

seus tècnics, quan li va explotar una caldera quan estava manipulant les màquines de la instal·lació productora. Aquesta desafortunada circumstància va ser aprofitada per l'Elèctrica de Jalpí.

El cavaller de Jalpí havia començat el mes de juny de 1895 les converses amb l'Ajuntament de Blanes per dotar de l'enllumenat elèctric els carrers de la vila. També volia aconseguir i facilitar als seus habitants el permís que l'autoritzés a instal·lar l'electricitat a les llars i dotar-les de corrent elèctric. Però inicialment els membres del consistori municipal no s'adonaren que la nova font d'energia pogués tenir el desenvolupament tan brillant que va tenir en el futur, i posaren inconvenients al canvi d'energia lluminosa.²

És versemblant creure que els membres del consistori municipal el mes de juny de 1896, quan es quedaren sense el subministrament del gas Rico, es dirigessin al Cavaller de Jalpí. Blanes s'havia quedat sense enllumenat i aleshores demanaren a l'Elèctrica Jalpí seguir amb les converses que havien suspès un any enrere. Don August hi va accedir ràpidament. Va comprar els terrenys on s'havia produït el gas Rico per instal·lar-hi els transformadors del corrent i la seu de la seva companyia. També es va fer càrrec de l'import de les factures que l'Ajuntament devia a la companyia del gas, dels mesos de febrer al juny. Des de mitjan d'aquest mes de juny fins a l'11 d'octubre, els principals carrers de Blanes restaren a les fosques.

El corrent elèctric primer va ser generat amb la força de l'aigua d'un gran llac que s'alimentava amb el desviament d'una porció del cabal del riu Tordera. Més endavant, la central hidroelèctrica es va reforçar amb una central tèrmica alimentada amb lleïny, que completava la hidràulica en temps de sequera o de manca de cabal de l'aigua.

La portada de l'energia elèctrica a Blanes formava part d'un ampli projecte per il·luminar també els pobles de les rodalies i del Maresme fins a Caldes d'Estrach. L'arribada del corrent elèctric produït a Jalpí a Blanes i Lloret no va presentar dificultats fins que s'arribà als primers habitatges de Blanes. Fins allà els pals de roure que aguantaven els fils del corrent elèctric varen ser alçats en terrenys que resseguien el canal de la via del tren i les aigües procedents de l'embassament de Jalpí i que alimentaven també els molins anomenats de Roig, de sa Roca i de Vall, tots tres molins dins del terme municipal de Blanes. Un cop arribaren als primers edificis del nucli de Blanes, alguns propietaris no permeteren que es posessin els suports dels fils a les parets de les seves propietats, a menys que se'ls indemnitzés econòmicament. No es varen entendre i van anar a judici. El jutge finalment va donar la raó als propietaris. Don August, sabent que s'hi jugava molt, va haver de pagar molts diners per aconseguir el seu propòsit. On no va tenir gaires dificultats a prolongar la portada del corrent elèctric va ser a la població veïna de Lloret, que va ser inaugurada poc temps després que a Blanes.

La situació amb què es varen trobar als pobles de Palafolls i Malgrat va ser molt diferent. Quan alguns propietaris i arrendataris d'aquelles terres i habitatges s'assabentaren que alguns propietaris de Blanes havien obtingut diners per permetre que en la seva propietat s'hi posessin els suports per als fils del corrent,

demanaren la mateixa compensació per autoritzar el plantat dels pals en els seus terrenys i en les parets dels habitatges. El Cavaller no va voler cedir a les exigències dels pagesos ni dels propietaris. Aquesta situació va comportar que l'enllumenat elèctric dels dos pobles quedés en principi aturat i, després d'uns mesos, anul·lat totalment.

L'energia, poc abans de convertir-se en plaça de la Solidaritat. 1993c. (AMBL)

Això va representar que els dos pobles esmentats no disposessin d'energia elèctrica fins 30 anys més tard. És a dir fins a l'any 1926, en què la Companyia Elèctrica Catalana de Mataró electrifica alguns pobles de les rodalies del Maresme, incloent-hi Malgrat i Palafolls.

És important esmentar que en el començament de la comercialització del fluid elèctric no es disposava, com passa ara, dels comptadors que concreten els consums que s'han de pagar. Aquests s'abonaven en funció del nombre de les bugies que es contractaven i que la mateixa empresa instal·lava. Hi havia bombetes de 32, 25, 13, 10 i 6 bugies. La reposició del material havia de fer-se forçosament en els magatzems de "La Eléctrica Jalpí", que ocupava els edificis de l'anterior companyia de Gas.³

L'enllumenat dels carrers tenia lloc mitjançant un conveni amb l'Ajuntament corresponent, que especificava quins carrers s'havien d'enllumenar i el nombre de llums a cadascun dels carrers, així com les bugies de cada un d'aquells llums. Les bombetes

no portaven rosques com les d'ara, sinó que entraven a pressió i eren molt més grosses. La Companyia Elèctrica de Jalpí tenia persones contractades que passaven per les cases i que reposaven el material espatllat, així com cobradors per recollir els diners de l'energia contractada. En els carrers del municipi, el manteniment, la conservació, neteja, vigilància i reposició del material avariament de l'enllumenat anaven a càrrec de l'Ajuntament.

La introducció de l'electricitat a les cases va ser una tasca molt lenta, especialment a les masies i cases de pagès, però no únicament. Recordo que encara en els anys 1944 -1946, en els baixos del número 61 del carrer Martínez Anido, actualment Jaume I, on vivien les famílies Portas - Orench - Comas, tots ells familiars de la meua àvia Teresa Portas Baltrons, la il·luminació domèstica era amb llums anomenats de carbur (gas acetilè C₂ H₂).

L'energia. Anys cinquanta. Col·lecció J. S. Gelabert Rigau (AMBL)

A Blanes l'absorció de l'elèctrica Jalpí per la companyia de Mataró havia tingut lloc l'any 1925, uns

Notes sobre els primers enllumenats públics a Blanes

tres anys després de la mort de Don Augusto, succeïda el 2 d'octubre de 1922. Això incloïa els edificis receptors i distribuïdors de l'energia elèctrica. En el meu record dels anys quaranta, el rètol que hi havia a sobre de la porta d'entrada de les oficines d'aquesta companyia deia, "Fuerzas Eléctricas de Cataluña". S'havia substituït el nom del poble de Mataró pel del nostre país, Catalunya.

L'any 1951, la companyia va ser comprada per Juan March Ordina, que hi afegí les sigles S.A., de manera que va quedar el nom de FECSA. Als anys 1990-1991, els edificis interiors quedaren inutilitzats, quan les condicions tècniques permeteren repartir estratègicament pel poble els transformadors que reduïen l'elevat voltatge del transport a la potència del consum industrial o domèstic. Després d'uns mesos d'abandonament, les dependències varen ser desmantellades i el recinte el transformaren en l'actual plaça de la Solidaritat, inaugurada el 4 d'abril de 1994. A començament de l'any 1998 l'accionista majoritari de FECSA era ENDESA i l'any 2002 passà a anomenar-se FECSA-ENDESA

Per la importància que va tenir per Blanes l'últim personatge d'aquest llinatge, crec que pot ser interessant fer un petit resum de la història dels cavallers de Jalpí. Aproximadament en el primer terç del segle XVI, una persona anomenada Bernat, més coneguda per en Montsech, construí un molí fariner que se suposa que estava situat a uns metres al sud de la masia de Can Pou, en el barri torderenc de Sant Daniel, per aprofitar la força de l'aigua que formava un llac i un rec en aquella zona.

Un dels seus tres fills barons -Pere, Miquel i Marc- fou una persona instruïda i molt afortunada en els negocis. Aproximadament entre els anys 1585-1590, s'aconsegueix del rei espanyol Felip II el privilegi d'anomenar-se cavaller de Jalpí. Posteriorment

IL·LTRE. AUGUST M.ª DE BORRÀS JALPÍ

es va establir a Arenys de Munt, on hi va construir casa seva. El títol de cavaller es va anar heretant de generació en generació, sempre per homes, fins arribar a Josep Jalpí i Solanells, que va morir sense fills. Aleshores el títol va passar al marit de la seva germana M. Gràcia. Aquests només tingueren una filla, que es va fer monja. Així que el títol de Cavaller va anar a parar al marit d'una cosina de nom M. Gràcia. Aquest matrimoni foren els besavis d'August Maria Borràs-Jalpí de Rodríguez, Infante de Bell-Lloc, que va resultar ser l'últim cavaller de Jalpí.

Els avis d'aquest, com féren els seus pares, passaven llargues temporades a Tordera, al paratge de Jalpí del barri de Sant Daniel. El pare, Miquel Borràs Rodríguez de Jalpí, creà la Mina de Jalpí per convertir en regadiu una part de les seves extenses terres de secà, situades a prop del riu Tordera i a tocar del camí de Blanes a Tordera.

El seu fill, l'August Maria Borràs de Jalpí, va heretar una immensa fortuna en terrenys i també el títol de Cavaller. Va fer una extraordinària reconversió industrial d'aquell patrimoni agrícola, i va convertir la masia pairal en centre industrial. Va ampliar el molí fariner amb un altre molí per triturar-hi draps per fer-ne pasta de paper i comercialitzar-la. També va construir una fàbrica de gel, una embotelladora d'aigua mineral natural, que durant molts anys era portada en camions a Barcelona, on tenia molta acceptació, i a les illes Balears, mitjançant un vaixell que salpava de Blanes. I, és clar, una altra cosa molt important: la producció de corrent elèctric.

Segons s'explicava popularment, Don August tenia tal nombre de terres que podia anar des de Vall de Maria (Maçanet) fins al mar sense deixar de trepitjar terres que li pertanyien. Almenys acumulava 49 propietats repartides entre Blanes, Tordera, Pineda, Sant Celoni, Palautordera, Sant Feliu de Pallerols, Arenys de Munt i Arenys de Mar, les quals li reportaven una renda de 300 duros al dia.

Les inquietuds per introduir millores en obres socials i innovacions tècniques en els sistemes productius del seu moment, l'abocaren a demanar finançament per desenvolupar els molts projectes que se li ocorrien, i es va anar venent de mica en mica, part de l'enorme patrimoni heretat. La seva muller, Sofia de Algorta i de Abaroa, una rica hereva basca, va optar per tancar-li l'aixeta dels diners quan s'adonà que l'immens patrimoni territorial del seu marit anava minvant perillosament.

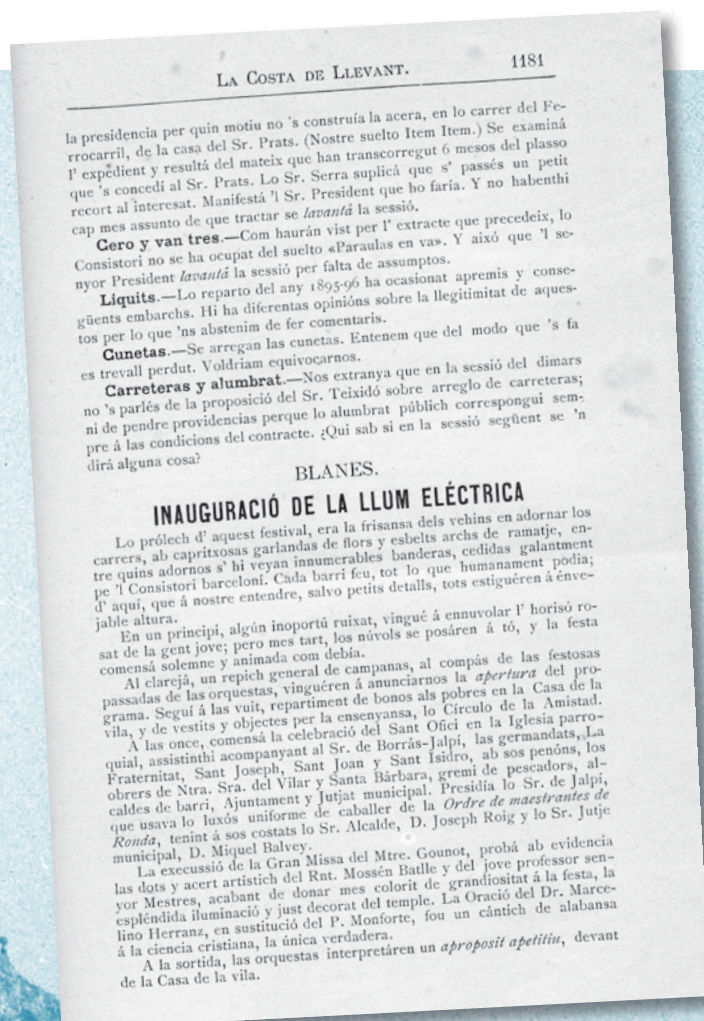
Aquesta davallada fou aprofitada per molts especuladors, especialment l'americano blanenc Vicenç Coma Ferrer, a qui se li atribueix la frase, referint-se a Don Augusto, "vés-te venent-ho tot que fins les orelles et compraré". El 1906 va vendre el pla de Sant Daniel, menys la casa, la mina i el pas subterrani de l'aigua. L'últim cavaller de la dinastia dels Jalpí va morir el 2 d'octubre de 1922.

Com he explicat anteriorment, l'any 1925 la companyia elèctrica de Jalpí va ser comprada per Fuerzas Eléctricas de Cataluña de Mataró, que també es va quedar els terrenys de la central de Blanes. L'any 1927, el que quedava de Jalpí ho comprà en subhasta Gaspar Burcet Malvasia, que fou alcalde de Blanes, i que seguí l'embotellament i la venda de l'aigua a Barcelona, fins a l'any 1940-1941.

Juli Baca Vives

Químic retirat i col·laborador de l'Arxiu

Notes sobre els primers enllumenats públics a Blanes

Notes

- ¹ CROUS, Jesús. Cronologia històrica. Pàg. 252
- ² Per reconeixement històric crec necessari mencionar que la instal·lació de l'enllumenat elèctric mundial té lloc a l'any 1881 quan T.A. Edison inventà la bombeta d'incandescència.
- ³ Antiga unitat d'intensitat lluminosa que variava segons el país. L'any 1909 fou definida internacionalment, però no m'ha estat possible trobar la correspondència amb la tensió elèctrica o unitat de potència actual.

03

Notícies sobre el Mas Cremat i els seus entorns, s. XIV-XVIII

per Joan Baltrons i Ribas

Blanes, Masia de Mas Cremat

L'interès per conèixer l'etimologia del topònim Mas Cremat m'ha portat a recopilar un seguit de documents que contenen molta informació sobre aquesta casa de pagès i els seus entorns. Un resum d'aquesta informació i una hipòtesi sobre l'etimologia del nom de l'antic mas és el que us presento en aquest article. Per dur a terme aquest treball, bàsicament, he consultat els fons notariais de la vila de Blanes, dipositats a l'Arxiu Històric de Girona.

En un principi, vaig centrar la recerca a l'última dècada del segle XVII per ser aquest un període on van sovintejar les incursions de les hosts franceses en el principat de Catalunya. L'any 1696 l'exèrcit francès havia instal·lat campament en el terme de Tordera. Els habitants de les masies del veïnat de la Vilanova, lloc limítrof amb el terme de Blanes, conscients del perill que suposava la seva proximitat, empaqueten les pertinences de més valor i les van portant amb carretes al convent de Santa Anna dels frares caputxins per salvar-les dels soldats. No s'equivocaven, ja que al juny del mateix any la gent dels masos hagueren d'abandonar les seves llars a corre-cuita per l'imminent assalt de l'exèrcit invasor. Està documentat que els assaltants van calar foc a la casa del Mas Bassó, de la vídua Maria Anna Llorens. Les flames van afectar portes, finestres, bigues, sostre i posts ¹. A més, es van emportar la premsa, mobles i joies que restaven a la casa ². Una altra casa de la qual es té coneixement d'haver estat assaltada és el Mas Rabassa, de Josep Rabassa. Igual que els seus veïns, també en prevenció, havia portat les coses de més valor al convent i es va reservar una partida de diners que amagà en un clot que havia fet al costat de la premsa del celler. Quan els francesos abandonaren aquest territori rumb a Riudarenes la gent aprofità per retornar a casa. En Rabassa, que s'havia refugiat a la vila de Calella, quan tornà s'adonà que on havia amagat

els diners estava remogut i que no n'hi havia cap rastre.³

En aquesta primera incursió documental no vaig trobar cap referència concreta al Mas Cremat. A partir d'aquest moment em vaig proposar rastrear documentació d'un període molt més ampli.

Si ens remuntem uns segles enrere trobarem que l'espai on avui s'assenta el veïnat de Mas Cremat era conegut amb el nom de Camp Vilaubí. Tenia una extensió aproximada de 8 jornals de bous ⁴ i antigament havia format part del Mas Vilaubí. En un capbreu⁵ de l'any 1353 consta com a senyor útil i propietari d'aquest mas en Guillem Roig ⁶, que possiblement devia ser l'últim dels propietaris del mas. No s'han trobat referències sobre la seva venda, però sí que en el segle XV les terres d'aquest mas es troben en mans de tercers.

L'octubre de 1413, trobem de propietaris del camp Vilaubí el matrimoni format per Francesc Tos (a) Balus i la seva muller Margarida, de la vila de Blanes, que també posseïa una altra terra a la part de migdia del mencionat camp. Per aquest temps els cònjuges tenien mancança de productes bàsics per cobrir les necessitats alimentàries i molt probablement ni tan sols devien disposar de les llavors necessàries per a sembrar. Per pal·liar la misèria que arrossegaven no varen tenir altre remei que vendre les terres, que es trobaven ermes i boscoses. El comprador del Camp Vilaubí va ser el traginer de Blanes Francesc Viladrau, que pagà la quantitat de 66 sous de moneda barcelonina ⁷ de tern. En el contracte de la venda s'especifiquen les afrontacions següents: a sol ixent (NE) toca amb el camí públic que va de la vila de Blanes a la vila de Tordera i altres llocs⁸; a migdia (SE), amb un altre camp del mateix venedor, mitjançant un torrent ⁹; a ponent (SO), una part confronta amb el Mas Vidal, separat per una rasa, i una altra part

Notícies sobre el Mas Cremat i els seus entorns, s. XIV-XVIII

amb terra d'en Rabassa de la parròquia de Tordera; i a tramuntana (NO), amb terra de Bernat Seytó i una altra part amb el Mas Conill, de la parròquia de Blanes. Per aquest terreny es fan dels esplets del-me¹⁰ cada any per la festa dels Sants Pere i Feliu, la tasca¹¹, el noble Bernardí de Cabrera la va substituir per un cens de 6 diners pagadors a la festa de Nadal i també per la festa d'aquests Sants es faran al castell de Montsoriu 2 octaus de blat de moro i al Mas Vidal se li ha de pagar 2 sous per el dia de la Nativitat del Senyor¹².

L'any 1438 Antònia, vídua del traginer Francesc Viladrau, ven a Pere Montells (a) Vieta una feixa de terra de 2 jornals de bous del terme del castell de Palafolls i lloc anomenat Ses Passadores¹³. Aquesta terra té els límits següents: a sol ixent, en un honor de Genís Coll de la parròquia de Blanes separats per un torrent; a migdia, en un honor del compra-

dor; a ponent, amb una terra del Mas Vieta¹⁴ separada per un camí; i a tramuntana, en un honor d'en Cortils de la parròquia de Palafolls.

El dia 7 de març de 1456 Joanna Viladrau, esposa del mestre d'aixa Pere Oliva, en qualitat d'hereva universal de Francesc Viladrau, declara posseir el Camp Vilaubí o Mas Viladrau. Per aquest temps el camp estava sembrat d'arbres fruiters i de vinya i es trobava sota domini directe i alou de l'Excel·lentíssim Senyor Bernat Joan de Cabrera. Els límits són els mateixos que hi havia quan el va comprar el seu pare Joan Viladrau, traginer de la vila de Blanes, amb l'excepció de l'afrontació de migdia, que ara pertany al Mas Tos¹⁵.

El maig de l'any 1482, en Bernat Oliva, mestre d'aixa, és l'hereu universal de Pere Oliva i de Joanna Viladrau, difunts. En temps de les seves noces ven

Vista aèria de la zona del barri de Mas Cremat. 1990 (AMBL)

el seu Mas Viladrau¹⁶ a Jaume Coll, pagès de la parròquia de Sta. Maria de Blanes¹⁷. En la descripció es parla d'un camp de terra de llaurar amb una caseta i un pou, una part plantada de ceps, tot encerclat, amb una part de tanca i una altra part de tàpia. El comprador paga la quantitat de 35 lliures de moneda barcelonina de tern. Novament s'especifiquen els seus límits i apareixen unes variacions respecte de l'any 1451. A sol ixent afronta amb el mateix camí públic de Tordera i altres llocs; a migdia, en un honor d'en Vieta¹⁸ mitjançant el torrent, que va inclòs en la venda; a ponent, part en un honor d'en Bassó, part amb en Palau i una altra part de l'afrontació en honor d'en Rabassa, mitjançant la rasa; i a tramuntana, en un honor d'en Conill i part amb un camí públic. Es fa delme dels esplets però de la tasca com ho havia establert el Senyor Directa es fa un cens de 6 diners. També a l'hereu del Mas Vidal se li fa un cens de 2 sous per la Nativitat del Senyor i al castell de Montsoriu, 2 octaus d'ordi per a la festa dels Sants Pere i Feliu.

El divendres 16 de novembre de 1526 Joan Coll pagès, senyor útil i propietari del Mas Coll de la parròquia de Sta. Maria de la vila de Blanes i posseïdor del Mas Viladrau, per les necessitats urgents de casa seva i família, ha de vendre's a Marc Bosch, teixidor de llana de la vila de Blanes, una tasca del seu Mas Viladrau per valor de 7 lliures. Tanmateix aquesta transacció no va resoldre les necessitats de la casa ja que el 9 de setembre de l'any següent han de vendre al paraire Carles Pedró el redelme dels esplets de la quintana de mas Coll i terres adjacents per 10 lliures i 10 sous. Cal esmentar que aquest fou un any de gran escassetat de farina al Principat¹⁹.

El dia 29 de gener de 1544 el sastre Joan Coll, fill de l'altre Joan, que havia heretat els masos Coll i Viladrau, arrenda al mestre de cases Francesc Velada, sogre seu, el Mas Coll i el Mas Viladrau per un període de 5 anys i pel preu de 12 lliures i 10 sous²⁰.

En sobrevenir-li la mort a Joan, fill sense descendència, el mas passà al seu germà Miquel Coll, segon en la línia successòria i que aleshores vivia a Barcelona. Així ho havia fet constar el seu pare en el seu testament de 1529.

El dia 27 de novembre de 1563 el dit Miquel Coll, jardiner de la ciutat de Barcelona però oriünd de la parròquia de Santa Maria de la vila de Blanes ven al pescador Joan Morell de Sant Cristòfol²¹ els dos masos que havia heretat a la mort del seu germà. El camp o Mas Viladrau per aquest temps tenia una part de terra de conreu i una altra part boscosa i la caseta es trobava en ruïnes²².

Pel que fa l'explicació de l'etimologia del nom de la zona que ens ha pervingut, la referència esmentada a continuació és important. En el primer llibre d'òbits de la parròquia de Sta. Maria de Blanes del segle XVI, en un assentament trobem l'enterrament de la vídua Valls i el seu fill coix, que el 23 de setembre de 1580 foren enterrats en el cementiri de l'església "*los quals Antoni Roig pagès de Tordera lla-dre y bandoler de bosses crema dins de una casa la qual estava situada en un camp nomenat Viladrau y la tenien arrendada de Joan Morell de Sant Cristòfol y fesa cremes la casa y bosc superior y tots els bens que tenien*". Aquest bandoler havia començat la seva trajectòria delictiva amb l'assassinat de l'amo i mosso de can Gener de la parròquia de Tordera el 26 de setembre de 1578²³.

Seguint amb la recerca documental, no he trobat cap altra referència al mas ni al lloc fins 61 anys després d'aquests fets. Per una banda, això es podria explicar per la mala conservació de molts de llibres notariais, que fins i tot alguns estan fora de consulta. Per l'altra, pels fets esdeinguts el 1580 que devien deixar el mas com un lloc fantasmagòric. Segurament, durant molts anys la gent que passava per davant del mas sinistrat devia experimentar calfreds només de pensar en aquella mare i fill cremats dins la casa. No és d'es-

tranyar, doncs, que la gent de l'època, en esmentar aquell lloc, l'anomenés com el Mas Cremat.

El fil sobre el mas el reprenc de nou cap a mitjan del s. XVII. Després de la desgràcia, molt probablement, el primer a comprar el Mas Viladrau va ser en Pere Riurans, d'ofici sabater. La seva filla Anna Riurans, donzella, com a hereva universal es ven la propietat el 10 d'abril de 1647 a la subhasta pública de Blanes. El comprador fou el bracer Pere Valls, que pagà 1500 lliures de moneda barcelonina. El mas constava de casa, terres, honors i possessions, que de moment eren ermes i boscoses. Segons les afrontacions de la compra, a sol ixent hi havia el mateix camí que anava a Tordera i altres llocs; a migdia, un honor de Joan Domènech, pagès; a ponent, el Mas Palau i un altre honor d'en Rabassa; i a tramuntana, un camí públic. El 1664 el mas pertanyia a la filla de Pere Valls, que era néta de Joan Domènech (a) Cortils²⁴.

Ja entrat el s. XVIII, el 26 de juliol de 1713, es troben davant de la porta del Mas Viladrau (a) anomenat Mas Cremat²⁵: "Fèlix Rovira i Salavert, notari públic i els testimonis Jacint Dalmau, bracer, i Joan Agustí, pagès de la vila de Blanes, cridats i pregats a aquesta audiència constituït personalment Joan Dalmau, jove pagès de la parròquia de Santa Maria de la vila de Blanes, procurador nomenat per la meva cunyada Elisabet Coll Valls i Dalmau, muller de Joseph Dalmau i Coll, pagès de dita parròquia, que abans havia sigut de Pere Coll, pagès. Amb l'assistència del batlle l'honorable Immanuel Roig de la dita vila". En Joan Dalmau pren possessió del mas i de les terres de la següent manera: "se passeja sol pel mas i les terres, obre la porta de la casa, la tanca, roman dins, obre la porta de nou, surt i la tanca. Signa així la seva propietat".

L'any 1764 trobem que el mas pertany a Joseph Dalmau i Coll, pagès. L'afrontació de la banda de sol ixent és amb el camí reial que va a Tordera i altres llocs; per migdia, amb el mas Pondomènch²⁶; per

ponent, amb Llorens Noguer, que havia pertangut al Mas Palau, i una altra part amb Joseph Rabassa de Tordera; i per tramuntana, amb el camí reial. A Joseph Dalmau i Coll li correspon com a successor de Pere Valls, treballador.

L'última referència que presento té a veure amb el treballador Josep Pou, que el 2 de novembre de 1797 es ven un tros de terra cultivable que formava part d'una de més gran situada prop del Mas Cremat.²⁷

Com hem anat veient, al llarg dels segles el mas i les seves terres objecte del nostre treball varen anar canviant moltes vegades de propietaris útils. Això va afectar també les maneres de denominar la casa i les seves terres. Però també podem observar moltes permanències i continuïtats de noms de masos i de famílies de la zona al llarg del temps.

Pel que fa a l'origen del nom de l'antic mas que avui dona nom a un barri, sembla molt probable que des del dia dels fets tràgics de 1580 la gent, en referir-se al mas Viladrau, usés el malnom de Mas Cremat, encara que no l'he trobat en cap document fins al segle XVIII. Aquesta denominació popular de l'indret és la que s'ha conservat fins avui.

Joan Baltrons i Ribas
Investigador

Resum de l'inventari del Mas Viladrau (Mas Cremat)

El 13 de gener de 1778 l'Àngela Coll i Alba personada al Mas Viladrau fa inventari dels béns ²⁸:

Primerament, en tota aquella casa i heretat, anomenada Mas Viladrau i situada en el terme de la vila de Blanes juntament amb totes les seves terres i possessions, que el difunt Joseph Coll tenia i posseïa mentre vivia, s'ha trobat el següent:

Primerament, al davant de dita casa s'ha trobat una carreta guarnida, usada.

A l'entrada i cuina de dita casa:

Primerament, dos jous guarnits per fer treballar les vaques, usats.

També, una escala per podar els arbres, usada.

També, dues fangues amb els mànecs de fusta, usades.

També, un rascle, usat.

També, dos tràmecs, molt usats amb el mànec de fusta.

També, unes arpelles amb el mànec de fusta, usades.

També, una magalla per tallar bosc amb el mànec de fusta, usada.

També, un magall per arrencar soques, amb el mànec de fusta, usat.

També, un plantador per fer arbres, amb el mànec de fusta, usat.

També, dues forques de ferro per escampar fems, usades.

També, una pala de ferro amb el mànec de fusta per escurar valls, usada.

També, una massa per estellar llenya guarnida amb dos anells de ferro, usada.

També, un tallabarder amb el mànec de fusta, usat.

També, unes esbargadores per esbargar cànem, usada.

També, dues arades guarnides, usades.

També, una soga d'èspart per tragar garbes, usada.

També, una cadena de ferro per rasclar, usada.

També, dos parells de morrals d'èspart, usats.

També, dues clavilles de ferro per llaurar, usades.

També, unes altres dues clavilles de ferro per la carreta, usades.

També, un ferro per posar al davant d'una albarda, usat.

També, una destal amb son mànec de fusta, usada.

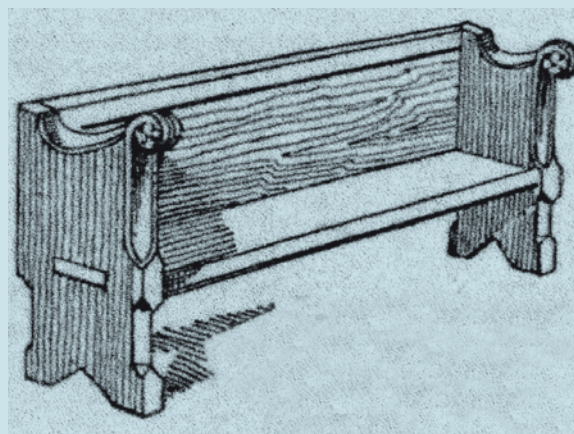
També, una podadora amb el mànec de fusta, usada.

També, un banc escon, usat.

També, una pastera de tomba i passador per passar la farina, tot molt usat.

També, una pala de fusta per posar el pa dins el forn, usada.

També, un paló de fusta per treure el pa del forn, usat.

També, una serra de ferro per posar l'olla al foc, usada.

També unes lleves de ferro, usades.

També, dues olles de ferro, una gran i l'altra petita amb dues cobertores, tot usat.

També, una pala de ferro per collir foc, usada.

També, unes graelles de ferro, usades.

També, un torrapà de ferro, usat.

També, dos llums de ferro, usats.

També, dues banques de fusta, usades.

També, una cadira de volva, usada.

També, un bressol, usat.

Notícies sobre el Mas Cremat i els seus entorns, s. XIV-XVIII

També, un morter de pedra amb sa mà de fusta, tot usat.

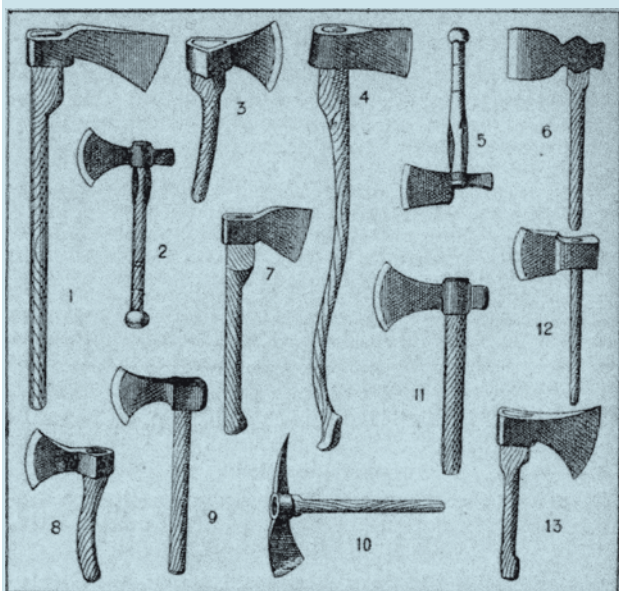
També, un paner per posar roba per cosir, tot usat.

També dos cossis de terra mitjancers, usats.

També, una galleda d'aram, usat.

També, un canti d'aram petit, usat

També, una xocolatera d'aram amb son mànec de ferro i remenador de fusta, usada.

També, dues paelles d'aram amb son mànec de ferro l'una gran i l'altra petita, usades.

També, un cullerer amb son calaix de fusta, usat.

També, un altre cullerer, molt usar.

També, dos talladors per capolar carn i netejar peix, usats.

També, una caixa d'aram amb son mànec de ferro, usada.

També, dues calderes d'aram l'una gran i l'altra petita, usades.

També, una sort de vidre, usada.

També, una altra sort de terrissa i pisa, usada.

També, deu culleres de fusta, usades.

També, dotze culleres i onze forquilles, tot de llautó, usades.

També, uns estalvis de llautó, molt usat.

També, quatre cobertores de ferro petites, usades.

També, tres senalles, les dues usades i l'altra molt dolenta.

També, quatre cistells de vergues i canya, molt usats.

També, un banc, usat.

També, dues dotzenes i mitja de llates.

També, quatre pots de poll i cinc costers molt inferiors.

També, tres semals, usades.

També, una bóta de quatre càrregues, molt usada a la qual li falta un fons.

També, una premsa amb son bassi de fusta i altres arreus per premsa, tot usat.

També, una albarda i singla, molt usades.

En el menjador de dita casa:

Primer, una taula amb sos petges de fusta, usada.

També, dos bancs, l'un espatller, usats.

També, un sac ple de farina de cinc mesures.

També, altre sac amb quatre quartans de farina

També, dues cadires de volva, usades.

En el celler de dita casa:

Primer, quatre bótes de dues càrregues cadascuna, dues plenes de vi, una de buida i l'altra amb molt poc vi, totes usades.

També, una altra bóta de tres càrregues i mitja plena de vi, usada.

També, una altra bóta de tres càrregues plena de vi, usada.

També, una altra bóta d'una càrrega buida, usada.

També, dues semals, molt usades.

També, dues gerres de terra, usades.

També, un dallot desguarnit, usat.

També, un parell d'estreps de ferro, usats.

També, un embut de terra per posar vi a les bótes, usat.

També, dues aixetes per traure vi de les bótes, usades.

En la cort de dita casa:

Primer, tres vaques d'edat d'uns cinc anys cadascuna.

També, una brava d'edat de tres anys i una vedella,

tot estimat juntament amb dites tres vaques (segons a dita Àngela Coll i Alba) per Joan Llorens, pagès del veïnat de Vilanova, terme de Tordera, i Gaspar Pandomènech, pagès del terme de la vila de Blanes a quaranta lliures barceloneses.

També, vuit ovelles i dos moltons que són d'Àngela Alba i Andrea, mare de la susdita Àngela Coll Alba, que són en la casa del susdit Mas Viladrau a guanyes. També, un nodrís.

També, tres gallines, quatre polles i un gall.

En la sala de dita casa:

Primer, una quartera i mitja de blat de moro.

També, dos bancs, usats.

També, un llit de peu de gall amb una màrfega, dos llençols de cànem i una vànova de fil, tots usats.

També, una caixa amb son pany i clau, usada, dins la qual s'han trobat quatre llençols de cànem, usats.

També, una altra caixa amb pany i clau, molt usada, dins la qual s'han trobat sis camises de cànem, usades.

També, un canat de canyes, molt usat.

També, un sac dins del qual hi ha tres mesures de blat de moro.

En una cambra de dita casa:

Primer, una caixa amb son pany i clau dins de la qual hi ha diferents actes i papers faents per la casa del Mas Viladrau i del dit Joseph Coll, senyor que fou del dit mas.

També, una altra caixa amb son pany i clau, dins la qual s'ha trobat el següent:

Primer, un agnus de plata amb sa cadena, molt usats.

També, una cullera de plata a la vellura.

També, dos anells d'or, usats, l'un amb onze pedres vermelles i l'altre sense pedres.

També, un llit de peu de gall amb dos llençols de cànem, dos coixins de llana coberts de bordets i una flassada blanca, tot molt usat.

També, una partida de cebes i una altra de carbasses.

En una altra cambra de la casa:

Primer, un llit de llitera amb un sobrecel de fil amb puntes, un matalàs de llana cobert de teles, dos llençols de cànem i dos coixins de llana cobert de bordets i una cobrellit de cotó amb coberta d'indiana, tot usat.

També, una taula, molt usada.

També, dues quarteres de blat de moro.

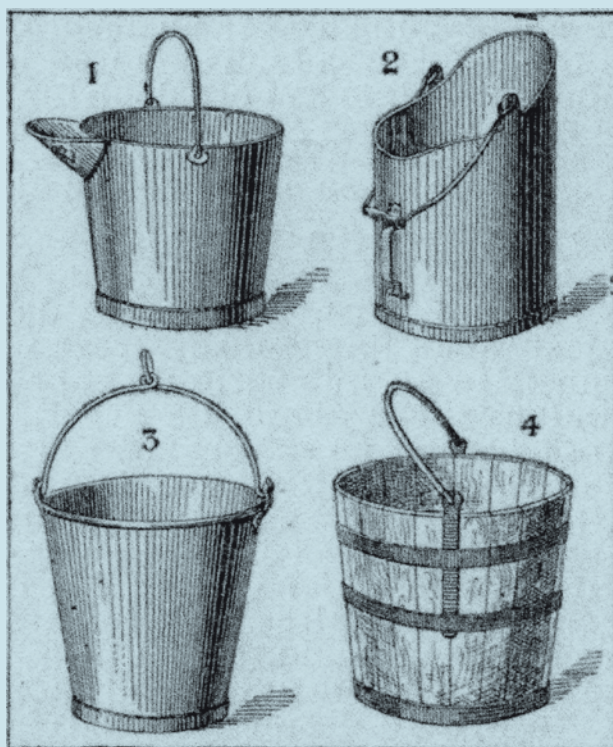
També, dues semals, usades i plenes de blat de mestall.

També, una saca dins de la qual hi ha una quartera i mitja de fesols menuts.

També, un sac dins del qual hi ha cinc mesures de blat mestall.

També, altre sac dins del qual hi ha mitja quartera de blat mestall.

També, una pila de mestall en què hi ha cinc mesures.

Se nota que els grans, vi i altres comestibles en lo present inventari continuats ha declarat la susdita Àngela Coll Alba haver de servir per la manutenció i gasto de ella i família de la casa.

També, una garbella per garbellar blat en l'era, usada.

També, una altra garbella, molt usada.

També, un garbell, usat.

També, un sedàs, usat.

També, un canti de terra per posar oli, usat i buit.

També, un coartà (quarta) per mesurar blat, usat.

També, tres quadros amb sa guarnició, l'un de Nostre Senyora del Roser, un altre de St. Joseph i l'altre de St. Antoni de Pàdua, usats.

També, una capa, una casaca, una jupa, tot de pany fosc, usat.

També, unes calces, una camisola, tot de borrell, molt usat.

També, una armilla de cordellats vermells dolenta.

També, un gambeto de borrell, molt usat.

També, un capell i dos parells de mitges blanques de fil, tot usat.

També, dos parells de sabates, usades.

També, un parell de sivelles de llautó, usades.

També, tres estovalles, dues de fil i l'altra de cotó, usades.

També, quatre eixugamans, usats.

També, una tovallola de fil amb puntes, usada.

Los quals béns i no altres ha l'heretat del susdit Joseph Coll, pertanyents ha confessat Àngela Coll i Alba, vídua, d'haver al present trobat.

Representació pictòrica, avui desapareguda, de la mort d'Antoni Roig pagès de Tordera lladre y bandoler de bosses. Reproduïda al llibre *Tordera, història d'un poble*. Volum III (2013)

Notes

- 1 Peça de fusta més ampla que gruixuda, sembla -entre altres usos- que serviria per protegir l'hort de la casa.
- 2 AHG llibre 231, full 55. Mas Bassó.
- 3 AHG, llibre 230, full 123v, any 1697
- 4 Treball que realitza un jou de bous en un dia. Un jornal aproximadament 49 àrees.
- 5 Inventari o apuntament d'un reconeixement de drets especialment emfitèutics, per evitar prescripcions.
- 6 Mas ja desaparegut que possiblement es devia trobar entre els masos Coní, Vidal i Tos. Pergamins de Fidel Fita, 462.
- 7 AHG. Llibre BI 231, s/f. Els 66 sous vindrien a ser 6 cèntims d'euro.
- 8 Avui aquest camí públic o camí reial està integrat a l'avinguda d'Europa.
- 9 Aquesta terra la va comprar el Mas Tos i més tard passa a ser del Mas Vieta. Avui forma part de la cooperativa agrícola.
- 10 La desena part de la collita.
- 11 L'onzena part de la collita.
- 12 AHG. Llibre BI 391, s/f.
- 13 AHG llibre 404, s/f. Ses Passadores, també Pont d'en Ramís. Aquest lloc es devia trobar pels voltants de l'estació del tren i el vall de Burch.
- 14 AHG llibre 404 s/f. El Mas Vieta estava situat entre el Mas Martí i el camí de Mas Palou.
- 15 AHG Llibre 413, s/f.
- 16 AHG. Llibre 19 s/f. També s'anomena Coma Vilaubi i Camp d'en Viladrau.
- 17 AHG. Llibre 19 s/f. En Jaume Coll era el propietari del Mas Coll situat on avui es troben els barris de Mas Moixa i Vilar Petit.
- 18 AHG, llibre 402, full 5v. El mas Tos fou adquirit en els encants públics pel propietari del Mas Vieta.
- 19 AHG, llibre 48, s/f.
- 20 AHG, llibre 69, s/f.
- 21 Sant Cristòfol era una plaça que havia entre els carrers Bellaire, Hospital i muralles amb una capelleta dedicada al Sant.
- 22 AHG, llibre 89.
- 23 El bandoler de Tordera i el seu temps, de Joan Torrent, Jordi Romaguera i Josep Vinyoles. Cercle d'Història de Tordera.
- 24 En Joan Domènech casat al Mas Cortils i el seu fill, també Joan, tenien una terra que pel "NO" donava al Mas Viladrau i per "NE" amb el Camí Reial.
- 25 AHG llibre 268. És la primera vegada que el Mas Viladrau apareix com a Mas Cremat.
- 26 AHG llibre 319. El Mas Ponsdomènech és el mateix que el Mas Cortils
- 27 AHG llibre 379.
- 28 AHG llibre 289. Inventari del Mas Viladrau.

04

Blanes entre 1933 i 1934

per Josep Bota-Gibert

El 8 de juny de 1934 el diari republicà *L'Autonomista* publicava un document del comitè polític de la Casa del Poble que explicava el trencament amb el Partit Republicà Radical. El fet que no se n'escrigués cap acta indica que el canvi va ser traumàtic, si més no a nivell de sentiments, com bé expressaria Bru Centrich. El pacte amb la CEDA per sostenir el govern Lerroux –el primer el bien-ni negre– va ser la gota que va vessar la paciència dels republicans blanencs.

Quatre mesos després d'haver-se produït l'adhesió col·lectiva a Esquerra Republicana, el comitè provincial del Partit Radical, en una situació tan grotesca com còmica, expulsava Bru Centrich, la figura principal de la Casa del Poble. El fet va provocar que els republicans s'haguessin d'explicar públicament. Per aquesta raó varen publicar la nota *A la opinió republicana*, que reproduïm quasi al final de l'article.

Prèviament ha calgut explicar el context, tan el general com el blanenc: la vaga general de 1933 –davant la possibilitat d'un nou intent de cop militar, en què es deté el sempre disposat general Goded i se l'envia a Canàries– les eleccions generals de 19 de novembre de 1933 i les municipals de 14 de gener de 1934.

Les eleccions de 1931 havien permès al Partit Republicà Radical aconseguir l'alcaldia i proclamar la República, que va ser rebuda amb una gran manifestació festiva, per un marge de 34 vots.¹ L'alcaldia, Bru Centrich, poc a poc, havia anat esdevenint un referent, un símbol entre els republicans, especialment després que l'Escola de la Vila fos feta realitat el 1925, després de gairebé deu anys d'entrebanca, i que tirés endavant la seva obra magna, la Cooperativa.

Entre els molts problemes que llavors tenia Blanes n'hi havia dos especialment significatius: el derivat de l'arribada de Safa i les contínues ampliacions, amb totes les càrregues de caràcter social i sindical que comportaven, i el problema de l'atur creixent en un context de crisi.

Des de la seva proclamació com a alcalde, Centrich va manifestar la seva voluntat de resoldre els problemes sense violència, ni la generada per la guàrdia civil, ni la derivada del sindicat de la CNT, amb la qual va ser més comprensiu. No cal dir que devia ser esgotador gestionar aquells conflictes continuats, amb visites sovintejades al governador civil –Claudi Ametlla, especialment, i Lluís Prunés– per intercedir per dirigents empresonats o per mirar que Safa suavitzés els seus punts de vista.

Dos anys més tard, la situació general s'havia complicat, el panorama era més tens. Hi havien ajudat la sublevació de Sanjurjo, les tres insurreccions de CNT (Alt Llobregat, Casas Viejas i desembre de 1933), i la lectura exagerada i alarmant d'alguns fets i lleis (separació església/estat, propietat privada, actuació dels sindicats) per part de la premsa dretana.

En aquest context, el maig de 1933 es produeixen dos fets que la premsa vincula d'una manera desigual: un nou complot militar, amb el sempre disposat general Goded, i una vaga general, només convocada per CNT, per als dies 9 i 10 de maig. Les "hojas clandestinas", de les quals es fa ressò *La Vanguardia*, diuen que la vaga és una protesta per "la actuación del gobierno."² El mateix diari, en una crònica des de Madrid, que titula *¿Un nuevo complot contra el gobierno?* parla de la detenció del general Goded, del no recolzament d'UGT a la vaga, de la suspensió d'un diari, de detencions, i de l'atac d'un falangista a diversos alumnes de la Universitat de Madrid.³

L'Autonomista encapçala l'edició del 9 de maig diari amb una crida-editorial, amb el títol *Els enemics de la República*, en la qual diu textualment: “Diferentes (sic) combinacions s’han vingut fent, encaminades totes per a destruir la nostra gloriosa República espanyola. Obstrucció en el Parlament amb un vergonyós conglomerat de dretes i republicans radicals i republicans sense autenticitat. Diner d’en March. Complot militar descobert. Vaga general ordenada pels extremistes a tot el territori de la nació. (...) Nosaltres veiem clarament els propòsits de tots els esmentats organitzadors: atacar la República. I nosaltres aconsellem a tots els republicans el defensar-la per tots els mitjans, arribant al cos a cos en cas de que (sic) aquí, a Girona, hi hagués algú que intentés soscavar els fonaments de la República.”⁴

La Publicitat, al centre de la primera pàgina combinava la notícia del complot militar amb la vaga promoguda per CNT: “Es confirma l’existència d’un complot militar contra el règim. La CNT intenta declarar la vaga general a tot Espanya.”⁵ I tot seguit redactaven la notícia en aquests termes: “Dies enrebre les autoritats creien oportú traslladar a Alcalà de Henares el processat Joan March, reclòs a la presó de Madrid; abans d’ahir el general Goded era detingut a casa seva i transportat a Cadis amb destinació a Las Palmas; la mateixa nit el general Orgaz desapareixia sobtadament de Madrid i passava la frontera portuguesa. Tots aquests fets coincideixen amb

una pila d’indicis que fan creure altra vegada que els elements hostils a la República es disposaven a intentar una altra provatura borbònica. (...) D’altra banda, l’actitud del govern i l’energia de les autori-

tats reviften la confiança ciutadana que veu com la previsió allunya la possibilitat d’una repressió que, com més severa, més dolorosa seria per a tothom.”⁶

Per la seva banda, l’editorial del *Diari de Girona*, a més de citar i explicar Goded, situava el problema en Azaña i la necessitat que abandonés el govern “o estronqués la política socialitzant.”⁷ També afegien que la vaga a Barcelona i Madrid havia fracassat.⁸

A Girona, el govern civil, deia que l’intent de

vaga general “organitzat pels elements extremistes i pertorbadors de sempre també ha repercutit, afortunadament d’una manera molt minsa”, escrivia o transcrivia *L'Autonomista*. Exceptuaven la nostra vila, que estava en una situació diferent: “A Blanes la situació és més delicada que en cap altre lloc de les comarques. A les sis del matí han parat tots els torns de les fàbriques i no s’ha treballat més en tot el dia. Hi ha hagut alguns detinguts, tots ells forasters, que coaccionaven als (sic) obrers dintre i fora de la fàbrica. El Governador ha ordenat que anessin a Blanes 18 guàrdies civils, els quals junt amb els de la població, faran un minuciós escorcoll a tots els elements dubtosos, puix hi ha notícies de què (sic) a Blanes s’hi amaga gran quantitat d’armes.”⁹ Com es pot veure la fidelitat i el seguiment dels cenetistes

Bru Centrich. Col·lecció Pilar Centrich

blanencs de les consignes generals eren molt alts, com també era alta la possibilitat que els cenetistes amaguessin armes, que el govern civil volia controlar.

L'endemà, dia 10 de maig, *La Publicitat*, en una mostra de precisió que distingia CNT de FAI, titulava aquest primer dia de vaga: "L'intent de vaga general ha fracassat a Barcelona i gairebé a tot Catalunya. Els fets sagnants de Madrid, Xàtiva i Alacant han constituït l'únic "èxit" de la FAI."¹⁰ El diari també atribuïa el fracàs als obrers "que ja estan cansats de les moixigangues revolucionàries" i a la previsió i actuacions del govern.

tarda es presentaran a treballar aquests pocs obrers que falten."¹²

La revista *Recull* aportava més dades sobre aquest primer dia de vaga: "A la nostra vila com en algunes viles de Catalunya es va fer vaga general. El dimarts va parar quasi tothom, alguns coaccionats altres perquè no els coaccionessin. Arribà més força pública per garantir l'ordre, es practicaren algunes detencions, però no es registraren incidents d'importància. Cap al tart, (sic) el pregoner donà a conèixer uns edictes del Governador Civil de la Província en els que (sic) es demanava als obrers, volguessin acudir demà al treball, i assabentant-los al mateix

Imatges familiars. Col·lecció Pilar Centrich

La premsa gironina destaca que a totes les comarques es treballa, que no hi ha hagut "el més petit incident", salvant la comunicació telefònica de Girona i el robatori de dinamita a la casa Magaldi. Els detinguts per coaccions de Puigcerdà, Ribes i Sant Feliu de Guixols han estat posats en llibertat, però no els de Ripoll i Blanes,¹¹ que viu una situació especial: "Solament a Blanes ha quedat un nombre reduïdíssim d'obers sense entrar a la fàbrica. Aquest nombre és tan migrat, que, segons ens ha manifestat l'Alcalde de Blanes, senyor Centrich, que es trobava en el despatx del Governador en rebre aquest els periodistes, alcança escassament la xifra d'un vuit per cent. Hi ha la impressió que aquesta

temps de que (sic) els que no hi assistissin hom els consideraria despedits (sic)."¹³ La mateixa revista, una setmana després, atribueix la dimissió de Centrich a una topada amb el sindicat únic.¹⁴

La situació devia ser una mica diferent de la que comentaven el governador i la revista catòlica. Devia ser alguna cosa més pujada de to, segurament. Mentre el governador parla d'un nombre reduïdíssim d'obers –el superlatiu delata la preocupació– la revista diu que va parar quasi tothom. Però la qüestió és si hi va haver aldarulls o ús desmesurat de la força. La presència de Centrich al despatx del governador, i el fet que s'haguessin enviat 18 guàrdies

SAFA. 1934. Fons Francesc Salt (AMBL)

civils, a més dels establerts, segurament per ordre directa –com s’havia fet a tot arreu– de Santiago Casares Quiroga, ministre de la Governació, sembla avalar la hipòtesi de la força. En tot cas, la sola arribada dels guàrdies civils va posar en qüestió el govern de Centrich i les idees de negociació i pacte que l’alcalde sempre havia practicat. La situació el devia commoure profundament fins al punt, no de demanar explicacions, sinó de plantejar la dimissió. Tampoc no es pot descartar la topada entre Centrich i els cenetistes, tot i que la notícia es publica massa allunyada en el temps.

L’endemà, comentant el segon dia de vaga, el *Diari de Girona* escrivia: “En rebre els periodistes el senyor Prunés ha manifestat que la tranquil·litat és absoluta a tota la província i que es treballa normalment a tot arreu fora a Blanes on els obrers de Safa que ahir no es presentaren al treball aquest matí no han sigut admesos. Veien (sic) això un grup de 60 o 70 obrers ha abandonat el treball, però no per això la fàbrica ha deixat de funcionar normalment. Espero –ha acabat dient el governador– que es podrà

resoldre aviat aquest petit conflicte sense grans dificultats.”¹⁵

A nivell general, la premsa de dijous, dia 11 de maig, insistia en el fracàs de la vaga, sense cap referència al controlat complot militar. *La Publicitat*¹⁶ titulava “L’espantall de la vaga: testimonis de qualitat”; *L’Autonomista*,¹⁷ “La inconsciència de l’obstrucció”; *La Vanguardia*,¹⁸ “Los diarios comentan y condenan la fracasada huelga general.” Un dia més tard aquest mateix diari anunciava que CNT donava per acabada la vaga.¹⁹ Però, en canvi, a Madrid es continuava detenint i clausurant centres llibertaris, i a Barcelona es clausurarien l’endemà,²⁰ dia 12 de maig, com s’ha dit, amb la vaga acabada, per por de nous intents. Aquestes seus no es reobririen fins el 27 de juny.²¹

A nivell blanenc, els dos diaris gironins del dia 12 anuncien sancions de Safa en aquests termes: “La direcció de la Safa de Blanes ha decidit deixar tota la setmana entrant sense treballar com a sanció a un grup d’obers que no entraren a la fàbrica el dia

següent al de la vaga general. A més ha acomiadat a (sic) tres obrers que es distingiren per coaccionar en forma violenta als (sic) seus companys dintre la mateixa fàbrica.”²² I també anuncien la decisió del governador que “ha enviat a Blanes un delegat governatiu que estarà encarregat dels assumptes d’ordre públic, sense que pugui intervenir en res en els assumptes administratius. Per a exercir aquesta delegació ha estat designat el senyor Homar, comissari de vigilància de Figueres.”²³ El comissari s’estarà a Blanes fins el 15 de juny.²⁴

Aquell mateix dia 12 de maig, a les nou del vespre, es reuneix el ple de l’ajuntament, en sessió extraordinària. L’alcalde explica la situació, la visita al governador i presenta la seva dimissió irrevocable: “La Presidència fa relació detallada dels fets de vaga general ocorreguts dissortadament en varis indrets d’Espanya i molt especialment a Blanes els dimarts i dimecres de la present setmana i diu que encare (sic) que no estingué (sic) que lamentar desgràcies personals de cap mena sinó tant sols algunes detencions que es creu no seran de llarga durada, atenant a la depressió moral qu’èn (sic) si porten aquestes coses per fets que tal vegada i dintre uns dies poden succeir (sic) com a conseqüència i resultat de dita vaga, i a més per refer-se de la salut que l’estat d’agitació feu que s’èn (sic) ressentis, havia resolt d’una manera irrevocable, presentar la renúncia del càrrec d’Alcalde amb què l’honorà (sic) l’Ajuntament en son dia i també del de regidor qu’ostenta (sic). Que en aquest sentit, havia visitat el Sr. Governador (sic) civil de Girona per a fer-li iguals manifestacions i posar-li el càrrec a la seva disposició, quina (sic) superior autoritat, reconeixent la raó que l’assistia, li havia manifestat que prèvia l’autorització del Excm. Sr. Ministre de Governació, enviaria un Delegat Governatiu per que es fes càrrec dels serveis d’ordre públic a Blanes.”²⁵ D’aquesta acta es desprenen dues coses: Centrich és qui demana el delegat governatiu i la situació és difícil.

Immediatament tots els regidors republicans secunden Centrich. Davant d’aquesta situació l’oposició argumenta que “ells són una secció de disciplina política que no obtingué una majoria de vots en les eleccions de nomenament, motiu per qual no deuen encarregar-se del governament del poble.”²⁶ Davant d’aquesta situació s’interromp el ple, i finalment, ambdues representacions polítiques acorden d’acceptar les renúncies, llevat del 2n tinent d’alcalde, Salvador Carles Ferrer, que actuarà d’alcalde provisional fins que govern civil i Generalitat resolguin. Els dimissionaris “fan constar “que si bé guardaran actitud passiva referent a noves iniciatives, no abandonaran (sic) els llocs fins a entregar-los els substituïts qu’ès (sic) nomenin.”

L’endemà, *Recull*, en l’editorial *Encara no n’hi ha prou?*, sense fer cap referència al complot militar ni a la detenció del general Goded, com havien fet en diversos tons *La Publicitat* i *La Vanguardia*, centrava la seva queixa en els efectes de la vaga, tot dient “està massa probat (sic) que les pertorbacions de la vida normal del treball són la causa principal de la manca de feina,”²⁷ és a dir, centrant l’explicació de la manca de feina, no en la crisi, sinó en les vagues. I afegien: “I encara es pot dir que aquestes pertorbacions no van únicament contra el treball. Van de tort o de dret contra la República. No és que nosaltres creguem –com ha dit algú– que els que organitzen vagues generals estan a les ordres dels monàrquics. Però el que es veu ben clar és que de tot això la República en surt molt malparada.”²⁸

A nivell governamental, les conseqüències i les decisions durant i després de la vaga varen ser clares: un nou director general de Presons;²⁹ un nou fiscal general de la República,³⁰ (Anguera de Sojo, President de l’Audiència de Barcelona fins llavors) i constitució de la Junta de Seguretat de Catalunya,³¹ amb Casares Quiroga al davant i amb assistència de totes les autoritats militars a Catalunya.

Gairebé simultàniament, la premsa el 15 de maig informava de la detenció d'una persona, denunciada per Safa: "La guàrdia civil de Blanes ha detingut a Esteve Pons Saurí, de 30 anys, natural d'Alcañiz, denunciat per Safa; qui exercia coaccions a l'interior de dita fàbrica, seguint (sic) conduït i posat a disposició del Governador d'aquesta província."³²

Dos dies més tard, el 17 de maig una comissió d'obriers visitava el governador civil per demanar-li la reobertura del sindicat i la llibertat dels detinguts.³³ *L'Autonomista* precisava en la seva informació que la clausura del sindicat havia estat ordenada pel ministeri de la Governació.³⁴ I ambdós diaris gironins es feien ressò que els detinguts probablement serien posats en llibertat aquella mateixa setmana.

El conflicte polític derivat de la vaga general encara havia de trigar a resoldre's. No va ser fins el 8 de juny que es va convocar un nou ple, després que la Generalitat desestimés les dimissions dels regidors republicans, que varen mantenir-se al consistori només a efectes administratius. L'únic canvi que hi va haver va ser el de l'alcalde: Salvador Carles Ferrer va substituir Bru Centrich.³⁵ D'aquesta manera, reduint la tasca a les activitats administratives, el consistori es paralitzava fins les properes eleccions.

D'altra banda, l'ordre públic, tot i el nou alcalde, es va mantenir en mans del delegat governatiu fins el

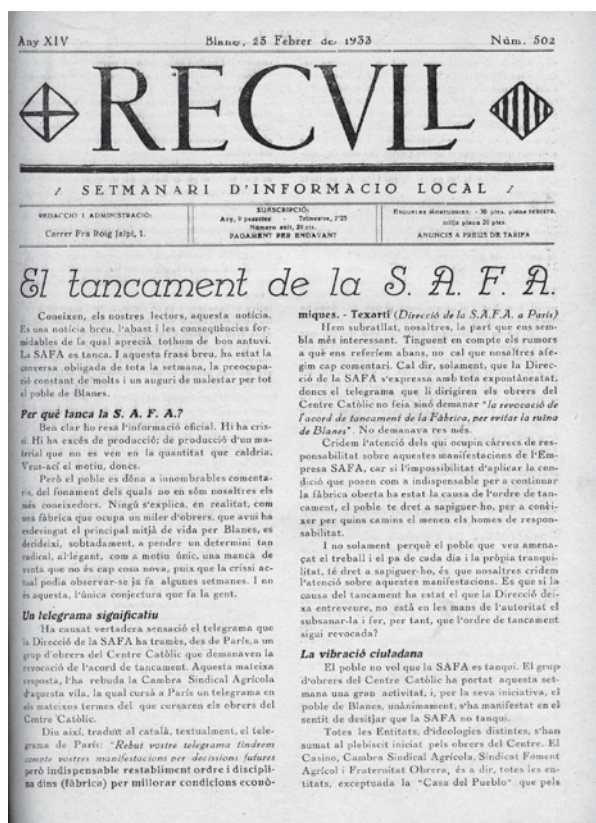
15 de juny;³⁶ Alhora la seu del sindicat CNT no es va reobrir fins el 27 d'aquell mes.³⁷

Tot i això, el conflicte polític a l'ajuntament va persistir. La política contra l'atur, i la gestió del deute municipal varen enfrontar els regidors republicans i els d'Acció Catalanista. Els primers volien incrementar el deute i continuar aplicant les seves idees en política social. Els segons, com havien fet des de la proposta de construcció de l'escola (1916) s'hi

oposaven de totes totes. Així, el mateix dia de l'elecció de Salvador Carles com a nou alcalde, després d'una llarga discussió, s'acordava mirar de cobrir un crèdit de 50.000 pessetes "sense recórrer a bancs ni a entitats forasteres."³⁸ No ho aconseguïren: el 30 de maig la Caixa de Barcelona, havia demanat algun ingrés alliberat per refermar-lo,³⁹ i el 20 de juliol el Banc de Crèdit Local donava algunes esperances, supeditades a la Llei Municipal de Catalunya.⁴⁰ La situació era molt difícil, i, tot i així, l'ajuntament, en el

cas de les famílies a l'atur que volien retornar als seus llocs d'origen, acordava de pagar-los els bitllets de tren,⁴¹ sense que hi consti a l'acta cap abstenció o vot en contra de l'oposició.

Després del ple, tergiversant el que s'hi havia dit, la tasca de dura oposició va traslladar-se a *Recull*. La revista en el seu editorial de 27 de maig, *L'hora del seny i el patriotisme*, feia clarament demagògia amb la dimissió dels republicans: "ells han procedit

de tal manera que han hagut de reconèixer el propi fracàs i no han sapigut solucionar el conflicte d'altra manera que permetent que un delegat governatiu vingués a dirigir-nos.”⁴² I apostaven per “una vida municipal de gran austeritat, que permeti endegar bé aquest desgavell pitjor que el que ens deixaren els homes de la Dictadura.”⁴³ Mai en cap cas, ni Acció Catalanista, ni el portaveu oficials varen analitzar políticament la justificació del deute.

Tot i les crítiques desmesurades que atorgaven als republicans tota la responsabilitat del que fos, sí que hi havia un fons de veritat quan la mateixa revista es preguntava si era aquest el moment d'abandonar la direcció de la vila. Però una anàlisi de l'argumentació pot demostrar que ho feien maldestrament, barrejant conceptes d'aquí i d'allà, tergiversant la informació, forçant el llenguatge, i fins i tot l'estat de salut del propi Centrich en aquest poti-poti argumental. Alhora, la revista i els redactors, exclonent els altres, s'atorgaven el títol de bons blanencs: “Siguin qui siguin els qui hagin desorganitzat d'una manera tan greu la vida de Blanes, aquesta desorganització deu (sic) esmenar-se i hem d'esmenar-la tots els bons blanencs.”⁴⁴ L'argument del *bon blanenc* es continuaria emprant, especialment durant les eleccions de novembre de 1933 i gener de 1934.

Més endavant, invertint els arguments, arribaven a escriure que Centrich va deixar la vila “a les mans de la guàrdia civil i d'un senyor delegat governatiu,”⁴⁵ quan la realitat era molt diferent: a causa d'haver enviat el govern 18 guàrdies civils, perquè havia dit que no creia en la força pública per resoldre els conflictes socials, l'alcalde Centrich demanava el delegat governatiu i qui presentava la dimissió, com avala l'acta del ple. Més encara: l'editorial de *Recull* sostenia que “aquella vaga no era moguda per cap conflicte social, sinó que anava directament contra el règim republicà.”⁴⁶ Ignorava la revista tota l'altra part del complot: el militar detingut (general Goded), el militar fugit a Portugal (general Orgaz),

el canvi de presó de Joan March, que provoca un canvi, a la Direcció General de Presons, el nomenament d'un nou fiscal general de l'estat i la creació de la Junta de Seguretat de Catalunya.

L'altre punt que *Recull* discutia era la política social. La titllava de parcialíssima i sectària en aquests termes: “S'ha posat al costat del Sindicat únic tothora (...) posant la seva autoritat al servei dels més forts i abandonant els febles (...) Aquesta política social de protecció al més fort és inadmissible i de conseqüències fatals.” En cap cas a l'editorial no hi ha exemples que demostrin res, ni es considera –sense que això signifiqui justificar res– que el sindicat únic sigui el majoritari.

D'altra banda, aquestes afirmacions sobre política social, que tornarien a reaparèixer durant la campanya electoral municipal de desembre i gener de 1934, cal confrontar-les amb la política social d'Acció Catalanista entre febrer de 1934 i juliol de 1936, quan va governar. Només a partir d'aquesta confrontació tindrem unes bases per explicar i matisar tota la política social durant la segona república.

Sovint també van emprar-se tendenciosament les malalties o els esgotaments de Centrich. És un fet que Centrich, al ple de la dimissió, de 12 de maig, abans d'acabar va demanar un mes de permís per assumptes particulars que el ple, sense cap oposició, va concedir-li.⁴⁷ La revista catòlica, en canvi, en un breu, que encapçalava un “se rumorea” tergiversava i manipulava la informació en aquests termes: “Val més que no sigui ben cert, i que la cosa no passi d'un simple rumor, perquè això de què (sic) un Alcalde, després de dimitir, es consideri obligat a deixar la vila, és una cosa tan greu que no l'havia realitzada mai de la vida, que nosaltres recordem, cap Alcalde de Blanes, ni en temps de la Monarquia ni en temps de la Dictadura. Quines coses passen en ple temps de la llibertat i de la democràcia.”⁴⁸

Les eleccions de 1933 (19 de novembre i 3 de desembre, en primera i segona volta, si les candidatures no aconseguien el 40% dels vots) varen ser molt polaritzades, de caixa o faixa. D'una banda, la dreta es presentava aglutinada a l'entorn de la CEDA, i de la Lliga, en el cas de Catalunya; contràriament, l'esquerra hi acudia fragmentada (per aconseguir escó molts diputats varen necessitar la segona volta), i, finalment, la CNT, que arreu havia escampat la consigna abstencionista, pocs dies després, no contenta amb el càstig, tard tirava endavant la via insurreccional (la tercera en dos anys).

A la demarcació de Girona, els integrants de la candidatura d'ERC –Miquel Santaló, Josep Sagra i Josep Mascort, a la qual s'havien integrat el federal Melcior Marial i Manuel Serra i Moret, de la Unió Socialista– publicaven un manifest en què enumeraven les tasques realitzades: la Constitució, l'Estatut, la reforma agrària, la separació de l'església i l'estat, la laïcitat en l'ensenyament. S'enorgullien també d'haver fet efectiva la jornada de vuit hores i legislar sobre les vacances anyals.

En aquell manifest els adversaris eren vistos així: “les dretes, els reaccionaris de tota mena, els rebels a tota disciplina popular, alcen la bandera de la negació. Volen anul·lar o desviar l’obra gloriosa de les Constituents, fruit de la voluntat de la sobirania nacional. Ho anuncien descaradament, a l’empar d’una extremada tolerància, disposant-se a revisar la Constitució, a suprimir l’Estatut de Catalunya, a fer inoperants les lleis laiques, a esborrar les reformes socials i a postergar les institucions de cultura.”⁴⁹

Els partits de dretes i el seu portaveu gironí, el *Diari de Girona*, adscrit a l'òrbita catòlica, no se n'amagaven, al contrari. *Per la revisió*, l'editorial de dissabte, 11 de novembre 1933, indicava amb claredat quin era l'objectiu de la Lliga i la CEDA. Els arguments

els concentraven estratègicament en la persecució religiosa i en la propietat privada, d'ençà que l'estat va deixar de ser confessional. Així encapçalaven el seu article: "El revisionisme constitucional, és bandera de combat en les properes eleccions legislatives, per l'engany, pel frau de que han estat víctimes els ciutadans amb l'elaboració de la Constitució de la República. (...) En l'ordre religiós, l'article 26 de la Constitució, després d'aquella sectària declaració del Sr. Azaña «España ha dejado de ser católica», contradiu obertament aquella tercera declaració del govern provisional. En lloc de respectar la

consciència religiosa, declara la persecució contra la religió (...) En l'ordre de la propietat privada, l'article 44 de la Constitució trenca també la promesa formal que la propietat privada quedaria garantida per la llei. (...) Ara, en els propers moments en que (sic) la voluntat popular es manifestarà mitjançant el sufragi, els ciutadans que hem estat enganyats, defraudats, hem de treballar pel triomf de la candidatura que asseguri amb més eficàcia la revisió

constitucional.”⁵⁰ No cal dir que aquesta eficàcia només podia trobar-se en la Lliga.

A Blanes, la confrontació entre dretes i esquerres potser va ser més directa i agressiva. L'animadversió que la dreta local sentia pels radicals, en aquestes eleccions, es desplaça cap a ERC, perquè a nivell gironí eren els adversaris reals. La situació era tan clara que els radicals només presentaven candidatura –Josep Maria Pou Sabater i Pere Huguet Puiderrajols– per minories. Així, *Recull*, el dia abans de la votació, deia al seu editorial: “Hi ha algú, a Blanes, que desitgi el triomf de l'Esquerra, d'aquest partit que representa la ruïna moral i material de Catalunya, d'aquest partit que va contra tot el que hi ha de bo a la nostra terra, d'aquest partit que ha batut el rècord dels enxufismes i dels negocis bruts?”⁵¹ Alhora deien explícitament que calia votar *contra* l'Esquerra, i interpretaven, a més a més, que les dones –que era la primera vegada que votaven– decantarien la comtesa electoral i donarien una lliçó –volien que definitiva– a l'Esquerra: “les dones han de votar d'una manera principalíssima, elles que palpen la misèria que ens ha portat l'Esquerra, amb lleis sectàries, o simplement oblidant-se dels seus deures de govern.”⁵²

No en tenien prou, que en un article sense signar –que de fet era continuació de l'editorial– que titulaven *Vota-reu l'Esquerra?*, encara reblaven més el clau de la confrontació, el descrèdit i la demagògia, sense mitges tintes: “Si voteu l'Esquerra, voteu, és veritat, contra la Lliga,

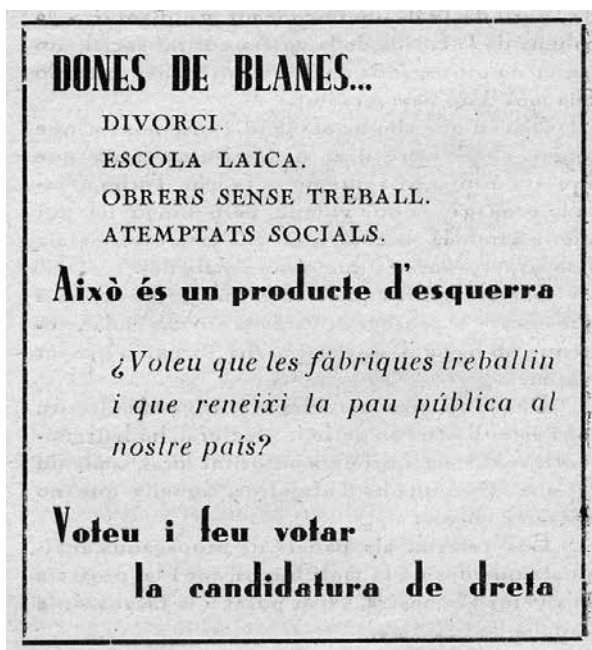
però també voteu contra la República. L'Esquerra és el partit català que més mal ha fet a la República. No hi ha cap bon republicà que no estigui fermament convençut d'aquesta gran veritat. L'Esquerra representa la ineptitud, la demagògia i el feixisme. L'Esquerra és un partit de nul·litats. Dos anys de predomini de l'Esquerra quin profit ens han donat? (...) Cal votar contra l'Esquerra. És una qüestió de salut pública, votar contra l'Esquerra.”⁵³

I encara, a la pàgina següent d'aquell mateix número, reproduïen un text del diari radical *Renovación* amb aquest títol: *Els radicals no votaran l'Esquerra*. De fet, i amb independència que les relacions entre radicals i Esquerra fossin tenses i conegudes, en el fons es tractava de pressionar els socis de la Casa del Poble perquè fos-

sin quants menys millor els que votessin ERC. La decisió era important, sobretot perquè la Casa del Poble havia deixat llibertat de vot als afiliats, i la Lliga, a nivell provincial, amb l'abstenció anunciada dels cenetistes, preveia uns resultats ajustats.

En la llibertat de vot no només hi influïa la candidatura per minories sinó l'actuació de Lerroux que havia abandonat el govern el desembre de 1931, després que Azaña no escoltés

la seva demanda de formar un govern sense els socialistes. Durant aquells dos anys, els radicals es varen anar desplaçant cap a la dreta amb l'argument que la societat estava divorciada del parlament. Amb altres paraules: en aquells moments els dirigents de la Casa del Poble ja tenien la mosca a l'orella, especialment perquè entre el Lerroux de la primera època i el d'ara cada vegada tenien menys a veure, hi començava a haver una distància considerable.

Blanes entre 1933 i 1934

A Blanes, l'escrutini final va donar una victòria contundent de la Lliga. Primerament, els cenetistes blanencs varen ser fidels a la consigna abstencionista general, amb la qual cosa el vot republicà es reduïa a la meitat. Però, a més a més, el vot republicà va fragmentar-se entre els radicals i l'Esquerra. Així, una part majoritària dels socis de la Casa del Poble va mantenir el seu vot radical, però ERC va esgarrapar el 39'56% del total del vot republicà, segons que es desprèn dels resultats:⁵⁴

Lliga Catalana	1549
Esquerra Republicana	311
Radicals	475
Comunistes	64
Dreta Agrària	44

Els resultats demostren que a nivell de carrer l'anímadversió entre radicals i ERC no era tanta com entre dirigents. A nivell gironí, amb una participació del 61'27%, la victòria d'ERC en primera volta va ser indiscutible. Serra i Moret fou el diputat més votat un cop acabat l'escrutini:⁵⁵

Esquerra Republicana de Catalunya	Vots
Manuel Serra i Moret	63678
Miquel Santaló Parvorell	63156
Josep Sagrera i Corominas	63145
Melcior Marial i Mundet	63046
Josep Mascort i Ribot	62505

Lliga Catalana

Joan Estelrich i Artigues	42475
Carles Badia i Malagrida	42425
Narcís de Carreras i Guiteras	40880
Pelai Negre i Pastell	40560
Ramon de Dalmases i Villavecchia	38755

Bloc Obrer i Camperol

Jaume Miravittles i Navarra	8103
Llibert Estartús i Vilàs	4756
Miquel Gayolà i Gardella	4310
Josep Domènech i Bastús	3797
Carme Martí i Banqué	3795

Dreta Agrària

Juli Fournier i Cuadros	10732
Josep M ^a Aranz de Robles	7846
Josep M ^a Fortuny i Llibre	6800
René Llanas de Niubó	6757
Pere M. de Artiñano i Galdácano	6073

Partit Republicà Radical

Josep M ^a Pou i Sabater	3790
Pere Huguet i Puigderrajols	3691

Número total d'electors	197296
Número total de vots emesos	120892

Tot i els resultats gironins, a nivell de Catalunya, la guanyadora fou la Lliga, amb resultats ajustats en termes d'esquerra i dreta, com demostren les següents dades:

	Barcelona ciutat	Resta Barcelona	Girona	Lleida	Tarragona	Total
Lliga Catalana i aliats	14	3	2	3	3	25
Esquerra Republicana	4	8	3	1	1	17
Unió Socialista		2	1			3
Partit Republicà Federal	1	1	1			3
Comunió tradicionalista				1	1	2
Acció Republicana				1		1
Partit Socialista					1	1
Unió de Rabassaires		1				1
Partit Republicà Radical					1	1
Total d'escons	19	15	7	6	7	54

A nivell espanyol, com se sap, les eleccions varen significar el triomf de la dreta, aglutinada a l'entorn de la CEDA (115 diputats). L'esquerra, en canvi, es presentava just al revés, fragmentada, i això va comportar menys escons, diputats que no varen obtenir l'acta, com Martínez Barrio, i que altres diputats esquerrans haguessin d'acudir a la segona volta per obtenir escó. D'altra banda, els rèdits del Partit Radical, després de dos anys d'oposició, varen ser migrats: a penes 10 diputats, amb els quals arribava a 104.

Els resultats de la CEDA, amb qui *Recull* se sentia molt més unit a causa de l'abrandada religiositat, menys visible en la Lliga, varen provocar que la revista li dediqués un article⁵⁶ sense signar: *A l'entorn del triomf de les dretes... El pensament d'Acció Popular (CEDA) sobre la qüestió social*. L'article, amb moltes cites textuais, defensava una "política intensament obrerista, para las clases trabajadoras. Hay que llevar a la práctica el concepto cristiano de la propiedad y el trabajo (...) practicando la justicia y la caridad cristianas."⁵⁷ La vinculació entre CEDA i *Recull*, com es pot veure, es realitzava a través de Acción Popular/Acció Popular, que també tenia militants a Blanes. Aquesta organització era present per l'acció, entre d'altres, de Ramon Rucabado i de la seva revista *Catalunya Social*.

A propòsit del resultat dels radicals, *La Vanguardia*, en una primera impressió, certificava "el estacionamiento de los radicales, que contra todas las previsiones i vaticinios, parece que no lograrán ver aumentadas sus fuerzas, defraudando con ello el optimismo del señor Lerroux, que creía lograr la minoría más numerosa del Parlamento futuro. Hecho muy significativo de este estacionamiento que en muchos aspectos tiene los perfiles de un fracaso, es la derrota del jefe del Gobierno, señor Martínez Barrio, a quien sus paisanos de Sevilla han negado los votos necesarios para ir al Parlamento."⁵⁸

En la seva reflexió, *L'Autonomista*, a més destacar un paràgraf de *L'Opinió* en què es queixava que les esquerres no haguessin arribat a una intel·ligència més general, també publicava un article de Rovira i Virgili en què, erròniament, interpretava que "l'Esquerra havia guanyat esplèndidament a Catalunya" i que els catalans havien de continuar lluitant en dos fronts alhora: "l'esquerrisme i el catalanisme."⁵⁹

Per la seva banda, el *Diari de Girona*, en l'editorial *L'endemà de la lluita*, destacava que "tan els socialistes espanyols com l'Esquerra Republicana de Catalunya, en els mítings de propaganda es lliu-

raven obertament a l'amenaça; no es mossegaven pas la llengua declarant obertament que si el dia 19 de novembre no triomfaven a les urnes, el dia 20 es tirarien al carrer. I bé; ja soms (sic) al dia 21 de novembre; els socialistes han estat derrotats en un gran nombre de circumscripcions; les esquerres han estat batudes gairebé arreu de Catalunya; i no ha passat res, enterament res.”⁶⁰ Els titulars i l'anàlisi del diari, en aquest clima de confrontació i exageració, eren excessivament triomfals, i no reflectien massa els resultats de Catalunya, que qualificaríem de força ajustats.

Però l'editorial de *La Publicitat* era el que dibuixava amb més nitidesa la situació i el que sens dubte era més crític i exigent amb ERC. Així, en *El poble no ha optat per nosaltres* deien: “Hem volgut crear una força republicana de govern, convençuts que la grandesa de Catalunya està lligada amb la causa d'una república democràtica dins la qual nostra pàtria lliure fos guia i exemple d'un estol de pàtries lliures. Aquesta manera d'entendre el paper històric del nostre país ens fa repugnar l'esperit d'indiferència republicana de la Lliga i la feblesa del partit Esquerra Republicana de Catalunya. La primera, que no s'ha mogut de lloc des de fa vint anys i respira totes les receptes i misèries de l'antic règim. El segon perpetua aquesta noció, també tan antiquada, d'un republicanisme només apte per a l'oposició i la destrucció; protestatari i negligent; sentimental i enemic de la intel·ligència; en un mot: la visió que de la República tenen els monàrquics. També hem dit, i ho repetim, que dins aquesta Europa sofrent i trontollada de la post-guerra no hi havia altra solució com la que propugnem, o el feixisme.”⁶¹

La pressió contra Esquerra per part del *Diari de Girona* amb editorials més que contundents va continuar. Així, el 22 de novembre publicava un editorial –*La ingloriosa mort de l'Esquerra*– on clarament exagerava els conflictes del dia de les eleccions amb aquestes paraules: “la incivil conducta dels esca-

mots duta a ple carrer, dirigida personalment per les personalitats del partit, és un insult a les consciències liberals de Catalunya. (...) D'acord amb el seu viure infamant, l'Esquerra ha mort en la més oprobiosa de les ignomínies.”⁶² *La Vanguardia*, en la seva crònica electoral, parlava de “pequeños incidentes,”⁶³ però l'endemà feia una nota, amb el títol *El arte de saber perder*,⁶⁴ en què es queixava tant de la lentitud de la Generalitat com de les coaccions d'algunes autoritats a alguns ciutadans, en sintonia amb el *Diari de Girona*.

L'endemà, el *Diari de Girona* tornava a publicar un editorial recarregat –*Una greu amenaça*– en el qual responsabilitzava l'Esquerra del perill anarcosindicalista i comunista. L'editorial recorda les posicions apocalíptiques de Ramon Rucabado i la revista *Catalunya Social*: “L'Esquerra té la gran responsabilitat d'haver contribuït a la creixença d'aquesta amenaça cada dia més terrible per a la pau social.”⁶⁵ I, encara, dos dies més tard, en l'editorial *La descomposició de l'Esquerra*, continuaven l'estratègia agosarada, grui-xuda i d'enderroc: “L'Esquerra actual no podia evitar el que és un fet consumat: una descomposició, no sols interna, sinó pública, una fragmentació en els seus estols, una desmoralització en la seva disciplina, una corrupció en el seu exercici de govern, una aberració del seu pretès sentit de democràcia.”⁶⁶

Quatre dies més tard, la pressió continuava. El *Diari de Girona* seguia publicant editorials pressionants, com *La inútil resistència*, en què –exagerant els resultats– ara reclamava una crisi de govern a Catalunya: “Després de les eleccions del dia 19, amb la consegüent repulsa que l'Esquerra i els seus procediments rebia del cos electoral de Catalunya, semblava imminent una nova crisi en el Govern de la Generalitat. No havia de sorprendre a ningú. El vertaderament incomprensible és que no s'hagués plantejat immediatament després de l'esfondrament de l'Esquerra per efecte d'aquelles eleccions.”⁶⁷ Per contra, *L'Autonomista* –a diferència dels catòlics,

poc donat a editorials sistemàtics– reproduïa, de *La Humanitat*, l'article *La superioritat dels partits republicans sobre els grups de les anomenades dretes*, on es deia: “afirmar que els partits republicans han estat escombrats o anul·lats perquè no han triomfat en les urnes tots els seus candidats, sense tenir en compte la forma ni les condicions en què han anat a la lluita, revela una impremeditació incomprendible o posa de manifest una forma de procedir sospitosa i inacceptable. Els partits republicans han lluitat en evidents condicions d'inferioritat perquè han anat a la contenda (sic) individualment, sense coalicions amb altres grups i sense altres mitjans i recursos que un programa definit i una absoluta bona fe.”⁶⁸

Deu dies més tard, el mateix diari, recordant el dia de les votacions, parlava de procediments feixístics⁶⁹ argumentant que a capellans i monges se'ls havia impedit votar. A la mateixa pàgina, un tal Roig comentava les paraules de Ventosa i Calvell, poc abans d'iniciar-se el debat sobre la Llei de contractes de conreus, en què s'abraonava contra Esquerra esgrimint els resultats i demanant com podien governar encara: “Heu perdut les eleccions, deia, dirigint-se als homes d'Esquerra. Amb quin dret seguireu governant Catalunya. I, sobre tot, amb quin dret us presentareu a Madrid a negociar el traspàs de serveis?”⁷⁰

Per la seva banda, Josep Maria Corredor, a *L'Autonomista*, escrivia eixamplant l'angle: “Situació caòtica. No havíem quedat que el triomf de les dretes representaria la solució de tots els mals que actualment agiten la nostra nació, els quals eren produïts exclusivament pels governs que han actuat durant el recent fatídic bienni? L'ascensió al pla governamental, al pla de directors dels organismes estatals dels rengles dretistes no havia d'ocasionar l'aquietament de les inquietuds i de les angoixes col·lectives apremiants (sic), latents, impossibilitadores d'aquella daurada tranquil·litat del clàssic, inexistent a

casa nostra –inexistent també a l'hora actual en cap país?”⁷¹

A Blanes, la lectura que es va fer de les eleccions generals, començava amb un requadre a la primera pàgina de *Recull*, que pretenia atreure l'atenció del lector, per desmentir que la República hagués estat derrotada, en els termes de sempre: “La victòria electoral de les dretes a tot Espanya i a Catalunya mateix, no significa una derrota de la República, sinó una derrota de les normes sectàries que la governaven.”⁷² L'editorial posava proa a les vinents eleccions municipals, desacreditant els radicals de la Casa del Poble: “Les esquerres locals, en canvi, (sic) han donat una prova més de la seva desorientació. (...) L'actitud dels radicals blanencs en les passades eleccions, hauria d'obrir els ulls de molts. Un partit que davant d'unes eleccions d'una importància tan enorme com les del diumenge passat permet i recomana que els seus afiliats votin, juntament amb els radicals, als seus primers enemics com són l'Esquerra i els comunistes, fomentant, així, una gran desorientació entre els electors, no pot tenir la confiança del poble. (...) Els radicals provoquen una tal confusió, que molts dels seus elements deixaren de complir amb el deure de votar, mentre molts d'altres votaren homes tan anti-republicans com els comunistes i altres votaren homes tan anti-radicals com els homes d'Esquerra Republicana de Catalunya.”⁷³

En el moment d'iniciar-se la formació del govern, hi havia ja prou indicis que la força que havia guanyat les eleccions no s'encarregaria de formar govern. L'editorial de *La Publicitat* de diumenge, 17 de setembre –*La guerra civil de les dretes*– ho tenia més que clar: “Han començat les consultes, i a l'hora d'escriure aquest comentari no sabem l'èxit de les gestions encomanades al Sr. Lerroux per a formar govern. Pel resultat de les eleccions, sembla

que no hauria d'ésser ell l'indicat per a aquesta missió; les dretes, però, estan massa enganyades amb la victòria, i no volen contraure cap responsabilitat de govern, situació ben singular per no dir absurda políticament, perquè condemnarà a viure a precari qualsevol govern que es formarà sense la seva participació.”⁷⁴

Per la seva banda, *La Vanguardia* d'aquest mateix dia, en la seva nota política, que encapçalava la informació nacional, escrivia: “Con dificultades serias tropezaré el señor Lerroux con su ministerio de tipo minoritario, pero si lo conduce con el tacto y la habilidad que cabe esperar de su larga experiencia, contará con grandes núcleos parlamentarios: los formados por la CEDA y los agrarios, que harán cuanto puedan para retardar el momento en que tengan ellos que afrontar la responsabilidad del Poder. También los señores Cambó y Maura han ofrecido su apoyo parlamentario.”⁷⁵

El resultat de les eleccions, la situació política general, l'estratègia de la CEDA, les amenaces del PSOE de llançar els militants al carrer, després de la darrera insurrecció anarquista, va fer que es formés un govern dels radicals, amb els independents Leandro Pita, vinculat al agrari, i Manuel Rico Avello, i José Maria Cid Ruiz-Zorrilla del Partit Agrari. Com se sap, presidia el govern, pactat i sostingut per la CEDA,⁷⁶ Alejandro Lerroux. Els ministres de les CEDA –a Justícia, Treball i Agricultura– serien una realitat a partir del 4 d'octubre de 1934.

Després del pacte, segurament molta gent coincidiria amb el que anys més tard diria Ossorio y Gallardo a les seves memòries, amb una certa ironia, sobre l'evolució ideològica dels radicals: “Aquellos lerrouxistas cuyo programa fundamental fue quemar los Registros de la Propiedad y alzar los velos de las monjas para elevarlas a la categoría de madres, eran ya una fuerza conservadora, idolatrada por los terratenientes y las monjas mismas, tran-

quilizados porque los años del caudillo radical le imposibilitaban de cumplir su erótica amenaza.”⁷⁷

Aquesta entesa entre radicals, catòlics i agraris va ser interpretada pels socis de la Casa del Poble, i, en general, per tots els republicans d'esquerres, com una traïció a la República; i això és el que va determinar, com a d'altres pobles, l'abandó col·lectiu del Partit Radical i l'ingrés a ERC. Només calia triar el moment, que seria després de la imminent comtessa municipal.

Paral·lelament, la dreta catòlica blanesca, que recordava el primer Lerroux anticlerical, s'expressava en aquests termes: “I Don Alexandre podrà governar la República, mentre respecti els sentiments catòlics del país. Que el dia que no els respecti, tant podria succeir que s'implantés el feixisme de l'Albiñana com l'anarquia de la FAI.”⁷⁸

Inicialment plantejades només per a Catalunya, s'havien de celebrar el 17 de desembre de 1933, però cinc dies abans, el 12 de desembre, varen ser suspeses per causa del plantejament insurreccional anarquista, i no es varen celebrar fins el 14 de gener de 1934.

A primers de desembre, en l'editorial *On és el nostre Ajuntament?*, preparava *Recull*, el terreny, insistint primerament en la qüestió religiosa, i, oposant-se a la desconfessionalització de l'estat. La seva tesi era que totes les lleis de la república havien estat sectàries. Entraven després en la qüestió social i en l'economia repetint els mateixos arguments que durant la crisi del mes de maig. La seva posició pot resumir-se en aquesta frase categòrica i desqualificant: “víctimes d'aquesta política social i econòmica tan desgavellada, els regidors radicals fa pocs mesos es consideraven completament fracassats.”⁷⁹

Els pocs exemplars que ens han pervingut de *Aurora* presenten Bru Centrich com l'alcalde símbol de Blanes, amb molts anys de militància republicana radical, i amb un sentit profund de la justícia.⁸⁰ La seva visió del conflicte és aquesta: "Fa dies que *Recull* s'esbrava dient coses exòtiques. Estan pròximes les eleccions per a concellers (sic) municipals, i temps els hi (sic) falta per a posar en ridícul a nels homes

d'esquerra que en front d'ells aniran a la lluita. Acció Catalanista també hi diu la seva. Acció Catalanista i *Recull* fan les mil-i-una per a desacreditar la candidatura que patrocina la Casa del Poble. Les dretes encara somien. Ho demostren les coses sense consistència que uns i altres pregonen."⁸¹

Aquell mateix dia apareix també el número corresponent de la revista catòlica i blanenca, que en un requadre central anunciava l'endarreriment de les eleccions, tot vinculant radicals i anarquistes, i demanant que no se'ls voti: "Degut a l'intent revolucionari dels anarcosindicalistes, s'han aplaçat les eleccions municipals que s'havien de celebrar demà. Convé que el poble recordi aquesta gesta revolucionària, que ha causat centenars de morts i que ha posat la vida de la República i la vida del país en imminent perill, i que el dia de les eleccions properes voti contra els anarquistes i contra aquells que, per conveniències electorals, n'han estat a Blanes els seus defensors."⁸² Com es veu el redactor, que emprava la paraula *gesta* sense saber-ne el significat (acció memorable) tampoc era capaç de

distingir entre militància política i militància sindical. Segurament no tenia prou formació encara per practicar la ironia, si algú argumenta això, o, en el cas que el consideréssim definitivament format, destil·lava mala bava.

En l'editorial d'aquest mateix número *Una mica més de sinceritat*, la revista atacava tots els revolucionaris, sense diferenciar anarcosindicalistes de

faistes, dient que no calia confondre la revolució amb les reivindicacions obreres. A més a més, com era habitual, insistia, com si no pogués ser possible, que un republicà fos alhora soci de la Casa del Poble i membre de CNT. I ho feien en aquests termes: "Nosaltres sempre hem sostingut que els enemics del Règim, que els enemics del poble eren emparats per gent que es diu: republicana. Certament a cada poble en podríem trobar exemples típics. Convindria que els republicans autèntics fessin una mica de meditació desapassionada sobre aquest punt."⁸³ Aquestes paraules responien a una qüestió purament tàctica. D'una banda, pretenien destriar els republicans autèntics dels falsos; de l'altra, com hem dit, ignoraven que hi havia cenetistes i també rabassaires que alhora eren socis de la Casa del Poble. Més encara: està provat que la Casa del Poble havia acordat subscriure's al diari anarquista *La Tierra*, mentre no anés en contra dels interessos de la societat.

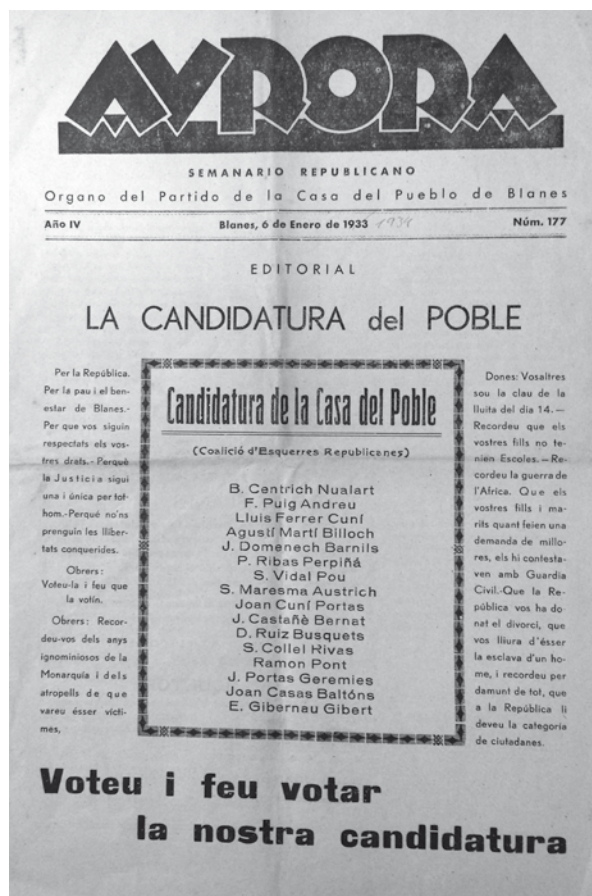
L'objectiu darrer, com bé ensenya el text de *Recull* en la seva part final, era crear dubtes entre els re-

publicans sense carnet de CNT. Considerem a més que totes les eleccions municipals d'aquesta època, a més de ser molt polaritzades, varen decantar-se per molt pocs vots. Recordem que les eleccions del 12 d'abril de 1931 va guanyar-les el Partit Radical per 34 vots. Ara, en les eleccions de 1934 es tornaria a repetir la tradició del frec a frec: guanyaria la candidatura d'Acció Catalanista de Blanes –no confondre amb Acció Catalana– per 30 vots.

Tot i la suspensió, la campanya es va continuar preparant sense treva. La revista *Recull* fins el dia de la votació va publicar 3 números, un dels quals extraordinari (13-I-1934). La revista apareix, doncs, els dies 6, 10 i 13 de gener de 1934 –el dia abans de les eleccions– la qual cosa demostra la importància que la dreta blanenca donava a guanyar-les.

Els editorials varen anar insistint, amb més intensitat a mesura que s'apropaven, en el fracàs dels radicals (6-I-1934) per causa del dèficit generat, fins assegurar que dos anys més de govern radical deixarien Blanes en la misèria (10-I-1934). Finalment, el dia abans de les eleccions, dramàticament, argumentaven confusament sobre la república: "No anem a les eleccions per la victòria d'un partit polític. No anem a les eleccions per a salvar la República, perquè la República no corre cap perill amb aquestes eleccions. La República perilla estant en mans dels radicals, per quant ja una vegada que la República perillava els regidors radicals varen abandonar el nostre ajuntament. (...) Demà a votar tothom. Fem valguer (sic) els nostres drets de ciutadans. No ens espantin les coaccions ni les amenaces dels radicals. Coaccionen i amenacen perquè tenen por de perdre."⁸⁴

L'electoralisme, la demagògia i l'anàlisi tendenciosa havien marcat enormement la campanya. D'una banda, es deia que la república perillava en mans

dels radicals, quan feia dies s'havia constituït el segon govern Lerroux amb recolzament de la CEDA; de l'altra, es barrejava i s'abusava del llenguatge escrivint que els radicals havien *abandonat* l'ajuntament, quan en realitat es tractava d'una *dimissió* política, per causa de la vaga general de maig. Sigui com sigui, forçar el llenguatge, practicar una sinonímia agosarada era un fenomen habitual en l'època. Els pocs exemplars que ens han pervingut d'*Aurora*, a dia d'avui no permeten parlar en aquests termes.

El mateix va passar amb les finances municipals. Acció Catalanista de Blanes, el dia abans de les eleccions publicava un requadre on es deia: "ELECTORS...tingueu present la pèssima gestió dels radicals. El dèficit municipal que la Dictadura deixà a 100.000 pessetes Avui en puja 300.000!!!"⁸⁵ La por a l'augment d'impostos i la dimissió de Centrich varen tenir la seva incidència en l'elecció.

A propòsit d'aquest tema i a falta d'un estudi en profunditat dels pressupostos i de la seva execució, cal tenir presents dues qüestions essencials. El dèficit no pot analitzar-se sense considerar les raons i posar-les a l'altre plat de la balança. És molt possible que alguna part d'aquest dèficit pugui respondre a l'arribada de l'aigua potable i a la construcció de l'Escola de la Vila, però també a la gestió d'un atur galopant. En tot cas, per destriar la política social dels republicans i els d'Acció Catalanista la millor cosa que es pot fer és comparar pressupostos.

No ha de passar per alt la pressió sobre l'electorat, fos d'un signe o d'un altre, com marca l'esperit de l'època. Hem vist com *La Vanguardia* parlava de pressions davant el col·legi electoral dels jesuïtes del carrer Casp, a Barcelona. Hem vist que el *Diari de Girona* va atribuir-ho a escamots (no deien que fossin d'ERC, però s'interpretava) i també deien que a Girona s'havia impedit que monges i capellans votessin.

El microcosmos blanenc reproduceix també aquesta pressió sobre l'electorat, a dreta i esquerra. Benet Ribas, en el *Llibre de l'Amistat*, en dedicar una necrològica a Jaume Vilà,⁸⁶ el presentava com el factòtum d'un laboratori electoral, ubicat a casa del mestre d'aixa Josep Vieta. El concepte *laboratori*, com es veurà, no era sinó un eufemisme de sumar i restar vots, i determinar qui feia la pressió sobre cada elector en concret: "En el laboratori electoral de can Josep Vieta i Pons⁸⁷ –perfecta organització de fitxer estil «Gallup»–, Jaume Vilà, cosí germà de l'home que en duia la iniciativa, del Ferran Agulló blanenc de l'«Acció Catalanista», era el col·laborador que no coneixia la fadiga i que esmerçava –com llur (sic) cap en el sondeig tendencial de les nissagues–, hores i més hores aportant dades, sense recercar-hi cap aprofitament."⁸⁸

Reblant el clau d'aquesta pressió electoral, volent dir o dissimular que ni Acció Catalanista ni *Recull* la practicaven, anticipant els resultats perquè tampoc no els tenien clars, el 13 de gener –el dia abans de les eleccions– a *Recull* podem veure com critiquen la pressió que exerceixen els altres, tot dissimulant la seva pròpia: En nom de la llibertat... a tots els electors que hagin de votar la "Casa del Pueblo" els faran ensenyar la candidatura. Tenen por de perdre. I el més bonic del cas és que perdran."⁸⁹ Però la cosa anava encara més enllà, i en termes, confusos i demagògics, escrivien: "La llibertat de votar estarà garantida a Blanes, pesi als eternals enemics de la llibertat i de la democràcia, que desitjarien el contrari."⁹⁰

Un any més tard, en un comentari sense signar, el títol del qual no feia oblidar el seu partidisme, *Fent el joc a les esquerres*, la revista catòlica es considerava un model d'objectivitat: "Nosaltres que no estem adscrits a cap partit polític determinat i per tant podem jutjar objectivament tots els fets que en la vida política es produeixen, mirant-los solament sota el prisma de la cristianització del poble, ens havem de lamentar de la posició francament derrotista de cert diari català de dreta, el qual comenta amb mala fortuna tots els actes i actuacions del partit dretà preponderant a les terres d'Espanya."⁹¹

Més reveladora, per ingènua i clara, és la pressió de la Casa del Poble sobre els seus associats. Així, el dia 1 de febrer de 1934 la junta directiva en la seva reunió habitual, previ informe de Lluís Ferrer, resolía d'expulsar vint-i-cinc persones que no havien complert l'acord de votar la candidatura de la Casa del Poble. Deia l'acta: "se sabe que no solamente han votado si no que lo han hecho contra la Sociedad"⁹²

A més a més, no oblidem que uns i altres controlaven escrupolosament les persones que ja havien votat, cosa que els permetia anar a casa dels absten-

cionistes a pressionar-los, segons que hem tingut oportunitat de constatar en sessions d'història oral.

Amb tots aquests ingredients, les eleccions municipals havien de ser molt discutides, a frec a frec. Com les anteriors es varen resoldre per una trentena de vots,⁹³ aquesta vegada a favor d'Acció Catalanista. El resultat per mesos va ser el següent:

Lloc	C. del Poble	A. Catalanista
Vila	126	219
Can Creus	208	208
Esperança	163	235
Raval	182	203
Auguer	299	156
Antiga	202	198
Massans	169	208
Placeta	232	184
Total	1581	1611

Pocs dies després, el 20 de gener, *Recull* publicava un nou editorial –*La victòria dels blanencs*– on explicava el seu esforç: “Per a obtenir aquesta victòria, ha estat precis l'esforç de tots. I tot el poble de Blanes conscient ha fet un esforç suprem.”⁹⁴ D'una banda o de l'altra el llenguatge demostrava que la victòria tornava a ser excloent (el poble conscient). Però hi ha encara més. Volem cridar l'atenció sobre un procediment emprat abastament per *Recull*, però no per *Aurora* –almenys amb els pocs exemplars conservats fins avui que es poden analitzar.– Es tracta de l'estratègia de parlar en nom de tota la col·lectivitat: “la victòria dels blanencs”, lingüísticament parlant, participa de dues interpretacions: la inclusiva i l'excloent, o, el que és el mateix: hem guanyat tots els blanencs o hem guanyat nosaltres, els blanencs, enfront dels altres, els que no ho són.

Durant la campanya havia estat habitual que *Recull* parlés en nom de tot el poble, com si el redactor

editorial, sabés la intenció dels votants: “Tot el poble demà votarà per Acció Catalanista” (13-I-1934), o bé, “tots estem d'acord amb què (sic) l'ajuntament no ho ha fet pas gaire bé” (6-I-1934); i encara “La victòria del diumenge deu ser obra de tot el poble. Blanes votarà per Acció Catalanista” (10-I-1934). Analitzat el procediment, es pot dir que en general els republicans, segurament per formació, estaven molt lluny de poder emprar aquests procediments.

El dia 6 de febrer de 1934, a la Casa del Poble, es celebrà l'assemblea que va modificar l'adscripció política d'aquesta societat política republicana. Com s'ha dit, no hi ha constància que s'escrivís una acta. Posteriorment, el comitè d'acció política de la Casa del Poble va dirigir-se “a la opinió republicana”, per explicar el procés, quan ja feia quatre mesos que s'havien adscrit a ERC. La raó era simple: el Partit Radical, en una reunió provincial, va prendre una decisió que feia riure: expulsar Bru Centrich quan ja no hi era. Aquesta acció va comportar que els republicans volguessin explicar-se, i per això tenim notícia de com va anar l'assemblea del 6 de febrer.

L'endemà mateix, *L'Autonomista*, en un breu, donava la notícia: “La Casa del Poble de Blanes, una de les entitats obreres més importants i més ben organitzades de les comarques gironines ha acordat separar-se del Partit Radical i ingressar en l'Esquerra Republicana de Catalunya.”⁹⁵ L'endemà, en un breu asèptic que no remarcava l'acord de la societat, deia *La Vanguardia*: “La Casa del Pueblo de Blanes se ha separado del Partido Radical para ingresar en la Esquerra Republicana de Cataluña.”⁹⁶ *La Publicitat*, en un redactat igualment breu, però més precís i periodístic, perquè al·ludia a l'acord col·lectiu, també se'n va fer ressò, però sense la salsa de *L'Autonomista*: “La Casa del Poble de Blanes ha acordat separar-se de la disciplina del Partit Radical i ingressar a Esquerra Republicana de Catalunya.”⁹⁷

Amb més de quatre-cents socis presents, Bru Centrich va iniciar el seu parlament reconeixent que el pacte Lerroux-Ceda era desencertat i que la línia política del Partit Radical en aquells moments era equivocada. Per aquesta raó i pel bé de la república i l'autonomia calia que s'adherissin a l'Esquerra.

Va al·ludir també a la seva llarga militància al Partit Republicà Radical, a l'afecte que tenia per Lerroux, però també va dir que políticament s'havia equivocat, i, per tant, demanava a l'assemblea que el deixessin al marge. No varen escoltar-lo, varen exigir-li que continués al davant de la Casa del Poble. I només una persona va votar contra el canvi de filiació política.

Posteriorment, en la sessió del dia 1 de juny el comitè provincial del Partit Radical va acordar expulsar al "senyor López Murray, de Figueres, desautoritzar el periòdic "Libertad" que aquest publica a l'esmentada ciutat i desglossar de la disciplina del partit el "Centre Radical Autonomista de la mateixa ciutat. Expulsar també el senyor Bru Centrich, de Blanes, i facultar els senyors Lacomba i Pous per reorganitzar el partit en aquella població."⁹⁸

Un dia més tard,⁹⁹ el comitè polític de la Casa del Poble explicava a l'opinió pública republicana el procés, que transcrivim a continuació:

A la opinión republicana

Hemos leído en el diario "Renovación" que uno de los acuerdos tomados por la asamblea provincial del Partido Radical de la provincia de Gerona ha sido declarar separado del mismo a nuestro querido amigo y presidente de nuestro Comité, al ciudadano Bruno Centrich por sus trabajos dice el acuerdo de marras, de deslealtad e indisciplina para el Partido Radical.

No valdría la pena de contestar tamaña infamia si no fuera que es preciso poner las cosas en su punto y coma, pues la nota de dicha asamblea no es más que un reflejo del odio personal que tienen al amigo Centrich algunos de sus asistentes, en particular los que se dijeron representantes de Blanes que fueron a la misma con este singular propósito.

En primer lugar hemos de hacer constar que el amigo Centrich no ha hecho otra cosa que seguir la disciplina de la Casa del Pueblo de Blanes, la cual en una asamblea a la que asistieron más de cuatrocientos socios, se acordó con el mayor entusiasmo y con un solo voto en contra, separarse del Partido Radical y adherirse a la Esquerra Republicana de Cataluña.

Que nuestro Presidente don Bruno Centrich Nualart al tomarse este acuerdo dijo lo siguiente:

Que a pesar de que en este momento encuentra desacertada la actuación del Partido Radical, a su entender equivocada, reconociendo no obstante la buena fe que guía a su jefe don Alejandro Lerroux. A pesar de que los ideales que sustenta cada día más izquierdistas no concuerdan en estos momentos difíciles para la República con los actos que informan al Partido Radical, habían de tener presente los amigos asistentes a la asamblea que en una hora no se dejan todos los afectos de una vida de actuación en un partido; que siente una estimación personal para el señor Lerroux y por lo tanto aunque creía que para el bien de la República y la Autonomía las fuerzas republica-

nas de Blanes debían enrolarse en la Esquerra para ser una fuerza positiva en contra la reacción personificada en la Lliga Catalana, rogaba a la asamblea lo dejasen al margen ya que consideraba que políticamente se había equivocado.

Nosotros con toda la asamblea, le exigimos que continuase al frente de las fuerzas republicanas de Blanes y más en estos momentos en que la reacción asoma la cabeza en nuestro pueblo, que la Lliga consiguió con todas sus malas artes apoderarse del Ayuntamiento por treinta votos de mayoría.

Y Centrich una vez más se sintió amigo de los amigos; una vez más lo dio todo para la organización de Blanes; sacrificó su conveniencia personal, que no era precisamente la que le exigíamos a sus ideales izquierdistas y obreristas de toda su vida.

Sería cuestión de tomarlo a risa si no fueran los momentos difíciles eso de deslealtad e indisciplina.

Los republicanos que integramos la Casa del Pueblo de Blanes no necesitamos lecciones de nadie y menos de algunos elementos que se han permitido insertar tamañas infamias.

Cuando formábamos parte del Partido Radical, en los momentos de lucha difíciles, en aquellos históricos días que los monarquizantes no lo habían desvirtuado, en aquellos tiempos en que no honrábamos con la amistad de los amigos de Port-Bou, Cassà y otras poblaciones republicanas, supimos mantenernos siempre y a todas horas en el lugar que nos correspondía. ¿Pueden decir lo mismo muchos de los que ahora gritan? Qué asco da leer ciertas cosas.

La Casa del Pueblo de Blanes al tomar el acuerdo de separarse del Partido Radical lo hizo después de un detenido examen de la situación política nacional y local, comunicando esta decisión al presidente señor Puig de Asprer.

Nuestra historia republicana,, nuestra posición política ha sido siempre clara y diáfana; tomamos

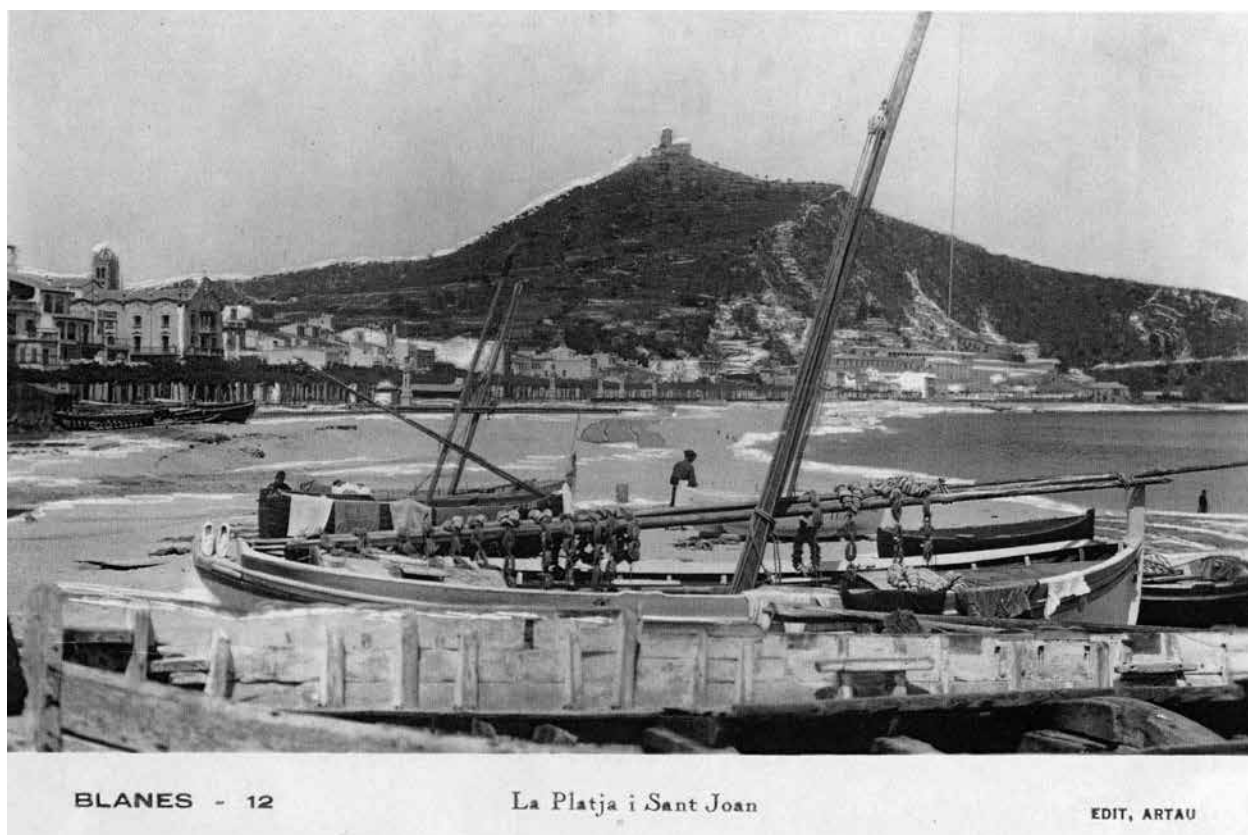
los acuerdos públicamente y a ellos nos ajustamos. Lo mismo no pueden decir otros que en este momento se atreven a hablar de indisciplinas y deslealtades. ¿Es que alguien ve que de hoy en adelante no podrá cotizar nuestros votos?

¿Es que se quiere que pongamos a la picota y exponamos a la vergüenza pública, desnudándolos en medio de la calle a unos cuantos individuos que ahora se dicen radicales y que antes pertenecían a la Unión Patriótica o estaban en sus casas durmiendo el sueño de los justos? No queremos meternos con estos pretendidos delegados de Blanes. ¿Para qué? Esto es cuestión local: afortunadamente todos nos conocemos y sabemos siempre por qué se hacen las cosas.

Después de nuestra separación, queda en Blanes algún radical de buena fe; pero estos delegados, ah, señores!, es para morir de risa.

Todo esto, que para nosotros no tiene ninguna importancia,, acabamos este escrito lamentando profundamente que los buenos republicanos que aún forman parte del Comité provincial Radical se hayan dejado influenciar por unos señores que ellos saben a lo que van, que no es precisamente el bien de la República.

Blanes, 6 de junio de 1934. – El Comité: Ramón Pont, J. Borrás, Joaquín Domènech, Alberto Rondón, José Rosers, Joaquín Portas, Félix Balaguer, Francisco Gibert, Rafael Puig, Luis Ferrer, Domingo Ruiz, Juan Verdalet, Francisco Puig, Salvador Carles, Rafael Martí, Pedro Ribas, José Andreu, José Amat, Ramón Moliné, Francisco Casas, Salvador Maresma."¹⁰⁰

A l'esquerra, l'edifici de la Casa del Poble. Anys trenta (AMBL)

A nivell gironí, aquest va ser el preu del pacte Lerroux-Ceda. A nivell general, La Publicitat, el dia 17 de febrer publicava l'editorial *El malestar del Partit Radical* en el qual vaticinava una escissió més gran: “alguns comentaristes asseguren que l'escissió ja es pot considerar com un fet i que, en conseqüència, aviat deixaran d'ésser ministres, els senyors Martínez Barrio, Guerra del Río, Samper i Lara.”¹⁰¹

A nivell local, la revista *Recull* continuava l'operació de descrèdit de Bru Centrich i de la Casa del Poble. D'una banda deia, amb totes les lletres, que Centrich s'havia venut per tenir un càrrec, no en va el títol de l'editorial era *Una venda política*,¹⁰² i “l'amo dels mil cinc-cents vots blanencs, enxufat (sic) a la menjadora de l'Esquerra.”¹⁰³

La revista a més de desacreditar tota la trajectòria dels radicals també deia que “aquells que es pensaven que la «Casa del Pueblo» tenia un ideari propi

s'equivocaven de mig a mig.”¹⁰⁴ Aprofitaven també l'ocasió per mirar de trencar la cohesió entre dirigents i socis de la Casa del Poble, amb l'argument arxirecurrent de la *bona fe*, que hem vist emprar en altres contextos. En aquest cas, té un punt d'interès lingüístic perquè juga irònicament amb dues classes d'innocència: “Aquells que seguien de bona fe als (sic) líders «radicals» de Blanes hauran comprès, amb aquest canvi, tota la bona fe dels líders radicals.”¹⁰⁵ Aprofitaven també per remarcar allò que era evident, fins feia poc, entre radicals, dirigits per Bru Centrich, i esquerrans, que representava Arnau Cortina, de Malgrat; i s'ho demanaven amb aquesta retòrica interrogació: “Es que el líder esquerrà malgratenc, Sr. Arnau «la pesadilla» (sic) del Sr. Centrich ja no és el que era?”¹⁰⁶ La pregunta té la seva utilitat, especialment perquè permet posar sobre la taula la teoria del mal menor.

Hi havia encara una altra qüestió que *Recull* també aprofitava. La identificació d'Esquerra amb el partit dels escamots, que, promoguts, d'entre d'altres, per Josep Dencàs, havia creat Estat Català, un dels partits coalitzats en l'Esquerra. Com ha assenyalat Dolors Ivern, la creació dels escamots va perjudicar ERC, però també era un fet que Estat Català no s'estalviava crítiques contra l'estratègia i la tàctica d'ERC,¹⁰⁷ a nivell general, i, fins i tot, a nivell local. Així, pocs dies abans de l'inici de la guerra civil, Estat Català, amb la presència de Dencàs i uns tres-cents escamots, inaugurava un local a Blanes,¹⁰⁸ que coexistia amb el bar Savoi, al Passeig del Mar.¹⁰⁹ Després del míting, els assistents es dirigiren a la Casa del Poble on es produí una batalla campal, amb contusionats, i trencadissa de vidres i cadires, i amb intervenció de la guàrdia civil. Tot això demostra que Estat Català mai no veié amb bons ulls que els radicals blanencs s'adherissin a ERC.¹¹⁰ Hi hagué rebuig i començà, probablement, des del primer dia.

Després de l'enfrontament, *Recull* continuà fustigant la Casa del Poble. Així, el 31 de març publicava l'editorial *Canvi de nom, però no de forma*,¹¹¹ en què a més dels arguments habituals –incapacitat, incoherència amb la pròpia història radical, creença que Blanes és un país semi-bàrbar, ingrés a un partit d'escamots i matons, retirada de l'ajuntament i no

cooperació amb la institució–, s'interrogaven –exageradament, forçant el llenguatge i sense fonaments legals– amb una possible *intervenció* de Blanes des d'organismes superiors, sense que arribés a quedar clar d'on vindria, si de la pròpia Esquerra (“el partit avui acaparador de tots els llocs de govern”) o, sense explicitar-ho, de la pròpia Generalitat.

Al mateix número, l'article sense signar *El pont Lerrouxisme-Esquerra*, reblava el clau en la mateixa direcció, ara qüestionant el seu catalanisme, amb aquestes paraules: “Esquerra Republicana de Catalunya pren estat oficial a Blanes, mitjançant la transformació dels lerrouxistes de la “Casa del Pueblo” en catalanistes de tota la vida. (Un fracàs amb totes les de la llei).”¹¹² La revista, d'una manera gens fonamentada, relacionava l'ingrés a ERC amb la construcció del pont sobre la Tordera, a la carretera vella de Malgrat.

L'oposició frontal, l'estratègia de la tensió extrema, la desqualificació absoluta de l'adversari, la manipulació del llenguatge i la pressió sobre els ciutadans varen continuar essent les formes habituals de l'acció política durant el que quedava de república.

Josep Bota-Gibert

Notes

- 1 *Recull*, núm. 541, 2 de desembre de 1933, p. 1.
- 2 *La Vanguardia*, 9 de maig de 1933, p. 9.
- 3 "¿Un nuevo complot contra el gobierno?", *La Vanguardia*, 9 de maig de 1933, p. 22.
- 4 "Els enemics de la República", *L'Autonomista*, 9 de maig de 1933, p. 1.
- 5 *La Publicitat*, 9 de maig de 1933, p. 1.
- 6 *Ibidem*.
- 7 "Un complot per a enderrocar el govern", *Diari de Girona*, 9 de maig de 1933, p. 1.
- 8 *Ibidem*.
- 9 "Govern civil", *L'Autonomista*, 9 de maig de 1933, p. 2.
- 10 *La Publicitat*, 10 de maig de 1933, p. 1.
- 11 "Govern civil: l'intent de vaga fracassat", *L'Autonomista*, 10 de maig de 1933, p. 2.
- 12 *Ibidem*.
- 13 "Informació: rumor trascendental", *Recull*, núm. 513, 13 de maig de 1933, p. 9.
- 14 "Informació: la dimissió de la majoria radical", *Recull*, núm. 514, 20 de maig de 1933, p. 9.
- 15 "Govern civil", *Diari de Girona*, 11 de maig de 1933, p. 2.
- 16 *La Publicitat*, 11 de maig de 1933, p. 1.
- 17 *L'Autonomista*, 11 de maig de 1933, p. 1.
- 18 *La Vanguardia*, 11 de maig de 1933, p. 20.
- 19 *La Vanguardia*, 12 de maig de 1933, p. 23.
- 20 *L'Autonomista*, 11 i 12 de maig, pp. 3 i 2.
- 21 *Diari de Girona*, 27 de juny de 1933, p. 2.
- 22 "Govern civil", *L'Autonomista*, 12 de maig de 1933, p. 2; "Govern civil", *Diari de Girona*, 12 de maig de 1933, p. 2.
- 23 *Ibidem*.
- 24 Actes del Ple de l'Ajuntament de Blanes 1933-1936, AMBL, p. 28r.
- 25 Actes del Ple de l'Ajuntament de Blanes 1933-1936, AMBL, pp. 21v-22.
- 26 Actes del Ple de l'Ajuntament de Blanes 1933-1936, AMBL, pp. 22v.
- 27 "Encara no n'hi ha prou", *Recull*, núm. 513, 13 de maig de 1933, p. 1.
- 28 *Ibidem*.
- 29 veg. *La Vanguardia*, 11 de maig de 1933, p. 20.
- 30 veg. *La Vanguardia*, 13 de maig de 1933, p. 6.
- 31 veg. *L'Autonomista*, 15 de maig de 1933, p. 1.
- 32 *Diari de Girona*, 15 de maig de 1933, p. 2.
- 33 *Diari de Girona*, 17 de maig de 1933, p. 2.
- 34 *L'Autonomista*, 17 de maig de 1933, p. 3.
- 35 Actes del Ple de l'Ajuntament de Blanes 1933-1936, AMBL, pp. 25r-27v.
- 36 Actes del Ple de l'Ajuntament de Blanes 1933-1936, AMBL, pp. 28r.
- 37 *Diari de Girona*, 27 de juny de 1933, p. 2.
- 38 Actes del Ple de l'Ajuntament de Blanes 1933-1936, AMBL, pp. 26v.
- 39 Actes del Ple de l'Ajuntament de Blanes 1933-1936, AMBL, pp. 24v.
- 40 Actes del Ple de l'Ajuntament de Blanes 1933-1936, AMBL, pp. 33r.
- 41 Actes del Ple de l'Ajuntament de Blanes 1933-1936, AMBL, pp. 26v.
- 42 "Es l'hora del seny i el patriotisme", *Recull*, núm. 515, 27 de maig de 1933, p. 1.
- 43 *Ibidem*.
- 44 *Ibidem*.
- 45 "Per què demanem revisió", *Recull*, núm. 517, 10 de juny de 1933, p. 1.
- 46 *Ibidem*.
- 47 Actes del Ple de l'Ajuntament de Blanes 1933-1936, AMBL, pp. 22v.
- 48 "Informació", *Recull*, núm. 515, 27 de maig de 1933, p. 5.
- 49 "Esquerra Republicana de Catalunya. Candidatura Republicana Socialista a Girona", *L'Autonomista*, 12 de novembre de 1933, p.1.
- 50 "Per la revisió", *Diari de Girona*, 11 de novembre de 1933, p. 1.
- 51 "Entre la Lliga i l'Esquerra", *Recull*, núm. 539, 18 de novembre de 1933, p.1.
- 52 *Ibidem*, p. 1.
- 53 "Votareu l'Esquerra?", *Recull*, núm. 539, 18 de novembre de 1933, p.2.
- 54 "Com es desenrotllaren les eleccions", *Recull*, núm. 540, 26 de novembre de 1933, p.4.
- 55 *Diari de Girona*, 23 de novembre de 1933, p. 2.
- 56 *Recull*, núm. 540, 26 de novembre de 1933, p. 2.
- 57 *Ibidem*.
- 58 Impresión general", *La Vanguardia*, 21 de noviembre, pàg. 8.
- 59 Antoni Rovira i Virgili: "La significació de les eleccions del Diu-menge", *L'Autonomista*, 21 de novembre de 1933, pàg. 1.
- 60 "L'endemà de la lluita", *Diari de Girona*, 21 de novembre de 1933, pàg. 1.
- 61 "El poble no ha optat per nosaltres", *La Publicitat*, 21 de novembre de 1933, pàg. 1.
- 62 "La ingloriosa mort de l'Esquerra", *Diari de Girona*, 22 de novembre de 1933, p.1.
- 63 "Espléndida manifestación de ciudadanía", *La Vanguardia*, 21 de noviembre de 1933, pàg. 8.
- 64 "El arte de saber perder", *La Vanguardia*, 22 de noviembre de 1933, pàg. 8.
- 65 "Una greu amenaça", *Diari de Girona*, 23 de novembre de 1933, pàg. 1.
- 66 "La descomposició de l'Esquerra", *Diari de Girona*, 25 de novembre de 1933, pàg. 1.
- 67 "La inútil resistència", *Diari de Girona*, 29 de novembre de 1933, pàg. 1.
- 68 "La superioritat dels partits republicans sobre els grups de les anomenades dretes", *L'Autonomista*, 29 de novembre de 1933, p. 1.

Blanes entre 1933 i 1934

- 69 "Procediments feixístics", *Diari de Girona*, 6 de desembre de 1933, pàg. 1.
- 70 Roig; "La setmana al Parlament", *ibidem*, p. 1.
- 71 Josep Maria Corredor; "Postal: Situació caòtica", *L'Autonomista*, 8 de desembre de 1933, p. 1.
- 72 *Recull*, 26 de novembre de 1933, p. 1.
- 73 "Les eleccions a Blanes", *Recull*, núm. 540, 26 de novembre de 1933, p. 1.
- 74 "La guerra civil de les dretes", *La Publicitat*, 17 de desembre de 1933, p. 1.
- 75 "Consultas del jefe del Estado", *La Vanguardia*, 17 de diciembre de 1933, p. 22.
- 76 Julián Casanova; "Revisar la República", *Historia de España*, vol. 8, Crítica/Marcial Pons, Barcelona, 2007, pàgs. 113-151.
- 77 Angel Ossorio y Gallardo; *La España de mi vida*, Grijalbo, Buenos Aires, 1977, p. 133.
- 78 J. Roca i Lluc "Les dretes salvaran la República", *Recull*, núm. 544, 23 de desembre de 1933, p. 7.
- 79 "On és el nostre ajuntament?", *Recull*, núm. 541, 2 de desembre de 1933, p. 1.
- 80 Joan Bonet; "L'Alcalde Símbol de Blanes BRU CENTRICH", *Aurora*, núm. 176, 16 de desembre de 1933, p. 1.
- 81 "Pèrquè (sic) ho diuen?", *ibidem*, pàg. 2.
- 82 "Les eleccions s'aplaquen", *Recull*, núm. 543, 16 de desembre de 1933, p. 1.
- 83 "Una mica més de sinceritat", *ibidem*, p. 1.
- 84 "Per la victòria", *Recull*, núm. 547, 13 de gener de 1934, p. 1.
- 85 *Ibidem*.
- 86 Segons les dades del Padró de 1930, pàg. 80, Jaume Vilà Pons havia nascut 4 de febrer de 1891, vivia a Raval 85, era pagès com el seu pare. Va ser president de la Càmera Sindical Agrària entre 1932 i 1936 i després de la guerra de la Cooperativa Agrícola, adherida a la CNS (Fèlix Rabassa, *Un segle de cooperativisme agrari a Blanes*, Col·lecció Cortils i Vieta, AMBL, Ajuntament de Blanes, 2006, pp. 43 i 52). Les informacions orals pervingudes el descriuen com un home de caràcter, d'idees tradicionals, que va trasmetre a la Càmera Sindical Agrícola. Va ser regidor per Acció Catalanista i posteriorment va decantar-se pels militars sublevats contra la república. Contra el que diu Benet Ribas, estimem que en l'organització d'Acció Catalanista va tenir més importància que Josep Vieta i Pons. Sembla avalar-ho el fet que el primer figurés a la llista electoral.
- 87 Segons, el mateix padró, p. 60, Josep Vieta Pons, nascut el 25 de juny de 1893, vivia al número 6 de l'Esperança amb la seva mare i era mestre d'aixa. A diferència de Vilà no va participar a les municipals de 1933, ni, de moment, hi ha més indicis de la seva projecció pública.
- 88 Benet Ribas; *El llibre de l'Amistat*, Barcelona, Pòrtic, 1992, pp. 29-30.
- 89 "Com es defensen els radicals?", *Recull*, núm. 547, 13 de gener de 1934, p. 4.
- 90 *Ibidem*.
- 91 "Fent el joc a les esquerres", *Recull*, núm. 622, 6 de juliol de 1935, p. 2.
- 92 Acta de l'1 de febrer de 1934, *Llibre d'Actes de la Junta Directiva de la Casa del Poble 1932-1935*, pàg. 34 verso.
- 93 "Resultat de les eleccions", *Recull*, núm. 548, 20 de gener de 1934, p. 6.
- 94 "La victòria dels blanencs", *Recull*, núm. 548, 20 de gener de 1934, p. 1.
- 95 *L'Autonomista*, 7 de febrer de 1934, p. 2.
- 96 *La Vanguardia*, 8 de febrero de 1934, p. 20.
- 97 *La Publicitat*, 8 de febrero de 1934, p. 11.
- 98 "Expulsions del partit radical", *Diari de Girona*, 7 de juny de 1934, p. 2.
- 99 "A la opinió republicana", *L'Autonomista*, 8 de juny de 1934, p. 2.
- 100 *Ibidem*.
- 101 *La Publicitat*, 17 de febrero de 1934, p. 1.
- 102 "Una venda política", *Recull*, núm. 551, 10 de febrer de 1934, p. 1.
- 103 *Ibidem*.
- 104 *Ibidem*.
- 105 *Ibidem*.
- 106 *Ibidem*.
- 107 Vegeu Ivern i Salva, M. Dolors; *Esquerra Republicana de Catalunya (1931-1936)*, 2 vols., Barcelona, Publicacions de l'Abadia de Montserrat, Biblioteca Abat Oliba, vols. 61 i 72, 1988 i 1989, vol. 1, pp. 135-144, i vol. 2, pp. 35-75. Sobre l'estructura del partit i les organitzacions autònomes vegeu vol. II, pp. 301-336.
- 108 "Els fets de dissabte a Blanes", *Diari de Girona*, 8 de juliol de 1936, p. 2.
- 109 "Notícies", *Recull*, núm. 672, 4 de juliol de 1936, p. 6.
- 110 "Els radicals dins l'Esquerra", *Diari de Girona*, 13 de juny de 1936, pp. 1 i 4.
- 111 "Canvi de nom, però no de forma", *Recull*, núm. 558, 31 de març de 1934, p. 1.
- 112 "El pont Lerrouxisme-Esquerra", *ibidem*, p. 8.

05

Notícia sobre la Universitat de San Francisco a Blanes

A Josep Freixa (1951-2014), *in memoriam*

El 13 d'octubre de 1970 *Diario de Barcelona* publicava:

El Centro Intercultural de Estudios (CIS) de la Universidad de San Francisco de California inauguró el curso en Blanes. La apertura tuvo lugar en el Salón de Actos del Ayuntamiento.

El director de la colonia Mr. Maxwell Hull, empezó elogiando nombres tan significativos para ellos como Ponce de León y Fray Junípero Serra, dos españoles que llenan páginas de capital importancia para la historia de California. Continuó agradeciendo a todas cuantas personas han hecho posible la instalación de CIS en Blanes, en especial al alcalde de la Villa Domingo Valls y a doña Carmen Giro-nés. Concluyó su parlamento con las palabras: Viva la cultura española.

A continuación tomó la palabra el rector de la Universidad Autónoma de Barcelona don Vicente Villar Palasí, mostrando su alegría por esta puesta en marcha del CIS en Blanes. "La cultura ha dejado de ser un privilegio" fueron sus palabras, agregando: "espero en un futuro próximo, resultados halagüeños".

Finalmente, el alcalde de Blanes, señor Valls, quien ostentaba la representación del Gobernador Civil de la provincia, dió en nombre de la villa, la más cálida bienvenida a los profesores y alumnos del CIS que durante todo el año convivirán con los blandenses. Nota histórica que el señor alcalde hizo destacar y que expuso brevemente, es la preciosa colaboración en el descubrimiento de las Américas del cartógrafo natural de Blanes, Jaime Ferrer.

Para cerrar el emotivo acto, se obsequió a todos los miembros de esta simpática colonia estudiantil, con una revista editada sobre Blanes y sus bellezas y una preciosa medalla

con el escudo de la Villa. Como colofón, tuvo efecto una recepción en el hotel que será el hogar, durante el curso, de este grupo americano. ■

Notícia sobre la Universitat de San Francisco a Blanes

Octubre 1970. Foto Robert (AMBL)

Qui firmava l'article (en el llenguatge de l'època) era jo mateix, com a corresponsal del diari a Blanes. Doncs sí, corria el mes d'octubre d'aquell any 70 del segle passat (Déu meu!, han passat ja 43 anys), quan rebia, com a corresponsal de Diario de Barcelona, la invitació per anar a la inauguració del curs del Centro Internacional de Estudios, depenent de la Universitat de San Francisco, que s'impartia al desaparegut Hotel Pop Coronat (més tard, es varen traslladar a l'avui també desaparegut Hotel S'Arjau). I l'endemà mateix firmava aquesta crònica. Ho recordo bé (no sempre que cobriem una notícia, hi havia un pica-pica tan generós). Allà estàvem n'Agustí Abril, Joan Planells, Joaquim Robert (enguany traspassat) i l'inefable Pablito, fotoperiodista de Los Sitios de Girona; així com algun redactor forani.

Tal com es pot deduir de la crònica, Carme Gironès, encertada pregonera de la Festa Major de Blanes 2013, va ser qui va ajudar al senyor Hull en la tramitació i en la busca de l'hotel, en els primers temps i al llarg dels anys, encoratjant-lo per a que aquests cursos s'impartissin a la nostra vila. Hi ha l'anècdota que explica que fou precisament la senyora Gironès qui es va trobar, temps enrere, anant pel passeig de Mar, una parella que li van preguntar per l'Hotel Pop Coronat (fa anys, com tants altres, enderrocat i substituït per un bloc d'habitatges). El

motiu de la pregunta, ja què no el trobaven, era que la dona (de més de cinquanta anys) hi havia estat quan era joveneta assistint a un curs de la Universitat de San Francisco. També es diu (encara que no està confirmat) que la Condoleezza Rice, la que va ser Secretaria d'Estat del president George W. Bush, hi hauria estat. En aquests últims temps, la Sra. Gironès ha rebut molts missatges d'exalumnes d'aquells anys, homes i dones que han fet una gran carrera i avui ostenten càrrecs importants a l'Administració i al sector empresarial de l'Estat de Califòrnia.

Aquell jovent, entre els 16 i 18 anys, alegraren amb la seva presència, les seves compres i la seva conversa, uns hiverns d'aquella dècada en que Blanes comptava amb un cens d'uns 22.000 habitants. I fou gràcies a aquesta relació que tingueren amb el jovent de Blanes, que com a mínim quatre joves blanencs s'hi aparellaren i es casaren, vivint alguns encara actualment a Califòrnia. També algun Nadal, uns quants nois i noies que no anaven a casa seva de vacances, passaven les festes amb famílies bla-

Los Sitios. 1970. Fons Agustí Abril (AMBL)

nenques, la qual cosa ha fet que encara existeixen vincles d'amistat entre aquells alumnes i les cases d'acollida.

El director del C.I.S. era Maxwell Hull, un home molt afable que es va enamorar de Blanes i va decidir que fos aquí la seu dels cursos. Aviat va connectar amb la gent del poble, i Blanes el va acollir com un blanenc més. L'ajudaven dues monges: Sor Patrícia i Sor Marie Michelle, tot i que en el grup d'alumnes (una cinquantena) n'hi havia de diverses religions. Al llarg del curs, que constava com a Orientació Preuniversitària, s'impartien classes d'anglès, castellà, història, biologia, etc.; però també de música, art i cultura mediterrània. La matrícula valia 2.500 dòlars (175.000 pessetes de l'època), el que vol dir que era un curs elitista, tot i que hi havia alumnes que disfrutaven d'una beca. Es deia que el mateix director s'havia venut la casa per a dedicar-ho a aquests cursos.

I el pla d'estudis era basat en la filosofia de la llibertat i responsabilitat dels alumnes, de tal manera que no se'ls exigia ni tan sols la presència física a les aules. Tenien moltes sortides en el seu programa: Barcelona, Empúries, Montseny, sud de França; així com també a Blanes: Jardí Botànic, Aquarium, riu Tordera, El Vilar, etc.

Aquell octubre de l'any 1970, en que es va inaugurar el primer d'aquests cursos (se'n varen fer cinc), i per a contextualitzar el fet, es va engegar a Catalunya, la campanya "Català a l'Escola"; el ministre de "Información y Turismo" Alfredo Sánchez Bella va venir pocs dies després, a posar la primera pedra de la dàrsena del Club Vela Blanes; i, a finals d'any, va tenir lloc l'anomenat Procés de Burgos, de gran repercussió, tan nacional com internacional. I, mentre tot això passava, uns joves encetaven un curs engrescador on la llibertat i la diversitat eren la seva ensenya.

Josep Freixa i Campassol
Impressor i cronista blanenc

Octubre 1970. Foto Robert (AMBL)

L'alcalde Valls i Maxwell Hull. Octubre 1970. Foto Robert (AMBL)

Octubre 1970. Foto Robert (AMBL)

06

40 anys de Farsa/74

i el teatre a Blanes (1929-1978)

per Aitor Roger

Reculem 40 anys enrere i ens situem a les portes de l'estiu de 1974, a les acaballes del Franquisme, quan Blanes viu el naixement d'un grup teatral que destacà per la joventut dels seus integrants i pel bon treball en equip. En poc més de dos anys estrenen 5 obres i aconsegueixen excel·lents resultats sobre els escenaris, bona crítica i l'acceptació del públic. Arriben nous aires al teatre blanenc, temàtiques més compromeses, professionalitat dalt dels escenaris... Batejats amb el nom de Farsa/74, el grup el promouen Domènec Reixach i Salvador Roca. Com tantes altres iniciatives culturals a la dècada dels setanta, la sala d'actes de la Casa Municipal de Cultura Joan G. Junceda, inaugurada el 19 de gener de 1971, acull totes les estrenes del grup.

L'1 de juny de 1974 té lloc la primera representació. L'obra que escull el director Domènec Reixach és *A dos barajas*, de Martín Descalzo. El novembre del mateix any ja estrenen la segona obra, *Les mans brutes*, de Sartre. La consolidació del grup arriba el 1975 amb *Volpone*, de Ben Jonson, i *Plet per l'ombra d'un ruc*, de Durrenmatt. El 1976, *La cantant calba*, d'Eugene Ionesco els fa guanyar el concurs teatral del Casal de l'Obrera de Lloret.

El grup va saber fer feina en equip i es va envoltar de bons actors, alguns dels quals ja estaven bregats en els escenaris locals representant clàssics del teatre blanenc, com *Pastors i Misteris*. La majoria dels actors principals que passen per Farsa/74 continuaran vinculats al món teatral. Una de les claus de l'èxit fou que la companyia va comptar amb la complicitat d'especialistes com Rosa Vilà en el món de la confecció de vestuari, Miquel Vives a la il·luminació, l'empresa VIP per a la sonorització o l'artista Serrano Bou en la realització del decorat de la darrera obra. Entre els col·laboradors que van passar per Farsa-74 també hi trobem noms destacats del món del teatre i les

arts, com Fermí Reixach, Josep Maria Padern o Joan Giralt en l'assessorament musical.

Farsa/74 fou un "grup de teatre jove i adult a la vegada, obert i amic de tothom i que es va guanyar Blanes "incondicionalment i d'una revolada."¹ Va ser un intent, amb èxit, de fer un teatre local de qualitat, i que com veurem més endavant ja s'havia intentat a la segona meitat dels seixanta.

Col·lecció Domènec Valls (AMBL)

El teatre a Blanes sempre ha tingut molts seguidors. Si féssim una llista ens adonaríem que al llarg de les darreres dècades hi ha un nombre significatiu d'obres escrites per blanencs, la majoria estrenades a l'escenari del Centre Catòlic. Fins i tot n'hi ha que han divertit i/o emocionat més d'una generació de blanencs. Algunes d'aquestes obres s'han convertit en clàssics del nostre teatre. Obres imprescindibles que s'han de veure com a mínim una vegada a la vida, tot i que són molts els que es mantenen fidels a la cita i no se la volen perdre cada vegada que es torna a programar. Ens refe-

◀ *Volpone*. 1975. Foto Mas. Col·lecció Pere Puig (AMBL)

rim a títols com *Pastors i Misteris* (1929), els Pastorets de Blanes, escrits en vers pel poeta Pere Puig i Llensa i musicats per Mossèn Joan Batlle, o *Els quatre corders de Blanes* (1932), adaptació teatral del periodista i escriptor, també blanenc, Vicenç Coma i Soley, a partir de la narració original del seu amic i escriptor, el mestre de la prosa catalana Joaquim Ruyra i Oms.

Més enllà de *Pastors i Misteris* hi havia uns altres Pastorets, que majoritàriament van ser representats a l'escenari de l'Esbarjo parroquial. Uns es deuen a la ploma de la poetessa Angelina Montells; els titulats *L'estrella de Nadal* a Josep C. Tàpias i Rafel Anglada; *Tres Reis que fan tard* a mossèn Joan Batlle; o *L'infant del pessebre*, del mateix Pere Puig i Llensa, que també tenien música de Mn. Batlle.

Els quatre corders de Blanes es va estrenar el 14 de febrer de 1932, i l'èxit va fer que s'hagin repetit en moltes altres ocasions. Així, els *Corderos* es van tornar a veure al Centre en una reposició en castellà el 14 de novembre de 1943. En el repartiment dels primers actors hi ha noms com Rafael Bataller, Francesc Carles, Pere Puig i Llensa, Josep Mestres, Fèlix Andreu, Joan Ribas, Joan Vieta o Jaume Reixach. En la incorporació dels personatges femenins hi excel·liren Angelina Montells fent de Cristineta i Maria Subirana, de Mariona.

Una altra obra imprescindible del teatre blanenc de postguerra és *Signo de Redención*, poema sacre en castellà compost de 7 quadres (I. *La conspiración del sanedrín* II. *La traición de Judas* III. *La madre de Jesús y las Santas Mujeres* IV. *En el huerto de Getsemaní* V. *Las negaciones de Pedro* VI. *Jesús sentenciado a muerte* VII. *Ha muerto Jesús. Fruto de Redención*). Amb vestuari d'època i uns decorats expressos, *Signo de Redención* era la particular versió de la Passió que va fer Pere Puig i Llensa i que es representava per Setmana Santa. L'any 1950 es va portar fins a Banyoles. En aquella ocasió els intèrprets van ser: Dolors Comas (Maria), Esperança Puig (Maria Magdalena), Dolors Andreu (Maria Cleofé), Maria Subirana (Raquel), Amparo Casas (mare de Raquel), Conxita Giol (dona de Pilat), Maria Cristina Ribas (Sara), Júlia Serrat (àngel), Domènec Valls (Jesús), Pere Puig (Pere), Joan Aleñá (Joan), Joaquim Aleñá (Jaume), Jaume Reixach (Judes), Fèlix Andreu (Caifàs), Joan Llambí (Levi), Joaquim Roca (Laban), Joaquim Vilanó (Benjamí), Manel Martínez (Abraham), Jordi Gallart (Josep d'Arimatea), Francesc Carles (Nataniel), Joan Ferrer (Ananies), Josep M. Divisón (Acacies), Joan Buixeda (Sadoch) i Josep Rabassa (Anoch).

Algunes obres còmiques d'aquesta dècada són *Les sorpreses de la rifa*; *La Metempsicosi* o *El sereno del barri* i *El rei de les bicicletes*, escrites per Coma i Soley i representades al Centre el 13 i 27 d'octubre i el primer de desembre de 1946; *Levantar muertos*, "el mayor éxito de risa con la mejor comedia loca que se ha escrito para el teatro", interpretada per la secció artística Jacobé el 9 de març de 1947; *La voz de su amo*, el 15 de febrer de 1948 a càrrec de la Juventud Masculina de Acción Católica o *La neu que pel camí hi ha*, comèdia de Josep Maria Folch i Torres representada el 19 de gener de 1947 per la secció de joves del Centre amb el repartiment següent:

Centro Católico de Blanes - Sección de Espectáculos

Domingo, día 3 de Noviembre de 1946,
a las 6 y media de la tarde.

El Cuadro Artístico de nuestro Centro atendiendo a las innumerables peticiones del público, pondrá nuevamente en escena la obra cumbre de su repertorio, la más afinada producción de **Vicenç Coma Soley**

"Els Quatre Corders de Blanes"

con el siguiente **Reparto:**

ESFERA	Francisco Carles	AGUTZIL	Rafael Bataller
CIMEROL	Pedro Puig	SECRETARI	Bartolomé Comas
QUIM	Fèlix Andreu	GENERAL	Juan Joseph
MET	José Plana	HOSTALER	Ramón Maurici
ALCALDE	Jaime Reixach	CHARLITO	Jorge Gallart
		TOSTON	Joaquín Vilanó

Sastrería: PATUEL. Peluquería: ALONSO. Decorados: PEREZ y ALONSO.

PRECIOS: Butaca, 3 ptas. - Abonados, 2'50 ptas.
Niños, 1'50 ptas. - Niños al Catecismo, 1 pta.

Para el próximo domingo, día 10: "ELS MISTERIS DE L'HOSTAL"

CATÓLICO: Los espectáculos que el CENTRO te ofrece deben ser tus espectáculos.

IMP. BAZZANO, BLANES

Col·lecció Domènec Valls (AMBL)

M. Teresa Guerrero, M. Dolors Andreu, Roser Soley, Josep Plana, Joan Pons, Jordi Bacardit, Joan Ferrer i Joan A. Ramírez.

Els quatre corders. 1980. Col·lecció Francina Carles (AMBL)

Francesc Puig i Llensa, tot i la seva mort prematura el 1942, als 33 anys, el qui fou redactor en cap de *Recvll* i president de la secció local de la FJC va deixar escrites un bon nombre d'obres, que també es van representar, algunes en més d'una ocasió. Així, el 10 de novembre de 1946, la secció femenina del grup artístic del Centre Catòlic posà en escena *Els misteris de l'hostal*, un drama en tres actes d'ambient muntanyenc. Hi intervenen: Conxita Giol, Carme del Pozo, Angelina Canaleta, Neus Padrós, Maria Subirana, Esperança Ros, Joanna Adell, Maria Dolors Andreu, Maria Teresa Guerrero, Maria Rodríguez i Júlia Serrat.

A finals de l'any 1946 es forma l'agrupació artística Jacobé, amb actors d'ambdós sexes, que adapten a l'escena catalana *Els porucs* de Moncrief. En el repartiment hi trobem: Conxita Giol, Esperança Ros, Maria Subirana, Fèlix Andreu, Francesc Carles, Josep Plana, Joan Ferrer, Manel Martínez i Fèlix Roca.

Les obres teatrals que va escriure **Bartomeu Comas i Puig** (Blanes, 1914) van suposar tota una novetat i una forma diferent d'escenificar, mai vista abans al Centre. Una de les que va tenir més èxit va

ser *La última noche de mi vida* o la fantasia infantil, basada en un conte, titulada *El triunfo de las flores*, amb la col·laboració de Dolors Carreras a la direcció escènica i Esperança Ros a la direcció artística de les danses.

El 13 de març de 1949 es representa un clàssic del teatre català, *El ferrer de tall*, de Frederic Soler "Pitarra".

A inici de la dècada dels cinquanta sembla que les activitats teatrals viuen un període d'aturada creativa i de falta de representacions. Només sobreviuen els tradicionals Pastorets. Hi ha la necessitat de crear un nou grup escènic que continuï la tradició teatral a Blanes. "No debemos dejar que se enfríe la afición. No sería tarea tan difícil organizar un grupo de ambos sexos, compuesto de unos veinte componentes que estuvieran dispuestos a representar algunas veces al año alguna función teatral. No debemos olvidar tampoco la parte interesante que le corresponde al teatro como formación moral e intelectual. (...) Sin exagerar, hay gentes que aún se ríen cuando recuerdan escenas de *Els quatre corders de Blanes* y son muchas más de las que parece las que comentan el deseo que tienen de volver a reírse con aquella obra (...)." ²²

El 5 de febrer de 1950 es reestrena l'obra policíaca de Bartomeu Puig *Qui és el culpable?*. L'ample repartiment el formaven: Domènec Valls, Joan Ribas, Jordi Gallart, Joaquim Vilanó, Joaquim Aleñá, Josep M. Divisón, Joaquim Roca, Francesc Baltrons, Joan Ferrer, Joan Buixeda, Josep Rabassa, Joan Llambí i Jaume Reixach.

El març de 1954 el quadre escènic del Centre representa una obra còmica de Carles Soldevila, *Els milions de l'oncle*, que havia obtingut gran èxit de públic al Teatre Romea de Barcelona.

El Nadal de 1954 se celebren els 25 anys de l'estrena de *Pastors i Misteris* i per aquest motiu s'esforcen a millorar-ne la posada en escena. La part musical anava a càrrec de les noies de la Capella de Santa Cecília i en el repartiment d'aquell Nadal hi trobem noms representatius del teatre blanenc com Josep Maria Divisón (Punxadís), Jaume Reixach (Amo de tots), Pere Reynaldos (Vell Garriguat), Jesús Crous (Rossinyol), Domènec Valls (Preferit) o Jaume Bou (Pinetell). Com era costum, la representació es va fer el dia de Nadal a dos quarts de sis de la tarda. La funció es repetia l'1 i el 6 de gener. El preu de les entrades eren 6 pessetes i es podien comprar a la llibreria Bitlloch o a la mateixa taquilla del Centre.

El primer de maig de 1955 la secció dramàtica del Centre presenta l'obra *El port de les boires*, una funció extraordinària a benefici de la corona de la Mare de Déu del Vilar. L'obra, que plasma "con toda crudeza de la realidad la vida de sacrificio y abnegación cristiana del sacerdote-obrero", estava escrita per Santiago Vendrell i Josep C. Tapias. L'agost de 1957 es tornaran a fer *Els quatre corders* en ocasió dels 25 anys de la seva estrena al Centre.

Durant la dècada dels seixanta el públic blanenc continua gaudint amb els Pastorets de Puig i Llensa i amb les obres que fa el grup d'aficionats del Centre Catòlic. El 1961, coincidint amb la festivitat de Sant Josep, hi representen *Amor... direcció prohibida*. I l'any següent, el 1962, tot un seguit d'obres que permeten una programació estable: *El millor dependent del món*, de Francesc Lorenzo Gàcia, dirigida per Jaume Reixach; *El port de les boires*, que ja s'havia interpretat el 1955; *Pi, noguera i castanyer* (*Fabricants de mobles*), obra d'Àngel Millà i Lluís Casañas, dirigida per Pere Reynaldos; *El més petits de tots*, rondalla de Folch i Torres, dirigida per Jaume Reixach; *Una història qualsevol*, de Santiago Vendrell i José C. Tapias, dirigida per Jesús Crous; *Gent*

d'Ara, d'Eduard Coca, dirigida per Francesc Carles; *El tímid de dos quarts de deu*, de Francesc Lorenzo Gàcia, dirigida per Pere Reynaldos; o *L'amor té cops amagats*, de Llucietà Canyà, dirigida per Jaume Reixach. En total, el 1962 es van representar 11 obres, 8 de les quals eren estrenes.

El 1963 es representen com a mínim tres obres més: *Presó sense reixes*, de Faust Baratta, dirigida per Jesús Crous; *Assaig general*, de Josep Escobar, dirigida per Jaume Reixach i *Un gàngster de paper fi*, de Lorenzo Gàcia, dirigida per Pere Reynaldos.

El 1965 la temporada teatral a Blanes comença el 6 de març amb la comèdia de Domingo Puga Batllori anomenada *S'ha perdut un home*. A causa de l'estat de les obres de millora de l'escenari del teatre del Centre, l'obra es trasllada al local de la catequística parroquial, el popular Esbarjo, al costat de l'església Santa Maria. Dirigida per Jesús Crous, la van interpretar: Montserrat Ribas, Joaquim Casadevall, Mariona Carles, Pere Gual, Maria Torroella, Josep Maria Divisón, Concepció Noguer i Joaquim Ribas.

L'any 1967 suposa un punt d'inflexió, amb la representació de tres obres que no deixaren el públic indiferent, i on ja trobem compartint escenari alguns dels primers components dels que després es constituïran en Farsa/74, com Pere Puig i Camps, Domènec Reixach i Joaquim Ribas. El 22 d'abril s'estrenà l'obra bilingüe d'Eduardo Criado *Los blancos dientes del perro*, dirigida per Jesús Crous; el 10 de juny, *Berlin. Plaça Alter núm. 2* de Francesc Lozano Gàcia, dirigida per Jesús Crous; i el 4 de novembre, l'obra *Una drecera*, de Joan Oliver, dirigida per Josep M. Divisón.

El 23 de març de 1968 s'estrena *Camí d'esperances*, de Faust Baratta, dirigida per Pere Puig i Camps; i el 22 de maig, *Un poca pena*, de Martí Camprubí i Lluís Mas, dirigida per Josep M. Divisón.

Representació de *La sala d'estar*, al Centre. Fons Juli Barber (AMBL) ►

Antígona, Premi Sagarra 1965, era una adaptació lliure de l'obra de Josep M. Muñoz Pujol, amb textos de Sòfocles i Salvador Espriu. En paraules del mateix Espriu, "l'obra es dirigeix amb una valerosa sinceritat a la gent de la seva parla i del seu país. El guia una preocupació ètica expressa en cada situació fins i tot en cada paraula. (...) L'arrel del mal és única i potser invencible, però cal combatre-la sense repòs, denunciar-la, voltar-la de la nostra indignació, de la nostra execració."

Col·lecció Pere Puig (AMBL)

Antígona es presentava al Centre Catòlic dissabte 14 de setembre de 1968. La interpreten els components del Teatre Experimental Independent de Banyoles, que provoquen una gran acceptació, així com els decorats de l'artista Lluís Güell. En la crítica de l'obra que publica *Recvll* sota la signatura de Fórmula 6, s'hi llegeix: "S'endevina, en aquest grup, la unitat i l'amor pel teatre. Han comprès que el teatre és un mitjà de comunicació social i no escatimen esforços per escampar arreu aquest diàleg amb els homes."³

Però la resposta del públic no fou l'esperada en una obra com *Antígona*. La sala no estava plena de gom a gom, qui sap si per ser l'estiu o "per una mena de manca d'interès, més o menys crònica." La vinguda del TEI de Banyoles a Blanes estava patrocinada pel Centre Catòlic que, entre altres coses, es proposava continuar amb la feina de "sacsejar l'estat de somnolència que ens aclapara."

Del 1969 ressenyem dues obres. La primera, *La sala d'estar* de Graham Greene, que es representà el 28 de març al Centre. Els intèrprets van ser Pere Cortada, Mariona Carles, Carme Santacatalina, Angelina Coll, Montserrat Mañach i Rosa Gil. Domènec Reixach s'estrenava com a director. Els promotors de representar aquesta obra volien destacar-se d'un tipus de teatre que s'estava fent al Centre, ancorat en maneres de fer i temàtiques antiquades. A la crítica que en va fer Joaquim Abril, hi podem llegir: "Si Carme Santacatalina es mantingué en el seu paper amb senzillesa i naturalitat, Angelina Coll ho va fer amb energia i temperament. Aquest contrast interpretatiu fou molt bo."⁴

Una obra totalment diferent, per repartiment, amb joves, i temàtica, és *Benvingut mossèn Vidal*, representada al local de la Catequística parroquial l'11 de maig. Hi apareixen alguns dels fills d'actors veterans del teatre blanenc. L'obra torna a ser de Fran-

cesc Lorenzo Gàcia⁵ i la va dirigir Pere Puig. Els actors eren: Bartomeu Gascons, Jordi Puigvert, Josep M. Guinart, Joan Garcia, Josep Valls, Joaquim Valls, Anna M. Bou, Domnina Rodríguez i Salvador Crous.

L'any 1971 en els programes de reclam escampats pel poble s'anunciava una nova obra amb el subtítol "teatre d'avui, per gent d'ara". L'obra es va fer un dissabte a la nit al nou espai de la sala d'actes de la Casa de Cultura. Aquesta proposta teatral, organitzada per Recvll i patrocinada per l'Ajuntament, va tenir una gran acceptació de la gent jove. *Mort d'home*, original de Ricard Salvat, va ser representada pel Grup Nou de Teatre de Lloret. Es tractava d'un grup de joves afeccionats al teatre, sota la direcció de Fermí Reixach, que pocs anys després va col·laborar puntualment amb el grup Farsa/74 i que van fer unes "actuacions individuals, totes encertadíssimes cada una en el seu paper. Cal esmentar la visió de conjunt que donen en presentar l'obra amb molta cura, amb un lèxic entenedor i amb una seguretat extraordinària."⁶

L'any 1974 feia temps que Blanes no tenia un grup teatral estable. Aquest anhel compartit per molts es fa realitat amb el naixement del nou grup teatral. Farsa aplega actors ja coneguts entre el públic local com Domènec Reixach, Pere Puig, Salvador Roca i Alfons Serrano. També se n'hi incorporen de nous: Maria Escribano, Josep Ramon Navia i Jaume Tortós. Ja des de l'inici escolliran obres que s'escapen de la temàtica més tradicional, per endinsar-se en temes més compromesos i d'actualitat. És així com les obres de Farsa/74 ompliran un buit necessari en el panorama cultural, no només blanenc.

Cadascun dels actors tenia la seva feina. Havien de trobar hores per reunir-se i poder fer els assaigs. El grup va assajar a diferents indrets: en una casa del

carrer de Sant Josep, a la Casa de Cultura, a l'Hogar del Productor dels Pins, a casa d'en Quimet Ribas... Normalment s'assajava per escenes i fins que no s'havia resolt bé cada escena, en Domènec no els cridava per fer un assaig amb tots els actors.

I què passava a Catalunya? Quina era la situació del teatre en català? En aquell moment es diu que el teatre estava en crisi, tot i que s'havien estrenat dues obres força reeixides, d'aquelles que podríem qualificar de "nostrades". Eren *La Setmana Tràgica*, representada per un grup d'aficionats del Centre Social de Sants, a Barcelona, i *Àlies Serrallonga*, segona creació del grup professional **Els Joglars**. Els grups anomenats amateurs feien una gran feina en l'àmbit teatral. En la temporada teatral de 1975-76, en cap dels 8 teatres comercials que hi havia en actiu a Barcelona – a Madrid eren 25 –, a cap s'hi feia una representació en català. En canvi, a altres ciutats i pobles el panorama era força diferent. Tenim obres com *El deixeble del diable*, a càrrec de la companyia El Globus Terrassa, *Nocturn per a acordió* a Mataró o *A les vuit, quarts de nou*, a càrrec de la companyia Tal-Ou-Tal a Sabadell. A més, la majoria de les obres que s'estrenaven eren projectes col·lectius, fruit del treball en equip, com veurem que passa a Blanes amb Farsa/74.

Les crítiques publicades a la premsa auguren a Farsa/74 un gran porvenir, i ja des del primer moment apunten la bona feina feta des de la direcció i per part d'alguns actors. A la crònica de *La Vanguardia* s'hi llegeix: "Al final, felicitaciones, para todos y un deseo común: que se siga por ese camino de calidad y autenticidad. Blanes precisaba de un grupo como el que acaba de darse a conocer. Y, de seguir así, el éxito como el que detallamos está asegurado (...)"⁷

El 1976 neix el **Teatre Lliure**. Entre el seu equip fundador hi ha dos actors que passen per Farsa/74, Domènec Reixach i Fermí Reixach, amb el mateix cognom però sense tenir cap parentiu.

Domènec Reixach (Blanes, 1948) va ser el director de les primeres obres de Farsa/74. El seu pare, Jaume Reixach i Tosas, fou un actor i director teatral, agutzil municipal d'ofici. El seu nom ja ha aparegut a la llista d'obres representades a Blanes durant la Postguerra. El seu germà Pere també va fer d'actor. Domènec, en una entrevista publicada amb motiu de ser nomenat pregoner de la Festa Major de Blanes explica: "Quan arribava el vespre sempre sentia a casa una frase: anem a assajar. Jo em quedava sol amb la meua mare i pensava que tan punt pogués, me n'aniria a assajar, perquè era el que feien els grans. I quan vaig poder, vaig sortir en una *Passió* i vaig actuar als *Pastorets*, que és on molta gent de Catalunya s'ha iniciat com a actor."⁸ És el mateix cas que l'actor Pere Puig.

El novembre de 1974 podem llegir en una crítica sobre Farsa publicada al diari *Los Sitios de Gerona*: "Su director Doménech Reixach nos puede deparar mucho más de sus dotes que atesora en el ámbito teatral. En fin, un inicio prometedor (...)." Des de jove mostra interès per les arts escèniques i als 26 anys s'instal·la a Barcelona. L'any 1975 participa en el muntatge de *Boa constrictor*, de Marta Català. Deixa Farsa/74. Reixach apareix a *Tirant lo Blanc*, dirigit per Josep Anton Codina. És l'època en què es crea el grup de teatre L'Escorpí, un nom que es deu al fet que els seus actors eren d'aquest signe zodiacal: Fabià Puigserver, Carlota Soldevila i Josep Montanyés, professors de l'Institut del Teatre. Es crea per fer el *Quiriquibu*, de Joan Brossa. És l'any 1976. Un dia al vespre vénen a Blanes, a l'auditori VIP de Carme Santacatalina i Ramon Freixenet, al carrer Anselm Clavé 57, per parlar de la complexa sonorització de *Quiriquibu*, que requeria d'uns altaveus de grans dimensions. En aquell moment no tenien pressupost i estaven negociant amb l'entitat gràcies el lloguer de l'espai. Era un grup trenca-dor amb el teatre convencional que es feia. Un joc dels elements teatrals més exponencials, com el circ, l'*strepapease*, fregolisme (transformació ràpida

de personatges)... Tot això era el *Quiriquibu*, una història farcida d'aquests i d'altres elements, i molta poesia catalana, sobretot visual.

És aquell mateix any 1976 quan participa en la fundació del Teatre Lliure, amb una clara vocació que esdevingui un servei públic per garantir l'accés a la cultura i entenent l'art del teatre des d'una actitud de compromís ètic i estètic. Entre l'equip fundador del Lliure hi ha com a directors Lluís Pascual, Fabià Puigserver i Pere Planella, i com a actors hi trobem noms com els d'Anna Lizaran, Lluís Homar o Imma Colomer. En els anys que Reixach és al Lliure actua en obres com *Camí de nit*, *Mahagonny*, *Titus Andrònic*, *La bella Helena* o *Primera història d'Esther*.

El 1985 és el coordinador general del Centre Dramàtic de la Generalitat de Catalunya, i n'esdevé el director del 1988 al 1998. El 1996 se l'anomena vicepresident de la Convenció teatral europea, que reunia 32 teatres públics de tota Europa. Del 1998 al 2006 és el director del Teatre Nacional de Catalunya. Finalment, el 2009 és anomenat director del teatre de l'Arxipèlag, a Perpinyà. El 2005 Reixach va ser condecorat com a Cavaller de les Arts i les Lletres de la República Francesa.

Fermí Reixach (Lloret de Mar, 1946) fou col·laborador puntual de Farsa/74, bàsicament a l'obra *Volpone*, en què va fer un taller de màscares. Reixach ja estava a l'Institut del Teatre i els seus coneixements tècnics van ser molt útils al grup blanenc. *Volpone* va tenir tant de joc i tanta riquesa gràcies a ell, per l'ús de les màscares i sobretot per saber-les utilitzar com cal. La seva parella, l'escultora mexicana Leda Arias, també col·labora en aquesta obra amb el maquillatge dels artistes. Tot i no ser-hi de manera permanent, sempre que podia, en Fermí donava opinió i assessorament, bàsicament a través de Domènec Reixach. A Fermí el trobem en la fundació d'Els Comediants (1972). També el trobem

en la fundació del Teatre Lliure (1976). Al cinema debuta amb *La campanada* (1980), dirigida per Jaime Camino. La seva carrera es consolida a inicis dels anys vuitanta, tant a Espanya com a estats Units, quan protagonitza *El rey Lear*, *Ederra* i *Don Juan Tenorio*, a Madrid, i en la gravació per televisió. Ha protagonitzat més d'una trentena de muntatges teatrals i el trobem a més de vint pel·lícules i a sèries de la televisió, com *La Riera* de TV3.

A dos barajas (1974)

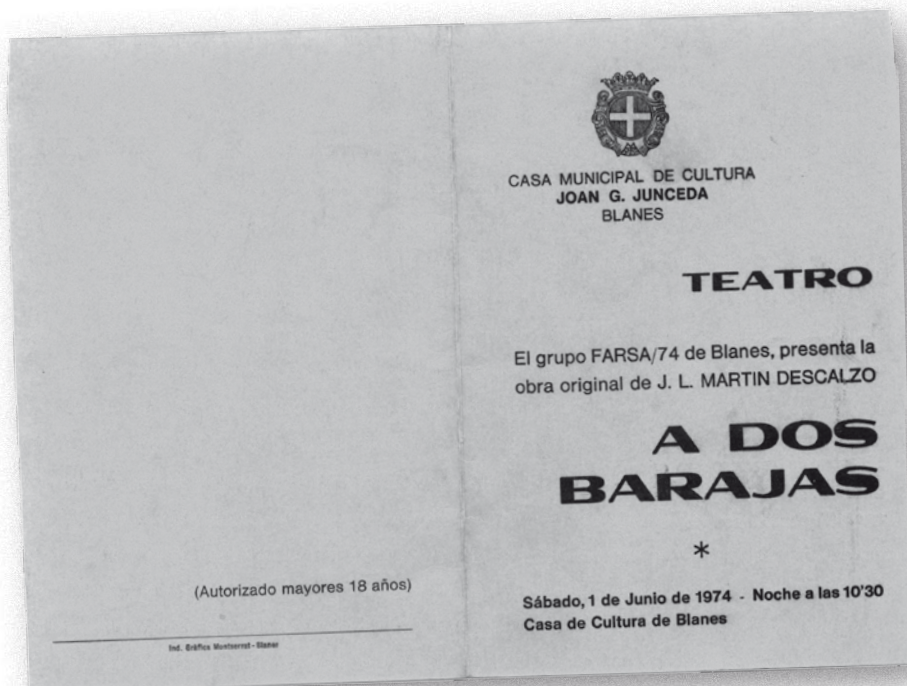
La primera representació de Farsa/74 és *A dos barajas*, del sacerdot i escriptor José Luís Martín Descalzo. L'obra, que tracta la problemàtica del celibat sacerdotal, s'havia estrenat a Madrid el 1972. Explica la història d'una immaduresa personal i quines són les frustracions d'un home que decideix ser sacerdot. En la temàtica hi ha elements com "els records infantils, l'educació al seminari, la soledat, l'amor i el sexe i un parell de tocs de marxisme i de jerarquia eclesiàstica, però sense aprofundir en aquestes possibilitats, a excepció de la incapacitat de l'home per superar la crisi que exigeixen elecció-renúncia, sobretot si ha estat mentalment progra-

mat per educació inadequada."⁹ L'obra, que s'estrena el dissabte 1 de juny a dos quarts d'onze de la nit, és un èxit de públic i moltes persones van haver de seguir-la dretes. Es repeteix dos dissabtes més. En el programa de mà s'insereix la nota "Autorizado mayores 18 años".

Tot i que l'escàs espai de la Casa de Cultura oferia pocs recursos, aquest s'aprofita al màxim i ajuda a centrar l'atenció sobre el que passava damunt de l'escenari, poc elevat respecte del públic, un emplaçament pensat per fer conferències i no pas teatre. Els diàlegs dels actors s'acompanyen de la projecció d'una filmació feta pel cineasta amateur i cofundador de l'AFIC de Blanes, en Josep Maria Padern, que posava en imatges els records del protagonista representats pel nen Jordi Enríquez. La totalitat dels actors – Domènec Reixach era el protagonista – destaquen per oferir uns personatges ben interpretats. La crítica publicada a Recvll acabava dient: "En resum, és un espectacle que val la pena de veure, però no de creure íntegrament." Una altra qüestió era l'acceptació de l'enfocament, la temàtica de l'obra, en tant que es denunciaven o s'explicaven uns fets massa particulars i poc representatius. Així ho explicava Jordi Baiget a *El Correo*

catalán, quan diu: "Si la obra no me satisfizo, otra opinión bien distinta es la que conservo de actores y dirección."¹⁰ En reconeixia també "la escenografia, rigurosa y casi esquemática, con luminotecnia de nivel profesional" i n'elogiava el tipus d'obra escollida, la seva decisió "de abrir caminos temáticos inéditos en el teatro blandense, temas mucho más actuales y próximos a los hechos y cuestiones que nos afectan."¹¹

Repartiment: Domènec Reixach (Juan), Maria Escribano (Rosa),

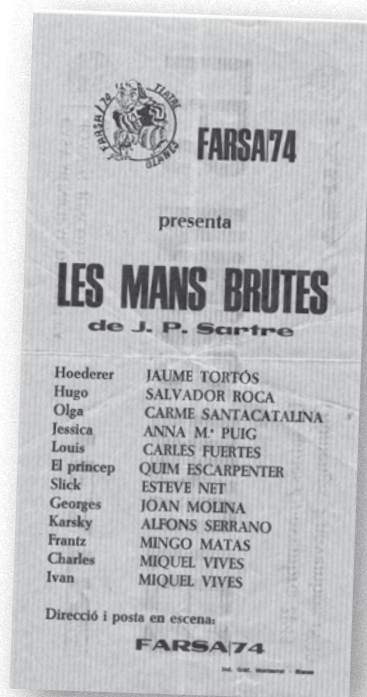

Josep Ramon Navia (rector), Pere Puig (bisbe), Salvador Roca (Antonio), Alfons Serrano (Carlos), Jaume Tortós (Don Andrés) i Jordi Enríquez (niño Juan).

Les mans brutes (1974)

El dissabte 2 de novembre a tres quarts de deu de la nit i el diumenge 3 de novembre a dos quarts de set de la tarda de 1974 la Casa de Cultura acull la segona proposta del grup teatral. Escullen una obra de Jean-Paul Sartre, *Les mans brutes* (1948) –*Les mains sales* en el títol original en francès– ambientada en un país fictici, Illyria, i en una complicada situació sociopolítica, en ser un país aliat del règim nazi a final de la Segona Guerra Mundial. Es tracta d'un drama que “explora l'ambigüitat moral dins el compromís polític i la confrontació entre els ideals i l'acció directa (...) i que se centra en les intrigues i les lluites ideològiques dins la resistència comunista.”¹²

El director fou Domènec Reixach. “Muy buena y excelente labor artística y musical del director (...) que además consiguió una interesante puesta en escena, aunque quizá no estuvo del todo acertado en el reparto de los papeles a interpretar, ya que se comprobó que algun personaje no encajaba satisfactoriamente en la mencionada obra.”¹³ Les crítiques destaquen les interpretacions de Salvador Roca, amb un paper més llarg i ja bregat en els escenaris, i una actriu novella, Anna Puig.

La resposta del públic fou una vegada més molt satisfactòria. El local era insuficient per acollir tot el públic que hi volia assistir. Es planteja buscar llocs alternatius on poder fer les representacions, perquè vinguin cares noves a veure teatre.

Quan representen *Mans brutes*, sembla ser que ja tenien previst fer *Volpone*, el mes de desembre, i de cara al 1975, *Doce hombres sin piedad* i *Allò que tal vegada s'esdevingué*. Aquestes dues últimes no es van arribar a fer i *Volpone* s'estrena el mes de gener.

Repartiment: Jaume Tortós (Hoederer), Salvador Roca (Hugo), Carme Santacatalina (Olga), Anna Maria Puig (Jessica), Carles Fuertes (Louis), Quim Escarpenter (el príncep), Esteve Net (Slick), Joan Molina (Georges), Alfons Serrano (Karsky), Mingo Matas (Frantz), Miquel Vives (Charles) i Miquel Vives (Ivan).

Volpone (1975)

“El grup Farsa/74 ens ha donat, en aquesta tercera representació, el veritable abast de les seves possibilitats escèniques, que són moltes (...) Brotaren els aplaudiments i les rialles divertides al llarg de tota la representació. L'elogi fou general i compacte. I fou també –i això és important– just. Merescut.”¹⁴ Per a molts, aquesta obra fou la consagració com a grup. Amb uns efectes de so i llum que van ajudar, i molt, a crear l'atmosfera adient per a cada moment, moments dramàtics i altres d'alegria.

Volpone, de Ben Jonson, també es representa a la Casa de la Cultura, els dies 31 de gener, 1 i 2 de febrer de 1975. Divendres i dissabte la funció es va

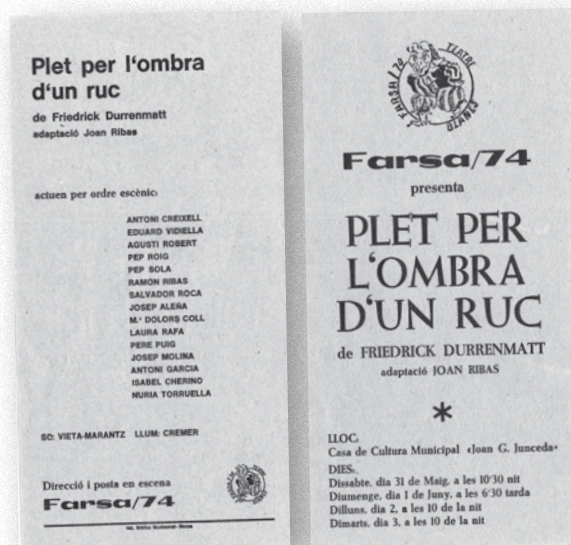
fer a les 10 de la nit, i diumenge va ser a dos quarts de set de la tarda. Escrita el 1606, és considerada la millor comèdia anglesa entre Shakespeare i Shaw, l'obra és una sàtira cruel de l'egoisme humà mitjançant el divertiment.

De l'adaptació que en va fer Rafael Tasis i que presentà Farsa/74, en mereixia l'aplaudiment la posada en escena, tenint en compte l'espai reduït, així com l'ambientació i el vestuari. El vestuari, "alegre, festiu, ric i vistós", fou dissenyat i confeccionat pel grup, de la mà de Rosa Vilà. La il·luminació, a càrrec de Miquel Vives, amb efectes molt aconseguits en l'escena de les ombres xineses, evidenciaven la professionalitat dels components del grup, no només dels actors. Una feina d'equip, des del director escènic Domènec Reixach al darrer dels col·laboradors. Pel que fa al repartiment, ens fem ressò dels comentaris següents: "Podria no destacar la interpretació d'en Pere Roura, inefable Volpone? ¿I la d'en Pere Puig, en el paper de criat, incansable, segur en tot moment, ajustadíssim? ¿I les magnífiques creacions esperpèntiques d'en Carles Fuertes, d'en Quimet Ribas i de l'Antoni Creixell? ¿Podria silenciar que la M. Rosa Gailhajanet i la Montse Abril actuaven per primera vegada, si semblava que ho havien fet tota la vida? ¿I la força que va imprimir l'Esteve Net al seu paper en cadascuna de les seves entrades, tan sorprenents? ¿I la presentació de l'obra, a càrrec d'en Mingo Matas, que es va moure dalt l'escenari com un joglar de debò? ¿I el perfecte guinyol dels quatre magistrats, divertidíssims? ¿I l'alegria encomanadissa del grup "Flocs" amb la seva cançó i la seva desimboltura?"¹⁵

La gent de Farsa incorporen elements nous, que no figuraven en l'obra original de Ben Jonson, com la figura d'un presentador que convidava el públic a divertir-se o un grup que salta amb les cares emblanquinades i dues guitarres. La cançó de *Volpone* va ser composta i interpretada pel grup Flocs.

L'èxit de públic (tots tres dies va quedar gent fora sense poder veure la representació) va portar l'obra fins a Pineda, en una sala més gran que la de la Casa de la Cultura, on hi va caber tothom. *Volpone* la va veure gent de Pineda, Lloret, Malgrat, Torredra... Un públic incondicional i de totes les edats, un dels mèrits de Farsa/74.

Repartiment: Pere Roura (Volpone), Pere Puig (Mosca), Antoni Creixell (Voltor), Quimet Ribas (Corví), Carles Fuertes (Corbatxo), Esteve Net (Bonaire), Montse Abril (Canina), Maria Rosa Gailhajanet (Cèlia), Salvador Roca (magistrat 1r), Ramon Ribas (magistrat 2n), Mingo Matas (magistrat 3r), Francesc Albertí (magistrat 4t), Josep Matas (notari), Josep Calleja (agutzil), Pep Tordera (criat 1r) i Pep Sola (criat 2n)

Plet per l'ombra d'un ruc (1975)

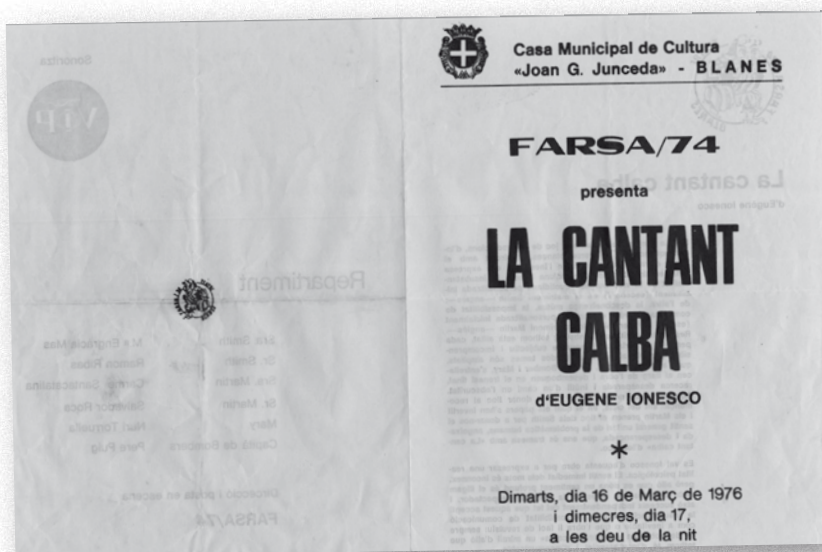
L'obra del suís Friedrich Dürrenmatt (Konolfingen, Berna, 1921 – Neuchâtel, 1990) és un divertiment moralitzador. Una comèdia ambientada a l'antiga Grècia, amb una finalitat didàctica, volia educar divertint. Una divertida metàfora sobre l'estupidesa humana. El 1974 se'n fa la traducció al català.¹⁶ Una vegada més, l'èxit de Farsa en aquesta adaptació de Joan Ribas va ser la posada en escena, i l'actuació va comptar aquesta vegada amb un repartiment d'actors que s'estrenaven, ja

que alguns d'ells era la primera vegada que pujaven als escenaris.

Antoni Creixell, que s'havia donat a conèixer com actor a Volpone, ara fa el paper d'Estruction, dentista, "desimbolt, segur i ben identificat amb el personatge";¹⁷ Agustí Robert, en el paper d'Anthrax, burrer, "magnífic! Amb innegable fusta d'actor"; Eduard Vidiella, en el paper de ruc, "actuació muda, però no per això menys meritòria", i després en el paper d'Estrobilo, gran cacic, "versió esperpèntica del personatge"; Ramon Ribas, en el paper de Filípides, jutge, "sorprement! (...) Ens brindà una creació"; Salvador Roca, fent de Fisignato, picaplets, "aquí, el seu paper era curt (...) ben resolt"; Josep Aleñá, en el paper de Polifono, picaplets, en la seva primera actuació, fou "bona i ajustada"; Maria Dolors Coll, en el paper de Crobila, dona del burrer, "li sobren qualitats escèniques (...) Sap divertir i sap entendre"; Laura Rafa, en el paper de Peleies, modista, "una interpretació fina i molt digna"; Pere Puig, en el paper de Mastax, ferrer, "mestre indiscutible del grup (...) ell, tot sol omple l'escena. (...) Quan tots ho fan bé – com en aquest cas –, ell encara ho fa millor. I és que, ben mirat ho porta a la sang"¹⁸; Josep Molina, fent del mariner Titis, també actuava per primera vegada, amb un paper que "li anava a mida i se'l va fer seu amb convicció"; Isabel Cherino, la seva núvia, amb "un paper petit (...) ben resolt"; Núria Torruella, en el paper de Telèsia, ballarina, amb "una actuació d'estrella, de les que suposen moltes hores de vol" tot i que també era la seva primera obra; Pep Roig, Pep Sola i Antoni Garcia feien els papers de comparsa, que "completaren amb mèrits propis una actuació global més que plausible: enllaminadora."

La representació es fa a l'escenari de la Casa de Cultura el 31 de maig i els dies 1, 2 i 3 de juny de 1975. Tots els dies a les 10 de la nit, excepte diumenge que es fa a dos quarts de set de la tarda. La sonorització va anar a càrrec de VIP Audioelectrònica.

Repartiment per ordre escènic: Antoni Creixell, Eduard Vidiella, Agustí Robert, Pep Roig, Pep Sola, Ramon Ribas, Salvador Roca, Josep Aleñá, Maria Dolors Coll, Laura Rafa, Pere Puig, Josep Molina, Antoni Garcia, Isabel Cherino i Núria Torruella.

La cantant calba (1976)

Aquesta obra d'Eugène Ionesco era una obra polèmica. Es va estrenar el 1950 al *cabaret des Noctambules* de París i des de 1957 s'ha representat de forma gairebé continuada al Teatre de la Huchette, amb la qual cosa ha esdevingut una de les obres més representades a França. La seva temàtica estava plena de contradiccions i actes inversemblants, amb una presència molt important de l'atzar. La podríem qualificar com una obra del teatre de l'absurd. Aquest fet potser va fer necessària una explicació en el programa de mà, la primera vegada que ho feien. A l'últim paràgraf s'hi pot llegir: "El sentit immediat dels mots és inconnex, però allò que dóna un sentiment profund és el lligam amb unes realitats vives en la ment de l'espectador. I això succeeix independentment del fet que aquest accepti la insubstantialitat i la impossibilitat de comunicació com a inevitable o que l'obra li faci de revulsiu: sempre ha de trobar en *La cantant calba* un mirall d'allò que tothom té d'insubstantial i d'incomunicable."

En opinió de Salvador Reynaldos a la revista Recvll, aquesta obra, “del principi al final és un enfilall d’incongruències i d’inversemblances sense lligam ni connexió. Sols l’ofici i domini de l’art de l’escena de Ionesco permet que tot aquest garbuix inintel·ligible vagi tenint diferents clímaxs i li dóna àdhuc sensació de lligam.”¹⁹ El tipus d’obra no agrada al crític, tot i que “la gent en sortirà satisfeta perquè és una obra que fa riure, encara que, al meu entendre (Reynaldos), el teatre és quelcom més que fer riure.” Malgrat aquesta opinió, admet que la gent de Farsa ha sabut treure partit d’unes escenes i uns personatges “tan absurds”.

Ramon Ribas i M. Engràcia Mas interpreten el matrimoni Smith. Ribas interpreta el Sr. Smith “sòbriament i amb domini de l’escena”. El sorprèn la Sra. Smith de Mas, que “ho féu bé, francament bé, amb desimboltura i encert. L’únic defecte a retreure-li és potser una gesticulació excessivament llatina.” Salvador Roca i Carme Santacatalina interpreten el matrimoni Martin. Ell “s’hi va lluir”. I “demostrà una vegada més que és un bon actor.” Ella “trobà el punt just al seu paper. Poques vegades ens és donat de veure una interpretació tan natural, no pecant mai ni per defecte ni per excés. Expressió, mímica i dicció perfectes.” Núria Torruella feia de Mary, la minyona, però tot i que “ho féu bé”, “se la notava excessivament nerviosa. I, Pere Puig, en el paper de capità de bombers, “demostrà una altra vegada que és l’home bregat i traçut que tots coneixem.”

Pel que fa al vestuari, Reynaldos creu que “no ha estat tan encertat com d’altres vegades.” Apunta que l’Anglaterra on s’ha ambientat l’obra els possibilitava buscar un vestuari més típicament anglès. En destaca el treball, l’esforç i molta il·lusió i imaginació a portar a bon port el projecte, quan acaba dient que l’obra ofereix “tot un entrellat d’esforços, el resultat dels quals tots en gaudim i en disfrutem.”

La música de l’obra era de la cantant Nina Simone. Cal destacar el decorat creat per l’artista Quim Serrano Bou. *La cantant calba* és l’última representació del grup que es fa a la Casa de Cultura de Blanes. Es va poder veure els dies 16 i 17 de març de 1976, també a les 10 de la nit.

Repartiment: Maria Engràcia Mas (Sra. Smith), Ramon Ribas (Sr. Smith), Carme Santacatalina (Sra. Martin), Salvador Roca (Sr. Martin), Núria Torruella (Mary) i Pere Puig (capità de Bombers).

Es cobrava entrada mòdica. Per mirar de reduir les despeses econòmiques que comportaven les obres, es venien uns complements que es feien expressament i que eren al·lusius a cada obra. Els feia la Rosa Vilà i un grup de col·laboradores. Es van fer ninots, per exemple uns burrets a l’obra *Plet per l’ombra d’un ruc* o, en ocasió de *La cantant calba*, es venien pintes.

El mes d’abril de 1976, en el concurs de teatre que té lloc a Lloret de Mar amb motiu del 25è aniversari del Casal de l’Obrera, el grup hi representa l’obra *La cantant calba*, de Ionesco. Els concedeixen el primer premi. El mes de març l’havien estrenat a Blanes, però la idea de fer l’obra era per representar-la a Lloret amb motiu d’aquell aniversari. En el concurs hi participaven grups de diferents poblacions. Tot i l’estímul d’aquest reconeixement, aquesta va ser la darrera obra que va escenificar Farsa/74 i una de les seves últimes participacions culturals. El primer director Domènec Reixach havia marxat a Barcelona i començava una trajectòria d’èxits. Pere Puig i Quimet Ribas dirigien els grups joves del Centre. Es tancava una etapa productiva del teatre blanenc.

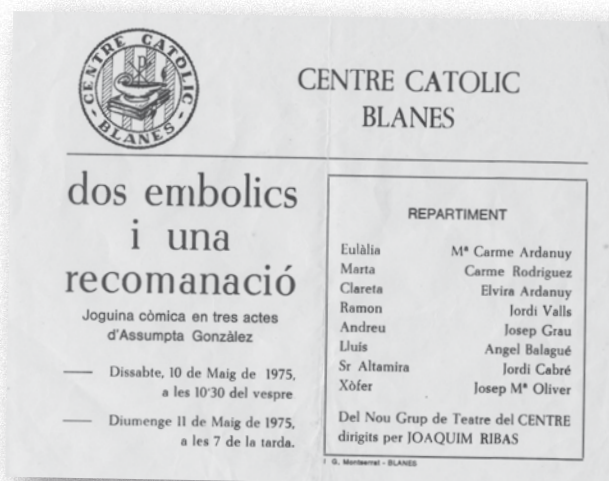
Però el 1978, dins els actes de la Festa Major de Santa Anna d’aquell any, se celebra una cloenda molt especial dels actes festius. Es fa a Cala Bona i l’organitzen el Centre d’Iniciatives Turístiques de Blanes i Farsa/74. L’escenari natural el formaven les roques, la platja i el mar. El TEI, grup de Teatre Experimental Independent de Sant Marçal (Empordà) tornà a Blanes, ara per oferir uns fragments de les obres *El sabater d’Ordis* i *Les bruixes de Llers*, així com una selecció de poemes inèdits del poeta empordanès Carles Fages de Climent. Tot seguit, hi va haver sardanes a càrrec de la Cobla del Col·legi Santa Maria i es va repartir rom cremat.

A l'acte hi van assistir unes 300 persones, un públic inferior del que podia allotjar la sala. Això sí, tothom en va sortir satisfet per la qualitat de l'espectacle i per l'acurada escenificació i il·luminació dels personatges ubicats damunt les mateixes roques. Aquesta és la darrera activitat que hem trobat on hi participi la gent de Farsa. Tot i que no es tracta de cap obra, per la seva importància hem volgut deixar-ne constància escrita en aquest treball.

Els dies 4 i 6 de gener de 1975, poc més de sis mesos després del naixement de Farsa/74, feia la seva presentació un altre nou grup teatral, en aquest cas el del Centre Catòlic i amb components molt joves, que interpretaren l'obra de Maria Aurèlia Capmany *Vent de garbí i una mica de por*. El director de l'obra era el component de Farsa/74 **Pere Puig i Camps**. Els decorats van ser realitzats pel grup de pintura del Centre. Els efectes lumínics van anar a càrrec de Pere Viñas i la part musical per en Josep M. Viñas. Un obra senzilla, però que fou ben rebuda pel que suposava de represa de l'activitat teatral dins del Centre, tant de temps aturada. Els actors eren: Jordi Cabré, Rosa M. Garcia, Carme Ardanuy, Àngel Balaguer, Roser Puig, Josep M. Oliver, Pepa Ardanuy, Dolors Moya, Lluís Aliu, Joan Rutllant, Elvira Ardanuy, Pepe Grau i Rafael Rossell.

Aquest mateix 1975 el nou grup de teatre del Centre acull dues representacions més. Els dies 22 i 23 de març és *Un marit per la meua dona*, de Nicasí Camps, dirigida per Pere Puig i Camps; i el 10 i 11 de maig *Dos embolics i una recomanació*, obra còmica d'Assumpta González, que en aquesta ocasió va dirigir **Joaquim Ribas**. Entre els integrants del nou grup de teatre del Centre que dirigia Ribas hi trobem: Maria Carme Ardanuy, Elvira Rodríguez, Elvira Ardanuy, Jordi Grau, Josep Valls, Àngel Balagué, Jordi Cabré i Josep M. Oliver.

Per la festa de la Immaculada de 1975 el grup de teatre dels veterans recita en el cafè de la planta baixa del Centre la primera part del tradicional *Corders* de Ruyra, que va adaptar al teatre el blanenc Coma i Soley.

El mes de desembre de 1975, el Teatre Experimental de Sant Marçal arriba a la Casa de Cultura de Blanes per representar *Les criades*. Es tracta d'una obra d'avantguarda que volia ser un trencament amb la manera tradicional de fer teatre. S'investigava en l'art de la representació, amb una gran importància de la mímica. El muntatge s'assemblava a la manera grega d'entendre l'espai i el temps i després de l'obra es va fer una mena de teatre-fòrum entre públic i actors, enriquidor per a ambdues parts.

A la dècada dels vuitanta, el 1982, neix l'Agrupació Teatral Xiroia, i el 1985, el Grup de Teatre El Mirall, que tants èxits han aconseguit i que continuen en actiu, i ja a la dècada dels noranta, sorgeixen els joves que formen el col·lectiu Farts d'Assaig. Però aquesta ja seria una altra història.

Aitor Roger

Historiador i tècnic de l'AMBL

40 anys de Farsa/74

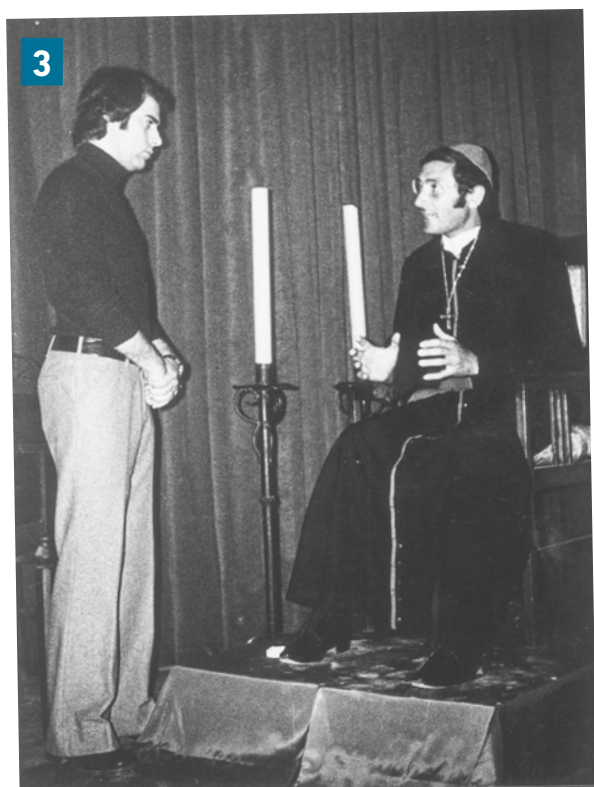

1

- 1 *Les mans brutes*. 1974. Col·lecció Pere Puig
- 2 *Volpone*. Foto Mas. 1975. Col·lecció Pere Puig
- 3 *A dos barajas*. 1974. Col·lecció Pere Puig
- 4 *Les mans brutes*. 1974. Col·lecció Pere Puig
- 5 *Volpone*. Foto Mas. 1975. Col·lecció Pere Puig
- 6 Públic de Farsa/74 a la sala d'actes de la Casa de Cultura (AMBL)
- 7 *La cantant calba*. 1976. Col·lecció C. Santacatalina

2

3

5

4

Notes

- 1 RUBIÓ, Manuel. "Volpone, per Farsa/74" Recvll Núm. 1256. 29.03.1975
- 2 VIETA Gibert, J. "Debemos organizar un Grupo Escénico". Recvll Núm. 740. 04.10.1952
- 3 FORMULA 6. "Joves en Off. Parlem d'Antigona". Recvll.
- 4 ABRIL Roig, Joaquim. "Teatre. Sala d'estar, de Graham Greene. Recvll. Núm. 1105 (1968)
- 5 Francesc Lorenzo Gàcia (Llagostera – Barcelona, 2001). Autor dramàtic català. Exiliat a França de l'any 1939 a 1943.
- 6 *Los Sitios* (1971)
- 7 ABRIL, Agustín. *La Vanguardia española*. 11.06.1974
- 8 MONTAÑO, Almudena. "L'entrevista. Domènec Reixach i Felipe". Recvll Núm. 1785. 24.07.1998
- 9 RECVLL. "Farsa/74". Recvll Núm. 1239. 08.06.1974
- 10 BAIGET, Jordi. "Ha empezado con buen pie Farsa-74, un nuevo grupo teatral en Blanes". *El Correo catalán*. 08.06.1974
- 11 Ibidm.
- 12 Recentment, el 8 de juliol de 2013, es va fer una lectura dramatitzada al Teatre Romea de Barcelona, amb actors reconeguts com Clara Segura o Marc Martínez. Una proposta d'Àlex Mañas per adaptar l'obra al moment actual.
- 13 ABRIL, Agustí. *Los Sitios*
- 14 REIXACH, Jaume. "Quan l'obra és bona i els actors també. Recvll Núm. 1253. 15.02.1975
- 15 Idm. REIXACH, Jaume
- 16 Com a curiositat, el qui fou subdelegat del govern a Girona, Francesc Francisco-Busquets, també va interpretar el paper protagonista, el dentista que volia seure a l'ombra del ruc, quan un grup d'actors gironins la van interpretar arreu de Catalunya.
- 17 REIXACH, Jaume. "Plet per l'ombra d'un ruc. Nou èxit de Farsa/74". Recvll Núm. 1261. 07.06.1975
- 18 Pere Puig i Camps és fill del poeta i terrassà blanenc Pere Puig i Llena (1907-2002), autor entre altres obres de *Pastors i misteris* (1929) o de l'antologia poètica agrupada pòstumament sota el nom d'*Els tres dalls* (2010)
- 19 REYNALDOS, Salvador. "Recvll d'opinions. La cantant calba". Recvll Núm. 1278. 03.04.1976

6

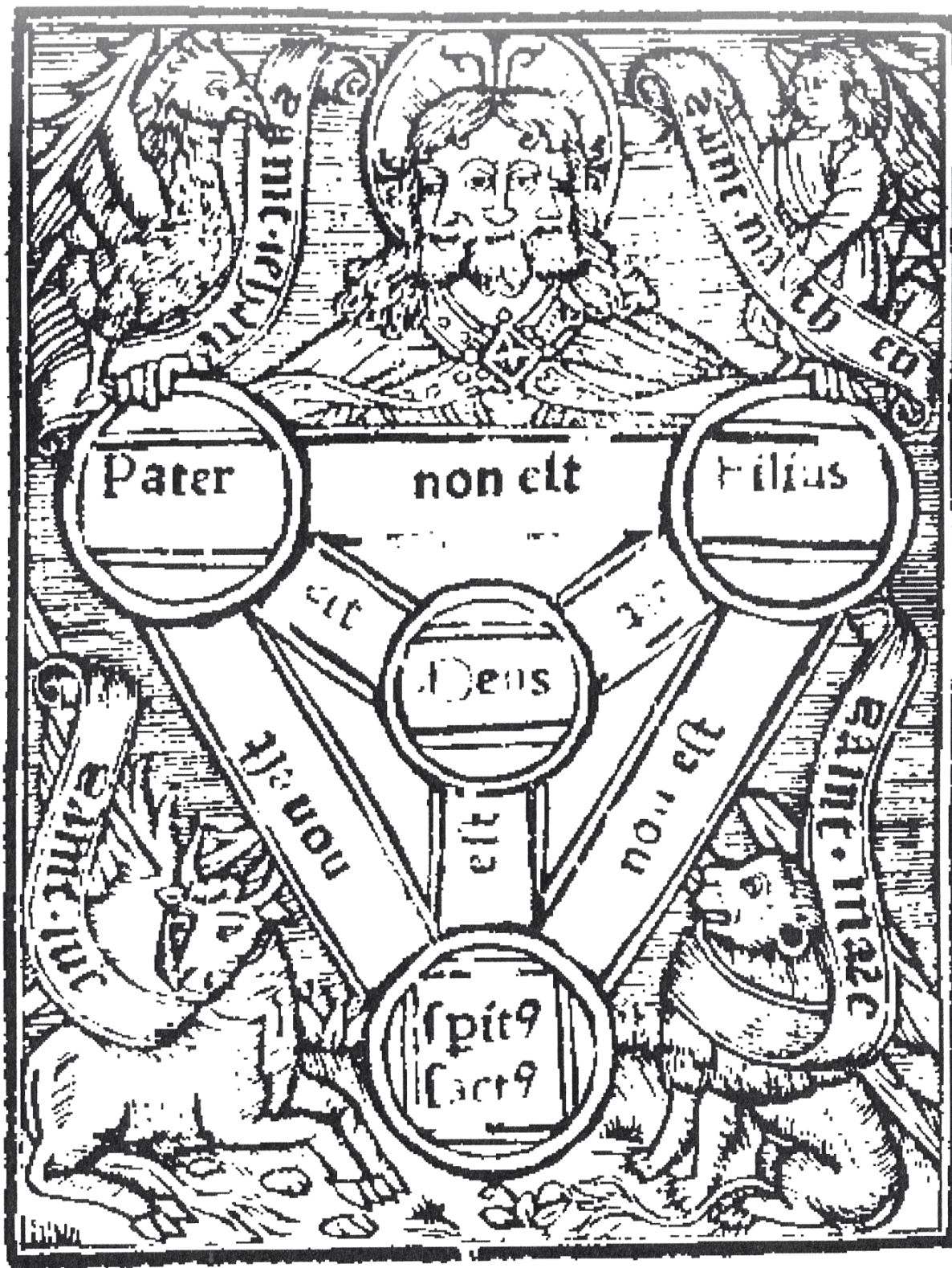

7

07

Jaume Ferrer de Blanes i les seves
sentències catòliques del diví poeta
Dant Alhigieri

per Pere Reixach

Em permeto oferir, d'entrada, les dades biogràfiques bàsiques de Mossèn Jaume Ferrer de Blanes. Que serveixin de recordatori i base d'aquest treball, focalitzat principalment en la seva faceta d'escriptor representatiu del Renaixement català. Deixarem per a altres ocasions les seves activitats com a procurador reial i nobiliari, cosmògraf, joier, diplomàtic, lapidari, mercader i, al capdavant, un ciutadà català honrat i no massa honorat pels seus conciutadans i conciutadanes actuals.

De bell antuvi, vull deixar ben palès que la meua pretensió no és fer historiografia d'un personatge de reconeguda projecció intel·lectual mundial, no en sóc competent, sinó difondre fervorosament, fer publicitat i posar a l'abast textos de veritables historiadors, a fi de moure o remoure la curiositat i el desig de més coneixement sobre el nostre Jaume Ferrer i també somoure el legítim orgull patriòtic de sentir-nos compatricis seus.

Jaume Ferrer de Blanes (Vidreres, 1445 — Blanes, 1523) fou cosmògraf, navegant, cartògraf i mercader, natural de Vidreres i resident a Blanes. A Castella se'l coneixia com el *Lapidario de Burgos* fins i tot amb domicili a la “calle de San Esteban.”

“célebre joyero, conocido por el Lapidario de Burgos, que tenía su tienda próxima al castillo en las estrechas y mezquinas callejas que por la parte de San Esteban quedaban de la antigua judería.”

Amb només 13 anys va marxar a Nàpols, que en aquells moments funcionava com a capital de fet de la Corona d'Aragó. Va treballar al servei del rei de Nàpols, Ferran I, a la tresoreria reial en temes de comerç marítim, navegació i cartografia fins a l'any 1480, que tornà a Catalunya i s'instal·là a Blanes, des d'on va seguir connectat a la Coro-

na. Va intervenir en l'elaboració d'un nou mapa de les terres i els oceans després del descobriment d'Amèrica, així com en el traçat de les delimitacions establertes en el Tractat de Tordesillas.

Format a Nàpols, Jaume Ferrer ocupà càrrecs diversos a la cort de Ferran I de Nàpols i la seva muller Joana d'Aragó, germana de Ferran el Catòlic. A banda dels càrrecs anteriorment mencionats, també exercí de «lapidari», «joyeller» i «negociant de pedres precioses» de la reina, fet que li permeté viatjar per compte de la reina pel Mediterrani, a partir de l'any 1472.

Jaume Ferrer redactà, vora l'any 1476 un *Lapidari*. Aquest tractat, a diferència d'altres lapidaris de l'època, no conté moralitzacions.

Pel que fa a la seva obra cartogràfica, destaca el cèlebre *mapamundi* fet per ell i que fou emprat en les discussions del tractat de Tordesillas, el 1494. En dit tractat es divideix el món en dues àrees d'influència entre el Regne de Portugal i els Regnes de les Espanyes. Jaume Ferrer participà en les delimitacions d'aquestes àrees.

A la seva vellesa, redactà un *Sumari* de caràcter espiritual en el qual es proposa assenyalar el camí de l'Home per tal d'assolir el seu objectiu final. Dit objectiu és resumit per Jaume Ferrer en tres aspectes: el coneixement i l'amor a Déu, el d'un mateix i la seva consciència i la salvació de l'ànima. Dit sumari està àmpliament basat en les obres de Dant, en qui Ferrer hi veu no solament a un excels poeta, sinó també un «gran propheta», per la qual cosa hi sent fervorós entusiasme i devoció.

En paraules de Rafel Ferrer Coll, fidel criat d'en Jaume Ferrer, en la dedicatòria que aquest fa a Hipòlita de Liori i de Requesens, comtessa de Palamós, del llibre *Sentencias cathòlicas y conclusi-*

Jaume Ferrer de Blanes i les seves sentències catòliques del diví poeta Dant Alhigieri

ons principals del preclaríssim Theolech y diví Poeta Dant del seu amo:

“savi e catholich crestià mossen Jaume Ferrer de Blanes, home de molt clar y gentil enteniment y subtilíssim ingeni, tenint que era de grandíssima pràctica així en coses de la mar com de la terra, per haver navegat trenta tres anys. Ell ha visitat la santíssima Casa e Terra Santa de Jerusalem e lo demás de Egipte, Alcayre, Damas, Alxiu, Venecia e moltes altres parts e províncies del món; e así en servey dels Reys Catholichs de Hespanya don Fernando y dona Isabel y del rey don Alfonso de Nàpols e de son fill don Alfonso, rey de Cypre, com en les lletres dels mateixos reys encare se mostra; e altrament perquè era molt gran cosmògraf y mirablement pràctich en la mar y esperi mentat de moltes grans coses, segons en la metexa obra (la que més endavant se indicará) se demostra tenia la vida sua ornada de tantes virtuts que de elles per mon simple y bon entendre tinch lo millor callar.”

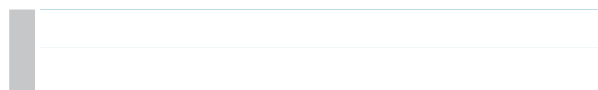
Respecte de les seves habilitats de navegant, aquestes són mencionades en dues cartes del rei de Xipre, la primera és datada del 28 de setembre de 1478 dirigida al patró de nau Pere Antich de Ragosa, en la qual li recomana que tingui totes les degudes atencions a en Ferrer de Blanes, no tan sols per ésser un enviat del rei de Nàpols, sinó per ésser un navegant molt entès en tot el que fa referència a la navegació; i en la del dia següent el mateix monarca es desfà en elogis en pro de sa «heroica pràctica de navegar».

Poc després de la tornada de Colom del seu primer viatge a les Índies, Jaume Ferrer és requerit a presència dels Reis Catòlics per l'Arquebisbe de Toledo, en una missiva datada a Barcelona el 26 d'agost del 1493:

“Jayme Ferrer especial amigo nuestro: nos queríamos Tablar con vos algunas cosas que cumplen: por ende rogamos vos que vista esta letra nuestra partais y

vengais aquí á Barcelona, y traed con vos el Mapa Mundi y otros instrumentos tocantes á Cosmografía. Barcelona 26 de Agosto del noventa y tres. El Cardenal”

El motiu d'aquesta carta sorgeix, sens dubte, de la necessitat d'acotar els límits de les noves terres, ja que es volien precisar els límits de les Índies Orientals, que havien de pertànyer a Portugal amb les Índies Occidentals recentment descobertes per Colom. A partir d'aquest moment Ferrer és sovint consultat pels reis sobre la qüestió, i assoleix un paper prominent en la redacció del tractat de Tordesillas, el 1494: un *mapamundi* fet per ell fou emprat en les discussions d'aquest. I participà decisivament a l'hora de marcar la línia divisòria d'aquest. (Viquipèdia. Enciclopèdia lliure)

L'historiador, **Jaume Ferrer i Orri** (Olot 1915-Figueres 1999) que obtingué (1969) el premi Pròsper de Bofarull amb l'obra *Jaume Ferrer de Blanes, els comtes de Mòdica i la descoberta del Nou Món*, concedit pel Centre d'Estudis Catalans, ens facilita en aquesta obra esmentada les dades següents:

La seva vida palesa que era intel·ligent i de caràcter ferm. Rebé una bona formació, segurament aconseguida des de la infantesa, ja que el seu pare tenia formació i mitjans a bastament per a poder ajudar-lo. És possible que fos instruït pels benedictins del monestir de Sant Salvador de Breda, del qual fou abat un Ferrer (1366-1384). Aquest monestir era un dels llocs més adients per haver-hi rebut instrucció i pel fet d'existir entre el seu pare i aquells monjos estretes relacions. Només cal recordar que el panteó familiar dels vescomtes de Cabrera estava ubicat en el monestir i que Antoni Ferrer exercí un alt càrrec en el vescomtat

Quan tenia aproximadament 17 anys, el seu nom apareix per primera vegada en els llibres de la Tresoreria Reial de Nàpols. Allà ampliaria els seus coneixements i aprendria d'Hipòlit Ferrer, el seu oncle, joier establert a la capital napolitana, la professió de lapidari, joier. D'altra banda, de la seva estada a la cort com a funcionari de la Tresoreria, se'n derivarien els seus coneixements i maneres de ser diplomàtic, procurador reial i clavari.

Alfons el Magnànim primer i després el seu fill Ferran I fomentaren el progrés material i cultural de Nàpols

A la *Universitas Partenopes*, Jaume Ferrer va cursar Mineralogia, Matemàtiques i Astronomia, estudis necessaris per a un lapidari i cosmògraf. Aquesta immensa tasca de formació no li privà pas de formar part del personal de la Tresoreria regia, como ho proven diferents notes dels llibres de comptes.

Integrat a la cort napolitana, va conèixer, tractar i fer intercanvi d'idees i opinions amb grans personatges, com el valencià Jeroni Torroella, metge de la reina de Nàpols, Joana d'Aragó. Aquest bon metge, bon matemàtic, dominador de les llengües grega i àrab, a l'edat de vint anys era mestre en Arts i doctor en Medicina, graduat a la universitat italiana de Sena. Fou autor de l'obra *"De imaginibus astrologicis"*, impresa a València el 1496, i d'altres llibres sobre els moviments dels cels i el flux i reflux de la mar.

També excel·leix a la cort de Nàpols, a la segona meitat del segle XV, el savi apregonés Joan Pardo, filòsof, poeta i matemàtic.

Barcelona, cap i casal de Catalunya, homenatja el nostre compatriota posant-lo dalt d'un pedestal. Es tracta d'una de les escultures que conformen el segon cos del gran monument de Cristòfol Colom, ubicat al Portal de la Pau.

Aquesta escultura està composta de Jaume Ferrer de Blanes, ensenyant un patge. Està acompanyada d'altres escultures, com la de Lluís de Santàngel, la de fra Bernat Boïl i el capità Margarit. Les dues primeres (Ferrer i Santàngel) simbolitzen la *"cooperació dels mitjans científics i materials"* i les altres dues (Bernat i Margarit) representen el *"triomf de la civilització"*.

L'Ajuntament de Barcelona, en col·laboració amb la Universitat de Barcelona, té editades unes fitxes de tots els seus monuments. En el cas de l'escultura a Jaume Ferrer de Blanes, la fitxa tècnica d'art públic ens facilita les dades següents d'aquesta escultura realitzada el 1888 i reconstruïda el 1965:

Escultor, Francesc Pagès; restauració, Josep Miret; arquitecte, Gaietà Buigas; materials, pedra

calcària; dimensions (h x a x b) en metres; 3,10 x 1,85 x 1,23; inauguració, 1 juny de 1888.

Judit Subirachs i Burgaya, historiadora d'art que comenta aquesta fitxa, ens diu:

"En monuments commemoratius d'una certa envergadura és freqüent que, juntament amb el personatge homenatjat, encara que a un nivell inferior, apareguin representacions de figures relacionades amb la seva trajectòria. Tal com va fer notar Carlos Reyero en un estudi sobre l'escultura commemorativa a Espanya, algunes d'aquestes figures o grups, col·locats

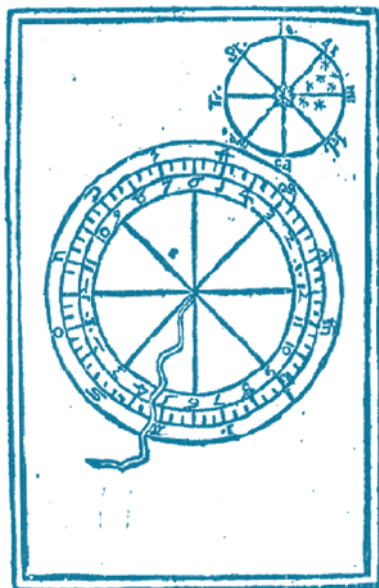

Diagrama de càlcul. 1545

Jaume Ferrer de Blanes i les seves sentències catòliques del diví poeta Dant Alhigieri

generalment en el pedestal, en principi semblen subsidiaris, si més no des del punt de vista formal, per la seva situació en un nivell més baix. Tanmateix, poden funcionar com a figures principals perquè, fins i tot, tenen més rellevància visual que la figura commemorada i sobretot perquè contribueixen a explicar l'autèntic valor simbòlic del conjunt monumental. Aquest és el cas dels grups escultòrics emplaçats a la base de la columna del monument a Cristòfor Colom.

Tenint en compte que el programa iconogràfic del monument palesa una clara intenció de reivindicar la presència de Catalunya en l'aventura del descobriment i la colonització d'Amèrica, és lògic que tinguin una importància rellevant els personatges catalans que, d'una manera o altra, van estar relacionats amb els viatges de Colom al continent americà.

Concretament, la figura que ara ens ocupa correspon al diplomàtic, cosmògraf i escriptor Jaume Ferrer de Blanes, nat a Vidreres (Selva) vers l'any 1445. El personatge és representat acompanyat per la figura d'un patge, el qual sosté una esfera terrestre. Aquest grup, esculpit en pedra d'Alacant per Francesc Pagès, constitueix un clar exemple del realisme naturalista adoptat per molts escultors del segle XIX a l'hora de representar personatges històrics. Així, atesa la impossibilitat intrínseca d'assumir simultàniament història (passat) i realitat (present), la utilització de determinats recursos formals i compositius, derivats de la percepció immediata de la realitat, els permetia un acostament fictici del passat històric.

Tot i que Blanes ha tingut projectes per posar en un pedestal i donar perpetuïtat en una escultura a "l'espanyol més competent en matèria de cosmografia de la seva època", frase de Roselly de Lorgues, citada per Rafel Torrent i Orri, en l'obra abans esmentada, Jaume Ferrer de Blanes, els comtes de Mòdica i la descoberta del Nou Món, on expressa amb convenciment:

"Amb molt bon encert, Blanes va dedicar, fa temps,

a aquell patrici, el seu millor carrer. Ara acabades les obres de defensa de la platja i de la seva ampliació, s'afanya a construir un magnífic passeig marítim, on hi ha el projecte d'erigir un monument a la memòria de Jaume Ferrer i de Colom, units per l'amistat i la col·laboració científica, grup escultòric obra de l'escultor blanenc Jaume Coll.

Si aquest meritíssim projecte, per damunt de totes les dificultats sorgides, arriba a ésser una realitat, serà cosa de digna lloança"

Fins avui, sembla que no ha estat possible realitzar aquest projecte escultòric, sigui per raons econòmiques (hem tingut temps de vaques grasses i diners per a altres projectes), sigui per falta de sensibilitat cap a les nostres arrels socials i els personatges que les han dignificat, sigui pel que sigui, entenc que aquest projecte hauria de recuperar-se per raons culturals, però també per raons econòmiques.

Mostrar al món un Blanes obert i col·laborador amb els grans esdeveniments que han marcat el rumb de la humanitat, com la descoberta d'Amèrica, fóra un referent social, cultural i avui un atribut comercial que ens ajudaria a vendre la marca Blanes a tot el món com a poble de profundes arrels cíviques i culturals.

Tanmateix, mentre no ens arribi aquesta decisió política, cultural i comercial, alguns, amb l'ajut indispensable del nostre Arxiu Municipal, continuarem insistint per posar Jaume Ferrer al pedestal de la nostra memòria històrica local, fent recerca històrica, però sobretot divulgant tots els treballs que sorgeixin a l'entorn d'aquest emblemàtic, personatge del Renaixement català, savi i prolífic en totes les seves activitats, científiques, diplomàtiques, comercials, administratives i literàries,

Aquest treball, tal com he comentat al principi, el centrarem en les seves més reconeguda obra literària Sentències Catòliques del diví Mestre Dant Alhigieri.

“Estem de sort: acaba d'aparèixer en versió digital l'edició de l'obra impresa pòstumament del mercader, cosmògraf, lapidari i no sé quantes coses més, Jaume Ferrer de Blanes, natural de Vidreres (1445/1449-1529). L'editor ha estat Josep Llorenç i Blat, alumne del màster d'Introducció a la Recerca en Humanitats de la UdG i membre del grup de recerca en Literatura Catalana Moderna i de l'Institut de Llengua i Literatura Catalanes, de la mateixa universitat.

És un llibre que, per bé que ha estat comentat i reportat en infinitud d'ocasions, des de perspectives ben diverses (cosmografia, dantisme, literatura, geografia, història de la ciència, història de la cultura, teologia, etc.), ha estat escandalosament desconegut per la tradició acadèmica del país. Un individu que s'escrivi amb els Reis Catòlics, amb Cristòfol Colom, amb la reina Joana de Nàpols, amb el cardenal Mendoza, amb el rei de Xipre, etc., i de l'obra del qual n'han parlat Irving Washington, Humboldt, Arturo Farinelli, etc., a banda de la historiografia literària i cultural del país des del segle XVII (Escolano, Roig i Gelpí, Torres Amat, Milà i Fontanals, Rubió, Riquer, Batllori...) no és pas poca cosa. Jaume Ferrer va ser un individu peculiar, per no dir pintoresc, que del vescomtat des del Cabrera (a què pertanyien Vidreres i Blanes) va anar a raure de ben jove a la cort napolitana; hi va servir entre mitjan de la dècada de 1460 fins a 1480, en temps de Ferran I de Nàpols. Aquella era una cort refinada i culta, en què circulaven humanistes i reformistes religiosos, comentaristes de Dant i imitadors del Petrarca, poetes excel·lents com Caracciolo, Galeota, Serafino Ciminelli (l'Aquilano), el barceloní d'origen Benet Garret, dit Cariteo, i figures majors com Giovanni Pontano, Masuccio o Jacopo Sannazaro. I encara hi devien romandre els efluis de la gent de la cort del Magnànim: Lorenzo Valla, Il Panormita, Poggio Bracciolini, Bartolomeo Facio, Pier Candido Decembrio, Biondo Flavio, Enea Silvio Piccolomini, etc. Va estar al servei administratiu d'aquesta cort napolita-

na, com a mercader personal i home de confiança del cercle més estret al voltant de la reialesa, per compte del qual va circular per tota la Mediterrània. Després va retornar a la seva terra, als territoris del vescomtat de Cabrera i Bas, al servei del qual va continuar la resta de la seva atzarosa i llarga vida.

El seu llibre consta de tres parts ben diferents: una mena de tractat moral teològic que recorre sistemàticament a la Commedia dantesca com a autoritat, una meditació o contemplació sobre la mort de Crist i un conjunt epistolar importantíssim, tot aplegat pel seu servent i nebot Jaume Coll, a partir de papers manuscrits de l'oncle, i dut a impremta el 1545.

No cal que us expliqui ara com és que un individu i una obra tan interessants no han merescut estudis i edicions fins al s. XXI... En efecte: malgrat que viu en el tombant del XV al XVI, la seva obra va ser publicada pòstumament al 1545, és a dir, dins del període que tradicionalment se'n deia 'decadència'. Fixeu-vos si n'és de perniciosos sostenir una superestructura historicocultural i mental com aquesta, que fa que desconeguem homes i obres que qualsevol cultura (normal) projectaria amb orgull! “(PEL BLOG GROS: blog d'en Pep Valsalobre, el llibridinós, el llibrerí)

Aquesta és la benvinguda que el Dr. Pep Valsalobre Palacios, del Departament de Filologia i Comunicació de la Universitat de Girona i director del treball de recerca, dóna a *Les Sentències catòliques del diví poeta Dant (1545) d'en Jaume Ferrer de Blanes. Edició crítica del text* (<http://dugi-doc.udg.edu/handle/10256/7141>) de **Josep Llorenç i Blat**, dins el Màster d'Iniciació a la Recerca Humanitats de la Facultat de Lletres de la UdG, llegit el 19 de setembre de 2012 i que va obtenir la qualificació de Matrícula d'Honor. No pot ser més explícita sobre la grandesa del nostre personatge, massa oblidat pels seus compatriotes. L'índex de l'obra és prou suggerent i ens dóna la dimensió, tant del seu humanisme i espiritualitat, com de la gran projecció diplomàtica i científica.

Jaume Ferrer de Blanes i les seves sentències catòliques del diví poeta Dant Alhigieri

Rubió i Balaguer diu que les “*Sentències Catòliques del diví poeta Dant*” són el més expressiu testimoni atorgat del coneixement de Dant a Catalunya, després de la traducció d'Andreu Febrer.

El núm. 226 (1967) de la revista blanenca *Recvll*, explica l'anècdota de quan el Papa Pius XI era el cardenal encarregat de la Biblioteca Vaticana. Tres catalans acudiren a fer-hi consultes i, en adonar-se el llavors cardenal del seu parlar català, els digué que una obra en català que estimava molt era la traducció de la Divina Comèdia feta per Jaume Ferrer de Blanes, de la qual posseïa un exemplar antiquíssim. (La Universitat de Barcelona també en posseeix un).

Amb aquests antecedents m'ha cridat molt l'atenció un treball realitzat per la hispanista **Roxana Recio** de la Universitat Creighton de Omaha, titulat “*Humanismo y exégesis medieval: el caso de Ferrer de Blanes*” que ens obre les portes a noves interpretacions i valoracions de les “*Sententias catholicas del divi poeta Dant florenti compilades por lo prudentissim mossen Jaume Ferrer de Blanes*”

Permeteu-me que us en faciliti un tast. El text sencer el podeu trobar a http://cvc.cervantes.es/obref/aih/pdf/12/aih_12_1_034.pdf

“(…) De lo que voy a hablar es de la concepción de humanismo y del tipo de exégesis que nos presenta Jaume Ferrer de Blanes al tratar de la Divina Commedia.

Ferrer de Blanes, al parecer, escribió su obra “*Sententias catholicas del divi poeta Dant florenti compilades por lo prudentissim mossen laume Ferrer de Blanes*” hacia la última década del siglo XV. Según Coma Soley el texto es de después de 1495, en los últimos años de la vida del autor.

Se conserva la edición en la Biblioteca de Catalunya en Barcelona, en microfilm y en facsímil. Ahora pues, puede decirse abiertamente que estamos ante un texto perfectamente asequible para cualquier investigador, y puede afirmarse por lo tanto que el olvido y arrinconamiento de la obra no tienen excusa. A ese abandono posiblemente ha ayudado el hecho de que el comentario de Ferrer de Blanes esté escrito en catalán (...)

(...) Hay que explicar que la obra ha llegado a nosotros gracias a que su secretario Raphael Ferrer Coll se encargó de su publicación en 1545, ya en el siglo XVI, una vez muerto Ferrer de Blanes. Ferrer Coll dio la obra a la imprenta con un prólogo en donde ensalza a su jefe y lo presenta como lo que fue verdaderamente: un hombre muy serio y religioso.

El secretario en el prólogo, dirigiéndose a la condesa de Palamós, dice lo siguiente:

E per que yo no degenere del dit mon predecessor vers lo seruey de vostra Senyoria humildement li presente lo sobredit breu tractat o sumari repartit en tres parts. La primera tracta com sobra totas coses deue coneeixer amar y tembre a nostre Senyor Deu. La segona coneeixer a si mateix. La tercera pensar souint que haue de morir (fol A iii).

(...) Creo que este texto de Ferrer de Blanes debe tomarse como un intento de colorear, hablando en términos llanos, un tipo de exégesis que casi siempre estaba relegada a un público concreto. Se busca la sencillez, distraer y presentar una serie de ideas católicas a través de Dante. Pero es necesario señalar que nada está puesto al azar. Quizá haya que darle la vuelta al escrito de Ferrer de Blanes para comprenderlo, para no encasillarlo como una rareza, según se ha hecho hasta ahora.

Lo principal no es Dante, no son las piedras. Lo principal es la divulgación de una serie de postulados católicos. Por eso, no es de extrañar que al final termine su

comentario, antes de las conclusiones, con la oración a la Virgen. Ahora es como puede comprenderse bien el título con el que el secretario de Ferrer de Blanes publicó la obra: “Sententias catholicas del divi poeta Dant florenti compilades per lo prudentissim mossen laume Ferrer de Blanes.”

(...) En nuestra literatura peninsular este sumario en catalán cobra así su dimensión exacta: es un texto hasta ahora sin precedentes en nuestro siglo XV. Se trata, como ya se ha dicho anteriormente, de una recreación singular que enriquece nuestra tradición de comentarios y exégesis de la época.

Resulta prácticamente indiscutible que nos encontramos ante un texto muy interesante que nos muestra con cierta belleza la lectura que de algunos pasajes de la *Commedia* llevó a cabo, con intención propagandista y moralizante, un lector culto de finales del siglo XV.

Si pensamos en su vida, su relación con los Reyes Católicos y su ideología, esto que aquí se afirma se llena de sentido.

En **Josep Llorenç i Blat**, autor del magnífic treball de recerca sobre les Sentències Catòliques, acaba dient:

“Què més dir? El filòsof, que així anomena en Ferrer n’Aristòtil, escriu, i cert és que ho diu, que si res s’estima és allò que es coneix, talment com ho creien en Dant i d’altres teòlegs escolàstics. La lectura del text que hi ha tot seguit comportarà, sens dubte, la justa recompensa

de l’amor per l’autor, en comprendre’l i veure per què va viure seguint les lleis del cel i de la terra, de Déu i dels homes, i que, primmirat com era, se’n va anar d’aquest món sense deixar res per fer.”

Com podeu veure, el nostre Jaume Ferrer fou un blanenc universal en vida i també és universal en l’actualitat la seva obra.

Les seves despulles mortals foren enterrades a l’església parroquial de la vila i fóra convenient per a la nostra història, retrobar-ne la ubicació. Aprofito per fer esment que l’església Parroquial de Santa Maria, forma part del que fou el Palau dels vescomtes de Cabrera, construït pel mestre Arnau Bergués, l’any 1400, que després va construir la magnífica façana gòtica de l’Ajuntament de Barcelona. També és l’autor de la Sala Capítular i del palau del rei Martí a Poblet. Tot plegat mereix la nostra màxima atenció per tal de procurar de manera generosa i decidida la seva recuperació física i històrica.

Són la nostra història, les nostres arrels. No els donem l’esquena.

El Calvari. 1545

Pere Reixach

Especialitzat en Estudis del Pensament
i Estudis Socials i Culturals

08

«L'excursionisme i la marina»,

un article de l'any 1932, en què Joaquim Ruyra reivindica la simpatia humana per descobrir la mar

nota i edició a cura de Pep Vila

MANENPERA BUTLLETÍ DEL CLUB EXCURSIONISTA DE GRACIA

SUMARI:

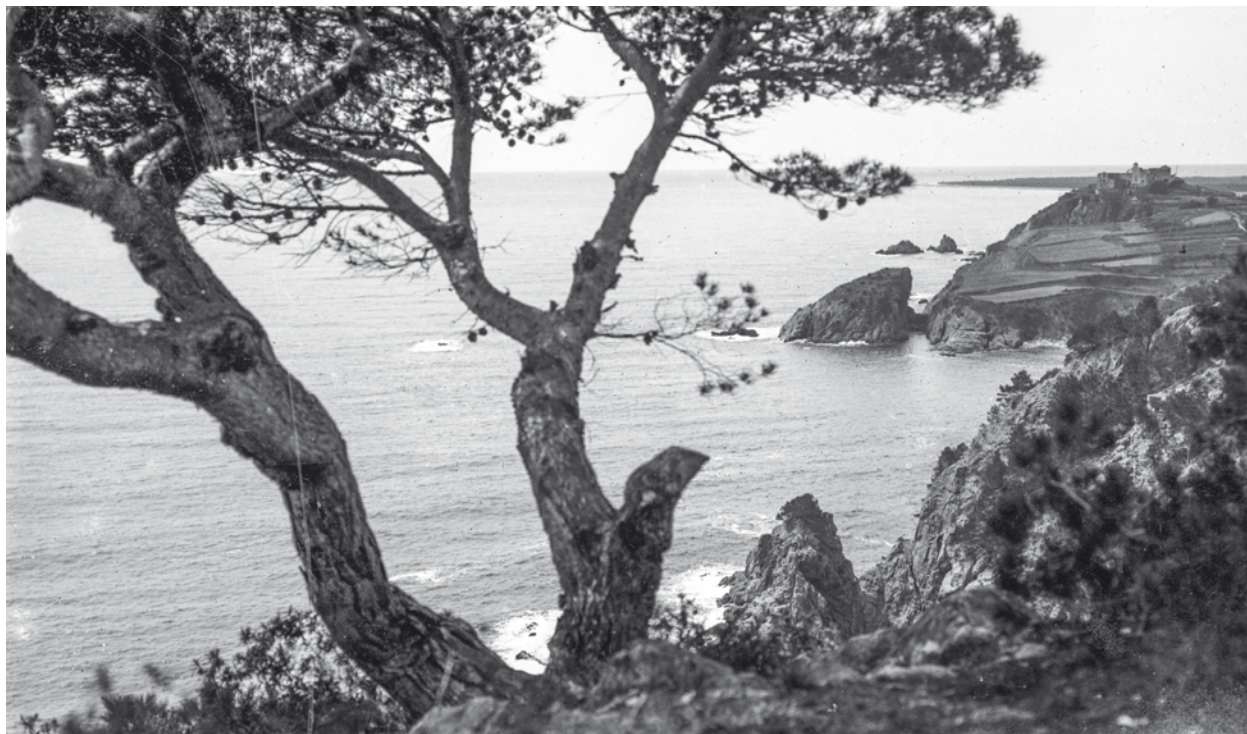
L'excursionisme i la marina	<i>Joaquim Ruyra</i>
Nusos i lligades	<i>Lluís Baget</i>
Els tipus de baixells de vela	<i>Lluís Baget</i>
El nostre intent	
Crònica - Biblioteca - Noves - Programa - Gravats	

És sabut que el moviment de ressorgiment cultural que anomenem Renaixença, que s'inicià a la primera meitat del segle XIX, en el qual hi havia la voluntat d'una consciència cultural autònoma, on es lluitava per la dignificació de la llengua al servei d'una producció literària pròpia, va tenir molt en compte l'anàlisi i la interpretació de la musa popular, és a dir la recollida de costums, creences, art, refranys, fets reals o imaginaris, el llegendari, les anècdotes del país... En conjunt es treballava per la valoració del nostre ric folklore, els costums funeraris, les diades populars... La ideologia romàntica també propiciava el coneixement del medi, les narracions d'aire lliure. Entre 1876 i 1900 sorgeixen a Catalunya un gran nombre d'associacions excursionistes, les quals amb els mitjans de què disposaven aleshores practiquen un excursionisme de tipus científic, inclòs l'alpinisme, en què hom valorava la història local, l'inventari de castells, masies, ermites, la recollida de noms de lloc... En definitiva, l'estudi de l'estreta relació entre l'home i el folklore. La coneixença dels primers rudiments de la fotografia afavorí també la tirada de moltes plaques de vidre sobre indrets del nostre país fins llavors poc fressats. Tot eren maons, de diversa grandària, per aixecar ben alt el brillant i grandios edifici del nostre renaixement.

Un d'aquests centres, aquest ja més modern, entrat el segle XX, fou el Club Excursionista de Gràcia, que en l'actualitat encara funciona. Entitat dedicada a l'excursionisme fundada a Gràcia (Barcelona) el 13 de gener de 1922 per Josep Buch i Parera, Jaume Martorell i Agustí Sobrevia, aleshores amb el nom de *Grup Excursionista Mai Enrere* per tal de salvar unes imposicions de la Dictadura de Miguel Primo de Rivera. El 1927 va fundar l'Arxiu de Gràcia per iniciativa del tipògraf i bibliòfil Eudald Canivell.

L'escriptor blanenc Joaquim Ruyra (Girona 1858-Barcelona, 1939), prosista, assagista, autor teatral, traductor, escriptor celebrat per obres eternes com ara *Marines i boscatges* (1903) on s'aplica al detallisme descriptiu, a la recerca dels valors poètics, també col·laborava amb aquesta entitat barcelonina. En un article publicat al diari "El Matí" (Barcelona, 13 i 15 de juliol de 1933), treball més endavant incorporat a les seves *Obres Completes*¹, Ruyra, entre altres reflexions que hi desgranava, feia una crida pública als escriptors del moment perquè fessin donació de les seves obres a la biblioteca del Centre Excursionista de Gràcia. L'excursionisme també demanava coneixements diversos i hom s'havia de preparar a fons per gaudir de totes les meravelles que ofería la natura, els homes, el mar i la muntanya, etc. Abans de l'eclosió del turisme massiu, la curiositat humana es desviava, però, de molts d'aquests indrets costaners. Defensà sempre que l'excursionista ideal era l'excursionisme de l'ànima i que els llibres ben llegits i triats, al costat d'una preparació tècnica mínima, podien ajudar a preparar-nos per fer el camí en cos i ànima.

En aquesta avinentesa, donem a conèixer un interessantíssim article de Ruyra, publicat en un número del "Butlletí" d'aquest centre de Gràcia², no recollit, més endavant, a les seves *Obres Completes*. Ruyra es queixa aquí i amb raó que molts excursionistes prefereixin l'alta muntanya i, en canvi, deixin de banda les terres baixes més esponjoses, la costa, la marina, el misteri de les aigües profundes que també conviden a la imaginació. El mar té també les seves malícies, unes formes populars del llenguatge molt expressives. I posa com a exemple d'aquesta curiositat i dedicació a Emerencià Roig i a Joan Amades que, entre molts altres, van recollir noms d'ormeigs, de costums marineres, sobre la vida a bord, el cançoner, etc. Jo hi afegiria els il·lustres noms del propi Ruyra, que féu del mar

Litoral de Blanes des de Pinya de Rosa. Anys trenta. Fons Modern Styl (AMBL)

el seu protagonista principal, a Carles Bosch de la Trinxeria, a Ferran Agulló, a Josep Pla, Tomàs Garcés, a molts altres, amb mostres acabades sobre el nostre front marítim, la vida dels vells mariners, sense l'obra dels quals encara seríem més cecs. Els aires de la costa també fortifiquen la naturalesa, eixamplen les nostres emocions. Sense la coneixença del mar i dels seus secrets, Ruyra mai no hauria pogut escriure aquells relats amb moments de vida, protagonitzats per les veus de pescadors, farcits de diàlegs col·loquials, espontanis i frescos. Les bel·leses de Catalunya són diverses i les serralades arran de mar, els noms dels peixos, l'aigua com a divagació infinita, tot té el seu encant. Quina plasticitat primitiva presentava la nostra costa abans que fos anellada pel ciment, quan la lluna només tallava l'ombra de les roques amb falç polida!

A més d'això, Ruyra defensa en aquest paper que l'excursionista havia de ser un agent de civilització i de cultura. La característica bonhomia de l'home de muntanya i de mar estava renyida amb l'actitud irreverent d'aquell jovent intrèpid sorollós i mal

educat que, en el seu temps, ja omplia carrers, trens i estacions.

Pep Vila
Filòleg

“Per regla general el primer impuls del ciutadà excursionista neix orientat cap a la muntanya; i no és d'estranyar, perquè els homes de ciutat, subjectes a una vida sedentària i monòtona en aules, oficines o comerços, si són forts i ben organitzats, han de tenir fam d'exercici muscular i desig de visions noves, d'esbargiment i, fins i tot, d'aventures; fam i desig que sembla que més fàcilment han de poder satisfer en un país muntanyenc i feréstec que no pas en les terres baixes i esbrossades que voregen la mar.

En efecte: quines tresqueres exigiran més esforç muscular que les que s'enfilen costa amunt per una muntanya alterosa? I un cop assolit el seu cim, quin esbargiment d'aire i d'espai! Quina immensitat per

on estendre la voladora llum dels ulls! Dilatades comarques es despleguen panoràmicament a la vista i mostren en un instant a l'observador la situació de llurs ciutats i viles, rius, camins i boscúries i, en fi, tota la variada configuració de llurs anfractuositats. On trobar punts d'esguard més instructius per a un excursionista? I quin altre itinerari pot oferir més gloriosos estímuls? Les grans ascensions són gestes heroiques que reporten certa fama. No tothom és capaç de pujar a peu a les Agudes del Montseny o a la summitat del Puigmal. I qui no sap que algunes d'aquestes ascensions (a l'Ararat, a l'Himàlaia, als Andes...) han donat, fins i tot, celebritat històrica als que les han realitzades?

Tot això són incentius que s'emporten el cor de l'excursionista cap a països muntanyencs; i, d'altra banda, també l'hi atrauen, encuriosint-li esparveradament la imaginació, llurs raconades ombrívols, llurs esplugues misterioses, llurs boscúries imposants i aquells espantosos camins llurs que serpegen arran de penya-segats o al peu de congestes amenaçadores. Oh, el perill! Què pot tenir de bo-

nic? Sembla que la seva perspectiva hauria d'ésser un aturador; però no és així; ans al contrari, el perill té uns encants esborneiadors, d'una seducció quasi irresistible per als homes fantasiosos i forts. Oh, l'emoció violenta! Oh, el goig de dominar-la!

L'excursionista és un aventurer modern, afinat per la civilització, però no pas descatat del tot. Mes, sigui com vulgui, un cop ha esplaiat la seva primera bravor, els instints d'arrauxament van cedint en el seu cor el lloc de preferència a més altes necessitats espirituals. L'home culte es sobreposa al primitiu que tots portem al dedins; i aleshores és quan, per a ell, l'excursionisme, sense deixar d'ésser una font d'esports higiènics, és una utilitzadora ocasió d'exploracions i d'investigacions científiques i una mena d'acadèmia de contemplació artística.

Aleshores aquest excursionista culte, que és l'únic que mereix la nostra atenció, procura contribuir, segons les seves particulars aficions i aptituds, ja a l'estudi de la geografia, ja al dels monuments arquitectònics, ja al de la geologia o l'arqueologia de

Vista general des de la platja de Santa Cristina. Lloret. Anys vint. Col·lecció L. Roisin (IEFC)

«L'excursionisme i la marina»

les comarques que visita; o es dedica a inquirir els noms vulgars amb què hi és coneguda la fauna, la flora o la toponímia que els és pròpia, prestant, amb això, un inestimable servei a les ciències naturals i a la filologia; o, tal volta enamorat dels caires pintorescos de l'ànima popular, en sotja les manifestacions, recollint i catalogant atentament aquelles notes que constitueixen el tresor nacional que ha rebut el nom anglès de folklore (lliçó de la gent). Belles tasques, per cert, algunes de les quals reclamen coneixements tècnics, mentre que altres es brinden

a les terres altes? Per què preterir la marina? Precisament per haver-la preterida, l'atraurà més i més. Decididament hi davallarà.

Heu-vos aquí un trànsit corprenedor. L'excursionista que hagi passat llarg temps contemplant l'enormitat immòbil i la feixuguesa de les grans muntanyes, l'opressora reclusió de les valls profundes i l'ombrívola i religiosa solemnitat de les selves centenàries, en deseixir-se'n i davallar a l'esplèndida marina, no podrà menys d'experimentar una trasbalsadora emoció, semblant a la que algunes vegades he sentit

jo mateix, habitant del litoral, quan he tornat al meu país després d'algun sojorn a la regió pirinenca.

A manera que un hom va descendint més i més, les feixugors s'esvaeixen, les ombres es fonen, els obstacles fugen al volt dels ulls, la terra flota i es perd en la llunyana blavor d'un horitzó desembarassat, el cor s'alleugereix i l'esperit s'eixampla i s'allibera i vola, vola com un ocell. Heu-vos allà el mar. Abans de veure'l ja l'han pressentit el vostre palp i els vostres

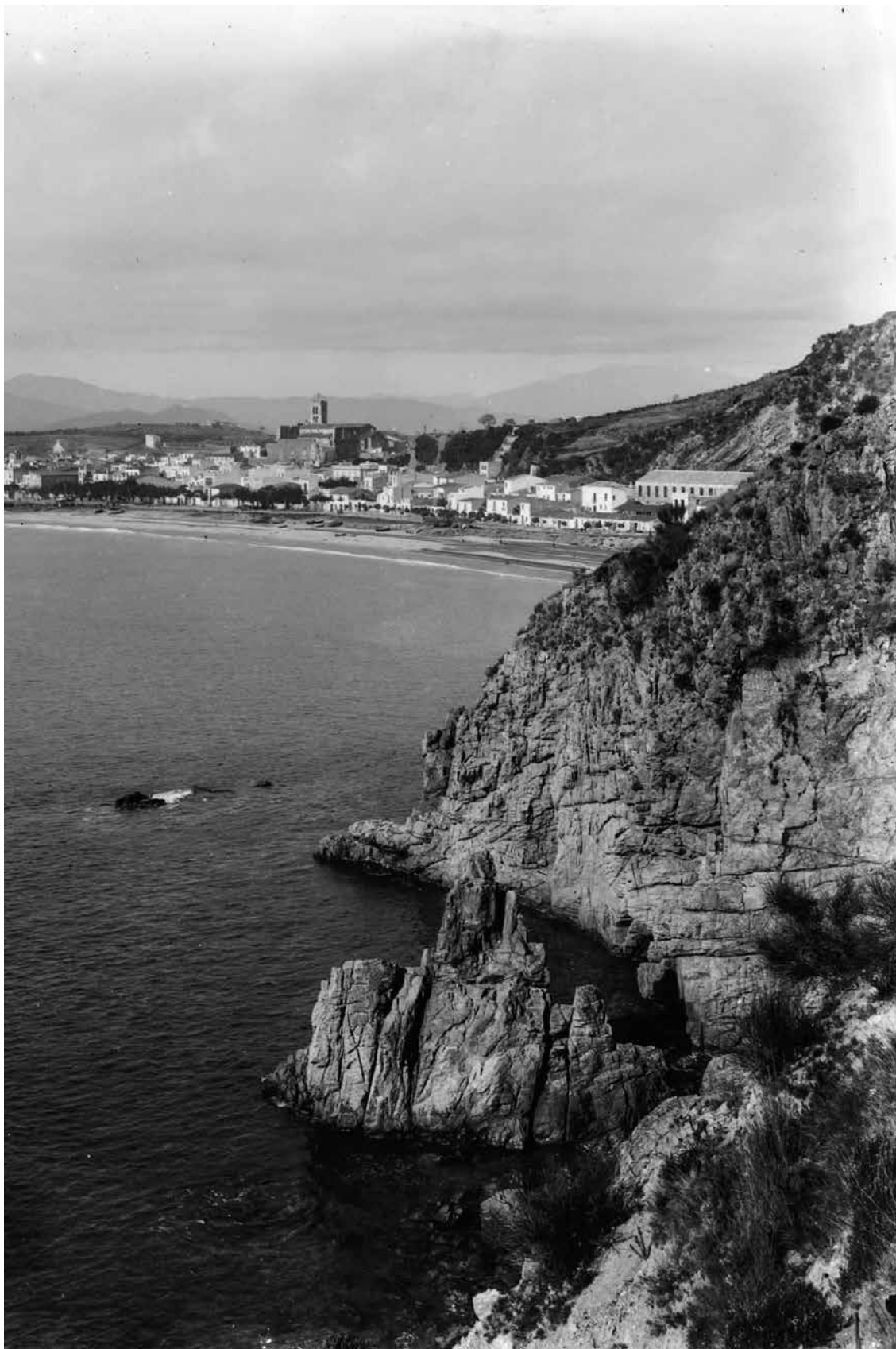
òrgans respiratoris a causa de l'exhalació d'humida suavitat que difon per l'aire. Oh, el mar! Heu-vos aquí la bellesa més viva i expansiva de la naturalesa: tan expansiva que es manifesta immensament al descobert; tan viva que sempre panteixa i salta i riu i canta i crida i bramula. En dolç maridatge amb la terra, en reflecteix les carnes i llampants colors, i emmiralla les lluïssors maragdines dels arbratges que l'ornamenten. Enamorat també del cel, en reproduceix les varies llums diluint-les d'una manera inefable. I no és mai igual. Ara és joia, ara tristor, ara voluptuositat, ara ferotgia. Ara és un animat

Homenatge a Ruyra. Blanes. 1934. Fons Recvll (AMBL)

dolçament a la bona voluntat de qualsevol que hi posi amor i constància!

Arribat a tal punt de perfecció, és clar que l'excursionista haurà de comprendre que els seus estudis no han pas de limitar-se exclusivament a països muntanyencs, i, d'altra banda no podrà deixar de veure que l'exquisit Artista que anima la naturalesa, s'hi manifesta per tot arreu amb una adorable diversitat de belleses que saben tant més gustoses com més vivament un hom en percebeix el contrast. Quin motiu ja, de sensibilitat o d'utilitat, l'empresonarà

Blanes des de la punta de Santa Anna. 1910 c. Col·lecció Thomas. Autor desconegut (IEFC)

mirall, de serenitats d'ull candorós; ara és una espantosa conflagració de muntanyes que creixen i roden i s'entretopen i s'esgavellen amb horrenda remor. Ací és un afalac de randes sobre la brunyida platja; allà és un joc de cascades en l'abrupte penyal. És la safata de les roses de l'aurora; és un guardajoies de la nit estelada; i és blanca efflorescència al buf de la briseta jogassera, bombolleig de flames sota el ruixat del sol, riu d'argent a l'esguard de la lluna... en una paraula, és una concurrència de totes les belleses de la naturalesa. Com no s'haurà de trasbalsar i embadalir, reveient-lo, el que llarg temps l'hagi desatès, seduït per altres encants molt diferentment impressionadors? I què direm de qui no l'hagués encara mai conegut?

Poc que haurà gustat plenament les belleses de Catalunya l'excursionista que no n'hagi explorat la marina. I quants de tresors a escorcollar-hi! No seria per ventura ben interessant un catàleg dels noms populars dels seus ocells pescadors, de les

seves plantes aquàtiques i costaneres, dels seus mol·luscos i crustacis, dels seus peixos de pas i de cria, dels bastiments que naveguen per la seva mar, dels oficis que en viuen i dels ormeigs i guarniments que hi empren? Quelcom de bo han fet en aquest sentit els il·lustres investigadors, senyors Emerència Roig i Joan Amades; però llur tasca és només un inici preciós, i no puc menys d'aplaudir-vos i estimular-vos a vosaltres, bons amics meus, els excursionistes graciencs que us heu posat al cap de prosseguir-la.

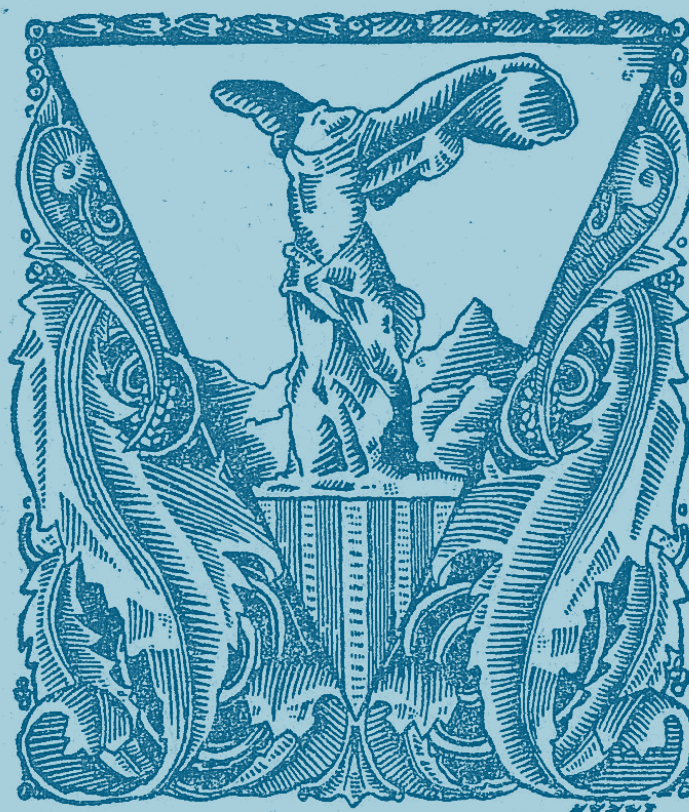
Cal desenganyar-se, l'excursionista ha d'ésser un agent de civilització i de cultura, tal com raonadament ha proposat en alguns opuscles el meu amic Pujol i Algueró³. No mereixen pas nom de tals aquells rodaires que saïnen⁴ bestialment pels carrers, mouen avalot en els trens, donant proves de mala criança, i no pensen més que a tarambanejar i fer grifolda⁵.”

Cala Bona. Anys trenta. Fons Modern Styl (AMBL)

Notes

- 1 Barcelona, Selecta, Barcelona, 1982, tercera edició, pàg. 919-922
- 2 "Mai Enrera. Butlletí del Club Excursionista de Gràcia", any VIII, juliol, 1932, núm. 89, pàg., 93-95.
- 3 Autor de llibres i opuscles sobre el món de l'excursionisme, entre els quals destaco: *Excursionisme i ciutadania*; pròleg de F. Maspons i Anglasesell, Barcelona: Agost, 1930.
- 4 Renillar.
- 5 Fer tabola, manifestacions d'alegria sorollosa.

en fi ar ro i ri

Memòria d'una pesquera especial
per Albert Ros

Tota una vida "en marc"
per Pere Viñas i Moix

Pep Portas,
un paleta de l'Antiga
per Antoni Reyes Valent

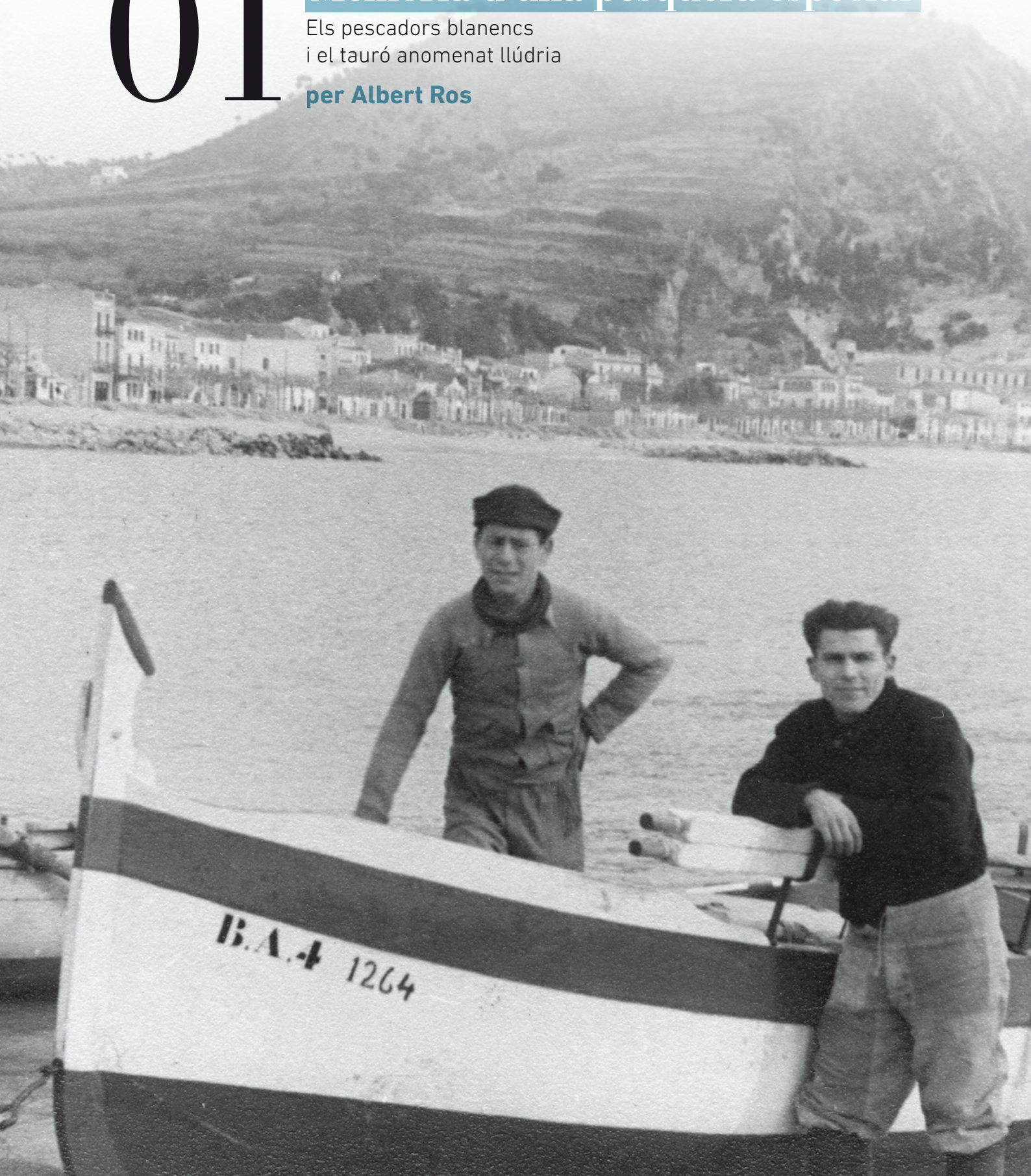
Josep Bouchet Roca,
cantar i repartir peix
per Aitor Roger Delgado

01

Memòria d'una pesquera especial

Els pescadors blanencs
i el tauró anomenat llúdria

per **Albert Ros**

Les històries que explicaven els avis

Durant els anys de Postguerra, a mi i a d'altres nens ens agradava molt escoltar les històries dels vells pescadors i mariners. Sabíem que cap al Racó de Sant Antoni, al port, podíem trobar-hi l'avi Frigola, en Jaume Frigola, *es Sultan*. Sempre corria per allà. Si feia bon temps s'asseia sota l'ombra d'un arbre, davant de casa seva, al passeig de Mar. Si feia mal temps el trobaves en algun dels molts portals que hi havia en el tros de davant del port, ben resguardat del fred o de la pluja.

Remendant. 1915 c. Fons Josep Pons Girbau (AMBL)

A l'estiu anàvem a trobar en Jacinto Burjachs als Banys Mediterrani. L'avi Serret també seia sota l'ombra d'un bon para-sol, però sempre a l'aguait dels banyistes imprudents que s'hostatjaven a l'Hotel Mediterrani. També te'l podies trobar en algun racó de S'Auguer, sota l'ombra d'alguna embarcació, a la platja de sa Palomera o ben guarit al portal d'algun magatzem de Sota Pujola (avui coneguda com es Piteus, ja enderrocats).

També sabíem que en alguna casa de terrassans de les que penjaven el ram hi hauria l'avi Mingo, en Domingo Baltrons.

Tant per mi com pels altres nanos, tots tres ens oferien la possibilitat de poder escoltar un munt

d'aventures que havien viscut durant les seves travessies a les Amèriques o dels molts anys que van ser homes de mar. Per nosaltres tot era interessant, però el que més ens agradava i atreia era sentir a parlar dels casos dels "grumans" ¹, és a dir, dels taurons.

Ens els escoltàvem amb un pam d'orelles i els ulls ben oberts, per no perdre'ns cap detall. Aquests avis coincidien, amb les seves explicacions i relats, que per a ells el més espectacular era el comportament de "ses llúdries" (també solraig o *marrajo*, en castellà) Ells el consideraven l'animal més perillós de tota la Mediterrània i un dels més ferotges de tots els mars. Els avis ens explicaven fets i casos que ens posaven els pèls de punta, però tots creïem que eren històries que feien córrer per així fer-se més interessants en les seves xerrades. En definitiva, tots creïem que eren faules, però ens agradava sentir-les, i ens ho volíem creure com si ens hagués passat a nosaltres.

Per acabar de fer el duro, recordo com altres vells pescadors del moll i de S'Auguer, com ara els coneguts Plàcid Castañé "es Patxo", en Joan Creixell "Boix", en Francisco Moliné "Lari", en Quimet Coll "l'avi Met", en Baldomero Coll, "Parrell", l'Agustí Magí "es Tap", en Salvador Vidal "Gaspi" també ens deien que ells sempre ho havien sentit a dir i que en alguna ocasió també s'havien trobat amb aquestes veritables feres del mar.

El quillat Vi-Pi

Situem-nos en un dia de l'any 1949, quan els mariners de la barca d'arrossegament anomenada Vi-Pi, patronejada per en Quimet Vidal, de can Gaspi, amb el motorista Pitu Vidal "Gaspi", juntament amb els mariners Quimet Mas "Pocagana", Josep Torres "Butsa", Pep Reynaldos "Pere Menut", Pitu Coll Vidal "es noi Parrell" i en Manolo Pé-

Memòria d'una pesquera especial

rez de “cal Cabo de Mar”, en arribar i atracar al port es van posar a explicar el cas amb què s’havien trobat arrossegant en el bol² de l’alba. De tots tan sols foren dos els que van ser testimonis directes del fet ocorregut, ja que eren els que es trobaven aleshores a coberta. Ells ho explicaren així:

“Érem a la part de popa, la mar era de calma total, i tots dos ens vam traslladar cap la proa. En trobar-nos al mig de l’embarcació entre l’orla i es *tambutxo*³ des motor, tot de cop sentim una forta trompada, procedent del mig de s’embarcació per la part de s’orla. Ens girem tots dos i ens trobem que a tan sols un metre nostre hi ha aquella bèstia amb mig cos a *bordo* i l’altre mig penjant per fora l’orla. Feia més de 2 metres! S’aguantava amb ses aletes pectorals, recalcada sobre s’orla, i ens mirava fixament amb uns grandíssims ulls d’un negre brillant. Espantats i acollonits vam saltar sobre es *tambutxo* des motor. No vam veure el temps que va durar, que podien haver estat 10 o 15 segons, però de cop sa llúdria es va deixar caure cap endarrere desapareixent de sa nostra vista i tot de cop sentim la forta trompada del cos en tocar l’aigua, amb es ruixims escampats.”

Fou aleshores que els altres mariners i el patró sortiren a sa coberta, perquè havien sentit la forta trompada i el fimbrament que va produir. Tots sorpresos, només van ser a temps de veure aquells dos

La “ViPi”. Col·lecció Salvador Vidal (AMBL)

homes, allà sobre es *tambutxo*, blancs com la calç, com dues estatues, mirant-se i sense dir res. Ja en reaccionar, van poder explicar el que els havia passat que, com és lògic, era difícil de creure. Però el que sí que tots van

poder certificar és que havien sentit la forta trompada i la majoria es van pensar que havien envestit alguna cosa que anava a la deriva.

Però havien de creure el que els dos homes els van explicar, i més tenint en compte que alguns dels mariners més grans ja n’havien sentit, de fets extraordinaris sobre el comportament d’aquells grumans. Segons van deduir, el que havia succeït va ser que en passar els dos homes de popa a proa arran de s’orla i, com que hi havia una mar tan calmada, la bèstia els va veure i va saltar a per ells. Tenint en compte la natura d’aquests animals, aquesta era l’única explicació. Per sort, la bèstia va errar en el seu càlcul, va fer curt i va quedar a sobre s’orla.

En arribar al moll es va crear molt d’enrenou. Uns s’ho van creure, d’altres no. Els comentaris eren que els pescadors, com sempre, tenien a punt les seves clàssiques històries per explicar a port.

La llúdria, altra vegada

Vet aquí que no havien transcorregut ni 12 mesos que, coses del destí, la mateixa embarcació, el quillat VI-PI, va viure una situació semblant.

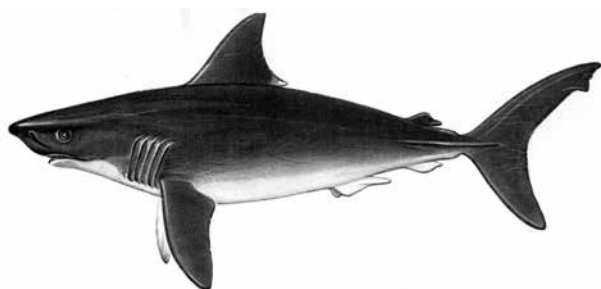
Era estiu i es trobaven a *sa Malica*, a bol llarg, un bol de tot el dia. Quan ja senten el cop sobre sa co-

Barques a Sant Andreu. 1958 c. (AMBL)

berta, varen notar que a dins s'hi trobava alguna cosa de mida gran i que es movia amb força. En buidar el còp⁴, entremig de la pila del peix, els surt fent una escampadissa un gros grumà, que comença a fer salts per sobre la coberta, allà, al mig de l'embarcació, entre es pont i es *tambutxo* del motor, que és on s'abocava el peix.

Tots se'l miren espantats, però cap s'hi acosta, quan en Manolo i en Pitu diuen de sobte: "És igual que el que ens va assaltar l'altra vegada. És una llúdria!". Cada vegada que s'intenten acostar sa llúdria fa un salt com si se'ls tirés a sobre. Estan així uns quants minuts fins que en Pitu Vidal, el motorista, veient com anava tot, baixa a la sala del motor i pren una llarga palanca (parpalina) de ferro i, mentre la bèstia mirava cap a la gent saltant - tenen la força d'aguantar-se drets doblegant la cua durant uns segons-, ell per darrere li clava un fort cop amb sa barra darrere es clatell. L'animal queda estès sobre sa coberta uns segons, però semblava que es volgués refer i tornar a saltar, llavors en Pitu no deixà que es refés i tornà a donar-li diversos cops fins a deixar-lo inconscient del tot.

Bé, ja podeu imaginar-vos l'enrenou que hi hagué *a bordo*, tots impressionats i encara nerviosos. Se n'asseguraren molt, que l'animal ja fos ben mort, i van esbudellar-lo tot seguit. Això sí, tots molt empenyats, ja que els havia fet malbé una tercera part de la pesquera d'aquell dia. Però no tot era mal humor, ja que aquell cas, portant el cos del delictes, els permetria poder-lo explicar amb tot detall i proves. A més, aquell dia va ser tota la tripulació la que va poder-ne dar fe de com de ferotge i impetuós podia arribar a ser aquella espècie de gruman (tauró). Una vegada esbudellat, feia entre 120 i 130 quilos.

Aquests dos fets que us acabo de narrar em van omplir de satisfacció, ja que eren la confirmació que de criatura no vaig perdre el temps escoltant les històries d'aquells vells llops de mar. Us preguntareu, segurament, el perquè ho explico tan detalladament. Qui m'ho havien explicat a mi eren persones que me les havia de creure quasi per força, ja que en Pepito Coll i Vidal era el meu oncle, en Quimet i en Pitu Vidal, patró i motorista, eren els meus cosins, i tots els altres pescadors eren ben reconeguts per tothom.

Cara a cara amb sa llúdria

Però, ves per on, que el destí va fer una d'aquelles jugades que esvaeixen els dubtes que hom pugui tenir. Tot just passats 4 anys va succeir un fet gens

Memòria d'una pesquera especial

habitual a uns germans, pescadors blanencs, durant una jornada normal de pesca a bord de la seva petita embarcació. El que els vull explicar podrà semblar una història de pel·lícula de Hollywood, però no, va passar aquí, a la Costa Brava. Els fets van succeir concretament a la famosa plataforma de *sa Planassa*, un dels llocs on el Mediterrani català tenia un dels criadors més sorprenents i espectaculars que un es podia imaginar, de quasi totes les espècies autòctones. Els puc assegurar que el que els esmentaré és autènticament real, jo ho vaig viure i veure amb els meus propis ulls. Comença així:

Era l'estiu del 1955, el dia 4 de juliol. Ho recordo perfectament, per ser el dia de la festa dels Estats Units d'Amèrica. Eren dos quarts de sis d'un matí clar, la mar estava en completa calma, semblava un mirall que reflectia els raigs d'un sol naixent, amb els seus colors esplendorosos. A la barca hi anàvem el meu germà Nando i jo. Ell era set anys més gran que jo i exercia de patró de l'embarcació familiar. La barca era de fusta, la Joaquina (no ens permetien escriure el nom en català), de 26 pams (5,20 metres) i un motor de benzina marca Hipocampo de 3,5 cavalls de força. Era la joia de la família.

Haviem sortit cap a *sa Planassa* per anar al palangre, a pescar-hi peix d'escata. No teníem esquer per escar els palangres, però sabíem que a *sa Planassa* en trobaríem. El pescàvem amb ses fluixes, uns aparells expressos per poder pescar sense cap mena d'esquer, només amb una línia de fil, un petit pes i 2 o 3 hams relluents o amb un trosset de drap blanc. Es tractava d'atrapar verats, que era l'esquer ideal i el més habitual per poder pescar quan trobéssim sa mola (el banc de peix). En necessitàvem uns 20 quilograms, unes 120 o 130 peces. No vàrem trigar ni 5 minuts a trobar una mola. Eren un quart de set. Ens trobàvem a unes 6 o 7 milles de Blanes i a unes 5 de Lloret, davant mateix de sa badia. Desembraguem el motor deixats anar a sa deriva, fluixes a l'aigua i verats cap a bord. Els verats són molt depredadors

i s'engrescaven, n'estàvem agafant molts. En Nando em va dir: "Noi, irem pescant mentre n'atrapem." Resultat: al cap d'uns 45 o 50 minuts, en teníem a bordo, no els 20 quilos que necessitàvem, sinó que n'hi havia uns 75 o 80, de quilos.

Família Ros Coll. 1954 c. Col·lecció Albert Ros (AMBL)

Això donava a entendre que teníem ja mig jornal fet i tan sols eren dos quarts de nou, no podíem demanar més. "Anem pescant que com més en tinguem, menys palangres haurem de calar." Ell manava i decidia, jo mutis i acatant, ja que, lògicament, aquella decisió m'alegrava, volia dir menys feina i més possibilitats d'acabar aviat la jornada.

De sobte, als pocs minuts, vàrem deixar d'agafar peix, ni un més. Sa mola de verats havia desaparegut. Això és un fet normal i no ens va estranyar. I ja ens tens recollint-ho tot i preparant per escar els palangres, després de deixar arreglats els verats per a la venda. Quan hi havia calma sempre ho fèiem amb el motor parat i a la deriva. Solíem calar una llança, una línia de corda amb un metre de cable i un o dos hams amb un verat com a esquer. Alguna vegada atrapàvem peixos, com grumans, bacoress⁵ o tonyines petites.

"Vinga, comença a escar, que jo aniré tallant els verats!" Dit i fet, ja tens en Nando tallant s'esquer i a mi escant-lo. Quan fèiem aquesta operació, si feia

bon temps, mentre escàvem –ens hi podíem estar una hora o més-, era quan solíem calar sa llença i així anava pescant sola. Sa llença penjava uns 25 o 30 metres de profunditat per sota la barca. Recordo que en aquells anys solíem atrapar força tintoreres. Eren els grumans que menys ens pagaven, però benvinguts eren perquè ens ajudaven a incrementar el jornal.

Tot d'una, veiem que la sirga, la corda de l'ham de la llença, s'esmuny cap avall. Això volia dir que ja n'haviem atrapat un. Ràpidament posem els palanques cap es senó des mig per deixar la banyera de popa neta d'ormejos per poder-hi ubicar es grumà o el que fos, si finalment l'atrapàvem.

En Nando ja el treballa. S'ha esmunyit uns 60 o 70 metres de sirga a la primera estropada. Ja l'està cobrant a poc a poc i jo em preparo per atrapar-lo amb es ganxo. De sobte, en Nandu em diu: "L'hòstia de mala bèstia!, ja no cal que facis res, el mal parit s'ha desmallat!" I ja veig que cobra sa sirga i que ens ve en banda.

És aleshores quan de cop sentim una forta trompada contra l'embarcació, que ens fa trontollar i brandar. A mi em va fer caure d'espatlla, sobre ses costelles de la banyera de popa, el lloc que havíem preparat per a la captura. Des d'allà veig saltar i passar-me per sobre un tros d'orla, d'uns 2 metres. Em giro cap on era en Nando i el veig allà dret, en es senó de popa, quiet com una estàtua i blanc com la cera, ni pestanyejava, i amb la boca oberta. Tot això va passar en 3 o 4 segons, juntament amb un fort xarboteig de la fera, que va retornar a caure a l'aigua després de la forta trompada d'investir l'embarcació.

Vam trigar uns segons a comprendre el que havia succeït, però encara no refets de l'ensurt ens adonem que sa sirga tornava a ser espallongada. Això ens donava a entendre que la bèstia encara estava

mallada i ens havia confós en fer la volta i tirar cap amunt contra nosaltres en lloc de buscar la profunditat.

L'avi Frigola. Fons Joaquim Robert (AMBL)

Va ser llavors quan vam comprendre que la fera havia vist en Nando allà dret, en es senó de popa. Sobresortint un metre de l'orla i a una velocitat impressionant va anar a per ell. La trompada a la barca no va ser pas perquè s'equivoqués, no, no errava el tir. Però la fera no va poder calcular que l'orla duia una tira d'alzina d'uns 2 metres de llargada i uns 4 centímetres d'amplada que sobresortia de l'orla i que era per evitar que la fes malbé. Què va passar? Doncs que en el seu salt, es grumà segurament no va apreciar aquell obstacle i amb el morro va donar-li la trompada per la part de sota, desclavant-la i fent-la voleiar amb un tros d'orla. Això és el que jo vaig veure voleiar per sobre meu.

Calculem que aquest tros de canto va ser el que potser el va salvar de ser trompejat al cos o a la cara i ser arrossegat cap al mar amb ell. Segurament, si hagués succeït així ningú podia preveure el que ens hauria pogut passar. Va ser la salvació d'en Nando; penseu que ja en terra vam poder veure que li havien quedat quatre dents a l'orla, a més de deixar-la ben esberlada.

Memòria d'una pesquera especial

No vam poder veure la bèstia a què ens havíem enfrontat, ja que després de la trompada va tornar a tirar cap a la profunditat i se'n va endur 45 o 55 metres de sirga. Però, tot de sobte, ens torna a quedar en banda sa línia i una altra vegada ens fa pensar que s'ha desenganxat de l'ham. Tot de cop en Nando em crida: "Amaga't! No t'axequis!" I ell mateix s'ajup dins es senó. Va ser una intuïció, ja que als 3 o 4 segons veiem a uns 6 metres

de la barca sortir de la mar una cosa blanca i blau grisa de més d'un metre i mig. Per sort nostra, la bèstia va fallar i va fer curt en el seu atac, va quedar a menys d'un metre de la barca.

El gran xarboteig ens va ruixar a tots dos. Va tornar a girar cua i va tirar cap a mar obert, enduent-se'n altra vegada 40 o 50 metres de sirga. Aquesta vegada, però, va fer-ho per la superfície i vàiem la seva aleta dorsal tallant l'aigua. De cop, torna a girar enfilant cap a nosaltres, salta i queda curt el salt una altra vegada, i cau ben a prop.

Ara ja sabíem a què ens enfrontàvem. Era una llú-dria! Com sempre ens havien explicat els vells llops de mar, era la bèstia més ferotge, depredadora i forta del Mediterrani. Ens tenia acollonits i en Nando em diu: "Engega es motor, ràpid, abans no torni, perquè algun cop ens encertarà! Fes-ne via!" Vaig obeir tot seguit i, tremolant, vaig tenir l'encert de posar-lo en marxa a la primera. "Embraga i màquina!", cridava ell. Dit i fet.

Cap a Lloret amb la bèstia

En Nando posa rumb cap a terra a tota velocitat. Portem uns 40 o 50 metres de sirga arriats per sa popa i ja notem que ens llavora i que aconseguim arrossegar-la.

La platja de Lloret vista des de Sa Carabera. 1955 c. Autoria Emili Martínez i Passapera. SAMLM. Fons Martínez-Planas, ST-319.016.029

La bèstia reacciona i prova d'atrapar-nos nedant més ràpid que nosaltres. Una altra vegada la línia en banda i ja tornem a estar escagarrinats. Va intentar fer un altre salt, però ja no va poder realitzar-lo i va caure a molts metres de nosaltres.

Després de tanta lluita, pensàvem que estava esgotada. Navegàvem proa cap a Lloret, perquè ens trobàvem a 4 milles i deixàvem Blanes, que n'estava a 6. La fera no va provar ni un sol cop de tornar a atacar-nos. Es pot dir que ens seguia com un xai.

Eren prop de les onze del matí d'un calorós i tranquil matí. Un quatre de juliol i la mar en calma total. A la platja de Lloret, davant de l'Ajuntament i fins a Can Garriga - avui el Museu del Mar - molts turistes banyant-se i pescadors arreglant ses xarxes de la teranyina i bogueres. I nosaltres fent voltes. Ja hem cobrat la sirga, fins deixar es grumà a uns 10 o 12 metres de la barca, sense desembragar per no deixar-lo nedar, i cridant i procurant que la gent de la platja veiés el que arrossegàvem. Tots dos cridàvem als pescadors perquè fessin fora de l'aigua els banyistes i ens deixessin lloc a la platja.

Als 2 minuts ja ens va quedar un bon tros de platja neta de gent i en Nando em diu: "Berto, a tota

màquina i prepara't per saltar quan amorrem!" Dit i fet. Embarranquem i salto amb es ganxo. En Nando, que era a popa, també va saltar en es trencall de la platja i sense afluixar la sirga tira d'ella i arrossega sa llúdria, que no oposa cap resistència. "Ja és nostra!";- diu en Nando. "Ajudeu-me a tirar! I tu prepara't per atrapar-lo amb es ganxo, Berto!" Demana ajuda als pescadors lloretencs -recordo entre ells l'avi Tinent, en Joan l'artista i en Vicenç Bolet...- Tots vàrem començar a tirar de sa sirga. Ja l'han tret de l'aigua i el remunten uns 6 metres a la sorra. Sembla morta o, si més no, tan esgotada que no fa cap moviment. M'hi acosto amb es ganxo i li clavo a la boca, però fa un moviment sobtat amb el cap i ja tens es ganxo a sis metres, voleiant cap la platja sobre la gent i a mi estirat damunt la sorra.

I ara és quan tenim la sorpresa més gran. La fera fa un salt i, com si fos una serp cobra, es queda drete, ben ferma, recolzant-se amb la cua. Sabíem que era l'únic tauró que podia fer-ho, tal com ens havien dit els vells pescadors. I així ens ho va demostrar. Allà drete, mirant-nos amb els seus ulls grossos, negres, freds i desafiant-nos. Tremolant de nervis i emoció, ràpidament agafo un rem de la barca i, com si fos un bat de beisbol, li dono un fort cop per darrere es clatell. Se'm trenca es rem i l'animal cau a la sorra, però continua saltant i jo torno a colpejar-lo amb el mig rem. Ara sí que queda quiet i sagnant per la boca. Ja tenim la feina feta, però molt cansats, nerviosos i emocionats. Estem envoltats de tota aquella gent que havien presenciat un espectacle que ni en el cine podien pensar que presenciarien.

La vam carregar a bord. Són dos quarts de dotze i ens posem en marxa, proa cap a Blanes. Ja sentim tocar ses dotze en es campanar i ja ens tens entrant al port de Blanes. I ja atracats, explicant l'odissea a tothom que la volia escoltar i a més poder veure la fera. La llàstima va ser que en aquells anys no hi havia la facilitat de poder gravar ni fotografiar com ara i tampoc se'ns va ocórrer de fer-ho certifi-

car. Anàvem per feina i per arreglar es peix. Al port era habitual veure-hi grumans, és clar que la millor història era saber com es va aconseguir capturar la bèstia. Si haguéssim fet algunes fotos, avui serien un testimoni inestimable i fabulós, però les coses van anar com us he explicat.

Un dia gloriós, però amb despeses

Va ser un dia apassionant i espectacular pel que ens va succeir, però poc profitós per la pesquera en si. A manera de petit resum, els 70 quilos de verats a 10 pessetes el quilo, van reportar 700 pessetes. Tretze palangres escats per l'endemà i 78 quilos de llúdria a 9 pessetes el quilo equivalien a 702 pessetes. El total de la venda de la jornada ens va sortir per 1.402 pessetes. Això és el que vam fer de diners. Per cert, que el peixater que ens la va comprar era un dels més forts de la comarca i encara avui conserva l'empresa amb els fills i néts, la família Nassari.

Drassanes d'en Bárcenas "Ricardet". Fons Francesc Salt (AMBL)

Però, si fem comptes de per quant ens va sortir el "dia gloriós", dels ingressos hem de restar els costos d'arreglar l'embarcació per l'atac de sa llúdria. La reparació es va fer a les drassanes del moll, regentades pel mestre d'aixa Alejandro Bárcenas, en Ricardet, ja que feia 3 anys que ell mateix l'havia construït.

Memòria d'una pesquera especial

El material, un tauló per fer l'orla, un llistó d'alzina per la vorada, un rem de castanyer i la mà d'obra (350 + 300 + 325 + 500), en total 1.475 pessetes. Així doncs, a part de la satisfacció personal per la nostra "gesta", vam haver d'abonar de sa nostra butxaca 73 pessetes.

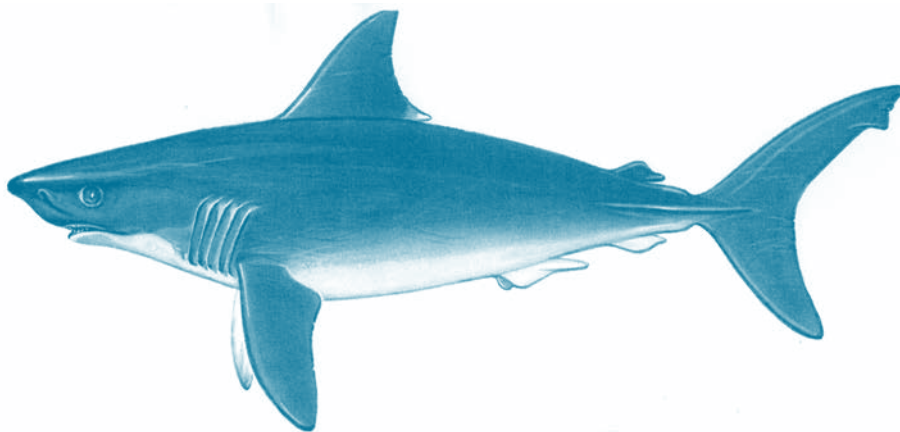
Això sí, penseu que mentre navegàvem de Lloret a Blanes, cansats, neguitosos i amb molts de nervis per tot el que havíem viscut, en Nando en es senó⁶ de popa portant es timó i jo assegut sobre es quarter des mig, em mirava aquella bèstia, allà estesa, sobre ses costelles de sa banyera de popa, amb el seu color

gris plom a l'espatlla, la panxa blanca i uns ulls negres freds fixats en el no-res. Jo tancava els ulls i em semblava ser un dels personatges sortit d'aquelles pel·lícules vistes moltes vegades, pel·lícules d'aventures de la mar, com *Capitanes intrépidos* o *El viejo y el mar* de Hemingway.

Sincerament, va valdre la pena poder viure aquella experiència aquell dia d'estiu de 1955.

Albert Ros i Coll

Pescador i subhaster retirat

Notes

- 1 Grumà, grumans. Aquest mot no s'ha trobat documentat, però és com es denominaven a la zona els diferents tipus de taurons de la Mediterrània. Es calcula que n'hi havia hagut trenta-dues espècies, la majoria avui desaparegudes o protegides.
- 2 Bol. Acció de tirar el filat per pescar (Diccionari de la Llengua Catalana de l'Institut d'Estudis Catalans, DIEC, 2a edició)
- 3 Tambutxo. Aquest mot no s'ha trobat documentat, però és com s'anomena una tapa o coberta.
- 4 Cóp. Part de la majoria dels arts d'encerclament i de ròssec, i en general dels arts que no mallen peix, on resta concentrada la captura. (DIEC, 2a edició)
- 5 Bacora. En castellà, *albacora* (TERMCAT)
- 6 Senó. Petita coberta de la part posterior del llagut, a proa del carquinyol (DIEC, 2a edició)

02

Tota una vida “en marc”

Pesqueres, arts i ormejos del s. XX a Blanes

per **Pere Viñas i Moix**

Introducció

Presentació

Sóc en Pere Viñas. Vaig néixer el 22 d'abril de 1928 i vaig començar a pescar de petit, als 8 anys. Gairebé no vaig anar a l'escola. Feia i arreglava les xarxes. Us voldria explicar el que ha estat la pesca els anys que la vaig practicar, del 1936-37 al 1992. Encara segueixo arreglant les xarxes que es fan malbé pescant. Quan a la tarda arriba la barca del meu fill, el primer que faig és pujar-hi per ajudar a triar el peix, rentar-lo i preparar-lo per portar-lo a la subhasta. Així, doncs, segueixo estant al dia sobre la pesca.

Primer de tot us vull dir que quan vaig començar tota la pesca era amb rem, vela i tirar tota la pesca a mà. Ens valíem de la brúixola, un rellotge despertador, una bala de plom i una sirga, una corda prima per mirar la profunditat. I si entrava boira utilitzàvem un cargol a mode de corn, el fèiem sonar amb la boca per evitar una envestida. Ara tot és diferent. Tot és automàtic, hidràulic, per via satèl·lit, per ordinador... Jo he quedat antiquat i sols em queda el record i l'experiència dels anys.

Fent memòria

Quan era molt jove tenia el costum de preguntar als avis, i no tan avis, que m'expliquessin detalls i anècdotes de la pesca. Sempre vaig ser molt ben atès. Ara em trobo que quan explico aquestes històries o fets em diuen que jo no havia nascut encara, però jo dic que les sé perquè me les expliquen els qui les havien viscudes i fa anys que ja són morts. Totes aquestes pesques més antigues que explico m'ensenyen que durant la meua joventut he sigut la continuació d'aquest llegat: durant més de 50 anys pescant, primer amb la meua família i després anant de mariner a la pesca de nanses, sardinals i palangres, eines i mètodes que a casa meua no tenien i que jo vaig aprendre.

M'embarco als 27 anys amb la Nati, un quillat de

can Peret, els armadors. Al cap d'11 anys el meu germà Jordi i jo vàrem menar una barca d'arrossegament petita durant 16 mesos. Això ens portà a comprar la Dolores i sempre més m'he dedicat a la pesca d'arrossegament. Ara qui segueix la tradició des de ja fa 26 anys és el meu fill petit amb l'Estel·lada. Ell ja sap la meua història. Si vol, ell pot seguir, molt diferent de la meua.

Grans pescadors

Si explico el que he après durant la meua vida i més, també puc explicar que he conegut molts pescadors, patrons i propietaris de barques de tota pesca, i mariners bons i no tan bons. Un amo i patró em va dir un dia "a pescar hi ha qui sap lo que fa i n'hi ha que fan lo que saben, que hi ha molta diferència." El mateix patró amb qui anava de mariner, quan li vaig dir que em desembarcava per pescar com a propietari amb el meu germà em va voler donar alguns consells i coratge i em va dir: "Mira, Pere, pensi sempre: qui merda esca, merda pesca. Sempre vés ben arreglat, que hi sortiràs guanyant."

Propietaris de parelles de bou de Blanes n'hi havia molts, però dels que he conegut més tard, de propietaris de quillats sols una família segueix la tradició, la família Pou, coneguts per cal Sargento, amb les barques Verge del Vilar i Punta de Santa Anna. Van plegar en Tomàs, en Paitai, en Lari, en Patxo, can Cintet, amo de parella, en Vidal va manar quillats i l'últim descendent, en Vadó, s'ha venut la barca fa poc.

Com a pescadors de nanses i palangres també n'hi havia de bons i no tan bons, perquè per pescar amb nanses s'ha de ser molt fi en agafar les senyes. Tot depèn si saps calar les nanses sobre les roques on hi ha llagostes, meros, polles... "Si et cauen en net ja has cobrat". En el palangre, per peix de roca, passava el mateix.

Pere Viñas i Moix.

Tota una vida “en marc”

Els bons patrons van ser els que començaren la pesca d'arrossegament amb barca pròpia o de patró. L'avi Frigola va ser un dels millors patrons de barca d'arrossegament. Manava el quillat Umbert I. El meu pare hi anava de motorista. Vaig tenir la sort que als 13 anys m'hi embarcaren de mariner. Vaig tenir una bona experiència de la pesca. Es va vendre el quillat i vaig tornar amb la pesca de casa. Als 16 anys m'embarco de mariner amb la “Maria Pou” de

cal Sargento i, entre el bou i la teranyina que manava, van passar gairebé 2 anys i torno a plegar per tornar al negoci de casa. El meu pare seguia la pesca amb els dos germans, en Jordi i l'Antoni. Aquests canvis de pescar

d'oficis diferents em van fer entendre i aprendre gairebé tot el que és la pesca en general. I per completar l'ofici de pescador he mirat d'aprendre coses relacionades amb les xarxes, i he confeccionat tot tipus de xarxa de cada pesca corresponent. En treballs per al servei de la pesca, tot el que és amb corda i cable també ho he après.

A part de tots els anys de pesca, també he tingut una afició, que ha sigut la pesca en miniatura: he fet xarxes (o sigui arts de pesca), maquetes de barques de pesca, tot tipus de nusos, gases, “antoll”, pinyes, barrilets, treballs amb cable... tot per a la pesca. I la darrera distracció ha estat fer pintures a l'oli de temes mariners.

Per últim, gaudeixo molt ensenyant a fer nusos

mariners a nens de 7 a 9 anys i als seus professors. L'any passat va començar aquesta activitat al port i com que va tenir èxit enguany es torna a fer d'abril fins passat el mes de maig. Dos cops per setmana vénen al port col·legis diferents amb 60 o 70 alumnes que formen 3 grups. En Berto “Parrell” agafa un grup i se l'emporta a la Llotja i els explica tot allò relacionat amb el comerç del peix. L'altre grup l'agafa en Quim Malvesí, l'antic guarda del port, i

els explica tot el moviment que hi havia i que hi ha al port, la seva construcció i les reformes que s'acaben de fer. I un servidor agafa el tercer grup i es diverteix ensenyant a fer nusos mariners. Aquests tres grups es

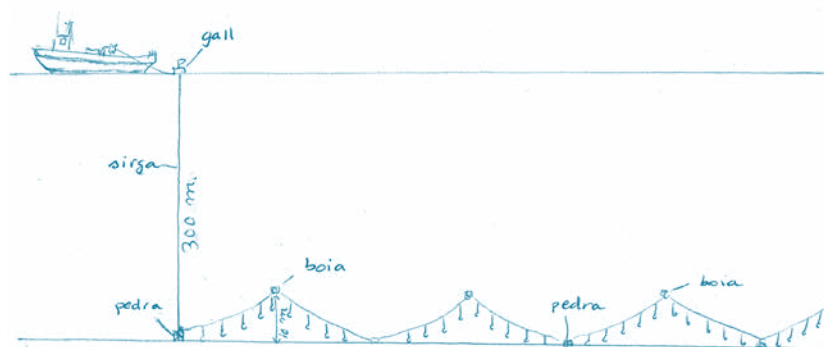
Pescadors. 1948. Entre altres, Josep Rovira, Puertas i Pere Viñas. Col·lecció Pere Viñas (AMBL)

van intercalant a fi que tots els alumnes escoltin en Berto, en Quim i en Pere.

Un cas curiós que vull que sapigueu

Quan jo tenia pocs anys, ja tombats els 15, de tant en tant m'agradava molt anar de mariner amb homes grans pescadors per aprendre altres pesques que no fèiem a casa. Anant de mariner amb l'avi Frigola, “el Sultan”, anàvem a palangre pel lluc i a les nanses per llagosta. Un dia que encara no havia sortit de port, mirant el temps que feia tots dos -cosa que es feia cada dia- em diu mirant l'horitzó: “Pere veus aquell correu (un barco de passatgers) el fum ensenya que té vent de garbí.” I jo li contesto: “I com ho sap?”. I em diu “aquests barcos solen fer de 12 a 15 nusos; com que va cap a llevant fixa't que

Palangre per lluç

el fum puja enlaire, això vol dir que hi ha 12 o 15 nusos de vent de garbí". I continua explicant-me "si aquest no tingués vent el fum aniria enlaire, però el deixaria endarrere. Però si hagués 20 o 25 nusos de vent de garbí el fum del barco aniria al revés, aniria cap a llevant. Si fes 15 nusos de vent de llevant, el fum tindria 30 nusos de força i el vent aniria cap a garbí arran d'aigua". També m'havia explicat el cas de saber la mida del vent pel nom dels rissos d'una vela llatina, que són: a seny de vela, pel tercerol, vent pel del mig i vent pel petit. El temps que vaig anar amb en Frigola vaig aprendre molt i també haig de dir el mateix anant amb "es Negre Marroí", en Francisco Esgleas, a les nanses i sardinals.

Diferents tipus de pesca que he conegut

La pesca d'arrossegament

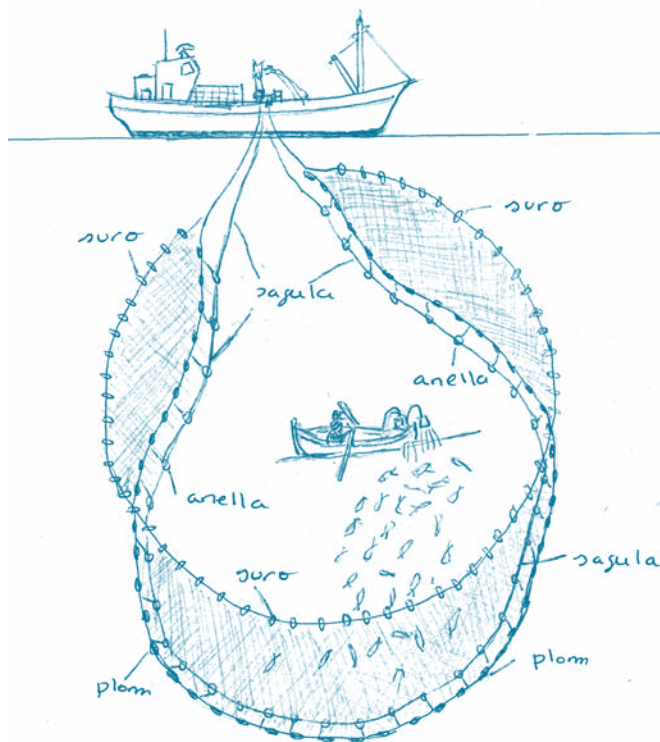
La pesca de dia és molt variada, però la principal és la d'arrossegament (el bou), que segons el tonatge i cavalls de potència es dedica a pesca en profunditat de 600 a 800 metres per agafar gamba vermella. Les barques de menys potència de motor pesquen a profunditat de 300 a 500 metres i pesquen escamarlà, molles, lluç, maire, gamba blanca i altres peixos. Els bous de menys potència agafen pops roquers, pop blanc, que és el que més hi ha, raps, rogers, bruixes, faneques i peix més petit, que és la morralla.

En la pesca d'arrossegament sempre s'hi arria aproximadament tres vegades de cable per la profunditat que pesques. O sigui 50 metres de profunditat equival a 150 metres de cable.

La pesca de cercle

És la més important de la pesca de nit. Se'n diu "teranyina" i es tracta d'una barca gran que porta una peça de xarxa que té molts metres de llarg i alçada. Si la pesca va bé, s'hi agafen tones de peix:

sardina, anxova, barats, sorell i altres peixos. També hi va el bot de llum, que és una barqueta que porta 3 o 4 llums de molta potència que fa que el peix s'apili sota els seus focus, la qual cosa s'aprofita per encerclar-los. Una vegada cenyit i encerclat, el pes-

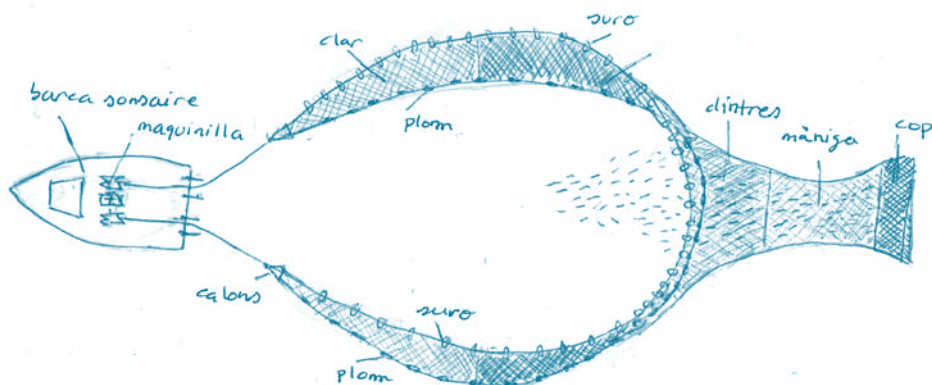

cador s'afanya a tirar de les "sagules", que és la corda que passa per dintre de les anelles i fa que totes les anelles s'ajuntin. Quan les anelles són a la barca, la xarxa forma una gran bossa amb el peix a dintre, que no té escapatòria. Comencen a estirar la peça per una punta i es redueix la bossa; quan el peix està ben espès comencen a treure'l amb un gran salabret i omplen caixes i caixes de peix. Suposo que amb aquest escrit m'hauré deixat molts detalls, perquè la pesca és molt llarga d'explicar.

Pere Viñas i Moix.

Tota una vida “en marc”

La pesca de cercle : la sonsera

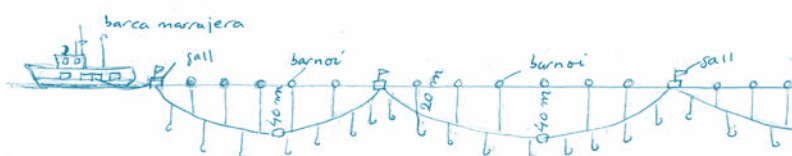
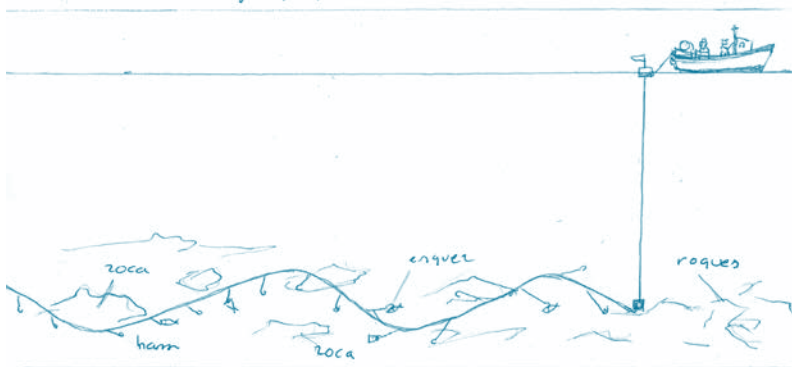

També és pesca de cercle **la sonsera**. És un art molt gran que es cala (tira) fent una gran rotllana a mar on neden els sonsos. I des de la barca s'arrossega l'art fins fer anar els sonsos a la banda del darrere de l'art, al cóp. De la mateixa manera es pot pescar llengüeta, calamars i peix que va molat. El sistema és molt fàcil d'entendre.

Pesca de palangre

En la pesca de palangre segons el peix que es vol pescar s'ha de posar els hams a la seva mida. Tam-

Palangre per peix de roca

bé es té en compte si es pesca de nit o de dia i la profunditat. Amb la tonyina s'ha de pescar a flor d'aigua. En canvi, el peix d'espasa neda entre 10 i 40 metres. A 10 metres queden els petits. A 40 metres, els més grossos.

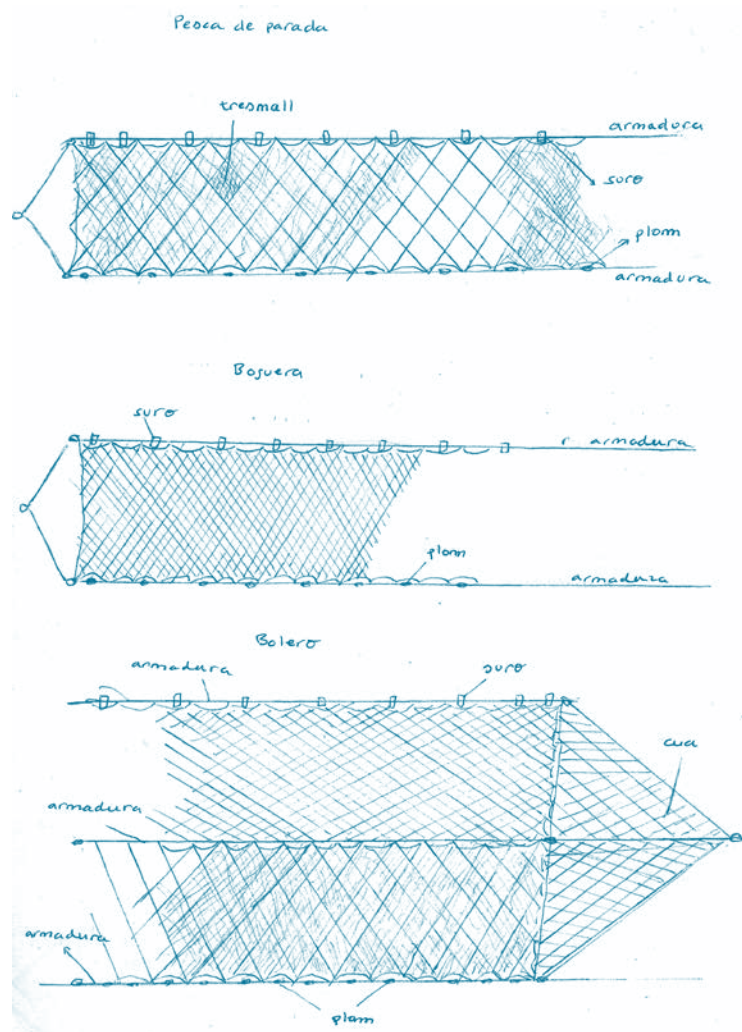
La pesca per peix de roca és millor fer-la de nit. Es calen (tiren) a mitja tarda i es lleven (aixequen) quan ha sortit el sol. Si es posa ham petit s'agafa molta variació de peix, com serrà, molla, orada, sard, faneca, pagell, besuc... L'ham més gros és per a congre, polla, pagre, déntol, mero.... Per a la pesca del lluç abans els hams tocaven a terra, al fons

marí. Fa molts anys, però, es va comprovar que el sistema que explico en el dibuix ha estat molt millor per al lluç i altres peixos.

Pesca de parada

És quan calen (tiren) la xarxa, palangró, palangre, nanses, peça de xarxa de malla per al lluç, per al pagell, besuc, bonítols, rogers... etc. Hi ha malles que coincideixen amb molt de peix variat. Tots aquests tipus de pesca es tiren al mar (es calen) abans que s'amagui el sol i es lleven de l'aigua (treuen) quan ja ha sortit el sol. Segons el que es vol pescar es cala en mar de roques, en mar de fang o en mar de sorra. Per exemple, en zona de roques el tresmall es forma amb dues cares de xarxa molt clara i al mig de totes dues s'hi posa la xarxa de malla més petita però de doble alçada. La malla clara és d'1,50m i l'altra, de 3 metres. Això fa que el tresmall formi bosses i facilita agafar peix de tota mida. S'hi queden enganxats llagostes, rogers, polles, serrans, sards, pagells, escórpores, llenguados, rates, aranyes o rèmolos.

Totes aquestes pesques es calen sempre paral·leles a la costa, perquè el peix quan es fa fosc sempre neda en direcció a la costa, sempre busca la poca profunditat. Quan es pesca de prima, en fer-se fosc,

quan s'aixeca la xarxa tot el peix es troba amb el cap mallat en direcció a la costa. Quan es pesca de part d'alba és completament al revés, tot el peix busca més profunditat. Es troba amb el cap en direcció mar endins.

També se'n diu pesca de parada de les nanses que es calen de dia, al moment que sigui. Si és en roques s'hi agafen llagostes, llobregants, congres, polles, meros i molt de peix petit. Aquest és el que fa que entri el peix gros per menjar-se'l. Es pot llevar cada dia o cada dos.

Aquesta pesca s'ha anat perdent, ara són els tresmalls els que pesquen en lloc de les nanses. També cal comentar que si es pesca el pop roquer, cal diferent nansa

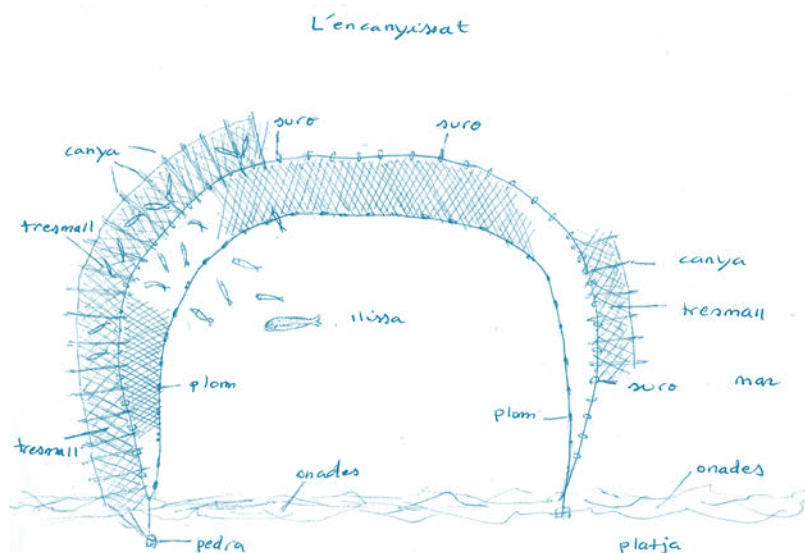
L'art de platja

L'art de platja té la mateixa forma que la sonsera, però és més gran de malla, la té més reforçada. S'ar-

rossega des de la platja per dues cordes separades. Segons la platja, es feien servir de 200 a 500 brases de corda per banda. L'art era arrossegat per molta gent pobre. Abans també es pescava el sonso amb un art més reduït i una malla més petita i menys corda, perquè el sonso neda més a prop de la platja.

L'artó és idèntic a un art de platja, però és molt més petit. El poden tirar dues persones per cama. Es pot pescar en racons on no hi cap un art gros. El mateix artó també es pot pescar des de la mateixa barca, llançant una àncora al mar perquè t'aguanti. Aquesta classe de pesca amb el meu pare i germans l'hem treballada molts anys.

L'encanyissat servia per agafar llisses, que és un peix que salta molt. Es necessiten tres barques. Una, la més grossa, per cenyir o tancar les llisses. Tal com una barca les tanca, l'altra s'afanya a posar l'encanyissat a tocar la primera peça. I la barca petita, amb dos homes, ha de procurar que les dues peces quedin ben unides. Quan les llisses es veuen tancades, comencen a saltar. És espectacular.

La peça d'encanyissat és un tresmall de 2 metres d'amplada, on hi ha unes canyes enganxades que fa que es quedi plana sobre el mar. La llissa fa salts de fins a 2 metres i així no se n'escapa cap. Ara ni

Pere Viñas i Moix.

Tota una vida “en marc”

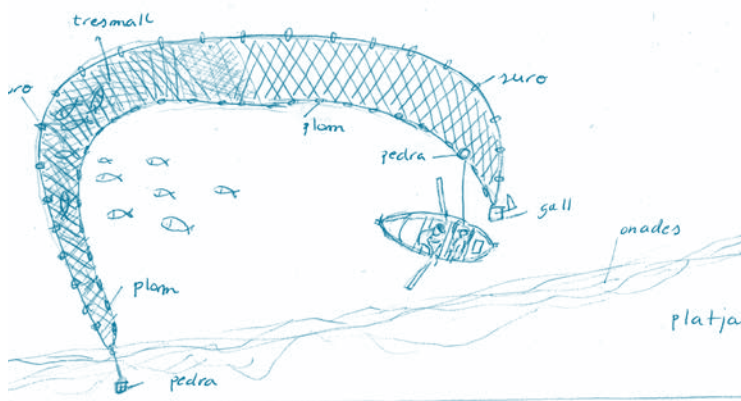
es pesquen, tenen poc valor al mercat. Els qui s’hi dedicaven eren el *Pasí* i el *Serrà*.

L’agullera

Només es feia servir per pescar agulles. Hi havia uns homes que es dedicaven a vigilar vora el mar si saltava alguna agulla. Si la veien, de seguida llençaven un tros de canya. Les agulles quan la veien no paraven de saltar-la. El vigilant llavors avisava l’amo de l’agullera, que ràpidament venia a tancar-les i les treien de la platja. A casa meva encara guardem l’agullera. L’home que avisava s’emportava una part per ajudar a pescar-les i una part per avisar

Anar a batre

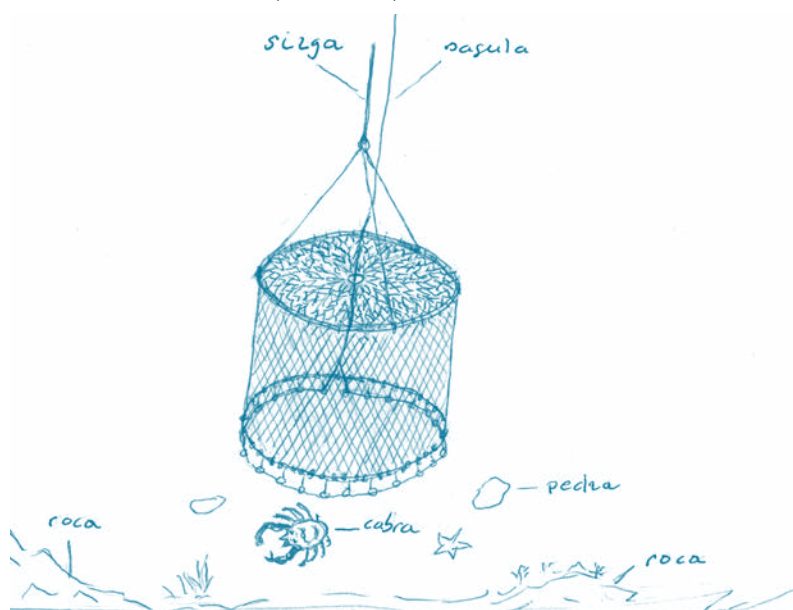
Anar a batre és tenir una bona peça de tresmall que tingui alçada, tancar el peix a la platja o a les roques i, un cop tancat, cal posar-se amb la barca dintre del tancat i començar a picar amb una pedra i una corda a l’aigua, a picar i fer xarbot a l’aigua. Si hi ha sort es fa una bona calada. Això solia fer-se durant la nit.

Pesca amb la fitora

La fitora és un arpó de diverses pues. Té entre 1 pam o 2 d’amplada. Se solen portar 3 o 4 fitores. Es necessita que la barca vagi equipada amb un bon llum, un focus i un mirall. Aquest mirall és una caixa de fusta que en el fons té un vidre que permet veure amb molta claredat el fons marí.

La pesca amb fitora consisteix a resseguir la costa rocosa de nit posar-se entremig de les calanques, llocs d’entrada entre les roques, on s’hi troba molt de peix gros que busca el poc fons i la tranquil·litat. Amb el focus de la llum queden embadocats i és molt fàcil fitorar-los (clavar-los).

La pesca del cabrer

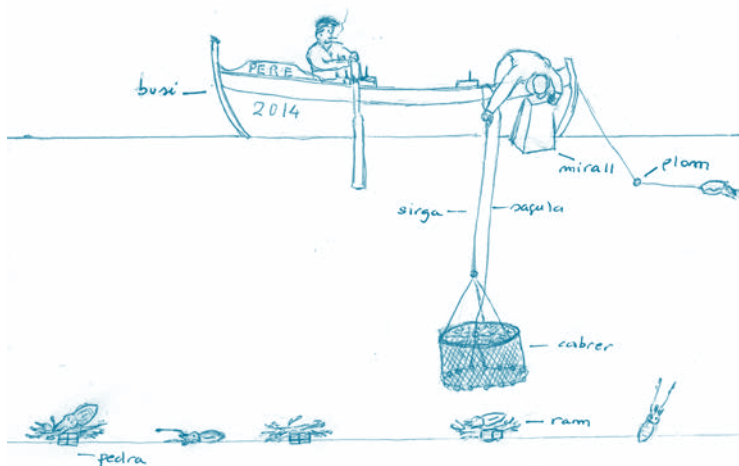
Es tracta de fer servir una anella d’una bóta o dir al boter que t’én faci una de 6 pams de rodona. Li poses una paret a tot el voltant d’un metre d’alçada de xarxa de 3 malles el pam i a la part de sobre tapes la circumferència de l’anella amb xarxa formant “ventall” i deixant un forat de mig pam al centre. A la part que penja la xarxa s’hi enganxa (arma) armadura (una cordeta) prima on s’hi posen moltes plomades foradades en forma de bola i a cada 15 centímetres s’hi amarra una anelleta. A la part de sobre s’hi amarren 3 bens amb els quals al final es fa una anella per amarrar la sirga que es fa servir per abaixar i apujar el cabrer. A la part de sobre del cabrer hi ha el forat. Al centre s’hi passa una sirgueta que passa per totes les anelles que s’han posat.

Per pescar amb cabrer es necessita un mirall, que és una caixa de fusta de mig metre de quadre on s’hi posa un vidre doble perquè no es trenqui. A

l'altra part de la caixa hi ha un pam i mig de quadre perquè el sol no et molesti. La caixa té 3 pams de llargada. La manera de pescar és amb un bussi (barca) amb dos homes. Un als remos porta la barca on li sembla que hi pot trobar cabres i bocs. I l'altre no para de mirar amb el mirall. Quan veu una cabra, el bussi es para i tira a l'aigua el cabrer. L'home del mirall l'agafa per la sirga dels 3 bencs, el cabrer és ben obert i l'arria quan el cabrer quedi al centre de la presa. A continuació estira a poc a poc fent estrabades fins a unir totes les anelles amb la cabra dins. Amb la mateixa corda es tira el cabrer a la barca.

La pesca de la sèpia

Amb el cabrer també s'hi pesquen sèpies. Per agafar-les, primer el pescador va al bosc a buscar una planta que se'n diu galzeran, que té una fulla petita en forma de cor amb punxa a la punta i té moltes boletes vermelles i que s'usa per Nadal al pessebre. Aquesta planta és molt resistent a l'aigua. El pesca-

dor n'agafa un bon manat i el lliga (amarra) a una pedra de dos o tres quilos. D'això se'n diu fer *rams*. En fan més d'un. Els (calen) posen en línia recta seguint les platges amb fons de 8 a 10 metres, amb una separació a gust del pescador. Està comprovat que a la femella de la sèpia li va molt bé deixar els ous enganxats a les fulles del ram. Els pescadors, quan surt el sol, surten amb el bussi i com si anessin a pescar cabres passen per sobre la línia de rams i

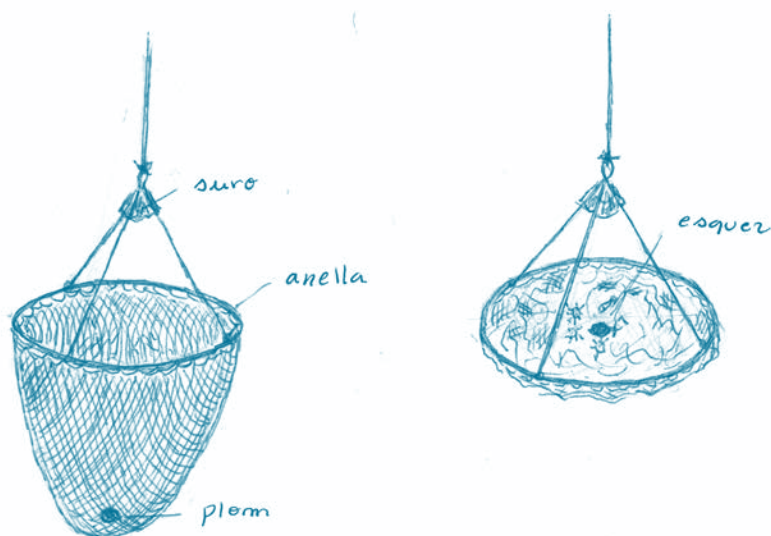
quan veuen una sèpia fan la mateixa operació que quan agafen una cabra. Quan agafen la primera femella l'enganxen per la cua amb un ham, un fil i un plom i l'arrien per la popa a una distància que sempre la vegin. Segueixen repassant els rams si troben alguna sèpia més, però sempre mirant la femella. Quan veuen que la femella comença a canviar de color i fan anar les aletes i fan colors grocs verds, és que s'acosta un mascle. El pescador està alerta i quan s'enganxa tira del fil a poc a poc i amb un salabret agafa la parella. El mascle es desenganxa i la femella torna a anar a l'aigua a pescar mascles. Si tens sort, pots fer molt bona pesquera.

La pesca del cel

És una pesca que ja s'ha perdut. El cel és una anella de metall de 6 pams de diàmetre. Se li (arma) posa una xarxa d'un metre de llarg en forma de bossa. Es construïa fent-la a mà, començant per la part de l'anella. Vas minvant, reduint malles, fins a aconseguir la forma d'una nansa al revés. S'hi posa un plom en forma de disc de mig quilo al centre de la bossa. L'armes d'un centímetre de gruix. S'hi amarren 3 bencs a l'anella i les tres puntes unides, i es forma una anella per amarrar la sirga. Sota l'anella s'hi posa un suro en forma de con. La manera de pescar és que se surt del port quan apunta el dia, de la punta de Santa Anna, fins on vulguis arribar de la Costa Brava. Primer s'agafaven uns quants eriçons a les roques i s'acompanyava de peix salat o fresc i 2 o 3 eriçons aixafats per fer d'esquer. El posaves al fons de la bossa que fa el cel. Agafaves el mirall, que era imprescindible. Buscaves al fons marí un lloc on nedessin judrioles i serrans i altres peixos. Arriaves el cel a poc a poc perquè el plom del cel aguantes la bossa per sota l'anella i deixaves el cel pla sobre una roca. Amb el mirall miraves si hi havia molt de peix menjant. Quan te semblava, tiraves amunt una mica de pressa i no s'escapava ni un peix. Tornaves

Pere Viñas i Moix.

Tota una vida “en marc”

a posar esquer i, si et semblava, canviaves de lloc. El suro que es posa entre els tres bens era perquè els tirants quedessin sempre tibant i no espantessin el peix. Un home sol es podia dedicar a aquesta pesca, però era millor anar-hi dos. Aquesta pesca del cel és molt semblant a la pesca del cabrer.

Pesca de volantí o xarambeco

Aquesta pesca no s'ha perdut. Són molts els que s'hi dediquen tant de nit com de dia. És una pesca molt còmoda. Surten quan volen amb la barqueta de motor. Van a mars que hi hagi roques al fons marí. Posen esquer als hams del volantí i l'arrien fins que toca el fons. L'aixequen mig metre i esperen que piquin. Antigament els pescadors s'hi de-

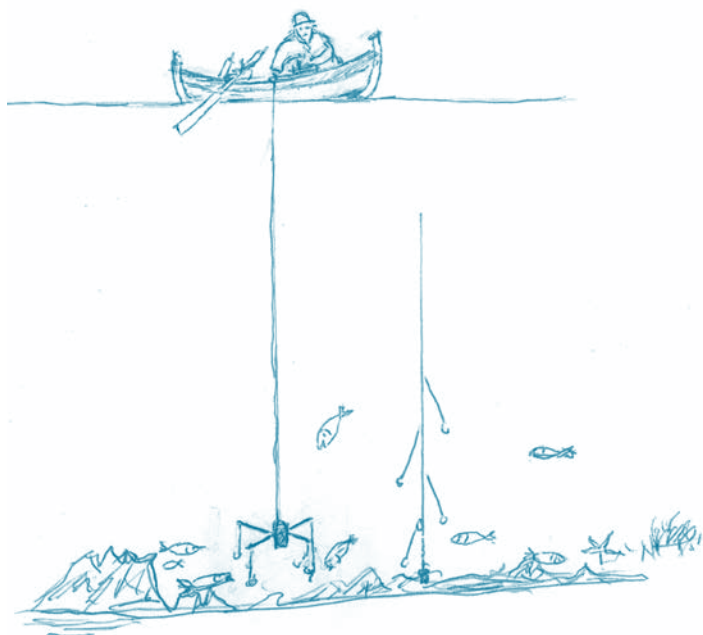
dicaven per guanyar-se la vida. Molts mariners que anaven embarcats amb barques de parella, de palangre a la teranyina i algunes pesques més, si per falta de pesquera, de mal temps o qualsevol motiu no anaven a pescar, el mariner agafava de bon matí el seu bussi i se n'anava a xarambeco. Ara només els turistes d'estiu i hivern i els que vénen a passar les vacances s'hi dediquen.

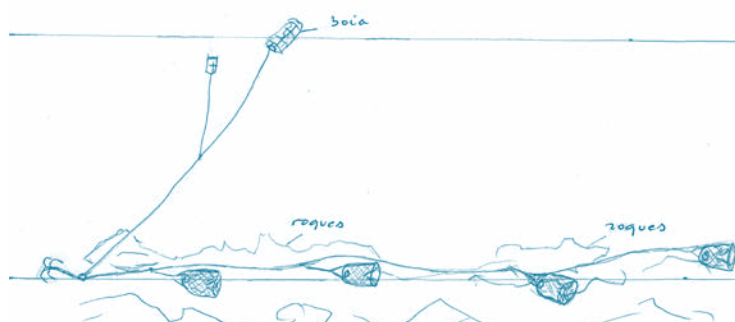
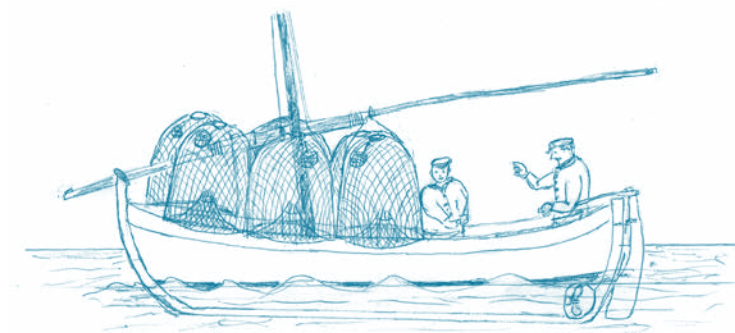
Un volantí és una plomada de dos centímetres de gruix per 5 centímetres de llarg. Es fan dos forats al mig creuant dues barnilles en forma de creu. Es posa a les 4 puntes una cameta de niló de mig metre, del gruix que es vulgui, com més fi millor. A una part del plom hi fas un forat i hi amarres la línia de niló més gruixut. A l'altre costat, un tros de planxa de suro plana, per cabdellar el niló.

L'altre tipus de volantí és una plomada igual però amb un sol forat a la punta i la línia amarrada. La primera cameta amb l'ham es posa a mig metre del plom i les altres cametes a dos pams una de l'altra. Se n'hi solia posar quatre.

La pesca de les nanses

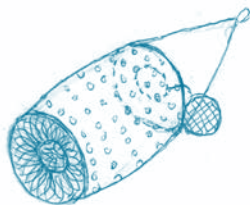
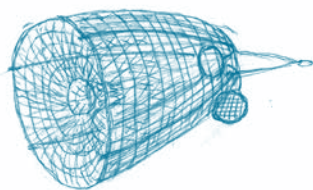
La nansa és una espècie de cove amb forma de mig ou. Se li pot donar diferents formes. La més corrent és la del dibuix. Es fan usant vímec. És una planta que creix en llocs molt humits. Quan és sec és de color grogós. El qui fa la nansa ha de ser molt entès. Es creuen els vímeccs formant triangles, que formen la nansa. Hi ha la faç, l'entrada, que és per on entren els peixos i queden atrapats sense poder sortir per on han entrat. Segons el peix que es volia pescar es feia d'una mida o altra. Per exemple, per pescar la xucla, les nanses es feien una mica més grosses i el triangle dels vímeccs es feia més petit. Per a llagostes, molles, congres, meros... el triangle era més gros. Per a les xucles es posava per esquer una filada o dues de sonsos salats. Per pescar peix de roca, posaven peix fresc. Aquestes filades d'esquer es posaven a prop del forat de treure el peix

Nansa per peix

Nansa per rap de roca

de banda a banda de la nansa i a davant de la faç on ha d'entrar el peix. Se solien portar 3 o 4 calaments de sis nanses. S'anaven a llevar i calar cada dia de bon matí. Si passaven dos dies, no passava res. Les llagostes que agafàvem, arribant al port, es posaven a l'aigua dintre una gàbia o viver, per guardar-les vives esperant que el client fes demanda.

La parella de bous

La pesca d'arrossegament va començar fent servir dues barques que fossin ben iguals, de 8 a 10 metres de llarg per 2'5 o 3 d'ample. Anaven equipades amb 6 remes i una vela llatina. En algun poble de Catalunya també portaven pollacra, a Blanes no. Una barca portava l'art (xarxa) i una corda; l'altra solament portava l'altra corda.

La parella sortia de la platja de sa Palomera o de Sant Antoni (on començava el port). Hissaven la vela i totes dues juntes posaven rumb al calador que els dos patrons havien acordat abans de varar (tirar la barca a l'aigua). El calador solia ser la Planassa o els Capets. Depenia del vent, que era la qüestió més important.

Quan hi arribaven, la barca que només portava la corda la tirava a l'altra, la que portava l'art. Amarraven la corda a l'art i seguidament procedien a calar l'art. Les dues barques filaven, arriaven, la corda necessària segons el fons, una al costat de l'altre amb uns metres de distància, segons la força del vent.

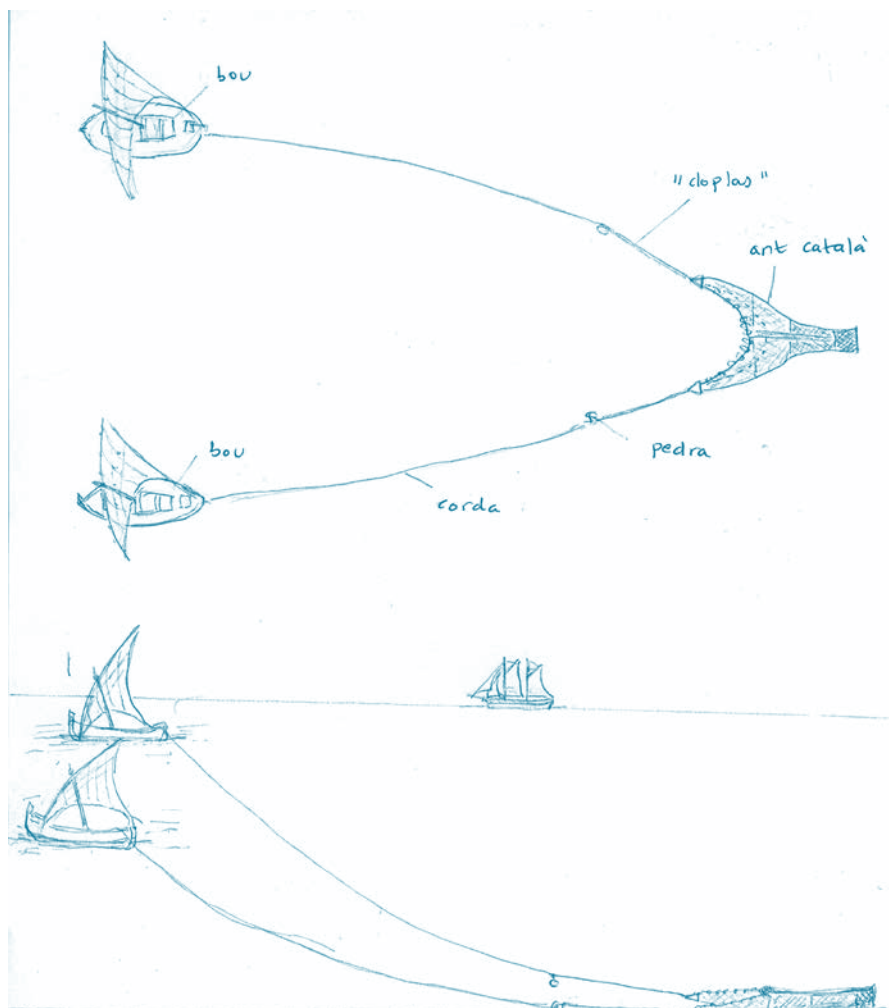
Un incís. La vela llatina porta quatre arrissos, uns cordons que es deien botafions. Cada arrís té un nom que els pescadors feien servir per anomenar la força del vent que tenien. A seny de vela volia dir que es podia anar a tota vela. Si hi havia massa vent, es feia un arrís, era vent pel "demig". Si augmentava el vent es feia el tercer arrís, que es deia de tercerol. L'últim arrís tenia el nom de "pes petit": la vela quedava molt reduïda, és quan fan les ràfegues de tramuntana o mestral.

Seguim parlant de la parella. Un cop calat. Les dues barques, amb el vent que faci, arrosseguen una hora o el temps que sigui. Quan es vol llevar, un dels dos patrons avisa l'altre amb un senyal, que pot ser un cove hissat al pal. Cada barca tira a mans la corda i quan gairebé no queda corda les dues barques gairebé estan juntes. Una tira la corda a l'altra. Una sempre és la que embarca l'art amb el peix i la fauna que hi ha al fons marí. Si es fan dos bols -tirar l'art dues vegades- en el segon bol qui embarca l'art és l'altra. Sempre es repartien el treball.

Les barques de parella van començar a desaparèixer quan a Mataró, crec, un pescador patró de parella inventà unes petites portes de fusta amb un pes de plom. Pescava amb una sola barca i li va donar

Pere Viñas i Moix.

Tota una vida “en marc”

resultat. També es varen començar a posar les orses, que per a la vela llatina donen grans resultats. La pesca es va modernitzant. També es prova de posar tangons a la barca, que era una antena per a cada costat de 8 o 10 metres. S'hi posava una corda a cada punta a fi que una barca sola portés la xarxa prou oberta perquè pesqués. Però es van anar perfeccionant les portes i es deixen els tangons.

Sobre els anys vint es comença a posar petits motoretz a aquestes mateixes barques, que amb l'ajuda de la vela i engrandint les xarxes augmenten la seva capacitat per pescar. En els anys trenta es comença a construir barques expressos ja per portar motor, molt quillades. Crec que el nom de quillat ve d'aquí. Així any darrere any s'ha arribat a la lamentable

situació actual en què es porta massa potència de motor, que és la causa que s'eliminin caladors o que aquests siguin molt pobres de pesca.

Els anys passen i la pesca va variant. Al 1930 Blanes ja tenia els quillats amb més potència de Catalunya. L'Umbert I, el Taiacús, en Vilaret i el Sargento portaven un motor Mercedes Benz de 60 cavalls amb 4 pistons. La Nati portava el Mercedes de 3 pistons i 45 cavalls, i en Paitai i en Tomàs crec que portaven 30 cavalls. Segons la potència que portaven van explorar mars de més profunditat, sempre orientant-se i amb l'experiència d'haver anat a la pesca del palangre que els ensenyava si els hams eren en mar neta o si eren en mar de roques, segons el peix que agafaven. És per això que la pesca d'arrossegament sempre es fa en mars netes i millor vorejant les roques.

També es trobaven amb el problema que els arts portaven surades com a flotador i plomades per arrossegar. A par-

tir de 50 o 60 brases de profunditat les surades ja no servien perquè queden emmarades. Però surten les boles de vidre que, folrades de xarxa, fan de flotador. Ara segueixen pescant amb més fons, però amb flotadors de plàstic que aguanten fins a molts metres al fons, on agafen la gamba vermella.

La bola de vidre tenia el mal que quan volien pescar la gamba amb una mica més de fons es trobaven que moltes boles petaven per la pressió de la profunditat i solia tallar la corda on era amarrada. Això portava a una avaria a la xarxa.

Quan va sortir el plàstic tot es va solucionar. Ara es fan boles de plàstic per a la profunditat que es vol. I per la part de l'art que abans s'hi posava la corda ara

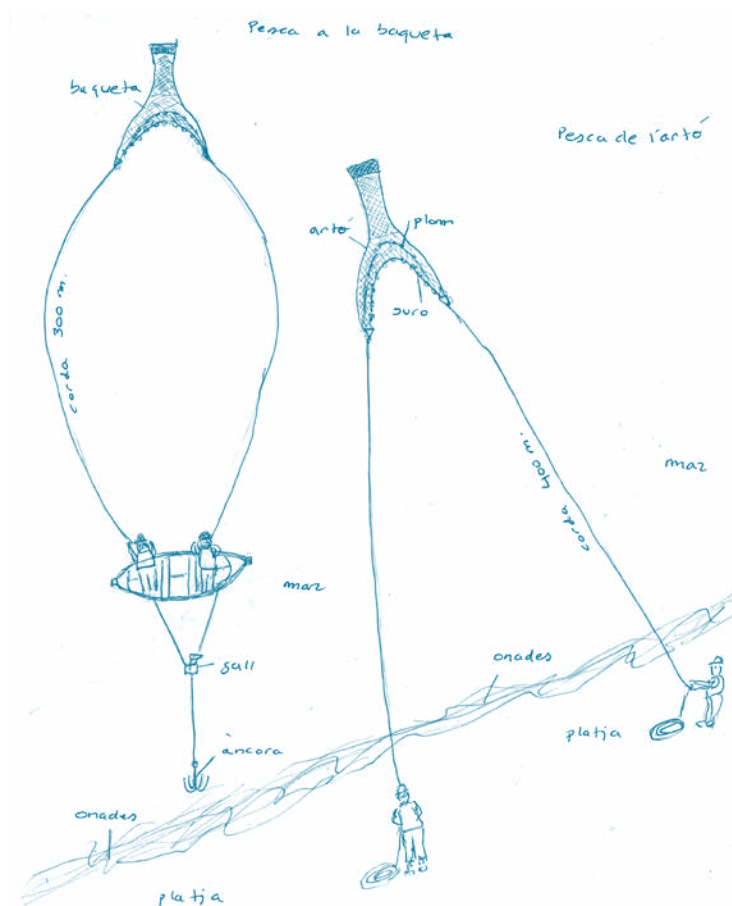
s'hi posen cadenes. Al principi la gamba es pescava entre 250 i 300 brases; ara ja se pesca fins i tot a 600 brases i està comprovat que a 1000 brases també hi ha gamba vermella.

Pesca a la vaca

De les dues barques que formaven parella de bous, la pesca de la vaca era pescar amb una sola barca. No tots els dies de l'any hi havia vent per pescar a la parella. S'avarava (tirava) la barca a l'aigua, s'agafaven els 6 remes i a bogar fins al calador. Per poc vent que fes s'aprofitava la vela. Una vegada a lloc, el primer era mirar quin corrent hi havia o d'on venia, i segons això feien la pesca sempre en popa, mai en contra, perquè no afavoreix res. Llançaven l'àncora i al final de la corda posaven el gall, una boia de suro feta amb 3 o 4 panes planes i quadrades i al mig clavaven una mata de branca que tingués molta fulla, ja que es veia més bé per tots els costats. A continuació es posaven a bogar filant bastanta corda formant una gran mitja rodona. Llavors calaven la vaca, un art més gran que els bous, i tornaven a filar l'altra part de corda fent mitja rodona més fins arribar al gall on s'hi amarraven. Aleshores 2 o 3 homes per corda tiraven a mà fins a treure la vaca de l'aigua, uns pocs treien al peix del còp de la vaca mentre els altres ja bogaven filant la corda i repetint com la primera vegada per fer el segon vol. Quan ja estaven amarrats al gall uns tiraven les 2 cordes i els altres triaven el peix i el posaven en caixes o coves, el treball se'l repartien sempre. Quan al patró li semblava oportú o entrava vent, plegaven. Amb el vent hissaven la vela i sense vent s'armaven els remes i a bogar fins arribar a terra. Anar a la vaca era molt pesat, de la sortida de la platja fins a la tornada no parava la feina. La pesca principal era el popet blanc, que tenia molta estima al mercat. Actualment segueix valorant-se molt però se'n pesca poc perquè està molt explotat.

La pesca de l'artó i la baqueta

A casa la pescàvem quan érem petits quan jo tenia

8 o 10 anys i el meu germà 6-8. Pescàvem a l'artonet, que era el mateix que l'art de platja però molt petit. El pare ens el va fer perquè juguéssim i aprenguéssim a pescar. De mica en mica ens fem grans i l'artonet es torna artó. Aquesta pesca gairebé no sortia del port. Quan es va acabar la guerra vam estrenar un bussi de 18 pams i amb ell ja sortíem a pescar en una zona compresa entre Lloret a Malgrat. Això va fer que alguna nit amb l'ajuda del pare vam pescar a l'artó dins del moll de nit. El pare anava de motorista amb el quillat Umbert, però d'alba a mig matí pescàvem els dos germans a la baqueta la mateixa pesca que es feia a la vaca amb una barca de parell amb 6 o 7 mariners i un patró. Era la mateixa, la diferència era que érem només dos nois i un bussi.

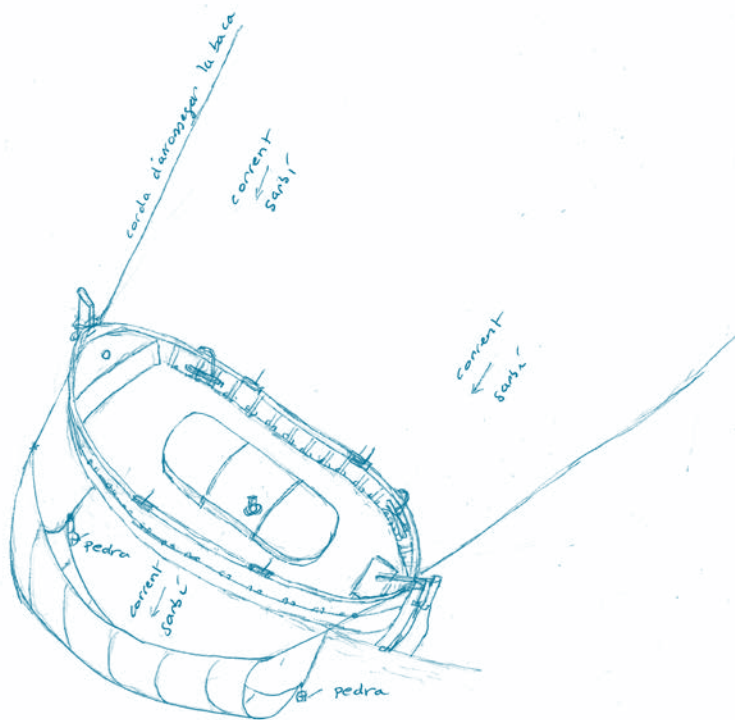
La pesca amb tenda

No voldria passar per alt d'explicar-vos aquesta pesca perquè crec que a casa meua vam ser els últims a pescar-hi. Us ho explico. Es pesca a la vaca, amb una barca de 6 o 7 metres. S'arriba al calador i s'escandalla el corrent, ja que és molt important perquè sempre es pesca amb popa al corrent. Es deixa el gall a l'aigua, però sense l'àncora. Se fila

Pere Viñas i Moix.

Tota una vida “en marc”

La pesca amb tenda

corda amb mitja rodona. Se cala la vaca i tornes al gall, l'embarques i amarres una corda a proa i l'altra a popa. De seguit, s'arria una vela. Dins de l'aigua poses l'escota a popa i al davant a proa. A la punta de la pena, que és la part alta de la vela, li amarres una pedra o àncora de pes amb una corda. La corda la passes a l'altre costat per sota la barca fent que la barca s'infla amb el corrent com si fos vent. La corda on hi ha la pedra, segons si la poses més a proa o més a popa fa que pesquis més fora i més en terra, i quan et sembla que és el moment ho treus de l'aigua. Per aquesta pesca era millor que fes bastant corrent marí ja que feia el mateix servei que fa el vent. Si hi havia massa corrent arriant la corda de la pedra graduaves més o menys la marxa que volies.

Quan a casa practicàvem aquesta pesca, abans que fes jo el servei militar a la Marina, ens anava molt bé i la barca ja portava motor. Ja als anys cinquanta el meu pare va fer construir per un mecànic de Blanes, en Comas, una maquineta amb un canvi de marxes d'una furgoneta vella. Feia rodar dos “covirons” amb 4 velocitats. A partir de llavors, dels anys cinquanta, vam deixar del tot el sistema i crec que

en general tothom es modernitzà. Es perd la vela llatina, molt els rem i es perd tota la pesca a mà.

La pesca del sonso

La pesca del sonso és una continuació d'algunes pesques que s'han perdut, com l'art de platja, l'artó, la vaca, el bolig, la parella... totes aquestes pesques pràcticament ja eren d'arrossegament. D'elles han quedat el bou o quillat d'arrossegament i la sonsera, que és el mateix. La sonsera és ara molt rendible. Els pescadors s'han posat d'acord, pesquen la quantitat acordada i han fet agafar-li més valor al mercat. Llàstima que no es pugui o no es vulgui fer el mateix amb altres classes de pesca.

La pesca de la tonyina

La pesca de la tonyina o el peix espasa es pesca amb milers de metres de línia de palangre. A una certa quantitat de metres de distància es posa una boia a fi que els hams estiguin a flor d'aigua. Cada x metres de distància hi ha una “barsulada” i ham. L'esquer és molt variat, pot ser sardina, barat, boga, fins i tot calamar o peix artificial, a falta de peix fresc.

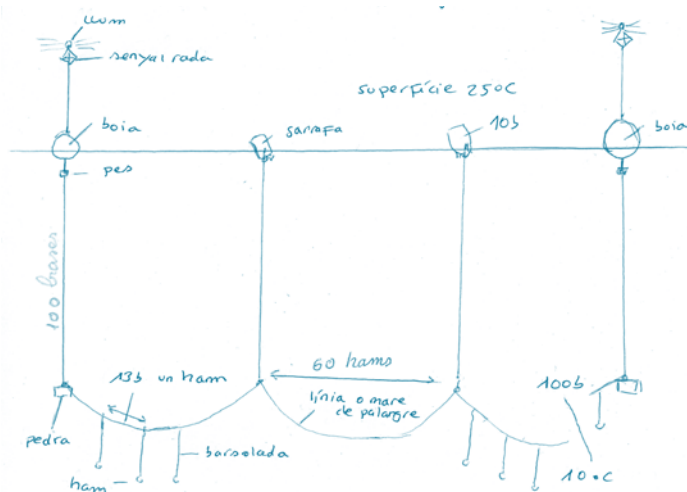
Aquesta pesca també es pesca de deriva, sigui lluny o a prop de la costa. Segons passen les tonyines, si tires els palangres entre Blanes i Mataró quan els treus d'aigua (llevés) pots ser davant de Barcelona o de Roses, segons el corrent marí.

La pesca del peix espasa

Parlant amb un dels millors pescadors de peix espasa, em comenta que a la temporada d'estiu de 2014 se n'estan agafant molts. Un d'aquests dies, tot el terra de la llotja estava ple d'aquest peix. Li preguntava si s'havia venut bé i quant peix havia agafat. Em contesta que se n'han pescat més de 170, de 40 a 50 quilos cadascun, amb un pes total de 4.400 quilos.

Com que aquesta pesca m'és desconeguda, m'interessa per saber com se pesca. Un dia de primer d'agost pujo a *bordo* d'una barca i em diuen que

l'amo i patró, en Miliu Sala no trigarà a venir. Arriba en un cotxe, carregat de menjar, aigua, refrescos, fruita... I tot allò que se necessita per passar uns dies pescant. Em diu que no tardaran a sortir però que té temps per contestar-me les preguntes que li faci. M'explica que a la mar on es pesca el peix espasa, l'aigua de superfície està a uns 25 a 27 graus i que a 100 braces de profunditat, on es pesca, està a 10 graus. Em diu que aquest peix fuig de les aigües tèbies, que necessita viure a mars fredes. Ajudat d'un full de paper, m'explica com es posen les boies i a quina distància i els hams amb la "barsulada", tot detallat.

La línia o mare de palangre és de 40 quilòmetres, però fan dues calades. Quan acaben de calar un calament ja comencen a llevar (aixecar) l'altre. És a dir que fan servir 80 quilòmetres de línia per aquesta pesca.

A la barca hi ha sis mariners i pesquen nit i dia sense parar. Mengen i dormen fent torns. Els peixos que van agafant els posen dins la càmera que està a una temperatura adient. Quan arriben a lloc, el primer que fan és mirar el punt on estan situats. A continuació llencen al mar una gran boia equipada amb una antena d'uns 3 metres de llarg. A la punta s'hi posa una espècie de caixa feta d'un material que capta el radar. També por-

ta un llum per veure-la de nit. Tot seguit arrien 100 braces de tralla (cada braça són 8 pams). Al final de la tralla hi va un pes. A continuació surt la línia, la mare, que té quaranta mil metres. Per conservar tota la línia, a 100 braces de profunditat a la línia, a cada 13 braces s’hi enganxa una “barsulada” de 6 braces de llarg amb un ham. És la manera que mai dos hams es toquin i els peixos s’hi enredin.

Així es va posant un ham cada 13 bracs i cada 60 hams a la línia s'hi enganxa una tralla de 100 bracs amb una boia, que pot ser una ampolla d'aigua buida i tapada de 10 litres. Dels quaranta mil metres, entre la boia del començament i la del final, s'hi posen 5 o 6 boies de garrafa amb les 100 bracs de tralla.

Per l'esquer miren el que en aquell moment és més econòmic al mercat. Pot ser sardina, barat, boga, alatxa... Si falta peix, a cada ham s'hi pot posar calamar o peix artificial fets amb un material semblant a la goma i pintat de colors. Aquest sistema enganya el peix. A l'ham, sempre que poden i és possible, hi posen peix fresc o congelat. A l'hivern, la pesca del peix espasa i de la tonyina és molt semblant, perquè l'aigua a la superfície ja és freda. És impressionant veure de bon matí com desembarquen el peix espasa, n'hi ha de totes mides, per dur-lo al lloc de la subhasta.

Pescar amb tresmall

El tresmall és una peça formada per dues xarxes, dos de malla grossa (clares) que fan l'alçada d'1,5m, una corda a cada part. A una s'hi posa plom i a l'altra suro. Forma una paret. Al mig de les dues xarxes clares s'hi posa una de malla més petita, però amb gairebé el doble d'alçada, que fa que es formin bosses que faciliten agafar peix de tota mida i espècie. Amb tota classe de pesca es pot explicar la manera de fer l'aparell i la manera de pescar.

Pere Viñas i Moix.

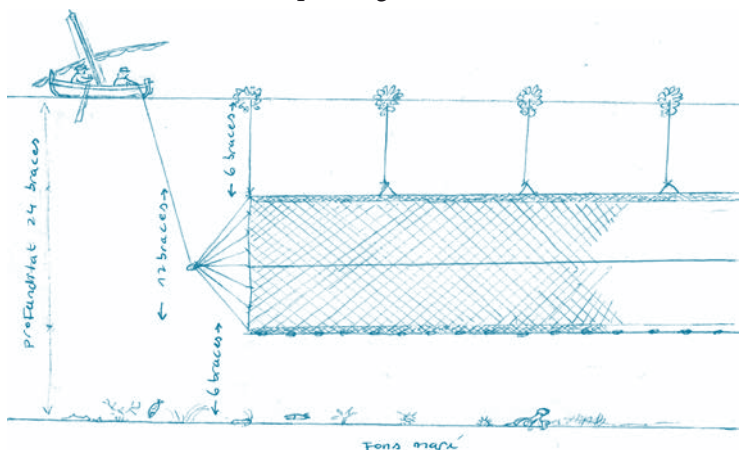
Tota una vida “en marc”

La pesca dels aficionats o “domingueros”

Hi ha moltes persones que a part de tenir un ofici a terra els agrada molt anar a pescar. Hi ha moltes pesques petites que ells aprofiten, com la pesca del cel, cabra, volantí, anar a potera, pel calamar, la sèpia, el pop, pesca amb curricà o la fluixa, amb canya a la platja o a les roques. Part d'aquestes pesques les fan encara els pescadors jubilats. Moltes han passat a la història.

Pesques antigues que s'han deixat d'usar

Després de tants anys de no canviar el sistema de pesca que feien els nostres avis, a partir dels anys 20 i 30 es comença a posar motor a les barques. Comencen a modernitzar-se i s'arriba a perdre alguns tipus de pesca antiga. Les pesques que s'han perdut són els sardinals, l'art de platja, l'artó, el bolig, l'encanyissat, anar a abatre, l'agullera, la fitora, al cel, el rall... etc. Totes aquestes pesques van durar molts anys i són molt curioses d'explicar. Per exemple els sardinals. Els sardinals és una pesca de xarxa que està feta amb malla i on la sardina queda enganxada pel cap. Es pesca a l'alba i de prima, o sigui quan surt el sol i quan se pon. Segons sigui hivern o estiu. A l'hivern la sardina neda arran de terra i si és estiu neda gairebé a flor d'aigua. La manera de pescar-la s'explica en el dibuix. La pesca de sardinals porta 6 “barnois”, que són un manat de suros i una cordeta o tralla de 18 brases. Segons neda la sardina, s'envia més o menys tralla. Cada sardinaler portava 3 peces. Com a cas curiós, cal dir que sabien si hi havia molta sardina quan algun “barnoi” s'enfonsava.

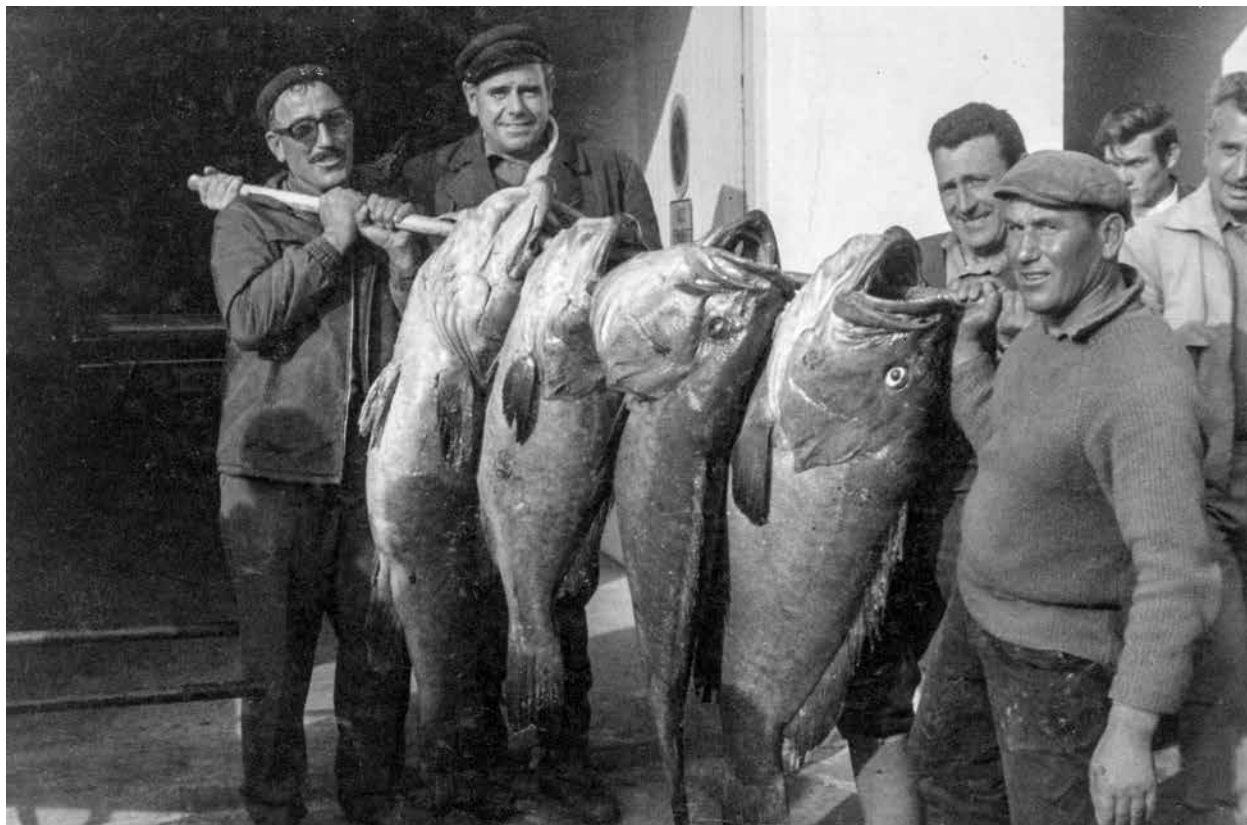

Alguns noms de caladors

Comentaré els caladors de la zona de Blanes, dels que estan més a prop als més separats. La zona més a prop és les garotes situada entre Blanes i Lloret a més d'una milla de la costa. A una milla més endins hi ha el Bol des Cap, davant de Lloret hi ha una fonera que al començament es diu l'Olla. Seguint l'Olla vénen els Capets que és de fora del Bol des Cap. Els Capets comença davant de Blanes arrossegant l'art proa al sud més o menys fins davant de Calella.

De terra als Capets de Blanes fins a Calella hi ha una barra de roques que és bastant estreta en direcció sud, sud-oest que fa que el Bol dels Capets cada vegada sigui més ample, de terra d'aquesta barra i les Quaranta que és un calador de 40 brases de profunditat. És de Malgrat fins gairebé a Arenys, a la part de terra de les quaranta hi ha moltes roques i de les roques fins a la platja hi ha el Bol del Cap de la Tordera fins a Calella, fons de 20 a 30 brases. De fora als Capets i la Carrameta i de garbí i més “fura-jats” hi ha Peneca, que és per pescar gamba. Seguim pel bol de l'Olla davant de Lloret: és el començament d'una quantitat de recs i foneres totes unides i que s'uneixen amb les foneres del Mediterrani. A la part de fora de la fonera de Lloret hi ha la Planassa que és un calador que té forma de vela llatina que voreja les foneres. A la part sud de la Planassa hi ha la Creu, on s'hi agafa força gamba. Davant de Blanes fins a Pineda també es pesca gamba en el Bol de la Rocassa que es forma entre la continuació de can Ferrer fins gairebé en Paneca. De terra de la Rocassa fins passat en Paneca és la Carrana, on es pesca l'escamarlà, lluç, molla, serrà, penegal o maire.

Si passem més fora de la Planassa hi ha Els Frares o (f) Pluviana, calador de 70 a 80 brases de profunditat, molt ric en pesca de tota classe de peix. S'hi pesca entre 60 a 70 brases. Hi ha alguna roqueta, això vol dir que s'hi agafa millor peix però es trenquen més les xarxes. Ja som a unes 10 milles

Una pesquera de 150 kg. 01.04.1971. En primer terme, Pere Viñas, Eusebi Burcet i Jordi Viñas. Col·lecció Pere Viñas (AMBL)

El quillat *Umbert I*. Col·lecció Pere Viñas (AMBL)

Pere Viñas i Moix. Tota una vida “en marc”

de la costa entre Lloret i Tossa, més en terra de la Fluviana (una mar on hi ha molta fluviana, que és una mena d'estrella de mar) hi ha un calador molt petit però que val la pena anar-hi a pescar de tant en tant, s'anomena Amèrica.

Seguim navegant més en fora, passem els Frares i arribem a la famosa Malica, una gran plataforma pesquera que comença a una profunditat de 120 brases més terra, fins a 250 brases més fora. És molt llarg, davant de Lloret fins a Sant Feliu, no sé ben bé tota la llargada de la Malica. Allà hi ha la fonera que es diu la Barana, on hi pesquen la gamba les barques més grans. Això és perquè el desplaçament és molt llarg, comença davant de Lloret a 15 milles de la costa, però si es vol calar de llevant cap a garbí

s'ha de navegar 3 hores, o sigui de 30 a 35 milles, calant davant de Sant Feliu i amb 6 hores d'arrossegar arriben davant de Lloret i amb 1 hora i poc arriben a Blanes. Als anys 70-80 en aquesta Barana es pescava la gamba en fons de 250 a 300 brases i avui dia ja es pesca a gairebé 500 brases. M'han informat que està prohibit (molt encertadament) pescar la gamba a més de 1000 metres.

En tots aquests caladors que he detallat, a banda d'algun, es pesca a més profunditat de 300 brases.

Pere Viñas i Moix

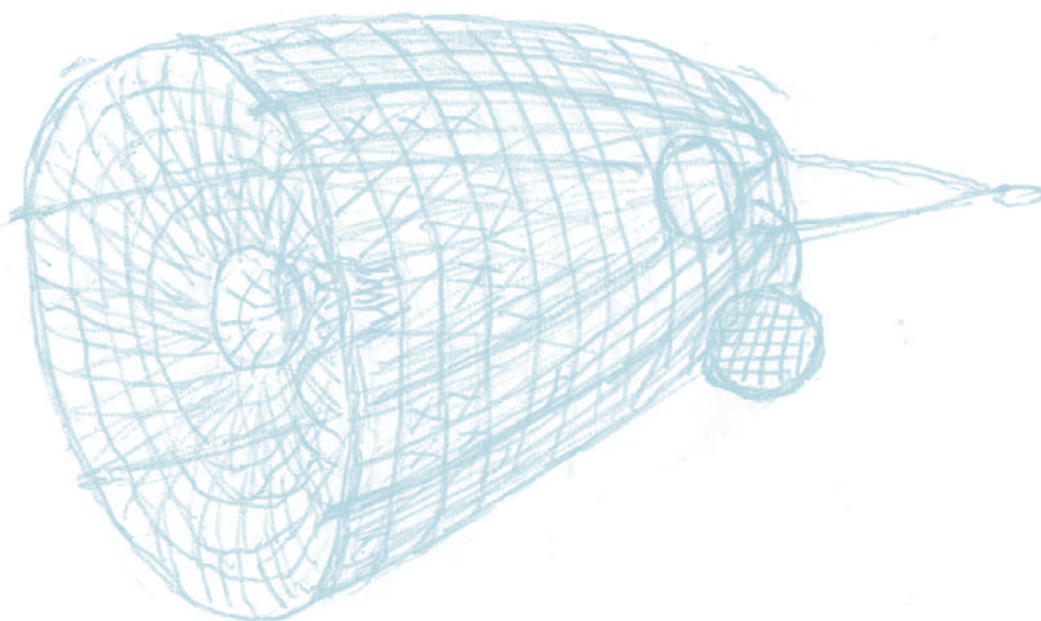
Pescador retirat i estudiós de temes pesquers

La barca *Francisco*, amb en Pere i en Jordi Viñas triant peix. Col·lecció Pere Viñas (AMBL)

La primera barca: *Antonio*. 1941. Col·lecció Pere Viñas (AMBL)

03

Pep Portas,
un paleta de l'Antiga

per Antoni Reyes Valent

Hem mantingut una breu conversa amb Josep Portas Ponsdomènech, (Blanes, 1938), veí del Carrerany de l'Antiga i una persona que gairebé tota la vida ha treballat de paleta. Hem volgut que ens expliqués algunes coses de la seva trajectòria i del seu l'ofici.

- Pep, vas estar gaires anys fent de paleta?

Vaig començar quan tenia 16 anys amb l'Horta, de manobre. Hi vaig estar 33 anys, fins que va retirar-se. Després vaig estar 10 mesos a la Blausa, una empresa del passeig de Dintre que varen crear els contractistes Burcet, Ruiz, Horta i Soler per fer pisos. Però a poc a poc tots ho varen anar deixant. I després vaig estar 10 anys amb en Francisco Camps. Sempre estaré agraït a nèn Francisco, que m'agafés quan em vaig quedar sense feina amb 53 anys. Vaig anar a veure diversos empresaris i tots em donaven llargues. En canvi, en Cisco em va dir que endavant. Sempre em va ser franc, fins i tot en els moments difícils quan anava despatxant gent. Un dia em va dir: 'Pep, si trobes res ja saps, ja veus com va la feina. Però si no en trobes, tranquil'. Però després em va dir: 'd'allò que et vaig dir res, mentre jo tingui una rajola per posar tu estaràs amb mi. I així vaig continuar fins a la jubilació.

- Com va anar que et fessis paleta ?

Perquè vaig deixar de fer de pagès. Als 11 anys vaig anar a treballar a la terra. No perquè m'agradés ... és que era l'època de la fam. Eren terres d'uns "unclus". Jo, al pare, no el vaig conèixer, va morir a la guerra. A casa érem dos germans i ja me diràs tu! Calia treballar per menjar. Em va sorgir l'oportunitat. Jo sempre he viscut allà mateix, a la Massaneda, al Carrerany. Em vaig fer la casa al que era l'hort de casa. I amb l'Horta érem veïns. Ja n'estava cansat, del camp. Les terres eren a Fenals, davant de l'antiga Ford de Lloret, unes terres que després va comprar en Roviralta. Era molt pesat. Era horta i vinya. Ho portàvem al sindicat i també alguna cosa a plaça.

- I de col·legi què, on vares anar?

De col·legi res, vaig plegar als 11 anys. Vaig anar a la Vila, els "Padres" no els podíem pagar.

- Com vares aprendre i quines categories teníeu en l'ofici? Hi havia una jerarquia amb aprenents, oficials... etc ?

Aleshores d'aprenents no n'agafaven, agafaven manobres i si tenies una mica de cap pujaves a paleta, que és el que vaig fer jo. Anar pujant. D'aprenents jo no n'he conegut mai. El contractista normalment no en volia, d'aprenents. Les empreses d'aquí el poble s'estimaven més un manobre i si veien que tenia afició l'anaven ajudant. Vaig anar compaginant la feina de manobre i paleta i després ja vaig continuar de paleta. Primer em varen fer oficial segona i després, de primera. Hi havia també el cap de colla. El de cap de colla era el que manava, l'encarregat. Si érem 4, 5 o 6 treballant, ell deia què havia de fer cadascú i t'havies d'espavilar.

- Pel que fa al tema de les relacions laborals, teníeu bon tracte amb l'empresa, quines condicions de treball teníeu?

Feies moltes hores. Començaves a les 7 del matí, plegaves a les 8 i paràvem només una hora a migdia per anar a dinar. Hi havies d'anar corrents. Això va durar fins que ens vàrem queixar i llavors varen posar dues hores per parar i dinar. En general, no hi va haver cap conflicte, ens coneixíem tots. I de feina no en faltava, no donaves a l'abast. El sou era correcte però les hores extres no ens les declaraven, eren en negre. I ara ho trobes a faltar. Les hores extres primer les pagaven normal i més tard varen aconseguir que es paguessin més. I amb la resta de contractistes era el mateix. Amb la democràcia em vaig apuntar a un

Pep Portas, un paleta de l'Antiga

Col·lecció Josep Portas (AMBL)

sindicat, però ho vaig deixar de seguida perquè no em va acabar de convèncer el que feien.

- En les diferents empreses on vares estar hi havia algun tipus d'especialització o fèieu de tot ? Quina feina recordes haver fet més, cases, pisos...

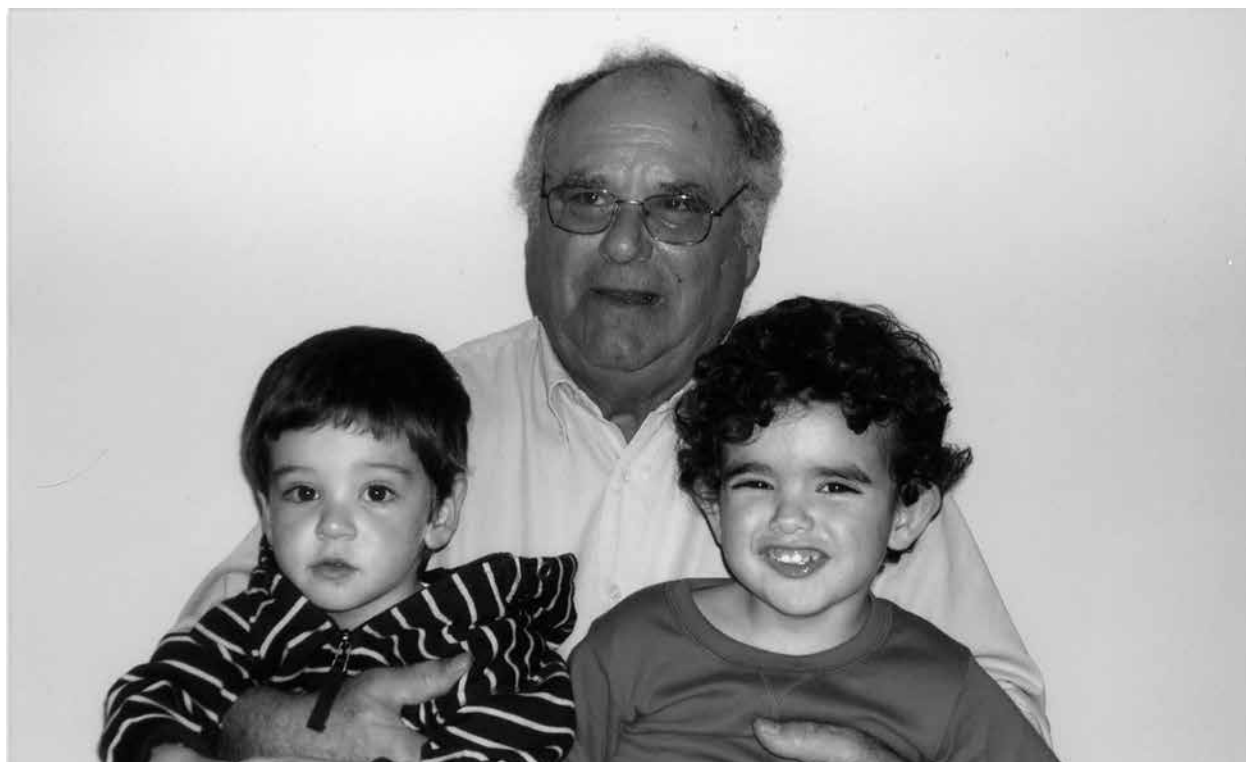
Amb l'Horta quan vaig començar feies una planta, garatges, alguna casa, coses així. En vàrem arribar a fer una amb tres plantes. Amb l'Horta que jo recordi només es varen fer dos edificis grossos de pisos. Amb Blausa sí que tot eren edificis de pisos per vendre. Amb en Camps vaig fer de tot. Vaig fer molts pisos a Blanes o a Malgrat. Però sobretot jo li feia tots els "remiendos", els altres paletes no volien fer-ho perquè no s'hi sabien bellugar, estaven acostumats a l'obra grossa però no al "remiendo". I quan no hi havia "remiendo" em portava a l'obra grossa, a Malgrat sobretot. L'empresari tenia el plànol i et marcava el que havies de fer...

- Al llarg de tots aquests anys vares notar canvis en la manera de construir, no sé ... pel que fa a les tècniques per fer les diferents parts de les cases, pel que fa als materials... ?

S'ha de tenir en compte que les eines no eren les mateixes que ara. El que ara es fa amb una grua abans es feia a mà. Pujar amb corriola tres pisos... Al principi quan havies de fer pilars també els fèiem nosaltres. Les eines de mà no han canviat gaire, han canviat les màquines. Formigoneres més grosses,... etc. Al principi recordo, per exemple, que passava un viatjant d'una casa i el contractista demanava el pòrtland i nosaltres fèiem el morter amb pòrtland i sorra. Però abans d'això el morter es feia amb calç. Nosaltres hi barrejàvem alguna palada de pòrtland perquè tingués més consistència. Però va venir una remesa de calç que no estava ben feta i rebentava les parets, llavors varem treure la calç i només tocàvem pòrtland.

- I què ens pots dir sobre maneres de construir ?

Per als fonaments no hi havia les màquines que hi ha ara per obrir. Feies un sol fonament a pic i pala. Si trobàvem terror fort i no podíem picar més, l'arquitecte s'ho mirava i si era així donava permís per fer fonament. I amb la màquina i el morter ben gras de calç fèiem una mica de pòrtland, omplíem de pedres i fèiem tota la volta al fonament. Amb els veïns es feien tractes. A vegades els fonaments es feien en conjunt i també les parets que hi donaven. I el veí pagava la seva part per les parets i fonaments compartits. Així, el veí ja tenia el fonament fet i no et descalçava el teu. En els solars de Dintre Vila, com que eren parets gruixudes entre mitgeres i eren velles i molt gruixudes, tots dos hi carregaven amb les bigues. Sempre que la paret fos bona. Quan la paret era de fang, si era gruixut, no passava res. Hi carregaves les bigues i massissaves. Era un fang fort. Però les cases de Dintre Vila no era costum tirar-les a terra, més aviat les arreglàvem de dins. Això es feia per no haver de tocar les cases veïnes.

L'avi amb els néts. Col·lecció Josep Portas (AMBL)

Les parets les pujàvem nosaltres a totxana, i amb les mitjanes ho fèiem amb “gero” (maó calat) perquè eren més resistents que la totxana. Per les parets mitgeres de 30, eren 2 “geros”. I en pujar un pis començaves amb 15. I feies un envà perquè no entrés l'aigua. Llavors el veí quan pujava el trencava i carregava la paret amunt.

Per fer els terrats aplicàvem la tècnica catalana. Feies el terrat, posaves el “matxembrat” (encadellat) amb uns envanets, i deixaves 2 cm el “matxembrat” separat de la paret, no travat, perquè si tenia moviment esquerdava el terrat. Després posaves un maó dret i quan enrajolaves a sobre hi posaves dues rajoles amb dos dits de pas perquè respirés, entre rajola i maó. També es podien fer dos registres a la façana, si hi havia espai, i es posava una gelosia perquè respirés, perquè circulés l'aire i no hi hagués tanta escalfor a sota. Ara no crec que ho facin. Ara posen Porexpan, una tela ... i l'escalfor ja no passa. Al terrat també es feia la tècnica de l'escaleta perquè no s'escardés. Aquesta tècnica impedia que el moviment no fes res malbé, amb la dilatació de la calor.

Per acabar, celebràveu algun tipus d'activitat lúdica o festiva, els paletes?

La festa principal era per Sant Antoni, el 13 de juny. L'empresa et pagava un dinar o un sopar per ser el dia del patró. Això es feia a totes les empreses. A part d'això, anys endarrere quan feies una casa l'amo de la casa et pagava una “coberta”. Això venia perquè quan feies una casa i hi posaves una bandera, era senyal que havies arribat a dalt havent cobert i sense haver-hi hagut cap desgràcia. I era tradició que l'amo de la casa pagués un dinar o un sopar. En dèiem “pagar una coberta”. Després com que les obres eren més cares això ja va desaparèixer.

Antoni Reyes Valent
Cap de l'AMBL

04

Josep Bouchet Roca,
cantar i repartir peix

per Aitor Roger Delgado

On va néixer?

Vaig néixer a Blanes, al barri de sa Massaneda. El dia 4 d'abril de 1930. Vivíem al carrer de Sant Gaietà, a tocar amb la placeta de Mollet. L'oncle de la mare no va tenir fills. La mare el va cuidar i ell li va deixar la casa.

I des de molt jove ja es troba dins del món del peix...

Sí, vaig començar a vendre peix als 13 anys. En aquell moment recordo que s'estava construint la font del Carme, al final del Passeig.

El seu pare va néixer a França, veritat?

El meu pare era francès. Es deia Lluís. Bé, li deien Lluís, perquè el seu nom real era Paul. Se'l va canviar per la por que el detinguessin.

Durant la primera guerra mundial els alemanys van entrar a França. Al front van ferir-lo en una cama, en la guerra de trinxeres, i li van donar permís per anar a casa. En aquella trinxera hi van morir gairebé tots els seus companys. La seva mare vivia a 14 quilòmetres d'Avinyó. El meu pare li va comunicar la seva intenció de fugir del país i anar a Espanya. L'àvia es lamentava que si marxava ja no el tornaria a veure més.

Ell volia fugir d'aquell horror...

És clar, i finalment, una nit va marxar. Va passar dos dies dins dels vagons amb *paia* al terra del tren. Va entrar a Espanya per Colera. Recorda la por que li feien els llops, de nit. Allà, en una casa de pagès, va estar-hi treballant una temporada. Tenien vinya. Sembla ser que es va enamorar de la noia de la casa. Després va anar a treballar a la construcció de la doble via de la línia de tren de Figueres. Va saber que a Girona hi havia feina d'aprenent de cuiner. S'hi va estar una temporada. I després va venir a Blanes.

Com era la vida dels seus pares a Blanes?

El pare va venir a Blanes per fer de cuiner al col·legi dels *Padres*. També els hi anava a comprar amb un cabàs. Després va treballar a la Fonda del *Centro*, al final passeig de Dintre, a la Muralla. Allí, la mare, que es deia Maria Roca Brunet, de cal Rinyo, hi rentava plats, i fou on es van conèixer.

La meua mare anava a ca la Carmeta de can Tines. Hi feia feines a ca l'Orench i els hi anava a comprar la carn a can Queldra, el gel a ca la Paquita dels Massans, la llet... Crec que no cobrava, però a canvi li donaven tortells i pa.

A la mare li deien la dona dels gats. Li agradaven molt. En aquella època passaven molts carros dels terrassans per davant de casa. Els gats es trobaven molt a gust estirats al sol, damunt les roderes que deixaven a terra. Alguns morien esclafats. Vam adoptar una gata del mas de Ca la Guidó. La vam batejar amb el nom de Guideta.

El seu pare també va vendre peix?

El pare ja anava a vendre peix amb una bicicleta. Va anar a Tordera molts anys. Quan amb 13 anys em va dir que havia de treballar, vaig haver de començar jo.

Qui li va ensenyar els millors llocs on vendre el peix?

Anava fins a Can Bartolí i allà la Pilar em va donar algunes recomanacions. Que anés a Cal Coix i que preguntés a la Lola per les cases de pagès de Maçanet i Vidreres. I em deien els camins que havia de fer. M'hi vaig guanyar bé la vida!. Jo portava peix fresc del dia. En unes caixes de 40 quilos, i encara amb 10 quilos més de gel!. Pels masos em convidaven a un got de llet directament de la vaca.

Josep Bouchet Roca, cantar i repartir peix

Components de la Flor blanenca, entre ells Josep Bouchet, dirigits per Pere Portell en una actuació al Mas del Sol, a Pinya de Rosa. Col·lecció Nuri Pla (AMBL)

Quin era el peix que més es demanava?

El tipus de peix que venia més eren: tabancs, molles, xucla... També eren els que es conservaven millor. De gambes no se'n venien. Tenia una nevera que m'havia fet l'Ibars.

I sempre anava a vendre en bicicleta?

A repartir peix no sempre hi vaig anar en bicicleta. Més endavant em vaig comprar un motor Reig, comprat a Can Cazcarro, i després la primera moto, a en Pedro Muñoz, a Can Gelabert, una Ossa negra. Va funcionar molt bé. Anava fins als pagesos de Maçanet, a Martorell, Fogars... Vaig tenir dues motos i després un Citroën dos cavalls que va ser fantàstic. En total en vaig tenir 3! Els comprava a un que es deia Pagès, de Girona.

Però no era l'únic que es dedicava a vendre peix pels pobles...

En aquell temps, a la SAFA es guanyava molt poc, els obrers a la filatura guanyaven 10 o 15 pessetes al dia. Molts patien problemes de salut, acabaven sulfurats. I vaig començar a tenir competència, perquè molts també es van dedicar a vendre peix.

A Vidreres i Santa Coloma no hi podies entrar, estaven comprades, hi havia alguna persona que tenia l'exclusiva; també a Santa Coloma.

Si tenies la sort que abans no havia passat algun venedor per la casa, tot anava bé. Si no, havies de provar un altre dia. Va arribar un moment que venia gent de Sant Feliu, amb peix més barat, motos i els primers cotxes furgonetes Citroën. A Blanes hi havia

en Gruart, que anava a Hostalric i Arbúcies, i en Plana, que anava a Arbúcies. En Gruart feia molt les cases de pagès. Érem molt amics.

Alguna vegada va tenir algun problema?

A vegades m'aturava la Guàrdia Civil, per la zona de la torre de Cartellà, a la finca del doctor Víctor Conill, a peu de la carretera nacional que va a França. Hi havia molts controls. Em demanaven què portava i, a canvi de peix (4 o 5 quilos), ja podia continuar.

El doctor Conill em recomanava peix blau, que men-
gés barat, que era bo per la salut. Sempre em parlava dels Bataller, que eren molt amics.

Quant de temps va vendre peix?

Jo vaig començar el 1943 i m'hi vaig dedicar gairebé 45 anys. Recordo que les rodes portaven una càmera. Eren rodes que s'havien de desfer i preparar una càmera, perquè solia haver-hi "rebentons"...

Com tants blanencs, vostè també va treballar a la fàbrica SAFA

En Fèlix Roca, administrador de la SAFA, em va comentar que a l'economat hi havia una plaça lliure, perquè un treballador havia marxat a la secció de niló. Al cap d'un mes ja vaig entrar a treballar i hi vaig estar una pila d'anys. Recordo de manera especial les bones estones amb el metge Antonio Bataller i el cap de personal, Trallero.

Allà, a la SAFA, també hi cantava: Siboney!

Col·lecció Josep Bouchet (AMBL)

Sempre li ha agradat cantar...

Sí, sempre m'ha agradat!. Encara ara em coneixen pels petits recitals que faig a peu de carrer, a la plaça d'Espanya o davant dels Terrassans. Havia cantat a La Flor Blanenca, dirigits per en Pere Portell.

Recorda algunes actuacions?

Sí, sobretot les que fèiem a Can Riviere, al Mas del Sol, als jardins de Pinya de Rosa. Cantàvem romances de sarsuela com

Morena Clara, cançons de Jorge Negrete... Una vegada vaig cantar-ne una davant de l'Hotel Mediterrani on s'hostatjava la Lola Flores. Va sortir l'apoderat per dir-me que els aniria bé una veu com la meua per acompanyar-la. La meua mare no m'hi va deixar anar. Em donaven 900 pessetes per endavant!

I per què no s'hi va dedicar?

La meua dona feia de mestra. Havia sigut professora d'institut a Barcelona. Quan sortia de l'economat l'anava a ajudar. Jo ensenyava els nois a llegir i les taules de multiplicar. Tenia obligacions.

Tornaria a dedicar-se a vendre peix pel poble en aquelles condicions? O es dedicaria a la cançó?

Aquests són records d'uns temps en què s'havia de fer el que es podia per portar un sou extra a casa. Anècdotes d'aquests viatges, transportant peix des de Blanes a la Selva interior, en podria explicar moltes! Cantar, això sí que m'agrada! Mentre pugui no deixaré de cantar...

Aitor Roger Delgado

Historiador i tècnic de l'AMBL

Notícies de l'Arxiu

[Donacions 2014](#)

[Notícies](#)

[Breus](#)

Donacions

Juli Barber Andreu

- Donació del seu fons documental generat com a fotoperiodista entre els anys 1967 i 1977
 - 8.873 negatius monocrom (blanc/negres) sobre plàstic
 - Imatges de les obres del Port Blanes entre 2008 i 2012: 2.450 imatges digitals i un enregistrament audiovisual de 4 h.

Salvador Reynaldós

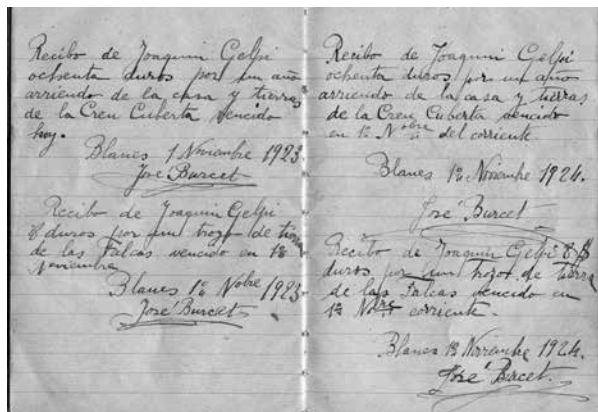
- Publicació: *Guia de Gerona y nomenclator de municipios*. 1974

Anna Maria Barnés

- Donació del fons documental en imatge de les fotògrafes Anna Maria Barnés i Esperança Ros, de Foto Ros:
 - Negatius sobre plàstic en b/n: aproximadament 30.500 unitats
 - Negatius sobre plàstic en color: aproximadament 550 unitats
 - Negatius sobre placa de vidre: 2 unitats
 - Positius: aproximadament 300 unitats

Donació de Joaquim Gelpí Crous

- Fons de Família Gelpí, de la Massaneda. Conté documentació datada entre 1880 i 1975
 - Documents protocolitzats, 1880-1946
 - Correspondència. Dècada dels anys 30
 - Rebuts diversos, 1926-1975
 - Documentació militar, 1904-1930
 - Llibretes de pagaments d'arrendaments de terres, 1906-1951
 - Àlbum familiar de fotografies (còpia).

Amat Carreras

- Com President del Primer Casino de Blanes en nom de l'entitat i dels Amics del Casino fa donació d'una còpia de l'enregistrament de la conferència del senyor Joaquim Illas Illas "Falet"

Revista Recvll

- Material gràfic i textual sobre l'exposició commemorativa dels 50 anys dels Premis Recvll

Associació andalusa d'ardalenys i amics d'Ardales

- Material fotogràfic de l'exposició Trobada de verges. El Vilar (Blanes) -Villaverde (Ardales)

Jaume Pujadas Codony

- DVD del curtmetratge "Nedadors" de Jaume Pujadas

CUP Blanes

- Publicació El Borinot. Butlletí de la CUP de Blanes Núm. 5

Joaquima Ponsdomènech

- Col·lecció de 235 goigs de Blanes i de la resta de Catalunya, de la seva mare Rosa Serra Roig

Fina Salt

- Publicació: *Historietes exemplars* de J.M. Folch i Torres il·lustrades per Joan G. Junceda

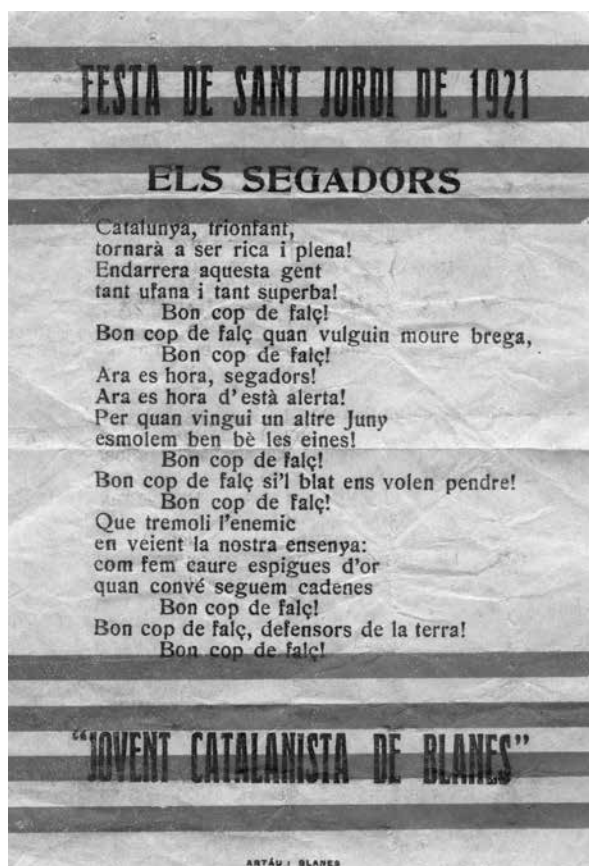
Antoni Murcia i Torruella

- Documentació sobre la seva activitat com a cuiner professional (1991-1993)

Donació de la família Macip provinent de Maria Carme Andreu Pujol

- Fons de la família Andreu i Pujol, 1743-1976
 - Documentació protocolitzada (testaments, escriptures, compra-vendes, inventaris, deutoris...)
 - Documentació familiar
 - Comptabilitats i rebuts
 - Impresos diversos relatius a Blanes (programes de mà, recordatoris, opuscles, publicacions, ...)
 - Imatges familiars

Donació de Joan Salvador Gelabert Rigau

- Documentació de la família Rigau – Gelabert
 - Documentació diversa: Correspondència, rebuts. Felicitacions de Nadal (algunes amb poesies de Fèlix Andreu), documentació escolar, documents de Transports Gelabert o imatges (730 fotografies. 141 positius, 525 negatius i 64 plaques de vidre)
 - Impresos i publicacions familiars (recordatoris, postals, ...) i generals de Blanes (programes de mà, fulletons turístics, postals, estampes, recordatoris, publicacions...)
- Fons i col·leccions agregats al fons Rigau - Gelabert
 - Impresos i documentació relativa al Primer Casino de Blanes.

Cristina Fernández i Jaume Pujadas

- DVD del documental “Davant del mar” sobre la Casa del Poble de Blanes

Dr. Carles Bas Peired

- Documentació sobre l'organització i coordinació de l'exposició “Maria y el mar” i dels actes mariners de la coronació de la Mare de Déu del Vilar de 1955

Andreu Molina Graupera

- Postal de la Font Gòtica, de la sèrie “Fuentes típicas de España” editada per Productos Roche S.A.
- Còpia mecanoscrita dels motius de Blanes al 1900 feta per Josep Perpinyà

Víctor Álvarez

- Documentació diversa relacionada amb la seva militància a l'esquerra independentista: documentació sobre ERC Blanes (programes electorals, publicacions, correspondència) i documentació general sobre activitats arreu dels països catalans.

Josep Coll Vives

- Documentació relativa a l'expedient de construcció i plànols del quillat “Bahia de Blanes” (1958)

Maria Nonell Montfuleda

- Documentació familiar (escriptures, vendes, debitoris, inventari de béns, carta de pagament i llicència marital) s. XIX – s. XX

Germanes Rosa, Petrina i Finita Valent Perelló

- Documentació del mestre de la Vila Josep Valent Caldés: Diari de classe i observacions de Josep Valent, Buñola (1933), carnet de mestre i fotografies.

Josep Soley Coll

- 4 positius fotogràfics del Primer Casino de Blanes, interior i exterior (1967)

Notícies

Exposició: *Apassionades per la fotografia*

Des de fa uns quants anys ja ha esdevingut una tradició que l'Arxiu Municipal de Blanes organitzi a l'estiu una exposició amb el cada vegada més extens fons d'imatges que prové de donacions desinteressades que han fet ciutadans i ciutadanes de la vila. Aquest any, la mostra amb les imatges de Barnés i Ros ha esdevingut tot un rècord de públic amb un total de 15.978 visitants, que van passar des de la seva inauguració, el 18 de juliol, fins al 14 de setembre. L'exposició es va presentar sota el títol *Apassionades per la fotografia*. Anna M. Barnés & Esperança Ros, Blanes 1955-1992 i estava formada per 175 instantànies positivades que provenien de la selecció de les més de 3.700 imatges donades a l'Arxiu Municipal a través de l'Ajuntament de Blanes. La completava un audiovisual, informació de la trajectòria de les fotògrafes, així com dues ampliadores del seu antic laboratori. Paral·lelament, el catàleg que es va editar, amb més de 200 imatges i textos d'anàlisi sobre el fons i l'activitat de les fotògrafes, va exhaurir els 500 exemplars que es van imprimir per a la venda. Històricament, Esperança Ros (Blanes, 1923-1980) i Anna Maria Barnés (Blanes, 1934) són les primeres dones que

van exercir la fotografia tant amateur com professional en aquest municipi. Són les imatges que varen fer al marge de la botiga en què treballaven i que regentava l'Esperança: Foto Ros. Treballaven en equip i és gairebé impossible destriar quina imatge és d'una i quina és de l'altra.

El fons fotogràfic està integrat per negatius sobre plàstic en blanc i negre i en color, així com dos negatius sobre placa de vidre i algunes imatges positivades. Amb aquesta donació l'Arxiu adquireix el compromís de tractar arxivísticament el fons, fer-ne divulgació, posar-lo a disposició dels investigadors i del públic en general, i mantenir-lo en les condicions de seguretat i conservació que garanteixin la seva preservació.

La incorporació d'aquest fons permet que quedi fixat clarament el paper d'ambdues artistes com a protagonistes de la història fotogràfica de la ciutat al llarg de la segona meitat del segle XX. Tot això tant des del vessant de la fotografia més documental, com de la fotografia creativa, fruit del treball al laboratori. De fet, moltes d'aquestes imatges van ser mereixedores de premis en concursos diversos d'àmbit local, comarcal i nacional.

En Falet, col·laborador de l'Arxiu, pregoner de la Festa Major

L'alcalde de Blanes, Josep Marigó, va referir-se al pregoner d'aquest 2014 presentant-lo com una persona coneguda i estimada per tothom. Aquest 2014 l'hem pogut veure a la televisió, entrevistat al programa *Els Matins* o al *Telenotícies de TV3*, on entre altres coses, ens va explicar les tasques que realitza a la secció d'imatges de l'Arxiu Municipal des de fa 10 anys. En el pregó es va reconèixer el treball altruista i abnegat de totes aquelles persones que, com en *Falet*, fan possible seguir recuperant dia a dia gran part de la història quotidiana de la vila.

El pregó de Joaquim Illas Illas (Blanes, 1909) va estar farcit d'anècdotes i detalls de la història de Blanes viscuts en primera persona per aquest avi centenari que a l'inici va afirmar convençut: *"El passat que jo recordo no fou pas millor que aquest meu present regalat."* Un segle de vida recordat durant mitja hora. La seva longevitat l'ha permès ser testimoni de fets importants de la nostra història, que va recordar, alhora que va donar a conèixer molts detalls de la seva vida personal lligada als canvis viscuts a Blanes: de què va treballar, com es divertia quan era petit i en la joventut o el fet destacat que la seva família va ser la primera de la població a muntar una botiga tipus autoservei l'any 1968.

Abans que una llarga ovació tanqués el discurs d'en *Falet*, va regalar a tothom un darrer consell: *"A la vida no s'ha de tenir por als nous reptes, ni als canvis. Això sí, les coses s'han de fer ben fetes, "sin prisa pero sin pausa", pensant molt bé allò que has de fer"*. El tancament definitiu el va fer recitant la poesia *La terra de xauxa*, d'Antoni Bori i Fontestà.

VII Trobada d'Entitats de Cultura i Patrimoni de la Selva

L'Arxiu va col·laborar en l'organització de la trobada anual d'entitats de Cultura i Patrimoni de la Selva, que enguany va tenir lloc a Blanes, el dia 28 de juny, a la Casa Saladrigas. La jornada és promoguda pel Consell Comarcal de la Selva juntament amb el Centre d'Estudis Selvatans, en coordinació amb l'Arxiu Comarcal de la Selva. La jornada estava adreçada a les entitats que realitzen activitats a l'entorn de la cultura i del patrimoni cultural en qualsevol dels seus aspectes a la comarca de la Selva històrica.

Com en edicions anteriors, durant la jornada es presentaren els resultats del treball de la Beca de Recerca, que el 2013 es va atorgar a la recerca *Història de la premsa a la Selva (1868-1975). Catàleg dels periòdics, editors, redactors i impressors*, dels investigadors Anna i Josep Teixidor. La jornada es va celebrar a Blanes perquè en la història de la premsa a la comarca de la Selva, el nostre municipi ha tingut sempre un paper destacat. Com queda recollit al treball, al llarg del temps Blanes és la ciutat de la comarca on s'han editat més nombre de revistes i publicacions periòdiques. A més, la primera capçalera de premsa de la comarca, que es remunta a l'any 1868, és la que duia per nom "La Legalidad", periódico semanal literario, científico, industrial y de noticias", editada a Blanes pel mestre republicà Joan Benejam Vives. Els dos investigadors tam-

bé varen destacar el paper rellevant de dues altres publicacions: “La Costa de Llevant” (que data del 1894) i “Recvll”, que va començar a publicar-se el 1920. Cal dir que han localitzat un total de 115 publicacions en el període que comprèn el treball. Del total de 26 municipis selvatans, han localitzat capçaleres en 16 poblacions. Blanes ocupa el primer lloc amb un total de 31 publicacions i Lloret de Mar, el segon, amb 23 periòdics.

La jornada va comptar amb la participació d'una seixantena de persones. Les activitats es varen desenvolupar amb un programa de matí i de tarda. Durant el matí, a banda de la presentació del treball guanyador de la beca de recerca, hi var haver intervencions de representants d'entitats que varen explicar les seves experiències, tres conferències sobre la premsa històrica (Lluís Costa, Joan Domènech i Josep Bota-Gibert) i una taula rodona sobre l'actualitat i els reptes de futur de la premsa a la comarca. En aquesta taula hi participaren els blanencs Pere Reixach, en nom de Recvll, i Joan Ferrer, en nom de Ràdio Marina, juntament amb Albert Puig, de Ressò, i Josep Borrell, de la Selva Comunica. Durant la tarda es va fer una visita guiada al Port. A les instal·lacions de la Confraria ens varen atendre el seu president Eusebi Esgleas i els experts Albert Ros i Joaquim Malvesí. Posteriorment, el patró Josep Pou Perpiñà va explicar les característiques de la pesca d'arrossegament des del quillat Punta Santa Anna estant.

Varen obrir i tancar la jornada l'alcalde de Blanes, Josep Marigó, i el president del Consell Comarcal, Salvador Balliu.

Exposició d'homenatge al fotoperiodista Joaquim Robert

Amb motiu del primer aniversari de la seva defunció, el dissabte 19 de juliol a les 19.00h a Casa Saladrigas es va inaugurar l'exposició d'homenatge a Joaquim Robert, *En Quim a l'objectiu*. L'exposició va estar organitzada per l'AFIC de Blanes i va comptar amb la col·laboració de l'Arxiu Municipal. L'exposició va recollir diferents aspectes de la seva etapa com a fotògraf i cineasta, tant professional i com afeccionat. En l'acte d'inauguració la presidenta de l'AFIC, Glòria Sánchez, va recordar el personatge i les seves diverses afeccions. A continuació, diverses persones que d'una manera o altra havien estat properes a Robert varen fer una semblança del personatge: Josep Marigó (alcalde de Blanes), Josep Maria Padern (soci fundador de l'AFIC, juntament amb Robert), José Luis Yubero (Club Vela Blanes), Antoni Reyes (cap de l'Arxiu Municipal de Blanes) i Elisa Sola (cap de l'Oficina de Català de Blanes). En el mateix acte Jordi Masbernà (presi-

dent del Rotary Club de Blanes) va fer entrega a la família de l'homenatjat de la distinció Paul Harris per seva la trajectòria. El torn de parlaments el va tancar el cap de l'Arxiu, Toni Reyes, que va parlar de la donació de gairebé 5.000 imatges que va fer Joaquim Robert a aquest servei, la qual cosa va permetre -juntament amb la col·laboració del Col·legi de Periodistes de Catalunya i de TV Blanes-, que l'Ajuntament li dediqués una exposició monogràfica titulada *Periodisme i Societat a la Costa Brava Sud. El Blanes de J. Robert, 1960-1975*. A banda, va explicar diverses anècdotes en tant que família de l'homenatjat. L'acte va comptar amb una gran assistència de públic.

Tertúlies marítimes

L'Ajuntament de Blanes -a través de l'Arxiu Municipal- i el Club Vela Blanes varen posar en marxa aquest 2014 una nova activitat oberta al públic en general. Amb el títol *Tertúlies Marítimes Es Niell*. L'activitat es va dur a terme al Club Vela Blanes. El cicle va arrencar el 15 d'agost a les sis de la tarda i el tema a tractar va girar al voltant del centenari de la construcció del port pesquer i el que aquesta infraestructura ha significat per a Blanes.

L'objectiu d'aquestes trobades és que hi pugui participar tothom que estigui interessat a conversar o aprendre noves coses sobre qualsevol aspecte pas-

sat i present de la vila en l'àmbit mariner. La idea és que tothom que tingui interès a participar pugui fer-ho de manera distesa, mentre es berena a les instal·lacions del Club. Per això, l'activitat s'ha sots-titulat *Conversa i Berena Vora Mar*, i està pensada perquè pugui atraure un públic ampli i heterogeni que estigui interessat en temes mariners.

En tractar-se d'una tertúlia i no pas d'una conferència, els organitzadors varem preveure que hi participessin persones vinculades amb el tema escollit, a banda dels tècnics de l'Arxiu Municipal i del Club Vela Blanes, que varem ser els encarregats de conduir la conversa. Els convidats especials per a aquesta primera conversa varen ser Joaquim Malvesí, guardamolls del port durant 30 anys; Xavier Oms, membre del Club Vela Blanes, que va viure molt de prop la construcció del port esportiu i exregidor de l'Ajuntament; Albert Ros, pescador i durant molts anys subhaster de la llotja i el Dr. Carles Bas, científic i cap de l'"Instituto de Investigaciones Pesqueras" que hi va haver al Port.

Paral·lelament, l'Arxiu Municipal s'encarregà de preparar un dossier informatiu específic sobre el tema que es va tractar a la sessió. Al dossier hi havia reproduccions de documents, plànols, fotografies i material relacionat amb el port. Aquesta documentació de suport es va repartir entre els assistents per tal d'esperonar la memòria i concitar tertúlia. La sala destinada a l'activitat es va omplir de gom a gom.

Visita pel nucli antic de Blanes

El dimecres 29 d'octubre, més de 50 alumnes de nivell bàsic de català van poder gaudir de les explicacions del tècnic de l'Arxiu Municipal Aitor Roger per conèixer una mica més la seva nova població. La visita va començar a la plaça de Correus, i a partir d'aquí es va anar conduint els alumnes pel recinte emmurallat que conformava el Blanes medieval: la porta d'entrada de la població, la plaça on es venia el peix (es Portal), l'antic mercat (al carrer Ample), la font gòtica, la casa més antiga de la població, el Palau dels Vescomtes de Cabrera... Al llarg d'aquest itinerari, i a partir dels vestigis d'història que perviuen en els carrers de Blanes, es va fer una reconstrucció de la vida del Blanes històric des de la seva fundació fins

a l'època actual: l'expansió del terme municipal, les activitats econòmiques tradicionals fins arribar a l'impuls decisiu de la SAFA, la família dels Cabrera, l'obertura del carrer Jaume Ferrer de Blanes el 1911 o la creació de la parròquia de Santa Maria el 1319 a redós del palau castell dels Cabrera. A més a més, va glossar les figures de personatges que han deixat petja a Catalunya tot mostrant les cases on van viure o estiuejar: Joaquim Ruyra, Joan Maragall, la família Oliveras, els Milà i Camps, l'arquitecte Isidre Puig i Boada, alguns indians il·lustres... Aquesta passejada per Blanes, més enllà de ser un exercici de comprensió oral per als alumnes de nivell bàsic, va ser un exercici d'integració a la cultura i al territori que els acull.

Breus

50 anys de Premis Recvll

La sala d'exposicions municipal García-Tornel de Blanes va allotjar del 28 de febrer al 16 de març de 2014 l'exposició commemorativa dels 50 anys dels premis Recvll. Estava formada simbòlicament per 50 documents que commemoren els 50 anys de la trajectòria d'aquests premis literaris. L'Arxiu ha col·laborat en l'exposició aportant documents (fotografies, cartes, alguns originals dels escrits que van ser premiats...) que es conserven en el Fons Recvll.

Amb aquesta exposició es volia fer una mirada en-re i recordar que les coses no sempre han estat tan fàcils com ara. Entre d'altres ingredients, es podien veure les primeres bases de convocatòria dels premis de l'any 1964 i altres documents històrics que marquen moments que llavors van ser d'una gran transcendència i que avui dia ajuden a fer-se una idea dels trets identificatius dels premis.

Visites escolars

Aquest 2014 han visitat l'Arxiu diferents grups escolars, com els de 6è de primària de l'escola Mossèn Joan Batlle, els alumnes d'història local i de 1r de Batxillerat de l'Institut sa Palomera o quatre grups d'ESO del col·legi Santa Maria. Aquests darrers es van centrar a conèixer amb més detall els fons documentals que conservem a l'Arxiu per entendre què va significar i com es va viure la Guerra Civil a Blanes. Les visites formen part dels recursos educatius que l'Ajuntament posa a disposició dels centres educatius.

Conferència al Primer Casino de Blanes

Dins el cicle de conferències endegat per la societat Primer Casino de Blanes anomenat genèricament Arts i Oficis de Blanes, el 24 d'abril l'Arxiu Municipal va ser convidat a fer una xerrada sobre les funcions i activitats de l'Arxiu. La conferència la va pronunciar el cap del servei Antoni Reyes Valent. En la mateixa sessió es va convidar a l'investigador i col·laborador de l'Arxiu Joan Baltrons a parlar sobre les seves recerques al voltant de la muralla de Blanes, publicades en part en el núm. 15 de la revista *Blanda*.

Senyalització de patrimoni

El servei d'Arxiu es va encarregar de gestionar l'arranjament de la senyalització de la informació sobre la Font Gòtica (BCIN). Es va substituir el vinil del plafó explicatiu en mal estat per una placa d'alumini amb un nou vinil més resistent. Es va actualitzar el text explicatiu i es va fer una traducció al castellà i a l'anglès. L'execució del projecte va anar a càrrec de l'empresa Atri Cultura i Patrimoni SLU.

Les persones que ens han ajudat durant l'any 2014

A banda del personal habitual del servei, al llarg d'aquest any hem pogut comptar de nou amb personal eventual procedent del Departament de Justícia i amb estudiants en pràctiques. Pel que fa als primers, són persones que han efectuat treballs en benefici de la comunitat al nostre servei. Cal dir que duen a terme tasques auxiliars en els diversos àmbits en els quals es mouen les funcions de l'Arxiu i que la seva aportació sol ser molt profitosa. Les persones que han prestat aquest servei al llarg de l'any han estat: l'Alexandre Petrushichev, en Marcel Ramos Horta, en Pedro García Rodríguez, la Sara Amat i en Pedro García Lázaro. Pel que fa al grup d'estudiants, estem acollint les pràctiques d'en Gerard Barceló Casas, estudiant de la Universitat Pompeu Fabra. Finalment, també hem comptat amb la impagable ajuda de l'arxiver Toni Blàzquez que, com a contractat des del Departament de Recursos Tecnològics, s'ha encarregat de temes de gestió documental i administració electrònica.

Col·laboracions civicoculturals

L'Arxiu ha col·laborat amb iniciatives culturals de diferents investigadors, associacions, entitats o grups blanencs aportant gestió, correccions, informació o documentació. Al llarg de l'any 2014 hem col·laborat amb:

- L'“Asociación Andaluza de Ardaleños y Amigos de Ardales” aportant recerca d'informació i digitalització de fotografies.
- El col·lectiu Lletra Minúscula en l'acte anomenat Blanes poètic literari, que es va realitzar a la sala de plens de l'Ajuntament el dia 6 de maig.
- Hem donat suport al Grup dels Pastorets en la preparació de l'exposició commemorativa que es va instal·lar a la Biblioteca Comarcal.
- Hem col·laborat en l'organització de l'exposició i el llibre *Els Nous Blanencs*, del nostre company Aitor Roger.
- Aportant voluntaris blanencs per a l'estudi de dialectologia de l'estudiant de doctorat Eva Bosch de la Universitat de Barcelona.
- Amb el pregoner de la Festa Major i col·laborador de l'Arxiu Joaquim Illas Illas (Falet).
- Amb el Club Vela Blanes, els Amics de les Ermites i el Departament d'Urbanisme en la restauració de la font de la Mare de Déu del Carme del passeig de la Mestrança.
- Amb els guanyadors de la beca de recerca de la Selva Anna i Josep Teixidor “Història de la premsa a la Selva” en la revisió del material referit a Blanes.

Millores en la secció de col·laboradors de l'Arxiu

Aquest any l'Arxiu Municipal ha pogut adquirir una pantalla de 50 polzades per tal que els col·laboradors de l'Arxiu que ajuden en la tasca d'identificació d'imatges puguin gaudir d'unes bones condicions de visualització de les imatges. Els darrers anys el nombre de col·laboradors ha anat creixent i s'havia fet molt difícil que tothom veiés la pantalla de l'ordinador de manera adequada. El salt qualitatiu ha estat important. A banda, aquesta pantalla també s'utilitzarà per a d'altres usos relacionats amb els documents audiovisuals de l'Arxiu.

Nota necrològica

Aquest 2014 hem de lamentar la pèrdua de dues persones que varen formar part del valuós grup de col·laboradors de l'Arxiu. Ens referim a l'Anton Castañé, en Ton, un dels primers col·laboradors, però que malauradament feia uns anys que ja no podia assistir a les reunions setmanals, i a l'Albert Rondon, que sempre estava disposat a compartir els seus coneixements i ajudar en la documentació de les fotografies. Estem molt orgullosos i contents del seu pas per l'Arxiu i volem expressar públicament el nostre condol per la seva pèrdua.

Algunes dades estadístiques

Les consultes a l'Arxiu l'any 2014

		Documents Consultats (U. docs.)	Persones usuàries
Consultes internes (Administració)	Consultes i préstecs a departaments municipals	437	376
Consultes externes (Particulars o empreses)	Consultes per temes administratius	362	110
	Consultes històriques o d'investigació	1.360	437
	Consultes a distància (e-mail, telèf, xarxes)	395	204
	Consultes plana web (pàgs.)	6.063	4.037
Total		8.617	5.200

L'AMBL al Facebook

Les xarxes socials són molts útils per fer difusió de les activitats i les tasques que desenvolupem al servei.

Més enllà de la pàgina web de l'Ajuntament, on trobem l'apartat dedicat a l'Arxiu, des del 18 de novembre de 2011 disposem de pàgina a Facebook.

En data 11 de gener de 2015 el Facebook de l'Arxiu té 1.177 seguidors. La franja d'edat a qui més agrada la nostra pàgina és la dels 35 a 44 anys, que representen un 12% de les dones i un 12% dels homes que ens segueixen. Li segueix la franja dels 45 a 54 anys, amb un 23%. La majoria dels nostres seguidors declaren tenir residència a l'estat espanyol (1.123), però també

n'hi ha de l'Argentina (8), Regne Unit (8) o Mèxic (6). La principal ciutat és Blanes (737), seguida per Barcelona (136), Girona (37), Lloret (22), Tordera (21) o Palafolls (9). Com a curiositat, remarcar els seguidors d'Ardales, localitat malaguenya agermanada amb Blanes. Una de les publicacions que més ressò va tenir es va fer el 31 d'octubre, quan en ocasió de Tots Sants recordàvem la història de la Creu dels pirates amb un dibuix de l'artista Joan Rondon. Va arribar a poc més de 1.000 seguidors. És la felicitació de Nadal, amb una imatge de la nevada històrica de Nadal de 1962, del fons d'Esperança Ros-Anna M. Barnés, la que ha aconseguit un abast més gran, amb 1.609 persones.

Dalí, el gran pensador.
Llegat d'un escriptor desconegut

Apassionades per la fotografia
Anna Maria Barnés-Esperança Ros.
Blanes, 1955-1992

Els nous blanencs. Joves i immigració

Éramos nuestro lejos

Caminant enmig de somnis.
El testimoni patern d'una vida diferent

Dones de vidre

Gran Licor Calisay.
Memòria del bon gust

Colònies (i veïnats) industrials de la Selva.
Notícies, evolució i protagonistes

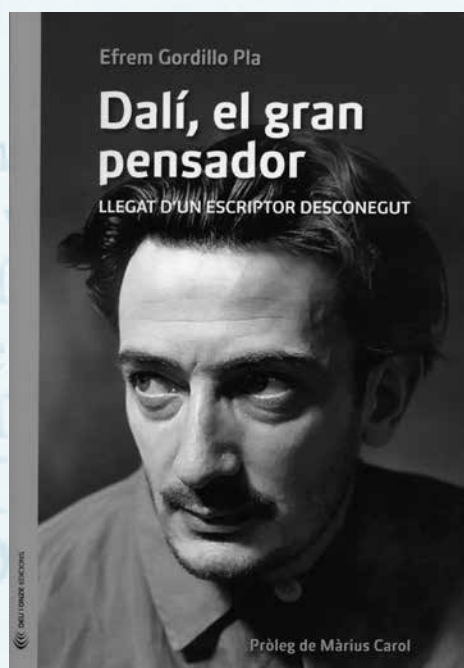
El bram de l'aigua

Els límits de la vida

Jugar a ser déus

La reina de diamants

Biblioteca

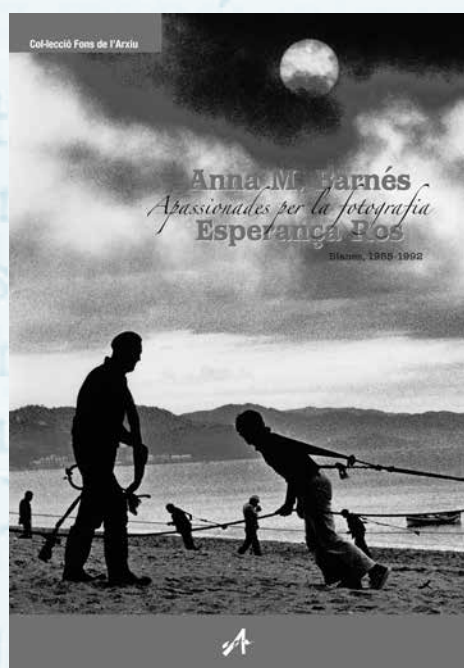

Dalí, el gran pensador. Llegat d'un escriptor desconegut

Efreem Gordillo Pla (Blanes, 1987) és llicenciat en Filosofia i Màster en Formació del professorat de Secundària per la Universitat de Barcelona. Ha investigat durant anys la filosofia de Salvador Dalí, que és també el centre de la tesi doctoral en la qual està treballant. Amb més de 8.000 pàgines escrites, a més de pintor, Dalí és també un dels pensadors i escriptors més insignes del segle XX. Amb aquest llibre es convida al lector a descobrir-lo. A través d'un recorregut pels temes capitals de la seva filosofia, veurem l'esperit crític, vitalista i punyent d'una ment delirant que és més rabiosament fresca i actual que mai.

Autor: Efreem Gordillo Pla
Editorial: Deu i Onze Edicions

Any: 2013
Pàgines: 207

Apassionades per la fotografia Anna Maria Barnés-Esperança Ros. Blanes, 1955-1992

Una selecció de 250 imatges formen aquest catàleg de l'exposició homònima organitzada per l'Arxiu Municipal. És el volum número 7 de la Col·lecció Fons de l'Arxiu. Un repàs a la passió creativa de dues de les pioneres de la fotografia a Blanes: l'Esperança Ros (Blanes, 1923-1980) i l'Anna Maria Barnés (Blanes, 1934). Que sapiguem, són les primeres dones que s'endinsen seriosament en el món de la fotografia tant amateur com professional a la nostra ciutat.

Autors: Antoni Reyes Valent
Aitor Roger Delgado
Edita: Ajuntament de Blanes

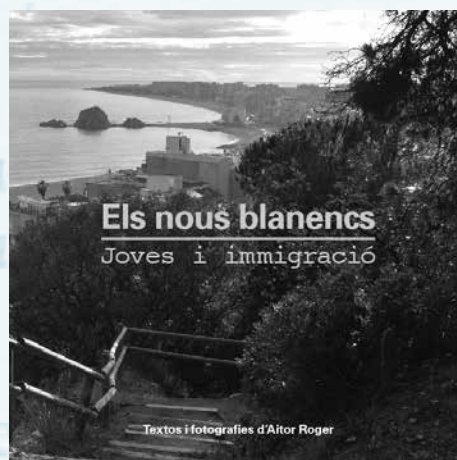
Any: 2014
Pàgines: 136

Els nous blanencs. Joves i immigració

L'autor, Aitor Roger Delgado (Blanes, 1979), a través de l'exposició del mateix nom i de l'edició d'aquest llibre vol donar a conèixer la realitat dels joves que viuen a Blanes, però que han nascut a l'estranger.

Ho ha fet amb una mirada particular, després de fotografiar una setantena de joves amb unes edats compreses entre els 18 i els 30 anys aproximadament. La majoria dels protagonistes han nascut als països amb més presència a la ciutat selvatana: el Marroc, Gàmbia, Romania, Senegal, Argentina, Itàlia, Rússia, Uruguai, Colòmbia o la República Dominicana. També hi ha persones nascudes a altres països com Brasil, Cuba, Xile, Hondures o l'Equador.

Al llibre, a més de recollir tots els retrats, s'hi explica el fenomen de la migració i les diferents onades migratòries que han arribat a Blanes en els darrers segles: els occitans que arriben al segle XVII; l'emigració blanenca a Galícia el segle XVIII i a Amèrica, sobretot a Cuba i Puerto Rico, ja en el segle XIX; l'arribada de gent d'Almeria i els "murcianos" a la dècada dels anys vint o els andalusos i extremerys a partir dels anys cinquanta, amb el cas específic de la immigració que arribà des del petit poble d'Ardales (Màlaga). I fins arribar a la immigració extracomunitària, que s'accentua a partir de l'any 2000.

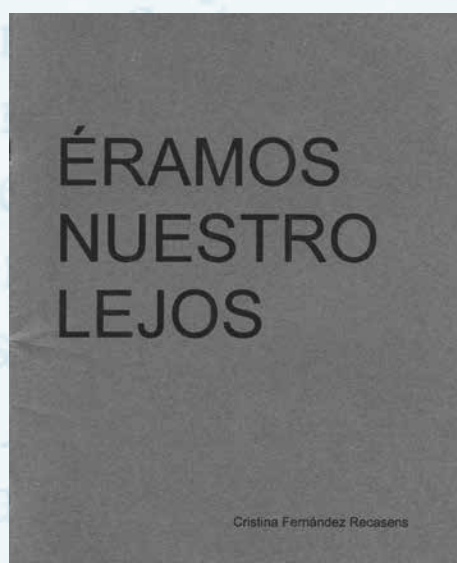

Autor: Aitor Roger Delgado
 Editorial: autoedició
 Any: 2013
 Pàgines: 152

Éramos nuestro lejos

Exemplar amb un recull de poesies de la blanenca Cristina Fernández Recasens, "feta a casa amb poemes i artefactes lluminosos".

Autor: Cristina Fernández Recasens
 Editorial: autoedició
 Any: 2014
 Pàgines: 32

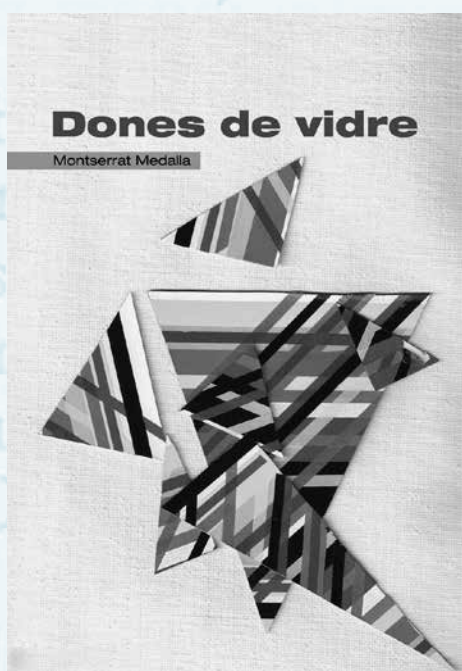
Caminant enmig de somnis.

El testimoni patern d'una vida diferent

Memòries d'un pare que vol donar a conèixer la vida de la seva filla Anna, afectada d'una alteració genètica. Recull el testimoni d'un pare després de viure 25 anys al costat de la seva filla discapacitada, afectada d'una alteració cromosòmica molt poc freqüent. És un llibre, per tant, que convida els lectors a recórrer el difícil trajecte –aquella imaginària línia vermella que fa d'horitzó– dels familiars o professionals que tenen cura o conviuen amb persones que pateixen minusvalies psíquiques. És un plec de dubtes compartits, és una confessió per no sentir-se sol enfront el món. D'una manera enginyosa i hàbil, la vida de l'Anna s'acaba convertint en un viatge a l'interior de cadascú, on s'acaben compartint i alliberant sentiments i emocions. El llibre vol ser una mà oberta a la discapacitat, un fil en el qual s'entrellacen la utopia, els somnis i la realitat.

Autor: Eduard Vilà
Edita: Editorial Gregal

Any: 2014
Pàgines: 240

Dones de vidre

No és “un altre llibre de dones”, sinó un recull de relats adreçats especialment a elles, tot i que no busca excloure els homes. Tracten temes prou diversos, com ara les segones oportunitats amoroses, els trastorns d'alimentació o el lesbianisme.

Montserrat Medalla ha triat dones de vidre com a protagonistes dels seus relats. Per què de vidre? Hi té alguna cosa a veure una dona amb una substància dura i trencadissa, transparent o translúcida, i resistent a la majoria d'agents químics ordinaris? Els cosos en estat vitri es caracteritzen per presentar un aspecte sòlid amb certa rigidesa i que, davant d'esforços externs, es deformen de manera generalment elàstica. Això és el que li succeeix al vidre, però no és, alhora, similar a allò que, sovint, li passa a una dona?

Autor: Montserrat Medalla
Edita: Onix

Any: 2014
Pàgines: 196

Gran Licor Calisay. Memòria del bon gust

Calisay és una marca de licor universalment coneguda. El seu origen el trobem a Blanes, al cafè de can Manel, al carrer de l'Or. Poc podien esperar-s'ho els seus creadors quan el 1897 (dos anys després d'haver fundat l'empresa per comercialitzar-lo) van vendre la patent a Magí Mollfulleda, juntament amb els motlles per fabricar les ampolles i per imprimir les etiquetes, dos dels elements més identificadors del Calisay. Des de la seva fàbrica d'Arenys de Mar, la família Mollfulleda va donar durant gairebé cent anys la màxima esplendor comercial a Calisay (i també a molts altres licors i destil·lats). El llibre repassa l'apassionant història social, econòmica i patrimonial relacionada amb el licor Calisay i les Destil·leries Mollfulleda.

Autor: Joan Celdran Danés
 Edita: Angle Editorial
 Any: 2013
 Pàgines: 248

Colònies (i veïnats) industrials de la Selva. Notícies, evolució i protagonistes

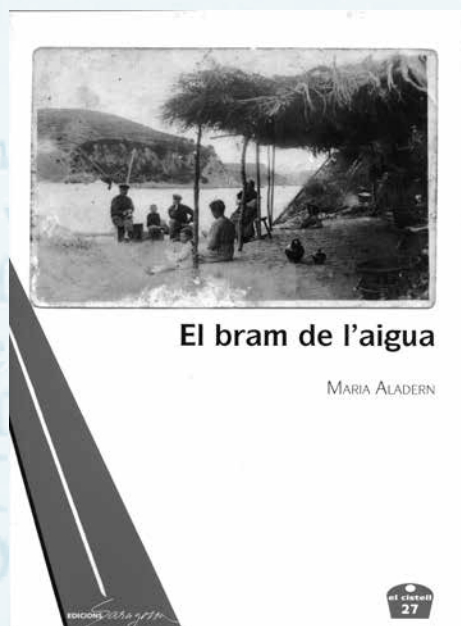
Aquest volum és el resultat del treball guanyador de la VI Beca de Recerca La Selva 2012, atorgada pel Consell Comarcal de la Selva i el Centre d'Estudis Selvatans, amb el suport de la Diputació de Girona.

El llibre parla del veïnat del Pasteral, de la colònia tèxtil Clerch, del veïnat de la Burés, la colònia Bonmatí, del veïnat ferroviari de l'Empalme, del veïnat de l'antiga Safa i de la colònia Fibracolor que malgrat no pertànyer administrativament a la comarca selvatana, s'ha considerat que la pertinença de Tordera al Bisbat de Girona la situa en els límits històrics de la comarca actual.

Des de l'Arxiu Municipal s'ha col·laborat amb l'autor Xavier Martí i Ylla, periodista i historiador, aportant testimonis o imatges de la fàbrica, el Racó Groc o el Racó Blau, provinents de fons fotogràfics Serrat, Barnés-Ros o Bataller.

Autor: Xavier Martí i Ylla
 Edita: Centre d'Estudis Selvatans
 Any: 2014
 Pàgines: 384

El bram de l'aigua

L'autora va néixer l'any 1941 a Blanes, on ha residit sempre; és filla de pescadors i néta de pagesos. Amb la seva primera novel·la *Camins d'arrels*, l'any 2012, va guanyar el certamen Paraules a Icaria. Ara ens presenta una història ambientada en un poble de pescadors, a la Costa Brava, on hi trobem la gent que viu arran de mar i del mar. Personatges diversos, pescadors i navegants. Gent lluitadora, uns per pura supervivència, d'altres per ambició. Malgrat tots els canvis, en els pobles de pescadors, quelcom perdura: escodrinyar el cel per veure venir la nuvolada, observar de quin cantó bufa el vent, anguiar-se en sentir el bram de l'aigua.

Autor: Maria Aladern
 Edita: Edicions Saragossa

Any: 2014
 Pàgines: 251

Els límits de la vida

És “una novel·la intensa que explica el concepte de la vida”, escrita a tres mans: David Bueno, autor de llibres de Biologia i Geologia per a l'ESO, Eduard Martorell, coordinador de l'àrea de Ciències de Text-La Galera i Salvador Macip, metge, investigador.

Ens explica la biologia, el que som i què fem aquí. Un viatge fascinant pels principals conceptes de la biologia i, a la vegada, una història d'amor i superació plena d'anècdotes científiques sorprenents.

El llibre té com a protagonista a la Lara, una noia que no ha fet els quinze i ja està de tornada de tot. Es debat entre la vida i la mort. Un brot de la seva malaltia l'ha deixada a la UVI, sola, per passar una nit que pot ser decisiva. Però a la sala hi ha la Carme, una doctora que no havia vist mai, que comença a explicar-li una història apassionant: la història de la vida mateixa.

Autors: Salvador Macip
 David Bueno
 Eduard Martorell

Editorial: La Galera
 Any: 2014
 Pàgines: 200

Jugar a ser déus

La clonació d'humans, la medicina regenerativa, les anàlisis pre-natals... Són molts els descobriments revolucionaris en el camp de la biomedicina que ens prometen una millora important de la qualitat de vida, però a la vegada poden provocar canvis que alteraran per sempre la societat. Els beneficis que ofereixen compensen el preu que haurem de pagar per ells? Els autors d'aquest llibre ens presenten els avenços més innovadors de la recerca biomèdica i ens ajuden, amb arguments a favor i en contra, a formar-nos una opinió sobre les conseqüències ètiques i socials que tindran.

Autors: Salvador Macip
Chris Willmott
Editorial: Bromera

Any: 2014
Pàgines: 264

La reina de diamants

Quatre escriptors, quatre personatges d'una mateixa història i un botí valorat en molts milions. Qui té la Reina de diamants a la màniga? Empresaris catalans endeutats amb qui no és recomanable. Gàngsters russos instal·lats a la Costa Brava. Prostíbuls en crisi que naveguen a la deriva. Albano-kosovars especialistes en assaltar xalets. I un bon grapat de diamants dins d'una caixa forta que resoldran la vida de qui els tingui en el seu poder... al final de la partida. Llorç, Sebastià Bennasar, Marc Moreno i Salvador Macip narren la trama dividida en quatre parts, mantenint l'estil i la veu personals, cadascun a través dels ulls d'un dels personatges. Un exercici literari original i ambiciós que s'ha transformat en una novel·la amb girs sorprenents que encaixen com un joc de nines russes. Àgil, intensa, carregada de sexe, violència i diàlegs cosits amb renecs, amb un voluntari aroma de pulp clàssic.

Autors: Salvador Macip
Sebastià Bennasar
Lluís Tort i Marc Moreno

Editorial: Llibres del Delicte
Any: 2014
Pàgines: 160

 Serva ordinem et ordo te servabit

Aquesta edició fou acabada
el dia 19 de desembre de 2014
als tallers d'Indústria
Gràfica Montserrat

